

Nye
Landoeconomiske Tidender,

udgivne

af

Joh. Chr. Drewsen.

Ingen Erhvervskilde er bedre, overskødigere, behageligere, eller den frie Mand værdigere, end Agerdyrkingen.

Første Bind.

Hermed to Kobber- og to Steentryk.

Kjøbenhavn.

Trykt i Thieles Bogtrykkerie.

1819.

1910

1911

1912

1913

1914

Indhold af 1ste Bind.

	Pag.
Til Læserne, af Udgiveren	I
Anmeldelse af, og nogle Bemærkninger til, Baronet John Sinclairs <i>Code of agriculture</i>	I
Beretning over den til Agerbrugets Fremme foretagne Vand-Udgravning paa Falster i Aaret 1817, af R. v. Jessen, Kammerherre, Stiftsamtmand, R. af D. og den røde Drn	58
Fragment af et Brev til Udgiveren og dennes Svar	71
Nogle Yttringer, foranledigede ved Baronet John Sinclairs Efterretning om Saltets Anvendelse i det engelske Agerbrug, af Hr. Oberste Falkenskjold	83
Et Middel mod Jordbopper og nøgne Snegle, af Hr. Gartner Voigt	99
Spanske Faareavl, af Udgiveren	101
Chinesisk Maade at forplante Frugttræer, ved Udgiveren	103
Nogle Betragtninger i Anledning af Rentefodens Bestemmelse, ved Hr. Pastor Rønne	105
Forslag til et, med Hensyn til Agerdyrkingens Fremme, velordnet Landpolitie, af Hr. Justitsraad Mariboe	129

Til Lærerne.

Noget forandret i sit Udvalgte, men det samme som forhen, hvad det Indre angaaer, fremtræder dette Tidsskrift, ved et nyt Aars Begyndelse, for mine Landsmænds Dine. Gid det nu, som forhen, møde Velvillie for sin gode Villie; Overbærenhed med sine Mangler, og Opmærksomhed, hvor det fortjener denne! Intet menneskeligt Værk er aldeles frie for Mangler, og intet Menneske kan sige sig aldeles frie for Wildfarelser. Udgiveren kan vel bedrage sig i en eller anden Mening, men forsætlig sviger han ikke Sandheden. — Han takker af et rørt Hjerter alle dem blandt hans Medborgere, der deels mundtligt, deels skriftligt have bevidnet ham deres Tilfredshed, og derved opmuntret ham til at fortsætte dette Tidsskrift; han takker alle dem, der ved at yde det lærerige og underholdende Bidrag, have fremmet dets Fortsættelse og den Sag det er offret; han takker den ikke ubetydelige Deel af hans Medborgere, der ved at holde dette Skrift gjorde dets Fortsættelse muelig; og har han end med Bedrøvelse seet, at En og Anden har fra et urigtigt Synspunkt betragtet og bedømt hans Bestræbelser, ja endog temmelig inhumant udladt sig imod ham, saa gjorde dog saadanne Angreb et alt for ringe og alt for kort varende Indtryk paa ham, til at han derved kunde standses paa den engang betraadte Bane. I egen Varm bærer Mennesket sin sande Dommer; den der hæver eller nedtrykker Manden.

Udgiveren føler sig desuden overbevist om, at han har gavnnet ved sit Skrivt, var det end blot middelbart, som dets Udgiver, og han troer at turde nytte denne Formening, uden derfor, medrette, at kunne kaldes ubeskæden. Kaster han et Blik paa Indholdet af de 9 udkomne Bind af Landoeconomiske Tidender, saa finder han deri, saa mange indholdsrige Afhandlinger, at han umueligen kan troe, disse skulde samtligen have forseilet Diemedet. Han føler, at hans egne Kundskaber ere forøgede, dels ved hines Læsning, dels ved de Betragtninger, som deraf ere foranledigede, og troer sølgelig, at dette har ogsaa været Tilfældet med flere af Tidendernes Læsere. — Og have Tidenderne dog ikke desomindre stiftet mindre Gavn, end de efter deres Natur vare istand til, saa ligger dette desværre i Marsager, der ei staae i hans Magt at hæve.

Hvo kjender ei den sørgelige Foragt for Læsning, og især for alle theoretiske Undersøgelser, som behersker kun alt for mange af den Klasse, for hvilken Landoeconomiske Tidender er nærmest bestemt. — Hvo kjender f. Ex. ei den Døblæsthed, hvormed nu og da den endog i temmelig Grad Uvidende, fordi han har erhvervet sig nogen praktisk Øvelse, paa staaer at være gaaet Skolen igjennem! Hvilken Skole? Den maaskee, hvori man lærer at udpine det meest muelige af Jorden, skjøndt denne, ligesaa lidet, som hvilket som helst Andet, Forsynet har betroet i vor Haand, bør pines. — Hvo kjender ei den Foragt, hvormed undertiden Jordbrugere, endog uden for Bøndestanden, omtale Læsning af landoeconomiske Skrifter, og den Formening: ved disse at kunne erhverve sig Kundskaber? Hvo kjender ei det Svar, som hiin Mand gav, da man spurgte ham, om han havde læst en vis Bog: Ja læser aldrig! og den Kriposlighed, Uvidenhedens og deraf følgende Indbildskeheds sande Kjendemærke, hvormed

saabant Evar, ogsaa med Hensøn paa den landoeco-
nomiske Litteratur, undertiden gives; hvorledes saa-
danne Landmænd, i Formeningen, at have arvet ufor-
bedr. lige landoeconomiske Kundskaber, aldeles for-
smaaee enhver den senere Tidsalderes Opbagelser eller
Haandterings Forbedringer, dem de betegne med Nav-
net — "Kunster!" hvorved de formene, at have sagt
noget saare slemt, skjondt de maae takke Kunsten
for det meste af det, de sætte hoiest Priis paa; ja
endog deres klodsede Plov, skyldes de en Slags Kunst.
Men lagde disse Mærke til, hvorledes dette Udtryk,
til forskjellige Tider, brugtes og modificeredes efter
Omstændighederne, saa skulde de forbauses derover.
Saaledes hørte jeg, som ung Mand, at da min
Fader talede til en saadan Landmand om Provst
Høegs Dyrkningsmaade, svarede denne: Det er in-
gen Sag for ham (Høegh), han dyrker gode For-
der; men lad ham kun komme hen og gjøre Kun-
ster paa vort Sand! Hvem vilde nu beskylde Høegh
for at gjøre Kunster, om han nu dyrkede paa sam-
me Maade, som da, eller den Landmand, som fulgte
hans Regler? Hvad i nærværende Periode betegnes
af saadanne Landmænd med denne Benævnelse, skal
af deres Børn rimeligviis anses for saare ukunstigt,
medens de Fremskridt, som vor Haandtering til de-
res Tid har gjort i Theorie og Praxis, skal tillægges
samme Navn, om Sonnerne nemlig arve Fædrenes
Land og dele deres Uvidenbed.

Eller have dog maaskee saadanne Landmænd
Ret? Er maaskee vor Videnskab og Kunst paa sin
størst muelige Hoide, og er al Granskning eller alle
videre Forsøg overflødig? Og lærer maaskee Erfar-
ring, at den blotte Praktik leder Landmanden sikkert
og uden at han behøver at frygte for Wildfarelse,
gjennem Naturens, meer end cretiske, Labrynth?
Bekræfter den soundne Tids Begivenheder dette, saa
kort med alle landoeconomiske Skrifter og deres For-

fattere. Men maatte vi derimod, ved at betragte et svundet ei alt for fjernt Tid erkjende, at vore Fædre have fareet vild, ja skrækkeligen vild, fordi de, blot Empirikere, ei vare istand til at forudsæe deres Foretagenders Følge, ja end ei at begribe Aarsagen, naar Virkningen laae lige for deres Wine, saa bør vi billigen nære nogen Tvivl om, hvorvidt vi allerede have naaet den Bjergtinde, hvorfra vi kunne kaste et uhiindret og klartseende Blik over Naturen og dens Virkninger. Følgende Betragtninger kunne maaskee lede os til rigtig Anskuelse heraf.

Hvo kjender s. Ex. ei Ordsproget: At Mergel gjør riig Fader, men fattig Søn, og dettes Oprindelse? En Landmand fandt Mergel; paakjorte den; saae dens vidunderlige Virkning; merglede af al Kraft; saae Jorden give, ofte endog til 20 gode Afsgrøder, og troede at have fundet, om just ei den Steen, hvorved Mennesket kunde vorde ubodeligt, saa dog Midlet til at søde Millioner lykkelige Skabninger, der skulde fremmyldre af Jordens Skjød; thi overalt, hvor Fødemidlerne ere overflødige og godt Kjøb, fremkomme Mennesker og Dyr, man kunde sige som Championer, af den moderlige Jord. — Men Bladet vendte sig. Det forhen saa frugtbare Jordsmøn, hvis Kraft imidlertid havde sin Grændse, kunde tilsidst intet mere frembringe, og var endog saa svækket, at blot gjentagen Gjødsfning, efter en Klod af Ur, var istand til atter at sætte det i en nogenlunde frugthar Tilstand. Fra denne Tid kaldte man et aldeles udtomt Jordsmøn: udmerglet, og den forhen saa høit agtede Mergel, stod i nogen Tid, som en skrækkende Trold, for Landmændenes Wine. Men Chemien kom og lærte os, at Mergel var Kalk og Leer i den inderligste Føring, og at den, ifølge sine Bestanddele, blot maatte betragtes som et Irritament, som et Middel, hvorved den Planteføde, Jorden indeholdt, blev skicket til at gaae over i Plan-

terne; men at den berimod ei selv var egentlig Gjødning, og at Gjødning følgerlig ei maatte unblades, ligesom at denne sidste netop ved Mergelens Paavirkning gjorde hurtig og ofte næsten vidunderlig Virkning. Fordomsfrie Landmænd merglede nu atter, men gjødskede tillige; ved deres overordentlige Afgrøder loffedes atter de blotte Empirikere, hvem hiint Skrællebillede endnu stedse stod for Nie, til at mergle; da de vare blevne kloge af Skade, gjødskede de tillige, og nøde nu Frugterne af Videnskabens Fremstriden. Faderen lærte nu Sønnen at mergle, og denne atter sin Søn; men da ingen af disse videre lagde Mærke til, paa hvad Maade Mergelen virkede, eller hvilken af dens Bestanddele især var den virkende, saa forfaldt man til den Feil, at paakjøre Leer, der lignede Mergel, men ei gjorde den forventede Virkning; andensteds paakjortes imidlertid virkelig Mergel, under Navn af Leer, og herved opnaaedes naturligtviis Diemedet, men Begrebet om dens Virkning var falsk, og man stod, blottet for den Hjælp Videnskabene ene kunde yde, stedse i Fare for at begaae Misgreb. Ei nok hermed, mistede den blotte Empiriker ofte paa anden Maade den Fordeel han kunde have af Mergelen. Han havde i sin Egn maaskee blot seet den blaae Mergel, som sædvanligen sidder under Tørvemoserne, anvendt, og da han ansaae denne Farve for et ufravigeligt Særkjende for Mergelen, saa beklagede han sin Skjæbne, ei at have Mergel paa sin Grund, medens den, blot dækket med nogle Tommer Jord, fandtes i en Bakke midt paa hans Mark. Ofte forskrev han Mergelgravere fra en Egn, hvor Merglingen var i Brug; men disse, der ei fandt den Slags de kjendte, gik bort med den Forsikkring, at ingen Mergel fandtes i den Egn.

Rigtigheden af det her anførte, kan vel neppe nægtes, og i al Fald aldrig modbevises; men man sigt maaskee, at dette er det eneste Tilfælde, hvori

Læren har virket gavnligen paa Udvølsen. Skulde dette virkelig være Tilfældet? Jeg tvivler derpaa. Lad os blot eiindre, hvor ofte Landmænd, der have bragt Dynd fra et nærliggende Kjør, blot have høstet de saakaldte Piilurter (Pol-gannu) og hvorfor? Fordi de ei ved Hjælp af Kalk have forstaaet at berøve dette, ellers saa gavnlige Gjødningsmiddel, den Epse, som er skadelig for vore dyrkede Sædarters Væxt, den de end ei have vidst at være forhaanden i Dyndet?

Hvad har ei Chemien lært os med Hensyn paa Plantenæringen? Dromte vi ikke for dens Anvendelse paa Landoeconomiens, om Gjødningsens Næ og Salt, som de Bestanddele, hvorved den egentligen fremmede Planterarten, uagtet dens Analyse senere viste os, at blot saare lidt af disse fandtes i den dyrkede Gjødning? Bragtes vi ei derved til ofte at behandle Gjødningen paa hensigtsløs Maade, og i alt Fald ei at drage den Fordeel, som en anden Behandling, der stred mod vore, ei af Videnskaben bekræftede, Begreber, kunde forskaffet os? Vi skulde den paa vor Kunst anvendte Chemie endnu mange andre og store Begjæringer, hvoriblandt jeg blot nævner, at vi ved denne have lært at kjende, hvad vi egentlig bør ansee som Plantenæring, og at denne er den samme, maaskee blot i et forskjelligt Blandsingsforhold, for alle Planter. Vigtigheden af denne Dydagelse kan ei vorde ubemærket for den ophvste Agerdyrker, Skøndt jeg her ei nærmere udvikler denne saa riigholdige Materie.

Og nu Botaniken! Har denne maaskee ikke hidraget til Landoeconomiens Fremskriden i Praxis? Ved den have vi lært at kjende mere til Planternes Eiendommeligheder; det Jordsmon de særdeles ynde, saavel som til uviagtigere at skjelne mellem Afarter, der indbyrdes saare lig, dog, saavel med Hensyn

paa Mængde, som Egenskaber, give saare forskjelligt Produkt.

Ei mindre vigtige for vor Kunst ere de Læresætninger, som grandstjelsstne Landoeconomer ad Erfaringens reen landoeconomiske Wei — man glemme aldrig, at vor Videnskab blot er en Erfaringsvidenskab — have grundlagt. Sædsvlgens Vigtighed, og hvorledes den beringes af Jordsmon og Gjodstning, lære vi ad denne Wei at kjende, saavel som hvad vi overeensstemmende hermed turde haabe, eller kunne, uden at skade os selv, fordre. Dvereensstemmende med de indsamlede Erfaringer, kunne vi f. Ex, saasnart vor Sæd er høstet, ved nogle Provetærskninger skaffe os Underretning om, hvad vi omtrent kunne vinterfordre, ja endog, hvor stort et Areal vi næste Aar kunne gjodstke. —

Dverflodigt anseer jeg, som jeg kunde, at anføre mere angaaende dette Emne, det jeg ei har villet udtømme, men hvoraf jeg blot har villet give et flygtigt Omrids til nærmere Estertanke. Hvorledes skal en Landmand nu vorde deelagtig i de Fordele, som vor fremstribende Videnskab tildele sine troe Dykere, om det ei skal skee ved Læsning? Maaskee man vil, at mundtlig Meddelelse skal træde i Læsningens Sted; men ad denne Wei slæber Erfaringerne sig med Sneglens Gang i et halvt Aarhundrede maaskee ei saa langt, som i et Aar ved Pressens Hjelp; ja! Foretagender, som med Held iværksættes en Dagreise fra os, forblive ofte aldeles ubekjendte for os, eller naae os blot i forvanskede Efterretninger.

Nei! Landmanden bør læse, liig hver anden Borger, der gjør Krav paa, at ansees for en cultiveret Mand. Uden Læsning, ingen Cultur; man kunde næsten sige, ingen Politur; thi Foragt for Litteraturen, er som oftest geleidet af raee Sæder. — Landmanden har imidlertid ei Tid, ofte ei Gvne til

at randsage i volumineuse Skrifter, og fremmede Eprog ere ham som oftest ubekjendte. Han bør derfor i sit Modersmaal, i Skrifter af ei for stort Omfang, kunne finde Efterretninger om hans Videnskabs og Kunsts Fremskriden. Han bør overveie og prøve det, som han der finder at passe til hans Stilling; men ei blindt hen antage eller forkaste det, fordi dette eller hiint Navn under Afhandlingen vækker Tiltroe eller Mistillid til det Anførte; thi selv den meest tænksomme Mand kan bedrage sig, medens Lykken ofte leder en Ubekjendt til vigtig Opdagelse.

Saaan sammentrængt Bekjendtgjørelse af de Fremskridt vor Videnskab, saavel her, som i Udlandet, gjør i Theorie og Praxis, er disse Tidenders Diemed. At Udgiveren ei vil spare Tid, Flid eller Omkostning paa at naae dette Maal, og i det Hele gjøre Skrivtet mueligst gavnligt, lover han herved, som ærlig Mand, og skal med Guds Hjelp heller ei ganske forfeile sit Diemed. Han udbejder sig forresten sine Medborgeres Yndest, Velvillie og Tiltroe, uden hvilke han føler, ei at kunne virke det, han ellers haaber, og han smigret sig fremdeles med det Haab, at de Landmænd, der ere høilbige nok til at have gjort gavnlige Erfaringer, fremdeles ville behage at meddele ham disse til Indrykkelse i hans Skrivt. —

Strandmøllen, i Januar 1819.

Udgiveren.

Anneldelse af, og nogle Bemærkninger til,
Baronet John Sinclairs Code of
agriculture.

Under Titel: Code of agriculture har det engelske Landhuusholdnings, Selskabs (Board of agricultur) berømte Stifter, Baronet John Sinclair udgivet et Skrivt, der henhører til de mærkværdigste og lærerigste, den landoeconomiske Litteratur har at fremvise, da man i hvilket som helst andet Skrivt forgjæves skulde søge en saadan Samling af Erfaringer, som her findes.

Forfatteren siger i sin Indledning, at han fra hiint Landhuusholdnings, Selskabs Stiftelse, blandt hvis Niemed var, at indsamle Erfaringer fra Storbritaniens forskjellige Provindser, pønsede paa at udgive et Værk som dette, hvor Landmænd, uden at randsage i volumineuse Værker, kunde indsamle de Erfaringer, som dette Selskabs Skrifter indeholde.*) Førend under nærværende Periode,

*) Board of agriculture Skrifter bestaae af nogle og 80 Dele.

tilføjer han, kunde imidlertid et saadant Foretagende ei med Held iværksættes, thi Agerdyrkningskunsten var tvivlsom og mysteriøs, da Sænnen, uden at undersøge Forfædrenes Fremgangsmaade og de Grundsætninger hvorpaa den hvilede, blindt hen fulgte den; og paa samme Tid vare de, der kunde forklare Kunstens Regler, sjelden saa heldige, at have Erfarenhed. Først nu, da saa utallige Forsøg ere gjorte, og saa mange deraf følgende bekjendtgjorte Forbedringer iværksatte, kunde et Skrivt af dette's Natur leveres. Dog vare Bøger ei ene tilstrækkelige, til at gjøre Værket fuldkommen gavnende. Forfatteren indsaae, at han til dette Diemed's Opnaaelse burde — omgaaes og tale med praktiske Agerdyrkere om Landøeconomiens forskjellige Gjenstande — tage deres Avlsbrug i Diesyn — paa Stedet selv gjøre sig bekjendt med deres Foretagender — sammenligne forskellige Landes Agerbrug — og frem for alt, ei for meget i det Smaa, selv vare Agerdyrker.

Efter modent Overlæg fandt Forfatteren det hensigtsmæssigt, at dele Skrivtet i fem Afdelinger, som hver især har forskellige Underafdelinger.

I 1ste Afdeling betragter Forfatteren nogle præliminaire Gjenstande, hvorpaa Landmanden, inden han modtager et Agerbrug, især bør tage Hensyn; saasom: Climaten, Jordsmonnet, Underlaget, Beliggenhed, Hvidebeliggenhed og Skraaning, o. s. v.

I 2den Afdeling betragter han de Midler, hvorpaa et heldigt Udfald fornemmeligen berouer: Capitalen, ordentlig Regnskabsforeelse, Arbeidernes hensigtsmæssige Indretning, Tjenestefolk, Besætning o. m.

Den 3die Afdeling handler om de forskellige Midler, hvorved Jordens Forbedring kan iværksættes, saasom: Opdyrkning, Indhegning, Sjødskning m. m.

I 4de Afdeling taler han om de forskellige Maader, hvorpaa Jorden kan benyttes, nemlig: som Agerland, Græsland, som Haven eller Frugthave, som Skov eller Plantage, og

I 5te Afdeling fremsætter han nogle generelle Betragtninger over Midlerne, hvorved et Lands Tilstand kunde forbedres, nemlig: ved at udbrede Kundskaber, fjerne Hindringer for Agerdyrkningens Opkomst, og ved positive Opmuntringer.

Skjøndt Forfatteren besidder Evne til, i saa Ord at sige meget og ikke desstomindre at gjøre sig fuldkommen forstaaelig, saa er hans Skrivt dog af saadant Omfang, (omtrent 500 Pag) og de samtligen vigtige Gjenstande han behandler, saa mangfoldige, at jeg, uden langt at overskride den Grændse jeg har sat mig, ei kan berøre alle. Jeg skal blot gjøre opmærksom paa nogle saa af disse, som jeg, især med Hensyn paa vort Land og vor Stilling, anseer for de vigtigste; men jeg maae

for Resten henviser dem Bidelysne til Originalen selv.

I første Afdelings VII Afsnit undersøger Forfatteren: om det er gavnligt at Jordeieren tillige er Jorddyrker, eller at En eier Jorden, medens en Anden efter Overenskomst dyrker den.

Han siger: "Faa Grundsætningers Rigtighed her saa evident beviist, som, at det er overensstemmende med et Lands Fordeel, at den største Deel af dets Jorder ere den ene Borgerclassens Eiendom, medens de dyrkes af en anden Klasse." Han anfører Nordamerica som Exempel paa, hvorledes Jorderne ved Eiernes Ligegyldighed og den Formening, at kunne skaffe med deres Eiendom efter Behag, ofte udmagres, da derimod den engelske Jordeier, der anseer sig som sin Familjes Formynder, ei vil taale, at Forpagteren udmagrer det Jordsmøn, hvorpaa hans og hans Familjes Vel beroer. Han bortforpagter derfor blot sin Jord til den Mand, han kan forlade sig paa, eller foreskriver ham i det ringeste en saadan Bædelse, at han ei kan faae Leilighed til at udmagre Jorden.

Paa den anden Side anspores Forpagteren til Anstrængelse, da han har en temmelig høi Afgift at svare. Uden denne Spore vilde han maaske overlade sig til Magelighed, tilfreds med at fortjene det Nødvendige til sig og sine. Forpagteren, hvis eneste Hiemed desuden er Fortjeneste,

er meer opmærksom, paa at udbringe det meest muelige af Agerbruget. Han passer sine Forretninger paa det omhyggeligste, indskrænker sine Udgifter det meest muelige; hans Arbeidsdyr og Arbeidere udrette meer, end om Godseieren selv drev Avlingen, og han gjør intet Udlæg, som han ei med Visshed kan beregne, kommer ind igjen. Han stræber ved hensigtsmæssigt Sædskifte, god Pløining, tilstrækkelig Gjødskning og god Saaesæd, at frembringe de størst muelige Afgrøder.

Forfatteren indrømmer imidlertid, at det er en sund og behagelig Bestjefstiggelse for en cultiveter Mand, der boer paa Landet, at dyrke noget af sin egen Jord, om end det Heles Drivt er ham for byrdefuldt; og han finder det saare roesværdigt, naar Saadanne, der boe i uoplyste Egne, paa tage sig, ved Exempler at fremstille det Bedre for deres Omgivelse. For Resten har man ogsaa havt Exempler paa, at Godseiere, blot for at forbedre deres Godser, have selv bestjefstiget sig, med at dyrke en stor Deel deraf, og efter at denne var sat istand, bortforpagtet den, og flyttet Besætningen til en anden Deel, som paa samme Maade forbedredes. Ved den høiere Afgift, Forpagteren nu kunde yde, gjenerstattedes dem deres Forstkud.

Hiin Indretnings Fortrinlighed, at Een eier, en Anden dyrker Jorden, er ei heller ubekjendt hos os. Bore, som oftest veldyrkede og bortforpagtede, Hovedgaardene vidne jo herom. Kun bør

man ei hermed forblande Bøndergaardenes Bortfæstning paa 50 Aar eller længere, hvilken Indretning langt fra at kunne sættes i Sammenligning med hun, synes tværtimod at beskytte slet og kraftløs Dykning, og ligesom Hovedgaardenes rigere Afgrøder paa den ene Side synes at bevise, at fri Raadighed over Forpagtningsmaaden er gavnlig, saaledes vidner Bøndergaardenes slettere Afgrøder om en Feil ved den Indretning, hvorefter de overdrages Bønderne. Om det er den maasse ofte høie Indfæstning, som Bønderne ved Gaardenes Tiltrædelse maae erlægge, eller om Uvidenhed, Fordomme og Magelighed hos disse spiller Hovedrollen; om Mangel af Dristscapital, eller den Omstændighed, at Godseieren ei kan foreskrive Bonden Dykningsmaaden og i alt Fald neppe kontrollere den, eller efter Contractens Udløb fjerne den Uduelige, kunne vi ei her undersøge, men at denne Gjenstand maatte komme under alvorlig Overveielse, og Midler til vore Bønderjorders bedre Drist udfindes, var sikkerligen ønskeligt og kunde rimeligviis opnaaes, uden at den ene Borgerclasses Vel offredes for den Andens.

Angaaende Almuens Underviisning siger Forfatteren: "Den Indretning i Skotland, at i hvert Sogn findes en Skolemester, der betales af Jordbrugerne, er viis og en oplyst Nation værdig. Hvi skulde ikke ethvert Individ kunne deeltage i de Jordels, som udspringe fra at kunne læse,

”Krive og regne!” Ogsaa i denne Henseende ere vi lykkeligviis ei blevne tilbage efter Englænderne. Maatte blot ei de Unges Tid, ved Underviisning i mindre vigtige og dem mindre nyttige Ting, maaske endog af velmeent Iver, undertiden alt for meget deles, og Hovedsiemedet derved forfeiles!

I Afdelingen om Besætningen gjør Forfatteren os bekendt med Engælændernes nærværende Formening, om den hensigtsmæssigste Maade, at tillægge paa. Som bekendt ere de engelske fortrinlige Qvægracer frembragte enten ved Krydsningen, (crossing) eller ved idelig Parring af nær beslægtede Dyr af samme Race (breeding in and in). Ved denne sidste Maade frembragte Bakewell, der i sin Tid var, med Hensyn paa Qvægavlen, berømtest, sine, man kunde næsten sige, vidunderlige Dyr, med hvis Former Chaer og Begtrup har gjort os bekendt. Ved naafadeligen at parre nærbeslægtede Dyr, der i høieste Grad besad de attraaede Egenstaber og Former, beviste Bakewell Mueligheden, af at danne Dyrene efter Ønske. Hans Lære vakte derfor den største Opmærksomhed; mange Landmænd vandrede i hans Spor; hvad han folgte, betaltes med tildeels uhyre Priser og hans System gjorde ham til en riig Mand.

Dog sporede hans Disciple snart, at Qvæget ved de nærbeslægtede Individuers Parring blev svagt, alt for finknoklet, at Mødrene enten fødte for tidligt, eller at det svage Affkom døde, uden

at endog den største Umhæue, var istand til at frelse det. Paa Grund heraf søgte man at faae Huusdyr af samme Race, men af anden Familie, der vel endog kunde være behandlet paa anden Maade, og den berømte Colley vedblev i mange Aar at skaffe sig Springvædere fra Bakwell, medens andre Landmænd leiede eller kjøbte hans Væddere. Denne Fremgangsmaade har siden de meest oplyste Landmænd, hvad Tillægget angaaer, fulgt. Det synes altsaa, at ved Bakwells breeding in and in frembringes hensigtsmæssige Racer, men at disse kun vedligeholdes, naar mindre beslægtede Dyr af samme Race parres.

Denne Grundsætning har jeg ligeledes hørt fremfat af adskillige oplyste danske Landmænd, og man vil behage at erindre, hvad jeg i Anledning af Svinenes Udartning, eller maaste rettere, af tagende Frugtbarhed, allerede har anmærket i Landoeconomiske Tidender. Kun vogte man sig for at gaae over til den, paa den anden Side urigtige Formening, at Racerne ei kunne bestaae i og for sig selv, og at det er uundgaaeligt nødvendigt, at indbringe Blod af anden Race i disse; thi ved en saadan Fremgangsmaade vilde vor spanske Faareavl, egentlig tilintetgjøres, da det er noksom bevist, at man aldrig kan forlade sig paa, af Bastarder at faae fuldkomment Tillæg eller Dyr, hvis Uld besidder i høieste Grad de Egenheder, som den kyndige Fabrikant fordrer, og som han, naar

de findes, betaler meget høit.*) Racernes Krydsning fordrer udmærket Sagkundskab, om den med Held skal iværksættes, og den er følgelig ei hver Mand's Sag.

I Capitelet om Pløiningen afveier Forfatteren Evinpløvenes (hos os: engelske Plove) og Hjulplovenes Fortrin og Mangler, og Resultatet af hans Betragtninger falder aldeles ud til Fordeel for Ploven uden Hjul. "Hvor man har "duelige Plovkarle", siger han, "har man aldeles "ophørt at bruge Hjulploven, da man anseer den "for et alt for kostbart og uhaandteerligt Redskab. "Ved at bruge Plove, der, trukne af to Heste, "kunne vel bearbejde Jorden, og ved Indførelsen "af Tærskemaskiner, udbringes nu langt større "Fordeel, end forhen af Ugerbruget i Skotland." Exstirpatorens Vigtighed stiller han i klart Lys, og slutter: "Derfor ansee Mange dette Redskab "som den senere Tidens vigtigste Opdagelse, "hvad Jordens Tilberedning angaaer.

Ogsaa ved denne Leilighed henviser jeg blot til det, som jeg, angaaende den engelske Plov og Exstirpatoren, allerede har anført i Landoec. Tidender, og jeg anseer som aldeles overflødigt at sige mere om disse tvende høist vigtige Redskaber, om hvis Fortrinlighed jeg har for har om mueligt

*) See herom Thaers Afhandling om Preussens ånuldede Faareavl. Landoec. Tid. 8 B. I S.

end meer overbeviseß. Overrassende var det mig, engang iaar at hore en Mand, der besøgte mig, yttre: "at Exstirpatoren var ei værd videre at om-
"tale, da den jo nu var lagt til Side", hvilket jeg er saa langt fra at troe, at jeg meget mere er overbevist om, at den Nar for Nar meer udbre-
des blandt virkelige Agerdyrkere. At denne Ud-
bredelse imidlertid ei er at betragte som den af
en rivende Strøm, troer jeg gjerne, og formener,
at saadant er baade onskeligst og saare naturligt;
men at den Landmand, der eengang tilfulde har
gjort sig bekjendt med disse Redskabers Anvendelse,
ei sætter dem tilside blandt andet Unyttigt, der-
paa tvivler jeg aldeles ikke; men gjerne indrom-
mer jeg, at fornemmelig Exstirpatoren, der var
blevet ligesom et Moderedskab, er kommet i Stil-
stand hos nogle af de Landmænd, hvis Agerbrug
fremstod med Krigen og standsedes med dennes
Slutning, eller hos Andre, der troede at naar de
havde en Exstirpator, saa behøvede de hverken at
pløie eller harve og følgelig, ligesom hiin Ager-
dyrker, der uden at pløie vilde have fire Afgrøder,
i Tanken beregnede den store Fordeel de skulde
have af den arbejds sparende Exstirpator. Disse
lærte snart, hvor lidet deres Beregninger kunde
bestaae, og da Folkene, der snart fordrede dette,
snart hiint af Exstirpatoren, som med den alde-
les ikke kunde iværksættes, saa dømtes den til
Forblivelse i Materialkammeret, hvorfra den dog

rimeligheds om nogle Aar atter fremdrages. Ved Hjælp af den engelske Plov og Exstirpatoren skulle Danmarks Jorder engang i Tiden, ligesom allerede Skotlands, yde langt større reen Fordeel, og vore Børn skulle undres over, at deres Fædre saa lidet vidste at sætte Priis paa disse fortrinlige Redskaber!

Rige Frembringelsers sikreste Grundvold er Gjødningen, og jeg vil derfor voget nøiagtigere gennemgaae Afdelingen derom, end ellers, ved Gjenstandenes Mangfoldighed, er mig mueligt ved hver især.

Gjødning, siger Forfatteren, kalde vi de Substantser, som vi, overeensstemmende med Erfaring vide, beriger Jordsmonnet, eller i det ringeste bringe det i en for Vegetationen meer gunstig Tilstand. — Her ville vi blot betragte de tre Slags, der kunne indbefattes under forraadnende, kalkagtig, og Blandings Gjødning.

Under den første Klasse indbefattes Huusdyrenes og Smaakreaturenes Gjødning, Gade og Natte Renovationen, Urinen og saavel Landdyrs som Fisks Udskler.

Huusdyrenes Gjødning er imidlertid den fortrinligste. Svinegjødningen er, som Følge af disse Dyrs større Fedme, og den Føde de erholde, den varigste og kraftfuldeste; Hestenes er den tørreste og meest opvarmende; Hornkvægets den koldeste og varigste. Den ublandede Faaregjød

ning, som især anvendes hvor man attraaer hastig Virkning, er ikke varig.

Gjødningens Kraft staaer i Forhold til Dyrenes Føde, og derfor yder Fedeqvæg bedre Gjødning, end Ungqvæg, som i Almindelighed fodres flettere; men som ved lige Foring kunde yde lige saa god Gjødning.

Næst Dyrenes Excrementer er intet vigtigere for Røddingen end Halm, paa hvis Tilveiebringelse og Samling man derfor bør anvende ydersie Omhu. Straaet er ei blot vigtigt ved dets egen Substant, men end ydermere fordi den indsuger megen flydende Gjødning, der ellers tabtes. En god Fremgangsmaade er, at lægge et Lag Løvjord, Mergel, eller Jord, som opgraves af Grøfter, o. a. m. paa Gaardspladsen, hvor det forvandles til Blandingsmøg, der vist er saare gavnligt paa Enge.

Den Maade hvorpaa Forfatteren saaledes inddeler Gjødningen, synes ei gandske hensigtsmæssig; thi hvo kan f. Ex. nægte, at Løvjorden, der bestaaer af vegetabiliske Levninger, kan forraadne, naar den blot bringes i en for Forraadnelsen gunstig Tilstand, og denne burde altsaa henregnes til samme Klasse, som Staldgjødningen. Det samme blev Tilfældet med Grønsvøren, for saavidt den indeholder Plantedele, saavel som med hvilkensomhelst anden Levning af Planteriget. Langt hensigtsmæssigere og Grændselinien mellem

de forskjellige Gjødemidler bedre betegnende, er den Maade hvorpaa Lhaer classificerer Gjødningen, nemlig: den animaliske, den vegetabiliske og mineraliske.

Rigtigheden af den Maade, hvorpaa Forfatteren characteriserer de forskjellige Gjødningslags, vil formodentlig almindeligen erkjendes, blot med Undtagelse af det fortrinlige Værd, han tillægger Svinegjødningen; men ved at omtale denne, har Forfatteren egentlig tænkt paa Gjødningen af Fede-Sviin, der formodentlig overgaaer enhver anden Slags Gjødning, og naar han, ved at nævne Faaregjødning, taler om dens hurtige, men korte Virkning; saa er det tydeligt, at han blot tænker paa Faldgjødningen, da den halmblandede Faaregjødning synes aldeles ei at virke kortere, men vel kraftigere, end anden Staldgjødning.

Med Hensyn paa Gjødningens Anvendelse, finde i Engelland, som hos os, forskjellige Meninger Sted. Noget foretrække at bruge den friske, Andre den meer forraadnede Gjødning, men de fleste Meninger synes at forenes derom, at den friske halmblandede Gjødning er bedst stikket til det fastere, den mere forraadnede til det løse Jordsmon. Ved Jordsmonnet betinges derfor, i hvad Tilstand Gjødningen bør bruges, ligesom ved Die-medet, fornemmeligen at virke paa den første Afgrøde, hvilket opnaaes bedst ved gammel Gjødning, eller tillige paa de følgende Afgrøder, hvor

til den friske er bedst stiftet. Ønfter man efter Engellændernes Maade, for Ex. at frembringe en meget riig Afgrøde af Turnips, der af Kaar skulle ædes paa den Alger de groe, saa er det hensigtsmæssigt at anvende gammel Gjødning dertil; da Algeren naturligtviis af Kaarene gjødes, i Forhold til Turnipsafgrøden, og den kortere eller længere Tid de kunde finde Foder derpaa. Jordsmønnet hvorpaa, og det nærmeste Diemed, hvori Gjødningen anvendes, gjør altsaa den ene eller anden Slags fortrinligere, og ved ogsaa i denne Henseende at handle hensigtsmæssigen, kan en Landmand gjøre sig Fordeel eller Skade.

Til Kartofler anbefaler Forfatteren frisk Hestegjødning, der, ved at opvarme Jorden, virker gavnligt paa denne fra et varmt Land hidbragte Plante, og jeg tilføier, at paa leret Jord kan man aldrig efter ligemegen Gjødning vente saa riig Afgrøde, som naar man gjøder tilstrækkeligen med frisk Gjødning, især af Heste.

Man har været uenig om, vedbliver han, hvor stærkt man paa eengang skulle gjødste. Forhen gjødste man (i Engelland) for stærkt, og overmattede Planterne. Nu er man derimod, overensstemmende med den nyere Udøvelse, enig om, at Jorden ikkun bør gjødtes saa stærkt, at den kan vedblive at være frugtbar, indtil i samme eller næste Rotation atter kan gjødtes.

Dernæst omtaler Forfatteren Faaregjødningen, især Foldgjødningen, og berører den Strid, der mellem Landmændene har fundet Sted, nemlig: om Faarene bør om Ratten foldes paa en anden Ager, end den, hvorpaa de om Dagen græsser, hvilket nu almindeligen ansees som ødelæggende for Græsgangene, da det derimod er beviist, at flere og flere Aar kunne aarligen fødes paa samme Græsgang, naar denne beholder den Gjødning, som de om Dagen tabe og om Ratten efterlade i Foldene.

Kanin- og Duegjødningen er os saa temmelig uvedkommende; men desstomere bør vi agte paa det han siger om Gjødningen, som i Byerne frembringes. Ere disse store, siger han, saa er dens Mængde uhyre. Han regner, at blot ved at feie en Gadesstrækning af 3000 Acres, (noget meer end 2000 Edr. Land) frembringes i London 500,000 Læs Gjødning, hvortil endnu kommer Gjødningen af 30,000 Heste, 8000 Køer, og Excrementerne af en Million Indvaanere. Byerne have ofte betydelig Indtægt, siger han, af denne Gjødning, skjøndt man ofte beklager, at en stor Deel deraf bliver tabt. — Samledes og benyttedes Kjøbenhavns Gaderenovation paa behørig Maade, istedet for, at den nu ubrugt henkastes i dybe Grave, hvorfra en kommende Slægt sikkerligen vil atter fremdrage den, og benyttedes Renovationskulens uhyre Gjødningmasse saaledes, som vilde være Tilfældet,

naar de Hindringer, der nu affkræfte mange, end, og drivtige Landmænd, fra at hente den, fjernedes, saa maatte disse tvende Dele kunde skaffe Byen en betydelig Indtægt, og dens Omegn maatte paa nogle Miles Afstand frembyde Billedet af den høieste Frugtbarhed! — Ratterenovationen, siger Sinclair, er ei blot den kraftigste, men tørret, endog den mindst kostbare Gjødning. Den berøves sin ubehagelige Lugt, ved at blandes med Gadeseining eller uløstet Kalk, eller ved at blandes med en Trediedeel riig Mergel, saaledes som er brugeligt i China.

I den følgende Afdeling omhandler Forfatteren de kalkagtige Gjødsemidler og beretter ved denne Leilighed, at i Sommeret var Algerlandets Værd, ved Kalkens Anvendelse, stegen fra 4 til 30 S. pr. Acre! og at Jorderne i Herfordshire vare aldeles uduelige til at bære Hvede, Værter og Viffer, indtil de kalkedes, fra hvilken Tid alle disse Afgrøder lykkedes.

Vel er vort Land ei saa rigt paa Kalk, at denne ofte kunde anvendes, men dog have vi Egne, hvor saadant dog rimeligviis kunde finde Sted. Jeg ledes herved til at tænke paa Faxe, hvor Kalken er i saadan Mængde og findes saa høitliggende, at den rimeligviis maatte med Fordeel kunne anvendes til Agrene, især om Egnen har Tørve til at brænde den. De flette Afgrøder, som jeg for nogle Aar siden, da jeg reiste der forbi,

saae tæt ved Kalkbruddet, lod mig tænke paa hvilken Forandring her rimeligviis, ved nogen Capital og større Vindstibeligbed, kunde finde Sted. Jeg spurgte en Mand — af den galantere Klasse — om man da aldeles ikke benyttede Kalken, til Jordernes Gjødsfning? — Han saae forundret paa mig og svarede: Den er jo kun Steen. — Jeg mener naar den er brændt. — Saa er den jo for kostbar! — Da jeg nu indsaae, at jeg var paa Veien til at gjøre mig latterlig i denne gode Mand's Vine, taug jeg, overbeviist om, at jeg dog ei her skulde kunne udrette noget; thi han syntes end ei at kjende Kalkens Anvendelse, næsten Europa rundt, som Gjødemiddel, og skulde derfor sikkerligen blot have anseet Fortællingen derom, som det en vis Klasse betegner med Benævnelsen: Kunster! — hvorved de troe at have sagt noget meget slemt, uden at betænke, at det meste af det, de sætte Priis paa i Livet, skyldes Kunsten, og at selv deres flodsede Plov skyldes Forfædrenes, vistnok ringe, Grad af Kunst.

Afdelingen om Blandingsmøddinger skal i sin Tid, i dens hele Udstrækning meddeles Tidendernes Læsere, og derfor blot her saameget, hvoraf dog Vigtigheden af disses Tilberedelse under hellige Omstændigheder allerede bliver indlysende: — I Skotland bruger man at lægge Tørvejord under Kær og Faar i Stalden, og man har der lagt Mærke til, at man med en Fjerdedeel Gjødning

10de Binds 1ste Hefte. (2)

bragte tre Fjerdedele Torvejord i Gjæring, og forvandlede saaledes denne, der bestaaer af Plantedele i uvirksom Tilstand, til god Gjædning, hvorved det blev mueligt, at opdyrke mange hidtil ufrugtbare Egne. — Hvo der altsaa eier betydelig Torvemose, helst i Egne, hvor Torven, som Brændsel betragtet, er af liden Værd, har her et, efter Forfatterens Forsikring, ypperligt Middel til Jordens Forbedring.

I Anledning af den rene Brak, siger Forfatteren, at man i den senere Tid har forandret Spørgsmaalet, og istedet for at man før spurgte: Om den var nødvendig eller unødvendig? spørger man nu blot: Om det er gavnligt for en Landmand, der dyrker en kold, stærk leret, og fugtig Grund, periodisk at brække denne? thi man er nu enig om, at Brakken er unødvendig paa al muldet Jord, og ved hensigtsmæssigt Sædkifte blot een Gang i Omløbet nødvendig paa stærk Jord. Om Brakkens Nødvendighed paa stærk Jord ere imidlertid de fleste engelske praktiske Landoeconomer enige, skjøndt Mænd af stor Reputations ei indrømme denne Nødvendighed, da f. Ex. den høibærømte Arthur Young blot anseer som nødvendigt eengang at brække Jorden, naar den nemlig opbrydes fra sin raa Tilstand, og Marschall paa staaer, at naar Jorden blot først er rensket, hvilket han indrommer skeer hurtigst, fuldkomnest og med mindst Omkostning ved en fuldstændig Brakning,

faa kan en saadan Ager, naar den blot omhyggeligen dyrkes, var det end et halvt Seculum, uden atter at brakkes holdes i fuldkommen Stand. Men han vil, at Jorden, om saadant behoves, skal i otte Maaneder ligge brak og i den Tid paa det omhyggeligste bearbeides, hvilket har meer at betyde i Engelland, end hos os, da Jorden næsten uafslædig kan der bearbeides, og folgelig maaske behøver ligesaamange Ploininger, som den ligger Maaneder brak. I det følgende vil man see, at fem Ploininger maae være sædvanligt, da disses Dybde og Bredder bestemmes, og saavel i Essex, som andre engelske Provindsfer, ploier man Brakmarken otte Gange, for at gjøre den stikket til Byg.

Hr. Middleton af Middelsex er Brakkens ivrigste Modstander, og han paastaer, at man istedet for den nøgne Brakmark, bør besaae sin Ager med Biffer, som i Julii Maaned kunne hugges. Disse gjøre Jorden skjærere, end ved Brakning er mueligt; de berige Jordsmonnet ved at holde det nederste, med frugtbare Dese svangrede, Luftlag roeligt ved Agerens Overflade; og naar de ere fuldvoxne, bidrage de til at fodre og fede Landmandens Qvæg og yde Gjødning, til at forøge Agerens Kraft. Det vilde være overflødig hertil at sœie noget. Hr. Middletons Ytringer ere som udsprungne af mit Jnderste! Han tilføier endnu, at naar Bifferne ere høstede, kan

man endnu paa det fuldkomneste bearbejde Jorden, inden Vintersæden saaes.

I midlertid ere dog de fleste engelske Landmænd enige om, at stærke Jorder bør brakkes een Gang i Sædomløbet; men ei tænke de da paa en Brakning, som den nogle af vore skrivende Landmænd, f. Ex. den nyligen afdøde Magister Crauer, anbefaler; nemlig blot to Plojninger om Sommeren. De synes ei at have anden Grundse for disses Tal, end den, Jordsmønnets Tilstand betegner dem. Dets fuldkomne Skjøring og Rensning for Ukrud, ligesom dets muligen dybeste Bearbejdning, er det hvortil de sigte. Hvor onhyggeligt de bedre engelske Landmænd behandle deres Jorder, sees f. Ex. i den følgende Afdeling, om Agrenes Lugning, hvori Forfatteren anfører, at der gives Landmænd, som med god Fordeel lade deres Marker luge, skjøndt saadant koster dem fra 10 til 20 Schilling (2 til 4 Spc.) for en Tønde Land! medens andre, for at naae samme Diemed, have indført Raddyrkningen. Herved er Græskrudet saa foruindsket, at det ei længer skader Sæden. Heraf tør man sikkerligen ud- drage den Slutning, at Brakningen paa det fuldkomneste maae iværksættes af saadanne Landmænd, der sikkerligen ei lade Gaar, Sviin og Gjæs arbejde, istedet for Plov og Harve, eller forsømme at bruge den arbejds sparende Exstirpator. Saa- dan behandlede Brakmarker kunne med rette kal-

des — rene, — en Benævnelse, der neppe kan tildeles dem, der behandles som Brakmarkerne ofte hos os.

Hvad for Resten Lugningen angår, der sikkerligen har noget saa skrækkende for de danske Landmænd, at kun saa have forsøgt en endog partiel Lugning, maae jeg anmærke, at den første Gang jeg hørte Lugning paa Algeren omtale, skulde dette rimeligviis i høi Grad have forundret mig, dersom det ei havde været den høitfortjente Provst Hægh, der sagde mig, at han aarlig lod sin Svødegager luge. Jeg spurgte ham, hvad saadant kostede og hvorledes dette Arbeide kunde overkommes? og jeg erindrer at han svarede mig: At han gav 3 Mk. (det er nu tyve Mar siden) for en Tønde Land at luge, og at derved i de første Mar vel havde været lidet at fortjene, men at de der lugede da, ret godt kunde forrette Arbeidet for denne Betaling. Siden den Tid har jeg aarlig ladet Tidsler og andet lignende Ukrud udstikke paa mine Agre, og naar det hændes, at Kartoflerne ei fuldkommen slutte sig, og at Morgenfruer eller Dæslige komme i Væxt, saa lader jeg disse stedse udrive med Haanden, selv om dette ei kan skee førend de modnes, i hvilket Tilfælde de da bortbæres af Algeren, og lægges paa Weiene eller kastes i en Kule og tilhyses med Jord. Saadan Lugning, der, saavidt mueligt, stedse burde iværksættes, er hverken saa kostbar eller uvisommelig,

som Mange forestille sig, og bliver det end mindre, da Børn, under en Voksen's Opsyn, saare godt kunne forrette dette Arbeide. Jeg veed at Hr. Justitsraad og Stutmester Nielsen, naar han lader Steen eller Ukrud sanke af Agre, hvor Sæden allerede har naaet en vis Høide, bruger dertil Børn, som gaae barbenede, og denne Forsigtighed fortjener megen anbefaling, da den Plante, som bukkes og trædes paa af en bar Fod, lidet eller intet beskadiges og hæver sig snart igjen.

Om Agres og Enges Vanding taler jeg ikke her, da denne Gjenstand saaa tilfredsstillende afhandles i Thær's Grundsætninger.

Efterat Forfatteren har omhandlet Midlerne til Jordens Forbedring, nemlig ved Vands Afledning, Sjødkning, Jordskorpens Brændning, Brakning, Vanding og Inddæmning, af hvilke Gjenstande jeg her kortelig har berørt nogle; og efterat han har gjort opmærksom paa Fordelene af forbedrede Agerdyrknings-Redskabers Anvendelse, slutter han denne Deel af sit Skrivt med nogle Betragtninger, ved hvilke han udbryder: "Enhver, som nsiagtigen har lagt Mærke til de forskjellige Gjenstande, som i det Foregaaende ere beskrevne, maae forbauses over den Høide, hvortil disse Agerdyrkningsgrene, allerede i vor Tid og i vort Land, have hævet sig. Dette var en uudeblivelig Folge af hiint offentlige Samfunds Stiftelse, (Board of agricultur) hvis Hiemed ei blot var:

"Gavnlige Kundskabers Indsamling og Udbredelse,
 "men endog Almeenaands Vækkelse for Agerdyrk-
 "ning. Det er indlysende, at der neppe gives saa
 "ufrugtbart Jordsmom, at det jo ved de anførte
 "Hjelpemidler kan gøres nogenlunde frugtbart, og
 "ved hensigtsmæssig Dyrfning, stedse kraftfuldere.
 "Ved saadanne Hjelpemidler til vor Raadighed;
 "ved saadan Grundvold for Nationens Held, som
 "den, et forbedret Agerbrug frembyder, er det
 "gandske vist, at dette Riges Undersatter, naar
 "de med Wiisdom styres, kunne forskaffe sig Livets
 "Nødvendigheder, Behageligheder og uskyldige Ny-
 "delsler!"

Forfatteren gaar i det næste Capitel over til
 at tale om Agerlandets Dyrfning. Han omhand-
 ler deri Agrenes Høide og Bredde; hvælvede og
 flade Agre; Pløiningen, og endelig: Furens Dybde
 og Bredde. Denne bestemmer han saaledes, som
 følgende Tabel viser:

	Bred.	Dyb.
Første Brakfure bør		
være	10 Tom.	6, 8, 10 Tom.
Anden dito	9	6, 7
Tredie dito	8	5½
Fjerde dito	7	5
Femte dito, eller		
Eadsfuren	7	4
Havre efter Turnips	9	4, 5

	Bred.	Dyb.
Havre efter oppløst		
Kløber . . .	9 Tom.	5, 6, 7 Tom.
Bønner, efter een		
Pløining . . .	9	6, 7, 8, 9
Bønner, naar end een		
Gang pløies . . .	9	5
Byg, første Fure . . .	9	6, 7
Byg, anden Fure . . .	8	5
Byg, sidste Fure,		
eller efter Turnips	8	4
Kartofler, første Fure	9	4, 6
Kartofler, anden Fure	8	5

Uden just at være overbeviist om, at Pløiningsmaaderne saaledes kunne bestemmes, hvilket Forfatteren selv indrømmer, ved at sige, at de bør lempes overeensstemmende med det Maal, Landmanden har for Die og med den foregaaende og følgende Afgrøde, hvortil jeg endnu føier, f. Ex. det dyrkede Jordlags Dybde, anseer jeg dog det, der saa at sige characteriserer denne og gjør den afvigende fra vor Pløiningsmaade, for saare hensigtsmæssig, hvor saadan Pløining nemlig kan anvendes. — Her er den første Pløining, der iværksættes om Efteraaret, den dybeste, og som Algeren meer og meer nærmer sig mod sin Bearbejdning's Fuldendelse, løstes Pløien meer og meer. Den Alger, som ved første Pløining bearbejdes 6 a 10 Tommer dybt, pløies anden, tredie, sjerde

og femte Gang, blot 7, 5½, 5 og 4 Sommer dybt. Herved opnaaes det dobbelte Gode: 1) At Ageren, ved om Foraaret ei at ploies til fuld Dybde, beholder meer af sin om Vinteren samlede Fugtighed, og 2) At ved de sidste Pløiningen ei opbringes nyt Ukrudsfrø, om Ageren er ureen; thi da den øverste Deel af Jordsmønnen er saa ofte vendt og fuldkommen pulveriseret, saa kan man være overbevist om, at det Ukrudsfrø, som dette indeholder, allerede ved foregaaende Pløiningen er kommet i Væxt, og da intet af det dybere liggende Jordlag, der kan være mere fyldt af Ukrudsfrø, opbringes, saa bliver Ageren reen.

Men denne Pløiningsmaade, som jeg allerede i en Nad af Aar har fulgt — nemlig om Efteraaret at ploie til fuld Dybde, og om Foraaret let — fordrer et allerede skjært og i alt Fald, et græsbundet Jordsmøn; thi jeg veed ei hvorledes den Brakmark, der efter Græsleie, om Efteraaret opbrødes ved en Fure, som var 10 Sommer bred, og 10 Sommer dyb, om Foraaret skulde kunne let bearbejdes. Pløiede man paa langs, saa skjød Pløistrimmelen sig i Bunker for Pløven; skete Pløiningen paa tvers, saa fik man tykke firkantede Lørb at bekjæmpe. Naar Engellænderne altsaa kunne ploie saaledes, saa lære vi end yderligere deraf, at de Jorder, som de opbrøde, allerede ere i skjort Tilstand.

For Resten forsikkre de engelske Landmænd i adskillige Districter, at Waarsæd bedst saaes uden Foraarspløining, blot ved Hjælp af Exstirpatoren; at Jorden fuldkommen pulveriseres ved dette Redskab; at det er yderst vigtigt, at udsætte det stærke Jordsmon for Frostens Paavirkning, hvilket bedst skeer, ved at pløie det før Winter, men at Frostens velgjørende Virkning er tabt, naar den Deel af Jordsmonnet, som saaledes er skjernet og af Atmosfæren besvangret, nedpløies. De ansee som et absurd Foretagende, at nedpløie den tørre, skjøre og poreuse Overflade, som Frostens har efterladt i den gunstigste Tilstand, som indtræffende Regn ei sammenbinder, da den hastig tørres og forbliver skjør; og i dens Sted at opbringe et dybere liggende Jordlag, der om Foraaret ofte er saa vaadt, at det ved Pløiningen sammenklumpes, og om Nordvind indtræffer, hærdes som en Steen. — Disse Meninger ere saa fuldkommen bekræftede ved Erfaringer, som man har samlet i Dorsetshire, Buckinghamshire, Norfolk og især i Suffolk, og Exstirpatoren roses saa almindeligen i disse Egne, for Jordens fuldkomne Tilberedning, at man har Aarsag til at forvente, den paa stærke Jorder vil om Foraaret aldeles fortrænge Ploven.

Jeg underskriver alt hvad Forfatteren her har sagt om Fordelene af Exstirpatorens Anvendelse om Foraaret, men henviser for Resten til det,

som jeg i Landoec. Tidender, Dec. Annaler og i Mine Erfaringer om Vexeldrivt, i den Anledning har sagt, da jeg aldeles ei siden har fundet Nar, sag til at forandre min Mening, men tvertimod, nu meer end da, er overbevist om, hvor fordeelsagtigt det er, at bruge dette Redskab, som jeg, til den høiere Dyrknings Fremme, i nogenlunde store Aalsbrug, anseer for uundværligt.

Da jeg i Landoec. Tidender, i Anledning af min Paaastand, at Leiesad stedse er et Onde, om ei saa stort, som slet Sæd, har maattet forsvare denne min Paaastand, mod Hr. Auctionsdirecteur Lemvigh, saa kan jeg ei undlade, her at gjøre Tidendernes Læsere bekendte med det, som Code of agriculture's berømte Forfatter siger derom. Pag. 335, hvor han handler om de Uheld, hvorfor Sæden er udsat, udlader han sig saaledes: "Stærk Regn nedslaaer Sæden, og i dette Tilfælde mødes den aldrig (fuldkomment?) med mindre den reises af Vinden. Bliver Sæden liggende, saa er den vanskelig at høste; ikke heller kan man vente, at Kornene kunne vorde fuldkomne, naar Axene saaledes berøves den fri Luft, og Rødderne forblive i alt for fugtig Tilstand"; og Pag. 372, hvor han anbefaler, ei at gjødste for stærkt til Hveden, da "Sæden paa alt for sidt Jordsmon, letteligen gaar i Leie, hvorved ei blot Afgrøden, hvad Kjærnen anbelanger, forringes, men endog Kløver og andre konstigen frembragte Foderurter,

”sont ere saae i Sæden, ødelægges.” Skulde end ei mit Navn, der, mod en Albrecht Thaers og John Sinclairs, er saare ubetydeligt, formaae de danske Agerdyrkere, der enten allerede have rige Jorder at dyrke, eller dog ved Forbedringer stræbe at erholde saadanne, til at tage Forholdsregler, hvorved de kunde sikkes mod Leiesad, saa kan man dog sikkerligen forvente, at de nu, ved mig gjorte opmærksomme paa det disse sige om denne Gjenstand, ei ville undlade at agte derpaa, skjondt Leiesæden, saavelsom meget andet, man maatte ønske forviist fra vort Agerbrug, finder Forsvarere.

I Afdelingen om Agerlandets Dyrkning afhandles, som en af Jorddyrkningens vigtigste Grene, Sædfølgen. Forfatteren anmærker saare rigtigt, at uagtet den Oversflodighed af Agerdyrkningskrioster, som vi eiede, saae vi dog neppe, før midt i det henrundne Aarhundrede, nogen Forfatter, der havde dannet sig rigtigt Begreb om Sædfølgens Vigtighed, eller de Grundsætninger, hvorpaa den burde grundes. Enhver Sædfølge syntes dem lige god, lige lidet skiftet til Roes eller Dadel. — Det er ei uden Ængstelighed, vedbliver Forfatteren, at han foretager en Undersøgelse om denne Gjenstand, der — saa at sige — er et godt Agerbrugs meest fremstikkende Characterstrøg — den vigtigste Deel af det, som de nyere landoeconomiske Skribenter med Held have bearbejdet — den Deel, hvori i høi Grad ligger det,

som kan kaldes Agerbrugets Sjæl og hvorved Landmændene faae Middel ihænde til faare at forøge deres Frembringelser — fort: almindelige Forbedringers virkelige Grundsteen. Sædfølgen kan sandelig ei for tydeligen fremstilles eller for smaaligen undersøges, da Undersøgelsens Diemed er, at gjøre indlysende: at man ved den meest passende Sædfølge i en vis Række af Aar bliver istand til, ved mindst muelig Udgift, at frembringe størst Mængde Frugter paa et givet Areal. — Han leverer dernæst et almindeligt Oversyn af de Grundsaetninger, hvorved Sædfølgen i hver Egn betinges, og giver endelig en Liste paa de til Storbritanniens Jordemon passende Sædfølger.

Sædfølgen bør rette sig efter Localiteterne. Ved dens Valg bør Climaet, Beliggenheden, (høi eller lav) Jordmonnet, Underlaget, Aalsbrugets større eller mindre Afstand fra store Byer, overordentlige Midler, der ere til Landmandens Raadighed, f. Ex. Bygjødning og Mergel, samt om han skal dyrke gamle eller nye opbrudte Jorder, komme i Betragtning.

Korfatteren leverer dernæst Exempler paa de Sædfølger, man nu almindeligen anseer som de bedste, og som virkelig anvendes.

Treaarig Sædfølge: 1) Svenske Turnips, (Rotobaga) 2) Byg, 3) Kløver, eller, 1) Kar-

tasser, 2) Hvede, 3) Klover. Ved denne sidste Sædsølge høstedes 40 Bushels Hvede pr. Acre *).

Fireaarig Sædsølge: 1) Turnips, 2) Byg, 3) Klover, 4) Hvede. Denne Sædsølge har man imidlertid ei fundet berigende nok for Jordsmønnet, da saavel Turnips, som Klover, ofte har flaaet feil, naar man ei havde usædvanlige Hjælpe-midler. Man foreslog derfor, at begynde Dunløbet med Vikker, efter hvilke samme Sommer saaedes Turnips, der, saavel som Vikkerne for-tæredes paa Ugeren af Faar. Derved berigedes Jordsmønnet saa meget, at Hvede, Klover og Byg eller Havre da lykkedes. — I Skotland bruger man paa lette Jorder at tage: 1) Turnips, 2) Vinterhvede, som saaes om Foraaret, (d. e. til først i Marts) eller Byg, 3) Klover, 4) Havre. — Ved omhyggelig Dyrkning har en mere tærende Sædsølge med Held været anvendt, nemlig: 1) Turnips, 2) Hvede, 3) Græs, (fornemmelig til Faar) 4) Fire Femtedele Vinterhvede, saaet om Foraaret, og en Femtedeel Havre. — Nær Dunbar i Skotland har man brugt en Sædsølge, som har udmærket sig, ved at være meget tærende, nemlig: 1) Turnips, 2) Radsaaet Hvede, 3) S. i. s. ver, 4) Radsaaet Hvede. Men med denne Sædsølge var usædvanlig stærk Gjødsfning, hvortil Tang

*) En Bushel er omtrent 2½ Skp., og en Acre omtrent 10000 □ Alen.

ogsaa brugtes, forbunden. Desuden fortæredes Turnips af Haar paa Algeren; men ikke desmindre bemærkede man dog, at Hvede ei i Tidens Længde kan med Held dyrkes paa let Grund. — En god Sædfølge, som bruges nær Edinbourg, er 1) Kartofler, 2) Hvede, 3) Klover og 4) Havre.

Semaarig Sædfølge: For omtrent et halvt Aarhundrede brugte man nær Glasgow, at tage 1) Kartofler, 2) Hvede, 3) Græs, 4) Græsgang, 5) Havre. — Paa mosbegroet og torvagtig Grund: 1) Kartofler eller Turnips, 2) Byg, 3) Klover, 4) Græsgang, 5) Havre. — En kyndig Landmand i Huntingdorsshire foretrak, for enhver anden Sædfølge: 1) En rensende Afgrøde af hvilken som helst Slags, 2) Sæd, denne eller hiin, efter Jordsmonnets Bestaendighed, 3) Klover, 4) Bønner naar disse vare stikkede til Jordsmonnet, men ellers en anden forbedrende Afgrøde, 5) Sæd, passende til Jordsmonnet.

Sepaarig Sædfølge: Denne bør være forskjellig, overeensstemmende med Jordsmonnet; om det nemlig er stærkt leret, sandet eller muldleret. — Paa stærk Leer: 1) Keen Brak, eller Vikker eller Raal, 2) Hvede, 3) Klover, 4) Havre, 5) Bønner, 6) Hvede. I Suffolk tager man Bønner, hvor her tages Klover. — Paa Sand: 1) Gulerødder, Vikker, Turnips eller Kartofler, 2) Byg eller Havre, 3) Høe eller Folding, 4) Græsgang, 5) Græsgang, 6) Havre. Saadant Jordsmon

bliver derved overmaade frugtbar. — Paa fjort Leer: 1) Turnips eller reen Brak, 2) Hvede eller Byg, 3) Klover, 4) Havre, 5) Biffer, Værter eller Bønner, 6) Hvede. Den berømte Landmand, Georg Cusley, anfaae følgende Sædomløb som det bedste paa fjort Leer: 1) Turnips, 2) Vinterhvede, saet om Foraaret, og efter de sidst afædte Turnips, Byg, 3) Klover, eller en Blanding af Klover, Raigræs og lidet gult Klover (*trifolium agrarium*), eller humleagtig Sneglebælle (*Medicago lupulina*), 4) Havre, 5) Bønner, 6) Byg eller Hvede. Han anfaae, at tidlig saet Havre efter Klover var den mest indbringende Afgrøde, da han sjelden høstede mindre end 60 Bushel pr. Acre; han fandt Havren fordeeltigere end selv Hvede, der ofte var udsat for Meeldug.

Syvaaarig Sædfølge: Paa rigt og dybt pløiet Jordsmon i Suffolk har man brugt følgende: 1) Turnips, 2) Byg, 3) Bønner, 4) Hvede, 5) Byg, 6) Klover, 7) Hvede.

Otteaarig Sædfølge: Paa saavel stærkt som fjort Leer har man meget anbefalet det otteaarige Omlob: 1) Reen og gjødet Brak, 2) Hvede, 3) Bønner, der radfaaes og behaffes, 4) Byg, 5) Klover og Raigræs, 6) Havre eller Hvede, 7) Radfaaede og behaffede Bønner, 8) Hvede. Ved dette Sædlob bør imidlertid Kloverstubben ogsaa gjødsles.

Saameget disse Sædomslob end ere forskjel-
lige, saavel med Hensyn paa de Sædarter der
dyrkes, som disse indbyrdes Følgeorden, saa vil
dog enhver, der med Opmærksomhed betragter
dem, opdage, at de i nogle Henseender alle ligne
hverandre. 1) Begyndes stedse Omløbet med ren-
sende Sæd eller reen Brak; 2) dyrkes aldrig to
paa hinanden følgende Aar langstraaet Sæd paa
samme Ager, og 3) ere Uerterne overalt næsten
ganske udelukkede, da Engländerne paastaae, at
de først efter ti Aars Forslob lykkes fuldkommen
vel paa samme Ager. De dyrkes kun der, hvor
Jordsmønnet ei er dybt nok til Bønner. — For-
fatteren slutter denne Afdeling med nogle almindel-
lige Betragtninger over Sædsølgen, hvis Resultat
er: at naar et Aalsbrugs Jorder skulle forbedres,
saa bør man frem for alt begynde med Dyrknin-
gen af Afgrøder, hvorved Jorden renses, og ved
hvis Hjelp den mest muelige Gjødning kan frem-
bringes, og man bør aldrig tillade sig to Aar i
Ræk at dyrke tærende Afgrøder; at Sædsølgen
bør være saaledes indrettet, at Arbeidet godt for-
deles, at der stedse er nok, men aldrig formeget
paa een Aarstid at forrette; at man, saavidt
mueligt, bør undgaae at dyrke Afgrøder, der — saa
at sige — skulle fremtvinges. Hvad John Sinclair
her fordrer, er, som vi see, netop det samme som
Chaer uafsladeligen paalægger os, og hvorpaa hans
System, saa at sige, er grundfæstet.

Efter at Forfatteren dernæst har afhandlet Græsgangenes Behandling, saavel som Dyrrkingen af de til disse henhørende Væxter, samt de Fordeler, som disse tilbyde; efter at han har talet om Haver, Krugthaver, Skove og Skovanlæg, berører han i det følgende Capitel de Midler, hvorved et Lands Agerdyrking kan hæves.

Ligesom jeg med Taushed forbigaaer en Deel af ovenanførte Gjenstande; deels fordi jeg allerede har overskredet denne Anmeldelses Grændser, deels fordi de omhandlede Gjenstande ere mig temmelig fremmede, saaledes burde jeg maastee ogsaa, uden at yttre min Mening om den sidste Gjenstand, der ligger mere paa Stats end Landoeconomiens Territorium, og følgelig af mig betragtes med uindviet Dre og tildeels uden de Kundskaber, ved hvis Hjælp jeg ene turde haabe, at fremstille Sagen fra rette Synspunkt og fælde en rigtig Dom, undlade at sige noget i den Anledning; da imidlertid nogle af de Gjenstande, han i denne Afdeling omhandler, komme i nær Berørelse med Landoeconomiens og mine individuelle Meninger, saa vover jeg dog at berøre disse.

Agerdyrkingen, siger Forfatteren efter Dr. Samuel Johnson, er den store Kunst, som hver Regjering burde benytte, hver Jordeier udøve, og hver Naturgrændser forbedre.

Eier en Nation, vedbliver Forfatteren, saa stor en Strækning Land, at dets Indvaanere kunde

finde Underhold deraf, saa beroer dens Lykke fornemmeligen 1) paa hvor stort Overskud Jorden giver, efter at alle Omkostninger ere fradragne; 2) paa hvad Værd dette Overskud har paa Markedet, og om dette er saa stort, at det opmuntrer til Aatterfrembringelse; og 3) om Agerdyrkerne besidde de fornødne Capitaler til med Kraft at drive deres Avlinger.

Overskuddet beroer paa den uskatteerlige Egen- skab, som Jorden besidder, at kunne frembringe meer, end de Mennesker, der ere nødvendige til dens hensigtsmæssige Dyrkning, behøve. Herfra udspringer Forpagterens og Jordeierens Fordeel — herved bestaaer Manufacturisten og Kjøbmanden — herfra kommer den største Deel af Statsindtægterne. Afgrødernes sælgelige Deel ansees derfor medrette, som Kilden til al politisk Magt og personlig Nydelse. Uden hiint Overskud kan man — med saa Undtagelser — hverken tænke sig blomstrende Byer — hverken Land, eller Søetat — hverken høiere Kunster eller finere Manufacturer — hverken Oplysning eller andre Landes Nydelser og Overdaadigheder, ligesaa lidet, som de cultiverede og polerede Selskaber, hvorved ei blot Indbaa- nerne opbygges og vorde værdigere, men som endog velgjørende virker paa hele Samsundet. Hvad Anstrængelse burde da ei finde Sted og hvad Op- muntring gives for at bevare eller forøge saa væ-

fentligt Hjælpe middel, Grundvolden til vor Nationallykke!

For at give et Begreb om, hvad der ved hensigtsmæssig Dyrkning kan i saa Henseende udrettes, omtaler Forfatteren to Nvlsbrug, nemlig Hr. Brauns i Markle og Hr. Walkers i Mellen-dean, af hvilke den første har stærkt Leer, den anden Sandjord at dyrke.

Den første Nvlsbrug bestaaer af 670 Acres, (omtrent 480 Edr. Land) hvorpaa underholdes 91 Mennesker, da alle hans Folk ere gifte, og ikke desto mindre kan han, et Aar i andet, sælge meer end 4 Edr. Sæd og 21 Pd. Kjød for hver Acre (10,000 □ Allen) hans Nvlsbrug indeholder, eller 2,880 Edr. Sæd og 14,070 Pd. Kjød.

Hr. Walkers Nvlsbrug bestaaer af 2,866 Acres, hvorved 250 Mennesker finde Underhold, og hvorfra sælges aarlig 19,086 Edr. Sæd og 98,000 Pd. Kjød. Til disse allerede i sig selv betydelige Frembringelser bør endnu sæies Huder, Skind, Uld, Talg og adskillige andre Ting, der ere mange vigtige Fabrikers raae Material, og som maae have stor Værd, skjøndt denne ved saadanne Frembringelsers foranderlige Pris, ei kan nøiagtigen bestemmes.

Her see vi hensigtsmæssig Dyrknings velgjørende Følger, og vi kunne ei undlade at spørge: Hvilken indenlandsk Vindstibelighed eller uden-

landst Handel kan frembringe en Virkning, der kunde være lig den, vi skulde see, om saadan Dyrkning fandt Sted i hele Landet.

Men Nationens Lykke beroer, som allerede anmærker, ei blot paa en betydelig Produktion, men ogsaa paa den Priis, hvortil Produktet kan sælges, om denne er saa høi, at Gjenfrembringelse derved kan opmuntres. — Under Englands sidste Krig fordoblede Jordbrugernes og Jordeiernes Indkomster ved den store Mængde Produkter, der kunde bringes tiltorvs, og ved de høie Priser, derfor gaves. Disse to Klasser bleve derved istand til at udrede de meget høie Afgifter, som Regjeringen paalagde dem; at iværksætte betydelige private Foretagender; at ernære en talrig Arbeidsklasse, for hvem Levnetsmidlernes høie Priis ei blev trykkende, da den stedse kunde faae tilstrækkelig Arbeide, der betaltes i Forhold til hiin; og endelig at forbruge en uhyre Mængde saadanne Artikler, som ved Handelen hidbragtes eller leveredes af indenlandske Manufacturer, hvorved disse to Industrie-Grene atter blomstrede. Historien — saaledes udbryder Forfatteren — viser os intet Exempel paa en Nation, der i Udlandet har gjort saa store Anstrængelser, som England i hiin Krig, medens saamange Millioner Menneker hjemme nøde ei blot Livets Nødvendigheder og Behageligheder, men endog de Fleste, dets Overflødigheder, hvilket Alt udsprang fra det velindrettede Uger

brug, uden hvilket, hverken Handel eller Manufacturer havde bestaaet, eller de finansielle Hjælpe-midler kunde været tilveiebragte.

Men det er ei nok, at Landmanden ved hensigtsmæssig Dyrkning bliver istand til at frembringe et betydeligt sælgeligt Overskud, eller at dette betales ham saaledes, at han derved kan opmuntres til Gjenfrembringelse; han bør kunne have en tilstrækkelig Capital til sin Raadighed. — hvad enten denne eies eller laanes — for dermed paa kraftfuld Maade at kunne drive sin Avling. Dette er ei blot til Gavn for ham, men for det Hele; thi man kan ei nægte, at f. Ex. hundrede Personer kunne komme i Forlegenhed, om een Person, som man kunde kalde Hovedpersonen eller Kjedens første Leed, ei kunde betale 100 Rbd. Men Jordbrugeren er det første Leed i Rational-Circulationens store Kjede. Har han Penge nok, saa kan han betale sine Afgifter — Jordeieren bliver derved ei blot istand til at holde mange Arbeidere, men endog at kjøbe meget af Manufacturisten og Handelsmanden — denne kan da udføre Landets Frembringelser — Circulationen tager til — hvad udredes bør, kan betales, og hele Samsundet befinder sig vel. Det er tydeligt, at alt dette udspringer fra Jordbruget, der er første Leed i Circulationens Kjede, og hvis Grundvold er Ploven.

Man tør altsaa haabe, Erkjendelsen af den Sandhed, at Jorden er National, Velstandens Basis, og at Statsoeconomerne ville henvende deres Opmærksomhed paa de Midler, hvorved Agerdyrkningen kan hæves.

Man har gjentaget og næsten som Troesartikel antaget, hvad Swift har sagt: at den, der frembragte to Ax eller to Græsstraae paa den Plet, hvor før groede eet, havde gjort sig mere fortjent af Menneſkeheden og sit Land, end alle Politici tilsammentagne. Men denne Læresætning var i høieste Grad sophistisk, thi Agerdyrkningens Held beroer fornemmeligen paa Lovgivningen — Med Lov skal man Land bygge, sagde Danmarks store Konge — og derfor have de Lovgivere, der fjerne Hindringerne for Agerbrugets Opkomst, opmuntre Agerdyrkerne og paaſkynde Agerdyrkningens Forbedring, større Krav paa Nationens Tak, end de Landmænd, der have indført nogle praktiske Forbedringer, som de aldrig, uden under visse Love, havde været istand til at iværksætte. — Hvilken Danskt kan læse denne saa sande Ytring, uden med Taknemmelighed at erindre de Velgjerninger, som en faderlig Reaiering, fra Stavnsbaandets Løsning til Høynsforordningens Tillæg, har tildeelt de danske Landmænd, og hvo kan tilbageholde Ønsket, at endnu nogle Baand maatte løses, f. Ex. det der hæfter paa Bønderjordernes Bortforpagtning og paa Brønderierne, da hiint stand-

fer Udbredelsen af et kraftfuldere Agerbrug, og dette, ved at berøve Jorderne en Deel af det, der kunde forøge disses Kraft og ved at formere Arbeidsanstængelsen, formindsker Massen af Landmandens sælgelige Produkter.

Korfatteren vedbliver: Vel have mange due- lige Mænd forkastet Opmuntrings-Systemet, for- ledte dertil ved de Misbrug — maaskee Mis- greeb — som derved lettelligen finde Sted. De have meget dvælet ved det Svar, som en af de største franske Handelsmænd gav Colbert, da denne spurgte ham: "Hvad Regjeringen kunde gjøre for dem," — *Loissez nous faire!* De formene at man blot skal lade Enhver fuldkommen Frihed til, paa hvilkensomhelst Maade de ansee dem nyttigt, at udøve deres Haandtering, uden at Lovgivningen skal indblande sig deri. Men netop ved de Op- muntringer, som Regjeringen tildeelte Handel og Manufacturer, hævedes disse til deres nærværende Hoide. Hvorfor da ikke ogsaa Agerdyrkningen? Bist nok er det bedre, at overlade Agerdyrkningen til sig selv, end at give hensigtsløse Love. Men fjernes Hindringer og tildeles Agerdyrkeren positiv Opmuntring, saa skal Agerdyrkningen stige med en Hurtighed og til en langt større Hoide, end ved det System, hvorved den overlades til sig selv. — Som Exempel paa, at hensigtsmæssig directe Opmuntring kan ogsaa hos os finde Sted, turde man maaskee regne Anvendelsen af den Ca-

vitals Kenter, som Hans Majestæt forrige Aar, med sand Kongelig Gavnildhed, stillede til Landhuusholdnings- Selskabets Raadighed. Det er troligt, og man har største Grund til at haabe, at de Bønder, der i tre Aar erholde en Hjælp af 100 til 150 Rbd. R. B. aarlig, til deres Jorders bedre Drist, ville ved Enden af dette Tidsløb erkjende, at deres Velstand ved den bedre Plan, hvorefter de i denne Tid have dyrket, er forøget; at de følgelig ville fremture paa den engang betraadte Wei, og ved deres Exempel lede mange af deres Jevnlige paa samme Spor. Jeg seer det klart, i det jeg kaster mit Blik i Fremtiden, at vore Bønderjorders bedre Dyrkning skal udgaae fra denne Foranstaltning; thi Exemplet virker mægtigen paa Bonden, især, naar det gives af Bonden, og hver efterlevende Danskt, skal da med sønlig Glæde see, Historiens sandrue Muse derhos end at sæie eet Blad til den Egekrands, hvormed hun skal omsnoe Frederiks Urne! Hun skal nævne hiin Gave og vise dens Følger!

De virksomste Midler, hvorved en viis og liberal Regjering kan fremme Agerdyrkningen, anseer Forfatteren for at være følgende: 1) Ved at fjerne Hindringer for Agerdyrkningens Opkomst; 2) ved at befrie den for de Børder, der især skade den; 3) ved at fremme gavnlige Kundskabers Udbredelse; 4) ved at skaffe indenlandske Produkter Fortrin paa Torvene; 5) ved at opmuntre til

Overskuddets Udsørfel; 6) ved hensigtsmæssigen at fremme raae Jorders Opdyrkning; 7) ved at understøtte vigtige Foretagender, saasom Udlæg af Veie, Canaler, Broer o. s. v.; 8) ved at fremme Oprettelsen af Selskaber, hvis Diemed er at understøtte saadanne Forbedringer, som overgaae privat Mand's Evne.

Som Exempel paa Hindring for Agerbrugets større Opkomst i England, anfører Forfatteren: at Jordeiendomme, som ligge i Fællig, kunne ikke udskiftes, med mindre alle Deeltagerne ere enige derom, og naar dette endog er Tilfældet, saa kan end ei Kronen, Corporationerne og de Umyndiges Børgere afgjøre Sagen, uden at Lovgivningen giver specielt Samtykke dertil.

Tiender in natura anseer Forfatteren — skærlig med Rette — som en af de Byrder, der tyngte haardest paa Agerbruget; men Kundskab, siger han med Bacon, er Magt; hvad gjør det ene Menneske det andet overlegent? Hvorved frembringe Mogle rigere Afgrøder end Andre? Hvad hjælper Denne eller Hiin til at føre heldig Handel — til at oprette gode Manufacturer — til at opfinde fortræffelige Maskiner, uden Erhvervelse og hensigtsmæssig Anvendelse af Kundskaber, som Andre fattes.

Man kan neppe tvivle paa, at Landets Flor maae staae i Forhold til dets Indvaaneres Kundskaber. Men rimeligviis fordrer ingen Kunst flere

af disse, end Agerdyrkningen, skjøndt man i Almindelighed ei har erkjendt dette. For at kunne bevare Jordemonnens Frugtbarhed — for at dyrke det paa fordeeligst Maade — for at kunne vælge de bedste Agerdyrkningsredskaber og den meest passende Qvægslags — for at fede Qvæget med mindst Omkostning og sælge det i rette Tid og paa rette Sted — for at frelse Afgroden i det endog ugunstigste Høstveir — for at kunne iværksætte enhver Forbedring paa den meest hensigtsmæssige Maade o. a. m., behøves langt flere og mere forskjellige Kundskaber, end man ved første Biekast maaskee forestiller sig.

Men skjøndt almindelige landoeconomiske Kundskaber kunne være udbredte i et Land, siger Forfatteren, saa bekræftes dog ved Erfaring, at væsentlige Forbedringer blot finde Sted, naar man har Leilighed til at sammenligne de forskjellige Fremgangsmåder, som i samme Rige finde Sted — hvorfor just i samme Rige? — Skulde Kundskab om et gavnligt Foretagende i en Naboeetat, ei kunne være mig ligesaa god Veileder, som om det iværksattes inden Fædrelandets Grændser? —

Kundskaber herom, vedbliver Forfatteren, samles og udbredes bedst 1) ved Instituer til dette Bieemød; 2) ved Experimentgaard; 3) ved landoeconomiske Lærestole.

Hvad saadanne Instituter anbelange, anmærker Forfatteren, at Board of agriculture — Eng-

lands Landhuusholdnings-Selskab — har, uagtet sine ringe og indskrænkede Midler, frembragt de heldigste Virkninger. Ved dets Hjælp har Rigets endog fjerneste Provindser lært at kjende de Fordele, som ere udsprungne af den Dyrkningsmaade, som enhver især har betjent sig af, og som uden dette Selskabs Hjælp maastee havde behovet et Aarhundrede for at vorde bekjendt. Især har Erterretningerne fra de forskjellige Grevskaber havt betydelige Følger, dels ved de Discussioner, som derved ere foranledigede, deels ved den Kappelyst, derved er vakt, ved de Kundskaber, som ere udbredte, de Sandheder, som ere blevene bekræftede, og de Wildfareelser, som ere blevene rettede.

Vi, som selv eie et Landhuusholdnings-Selskab, der ved endnu langt mindre Hjælpemidler, end Board of agriculture, har stiftet væsentligt Gavn for os, kunne bedst bedømme Rigtigheden af Forfatterens Paastand. Selv landoeconomiske Tidender har, i det korte Tidrum dette Skrift har bestaaet, bidraget til nyttige Kundskabers Udbredelse og Granstelystens Vækkelse, skjondt saadant — dette erkjender jeg villigen — egentlig maae tilskrives de Mænds Kundskaber og Erfaringer, der ere fremtraadte som Medarbeidere.

Det andet Middel til nyttige Kundskabers Indsamling er, siger Forfatteren, Experiment-gaarde. Agerdyrkningen kan aldrig bringes til Fuldkommenhed eller grundes paa rationelle og

ubedragelige Regler, men ved nøiagtigen iværksatte og iagttagne Experimenter. Hvo begjærligen har søgt, har alt for længe været nødt til at forlade sig paa tomme Formodninger eller ubeviste Sætninger. Det er paa Tiden, at Experimentgaardne oprettes under Regjeringens Bestyrelse, eller at Board of agriculture bemyndiges til at give passende Belønninger til Mænd, der gjøre nye Opdagelser eller bringe Kunsten til størst muelige Hvide ved at bestemme Grundsætninger for den. Vel kan man ei nægte, at mange agtværdige Mænd experimentere, for desmeer at oplyses og oplyse, men disse Experimenters Resultater blive ei altid almindeligen bekjendte, og derfor mindre nyttige, end om de iværksattes paa en Experimentgaard, der burde kunne besøges og undersøges af Enhver, der havde Lyst dertil. — Det vilde sikkerligen være meget gavnligt, slutter Forfatteren, om et Land, der eier saa store Indtægter, som dette, anvendte aarlig en maadelig Sum, var det end blot 5000 Pund i ti til tyve Aar, for derved at blive mere oplyst over Gjenstande, hvorved Landets Frembringelser, Velstand og Indkomster, kunne saare forøges.

Sandheden af denne Forfatterens Ytring er saa indlysende, at man mest maae undres over, den ei almindeligere erkjendes, og at Experimentgaardne ei oprettes i enhver Stat, hvor Agerdyrking er en væsentlig Erhvervskilde. Ja, man

maae virkelig end mere undres, naar man bemærker, at Landmændene selv, ei blot med Ringagt tale om en saadan Indretning, men endog som oftest belee den Mand, der, det vare nu af personlig Tilbøielighed eller af Lyst til at gavne, underkaster sig det saare uisommelige og sædvanligen kostbare Foretagende, at experimentere. Han ansees som en Daare, der istedet for at pine ud af Jorden — et yndet Kunstord — alt hvad der er mueligt, befatter sig med at gjøre Kunster. Vee ham, om Uheld rammer, og hans Formue, som Følge deraf, formindstes. Da lyder fra alle Læber: Det kunde man jo letteligen forudsee! Som man reder, saa ligger man! Og ikke nok hermed, beviser man da, at hans Lære har været falsk, om han nemlig har dristet sig til offentlig at have en fra den sædvanlige, afvigende Mening; thi dette bliver jo tydeligt derved, at medens andre samlede Formue ved Agerbruget, blev han ei riig, mueligen endog fattig. — Var det end Folk af den mindre cultiverede Classe, som domte saaledes, da burde man i det mindste ei undre sig derover, thi naar man opkaster sig til Dommer over det der ligger uden for Synskredsen, saa maae Dommen vorde falsk; men man hører jevnlig samme Raisonnement af Mænd, der hører til den mere cultiverede Classe, og dette er — sørgeligt.

Udfaldet være nu forresten som det vil; naar en privat Mand paatager sig at experimentere, saa er det dog vist, at han aldrig kan udrette det, som blev mueligt paa en Experimentgaard, der styredes af et dueligt Subject. Man bliver flog, men sjelden riig af Erfaring, er et saare sandt Ordspog, og man kan neppe med Rette forlange, at en privat Mand aarlig skal underkaste sig et, maaskee for hans Formue betydeligt Tab, for at gavne Medborgere, der end ei yde det mindste Bidrag til Opdagelser, hvoraf de høste ligesaamegen Nytte, som den der har baaret Udgiften og haft Arbeidet. Desuden ere saa private Mænd i den Stilling, at de kunne aldeles offere Tid og Flid til gavnlige Experimenters Iværksættelse. Selv om de ere blot Landmænd, drages de ofte fra Experimenterne, for at paasee Gangen af det Arbeide, hvorfra deres Underholdning skal udspringe. — Nei, det er vist, at naar Experimentere skulle kunne gavne det meest muelige, saa maae de iværksettes paa en dertil bestemt Gaard, og af en duelig Mand, hvis eneste Bestjæftigelse og Pligt det er, at bringe Lyb i det Mærke, hvoraf Agerdyrkningskunsten endnu desværre omgives, skjøndt denne vist nok i den senere Tid, ved nogle fortjente Mænds Bestræbelser, paa enkelte Punkter er mindre mørk.

Spørgsmaalet bliver, som mig synes, blot, om Agerdyrknings, Theorie og Praxis kan ved Ex-

perimenter bringes videre og videre til Fuldkommenhed; thi maae vi først indrømme, at saadant virkelig kan være Tilfældet, saa kan man vel neppe nægte, at Experimentgaardene, det er: hensigtsmæssigen indrettede Steder til Experimenter, maae være ønskelige. — Jeg troer at dette ei vil være vanskeligt at bevise. — Lad os f. Ex. antage, at Gjødsning med Salt, som Engländerne nu saare anbefale, virkelig er en Sag af Bigtighed. Hvorledes skulle vi nu erfare dette, uden ved Experimenter? Disse lære os, om Saltet gavner eller skader; om det under alle Omstændigheder gavner eller skader, og i det Tilfælde, at det gavner Afgrøden, om denne Gavn da overveier tilstrækkeligen de Udgifter, som Salt og Arbeide har forarsaget. — Saaledes kunne vi tænke os Tusinder af Gjenstande, som ved Experimenter kunne ganske eller tildeels drages til Lyset. — Hvorpaa grunder hele Agerdyrkningskunsten sig, uden paa indsamlede Erfaringer, og hvorledes have vi erholdt disse, uden ved Experimenter? Hvad gjorde han, der første Gang saaede et Korn, i Haab om at høste et Ax? Han experimenterede, thi han vidste ei med Visshed, om det Korn, som hans Haand nedlagde i Jorden, vilde trives og give ham et Ax. Han haabede dette; men Udfaldet skulde vise, hvorvidt han havde Ret, og da dette nu blev heldigt, saa vidste han af Erfaring, at han efter en nedlagt Kjerne kunde vente et Ax.

Men ei hermed tilfreds, ønskede han at faae to *Ux* af eet Korn, og forsøgte, om dette ei kunde vorde Tilfældet, ved at skjorne den Plet, hvort han nedlagte Kornet. Saaledes er Agerdyrknin- gen Skridt for Skridt gaaet frem ved Experimen- ter, og de indsamlede Erfaringer tjene den nu til Grundvold. Hvad gjorde *Ostris*, da han for- ste Gang satte Ploven i Jorden, og derved blev *Menneskehedens* maaskee største *Velgjører*, andet end experimenterer?

Det kan vel altsaa neppe nægtes, at kun ved Experimenter kan Agerdyrknings-Theorie og Praxis gaae frem til størst muelige Fuldkommenhed, og skulde man endda tvivle derom, saa erindre man blot, hvormeget Medicinen og maaskee end mere *Chemien* skylder sine Experimentatorer. Eller skulde man maaskee daarligen ville paastaae, at vi med Hensyn paa Agerdyrkingen allerede have naaet den størst muelige Høide? At vi blot be- høve ordentligen at iværksætte det, som vore Fædre have lært os, for at kunne afudsde Jorden de rige- ste Afgrøder? Det Urigtige i denne Slutnings- maade behøver dog vel intet *Beviid*. Den der blot har levet en *Snæs* *Ar*, og i denne Tid lagt *Mærke* til, hvad Agerbruget i Danmark var og er, vil indromme, at det i dette Tidrum er gaaet fremad. Hvormeget har f. *Ex.* ikke Agerbruget i *Holsten* og mange andre *Steder* hos os hævet sig ved *Mergling* og *Kloveravl*? men selv for disse 10de *Bind*s 1ste *Hefte*. (4)

Forbedringer, maae vi takke en eller anden Experimentator, hvis Navn, som en af Menneskeslægtenes Belgjoreres, ei burde været glemt. — Men iuden Merglingen og Kloveravlens blev bekjendt, har sikkertilgode en daværende Classe af Landmænd, ligesom nogle nulevende, paastaet, at man allerede da vidste alt hvad man behøvede; men kunde hine nu see op af deres Grav, skulle de med Forbauselse skue, hvad deres Sønner have udrettet mere end de.

Det vilde være mig saare let at anføre en utallig Mængde Exempler til Beviis for, at kun ved Experimenter kan Agerdyrkningsvidenskaben og dens Udøvelse gaae frem med sikke Skridt; men jeg anseer dette som overflødig, og vil derfor blot spørge: kunne Experimentgaardene altsaa ei gifte væsentligt Gavn?

Dette kan vel ikke nægtes, men man spørger dog formodentlig atter: Hvor have de stiftet Gavn? Experimenter, hvis gavnlige Indflydelse sporedes i Agerbruget, iværksattes for det meste af private grænstelystne Mænd, der maaskee i det de søgte et, fandt et andet. — Dette nægter jeg ikke, og selv dette, at man kan finde et naar man søger et andet, a' er til Fordeel for Experimenterne, hvis Virkekreds derved, saa at sige, ikke har Grændse. Men jeg seer desuden, at hiint Spørgsmaal udspringer derfra, at man forblander landoekonomiske Instituter, det er Læreanstalter for unge Land-

mand, med Experimentgaard. Disse tvende have vist nok ofte, maaskee endda ikke saa hensigtsmæssigen, været forenede. Jeg troer nemlig, at den unge Landmand bedst dannes i Skolen af det bedst muelige Agerbrug, medens Experimenterne, af hvilke mange mislykkes, og efter deres Natur maae mislykkes, egentlig kun passe for den mere dannede eller fuldendte Landmands Dine, da hinder ei er istand til fuldkommen at fatte dem, eller følge deres Gang, letteligen undfanger urigtige Begreber om den Gjenstand, som er underkastet Provelse, og maaskee, om Provens Udfald er ugunstig, endog faaer mindre Agtelse for Experimentatoren, der mueligen endog er hans Lærer. — Et landoeconomisk Institut kan forresten ved mange tilfældige Omstændigheder, ligesom hvert andet Institut, mislykkes eller mindre lykkes, end man ønsker; men saadant har intet Sammenhæng med Experimentgaarden, hvis eneste Diemed bør være, at udbrede mere Lys over landoeconomiske Gjenstande, hvis Savn eller Skade i Praxis, ei almindeligen erkjendes.

Men skal en saadan Indretning kunne virke med Kraft, saa koster den meget, og hvor findes desuden et dueligt Subject til Experimentgaardens Bestyrelse. — John Sinclair siger: Skulde en Nation med saa store Indkomster som England, ei kunne aarlig anvende 5000 Pund paa saatiogtue Undersøgelser. — Skulde Danmark ei kunne

anvende 5000 Rbd. om Naret til samme Diemed,
 og skulde virkelig blandt dets Sønner ei findes en
 eneste Mand, der besad Mand og Villie, som
 gjorde ham sticket til at forestaae en saadan Ex-
 perimentgaard? Jeg kan ei tvivle derpaa, men
 indrømmer forresten, at Foretagendets Udfald for-
 nemmeligen vilde beroe paa Forstanderens Duelig-
 hed og Flid. — Skulde jeg male Billedet af den
 Mand, som jeg ansaae sticket til at staae i Epid-
 seu for en saadan Indretning, da vilde jeg be-
 tegne ham saaledes: Han maatte ei være blot
 Theoretiker og ligesaa lidet blot Practiker. Hiin
 vilde formodentlig stedse lempe Practiken efter hans,
 maaste endog ei grundlagte, Theorie, og denne
 saae maaste Phænomenerne, uden at være istand
 til at begribe dem, end mindre at forklare dem.
 Troede Theoretikeren at have gjort en Opdagelse,
 saa maatte han spørge Practiken, om den ogsaa
 var virkelig, eller blot et Skygebillede, og naar
 denne, uden Theoriens Hjelp, fandt noget, saa
 maatte denne forklare, hvorledes eller hvorfor. —
 Experimentgaardens Forstander maatte desuden,
 saa at sige, være født til Experimentator. Han
 maatte, foruden de fornødne Kundskaber, have et
 skarpt Blik til at følge Experimenternes Gang,
 til at opdage Virkningerne og udgrænse deres
 Aarsager, ligesom en vis Tact, om jeg saa maae
 udtrykke mig, ved Sværksættelsen af Experimen-
 terne, der uden denne sjelden Lykke. En indvor-

tes Stemme maatte desuden falde ham til denne Bestjæftigelse — jeg behøver ei at anføre Exempler paa, hvormeget ved denne i andre Henseender er udrettet — der aldeles ikke maatte betragtes som et Levebrød, hvis Byrder man underkaster sig, men letter sig det meest muelige. Han maatte toertimod føle sig lykkelig ved at experimentere, og hver nyttig Opdagelse maatte fylde hans Barm med den Glæde, som den ædle Mand, der har gjort Medmennesker vel, føler. Han burde desuden have god Helbred og den Haardsørhed, hvorved han blev istand til, i lige Grad at trodse Solens brændende Straaler og den skyllende Regn. — Saaledes udrustet, kunde en Experimentgaards Forstander uimodsigeligen stifte meget Gavn. Kun maatte man aldrig glemme, at Experimentgaarden aldeles ikke skulde eller kunde bringe Pengeindtægt. De samlede Erfaringer og de nyttige derfra udbredte Kundskaber, maatte være dens Udbytte, og naar den dnelige Forstander blot samlede hine og udbredte disse, da burde Regjeringens Tilfredshed og Medborgeres Tak være hans sikre Løn.

Jeg berører kun i Forbigaaende, at man ogsaa har indvendt mod Experimentgaarde, at det Land, som opretter saadanne, deler Fordelen af de der gjorte Opdagelser med hele Verden, medens det ene bærer Byrden og Udgiften. Denne Indvending, der vel er sand, tyder paa en snæver Sjæl; og er det ikke netop den Uforbeholdenhed:

hvormed Landmanden meddeler Landmanden sine Opdagelser, og lader ham tage Deel i de deraf flydende Goder, der gunstigen characteriserer denne Stand frem for saa mangen anden. Ei skriver Landmanden, liig hine Fabrikanter, ved sit Grandsfælsjæl: No admittance but f r business — hans Foretagender indhylles ei i London. Ligefom det raae Material, vi bearbejde, er det samme; ligefom vor store Arbeidsstue og det Lys, som der skinner for os, er det samme; saaledes ere ogsaa vore erhvervede Kundskaber og Erfaringer tilføds, og, naar vi kunne med vore Kundskaber gavne den mindre oplyste, saa spørge vi ei: hvem eller hvor? Lad altsaa hele Verden tage Deel i det Gode, som vi mueligen ere istand til at opdage. Eren og Bevidstheden at have gavnet Samfundet, forbliver os!

Dog — det er Tid, at jeg atter vender mig til vor Forfatter, som jeg maaskee alt for længe har forladt. —

Han anseer end videre landoconomiske Lærestole ved Academiene, som Midlet til landoconomiske Kundskabers Udbredelse. — Disses Nytte, siger han, kan neppe kaldes i Tvivl. Ved dem kunde voré studerende Personers Opmærksomhed tidligt henvendes til den nyttigste af alle Kundskabsgrene. Kom de engang til at eie Jord, saa kunde de Kundskaber, som de i deres Ungdom havde samlet, blive dem til største Nytte.

Ogsaa i denne Henseende underskriver jeg aldeles Korfatterens Mening, fuldkommen overbevist om, at en Professor i Landoeconomien kan fra sin Lærestol stifte saare megen Gavn. Men ogsaa han bør ei være blot Theoretiker, og Praktiken, som han forresten just ei behøver at kunne iværksætte, maae være ham saa bekjendt, at han i sit Foredrag ei støder an imod dens Regler, og derved, især hos den yngre Tilhører, der mueligen kan have levet paa Landet, og derfor kjender det practiske, taber en Deel af den Nytte, uden hvilken han intet udretter. Man maatte være blind eller forsætlig lukke Dinene, for at paastaae, at en saadan Professor ei kunde gavne ved sit Foredrag. — Jeg vil ikke engang tale om, at han kan foredrage de Hjelpevidenskaber, der have saa mægtig Indflydelse paa Landoeconomien selv — som for Ex. Agricultur, Chemien eller Dyrelægevidenskaben. — Selv ved at foredrage den rene Landoeconomie kan han saare gavne. Han kan f. Ex. afveie de forskjellige Dyrkningsystemers gjensidige Værd, og derved frie den unge Landmand fra at vorde eensidig. Han kan ved Theoriens Lyg lære denne at kjende Aarsagerne til de Virkninger han skuer, men ei begriber, og derved end ydermere lære ham at gaae frem med sikke og stadige Skridt, og frie ham fra at komme paa Afveie. Kort, den duelige Professor i Landoeconomien maae, lig den medicinske eller chirurgiske Professor, der

gjør sin Discipel bekendt med det menneskelige Le-
gens Indretning, og lærer ham at kjende dets
Egenskaber, saavel den Kraft det kan have, som
den Svaghed det ofte besidder, og Midlerne til at
bevare hiin, som at hæve eller formindske denne —
han maae, gjentager jeg, liig denne, efter at han
har lært den unge Landmand at kjende Egen-
skaberne ved de forskjellige Jordarter, kunne lære
ham, hvorledes enhver især, og ved hvilke Midler
den bedst behandles; hvorledes dens Kraft hensigts-
mæssigen benyttes, dens Svaghed hæves o. a. m.;
han bør give en aarlig Oversigt af sin Videnskabs
Fremstriden i Theorie og Praxis, hvorved han
bedst beviser, at han følger denne, og herved kom-
mer han desuden, naar disse bekendtgjøres, Land-
mændene, der som oftest ikkuns have Leilighed at
læse lidet, til Hjelp. Men ogsaa han maae være
brændende for sin Videnskab, som han med Kraft
og Tydelighed maae foredrage. Da vil han ei fat-
tes Tilhørere, og da vil han virke til disses Gavn!

Saa ufuldstændig denne Oversigt af dette
høist mærkværdige Skrift er, og saa faa Bemærk-
ninger jeg end har tilladt mig, indtage disse dog
betydelig Plads. Jeg undlader derfor denne Gang
at sige mere, men skal fremdeles meddele Læserne,
enten i Oversættelse eller Udtog, meer af dette
lærerige Skrift.

Strandmøllen i 1818.

J. Chr. Drewsen.

Dette Skrivt blev af Forfatteren sendt til Hans Majestæt, vor allernaadigste Konge, der, efter at have hørt Landhuusholdnings-Selskabets Dom derover, behagede allernaadigst at befale, at Skrivtet skulde for Kongelig Regning oversættes, og at Landhuusholdnings-Selskabet skulde have Tilsyn med Oversættelsen.

Der arbeides allerede med megen Iver derpaa, og det er høist sandsynligt, at dette lærerige Skrivt allerede i den kommende Sommer kan overleveres de danske Landmænd.

1781
1782
1783
1784
1785
1786
1787
1788
1789
1790
1791
1792
1793
1794
1795
1796
1797
1798
1799
1800

Beretning over den til Agerbrugets Fremme
foretagne Vand-Udgravning paa Falster i
Aaret 1817.

Af R. v. Jessen,

Kammerherre, Stiftamtmand, Ridder af Dannebrog
og af den preussiske røde Ord.

Et skadeligt Vands Afledning er en af Agerdyr-
ningens vigtigste Gjenstande, især i Lollands og Fal-
sters Stift, var længe en bekjendt Sag, men den
er ikke desmindre et af Agerdyrningens vanske-
ligste Foretagender, naar den skal skee med Nytte
igjennem saa store Landstrækninger og igjennem et
saa fladt Terrain, som disse Her have.

Misshaab om at seire over disse Vanskelig-
heder, har mueligen foraarsaget, at der ikke tid-
ligere er foretaget noget samlet Heelt i saa Hen-
seende, i det mindste her paa Falster. Man ind-
skrænkede sig til at opmuntre Agerdyrkerne til at
afgrave det skadelige Vand fra deres Jorder; En-
kelte begyndte derpaa men uden Nytte, saalænge
andre til Vandløbet stødende Lodseiere ikke opgra-
vede. Disse undskyldte sig med, at de havde for
lang en Strækning at oprensning, og at de hellere
taalte det deraf flydende Tab paa deres Jorder,
end paatog sig et saadant besværlig Arbeide, og
Forordningen af 25 Juni 1790, blev for en Deel
ubirksom til Opnaaelsen af dens velgjørende Bjænted.

I de regnfulde Aar 1815 og 1816, følte imidlertid Landmanden Folgerne af denne Mangel paa Omsorg for en saa vigtig Gjenstand af Ugerbruget; der indløb daglig Klager til Amtet; de bleve afhjulpne saa godt, som det var muligt; men, saalænge ikke et heelt Vandløb var oprenset, blev ethvert Foretagende usuldkomment. Man gravede uden nogen Plan, og naar Arbeidet ikke skulde være uoverkommeligt for Enkelte, indsaae jeg, at disse maatte ydes Hjelp, især med Hensyn til den paa flere Steder aldeles tilgroede Tilstand, hvori Vandafledningerne tildeels befandtes.

Flere Hundrede Tønder Land vare oversvømmede i forskjellige Egne, især her paa Falster, og mangen Mand leed derved et maaskee i flere Aar uopretteligt Tab. Jeg fattede da den Beslutning, at afhjælpe dette Onde ved alle de Midler, som Anordningerne hjemlede, og som min Stilling gav mig i Hænde og satte den usfortøvet i Udførelse saaledes: Allerede i forrige Aar indsamlede jeg omhyggelig, deels ved Correspondence, deels mundtlig, fra saavel Geistlige som Civile, Embedsmænd og andre Kyndige og Fordomsfrie, Underretninger om de locale Omstændigheder, saavel med Hensyn til de Strækninger, hvor det staaende Vand meest var til Besvær, som med Hensyn til de allerede eksisterende, men i forfæmt Tilstand værende og for det meste kun af Naturen dannede Vandafledninger, som og med Hensyn til Qvantiteten af det Antal

Jordbrugere, der kunde drages til Deeltagelse i ethvert Bandlebs Istandsættelse. Dernæst søgte jeg leilighedsviis paa mine, tildeels ogsaa allene i dette Hiemed foretagne Reiser omkring i Landet, at overbevise mig om det Sande i de, skundom indbyrdes modsigende eller dog fra hinanden afvigende erholdte Meddelelser. Derefter lod jeg alle Hovedvandløb (de saakaldte Aær) tilligemed de vigtigste mindre Bandleb opmaale, og, hvor det var fornødent, nivellere, hvorhos det tillige nøiagtigere blev undersøgt, hvilke Jordbrugere, der kunde ansees at have umiddelbar eller blot middelbar Nytte af ethvert større eller mindre Bandlebs Oprensning. Da jeg ved disse Forberedelser havde sat mig paa det Punkt, at jeg kunde danne mig et nogenlunde sikkert Overblik over det Heele, foretog jeg ved Landvæsens-Commissions-Forsamlingen, hvortil alle Vedkommende berømtelig vare indbudne og indvarslede, ethvert enkelt Bandleb, og ved mindelige Foreninger overeenskom man om den Andeel Arbeide *in natura*, enhver Jordbruger efter sit Hartkorn eller Jordlobs Størrelse skulde tage i Bandlebens første Oprensning, i Forhold til den Nytte, han heraf kunde høste. En naturlig Følge heraf maatte det blive, at een Jordbruger ansattes til Deeltagelse i Arbeidet efter sit fulde Hartkorn, medens en anden ikkun ansattes til Deeltagelse efter $\frac{2}{3}$ eller $\frac{1}{2}$ Deel af sit Hartkorn, og en tredje aldeles fritoges; ligesom

det ogsaa ikke sjelden blev Tilfældet, at en Jordbruger, efter hans Jordlobs Hang til forskjellige Sider, fik Andeel i Arbeidet ved tvende forskjellige Vandløb, nemlig for en større eller mindre Deel af sit Hartkorn ved det ene, og for Resten deraf ved det andet.

Naar det saaledes var afgjort, hvor meget Hartkorn der kunde henlægges til et Vandløb, blev efter rigtig Repartitions-Beregning enhver Jordbruger sin Strækning paa det ham beleiligste og nærmeste Sted tilmaalt. Endvidere vedtog man ved Landvæsens-Commissions-Møderne om den Orden og de speciellere Forordninger, der ved Grabningen skulde iagttages, hvorimod der i Henseende til den fremtidige Vedligeholdelse af disse Vandløbe, aldeles skulde forholdes efter Forordningen af 25 Juni 1790, saaledes: At enhver til Vandløbet stødende Jordbruger oprenser for saavidt som hans Jorder strække med samme, o. s. v.

Blandt de almindelige Forordninger, som ved Oprensningen fulgtes, vare følgende de væsentligste:

1. At Vandløbene beholdt den Bredder og Dybde, som ved Undersøgelsen og Rivelleringen af samme var fundet nødvendig, for at give Vandet det fornødne Fald; hvilke Forordninger vare udarbejdede af Capitain Stockfleth af det Kongelige Veikorp, der efter min Anmodning havde paataget sig Rivellations-, Opmaalings- og Undersøgelses-Forretningerne.

2. At Arbeidet foretoges til den Tid i den forløbne Sommer, naar Narstiden og Veir-
liget tillod det, og under Capitain Stock-
figts Opsyn samt Veiledning, for hvilket Ar-
bejde ved Foreningerne blev tilstaaet ham
2 Mk. pr. Tonde Hartkorn af det enhver
Jordbruger var ansat for (dette bortfaldt
paa enkelte Steder hvor Opsynet ved Ar-
beidet blev udført ved Godseieren eller Be-
styreren).
3. At Vandløbets Udvidelse skulde skee fra begge
Sider, uden paa de Steder, hvor locale
Omstændigheder maatte forhindre det, da i
saa Fald Udvidelsen foretoges fra den ene
Side, imod en billig Godtgjørelse, som, i
Mangel af mindelig Overenskomst, ved uvil-
lige Mænd skulde bestemmes.
4. At den ved Gravningen opkastende Jord
skulde henlægges en halv Alen fra Kanten
af Vandløbet, for at forhindre, at Jorden
ikke skulde falde ned i samme, førend det
blev mueligt for vedkommende Lodseier eller
Bruger at faae Opkastningen bortført eller
udspredet.
5. At Træer, Buske, Stod, Steen o. s. v., som
befandtес i eller saa nær ved Vandløbet, at
samme kunde forhindre Oprensningen eller
Vandets frie Løb, skulde bortryddes og
bortryddes.

6. At Vandhække eller Stænger ikke udsættes førend i Midten af April Maaned, ligesom ogsaa disse optages inden 1ste November, for at give Vandet desto friere Løb i det Tidspunkt, hvori det almindelig er høiest, ligesom det ikke er tilladt Rogen at sætte Gjerder tværs over eller i Vandløbet, som saa skadelig for Vandets frie Gang.

Disse vare de væsentligste af de almindelige Forordninger, som ere fulgte ved den foretagne Oprensning af Vandløbene her paa Falster, til hvis Overholdelse man overeenskom om adskillige frivillige Tvangsmidler, men som ved den almindelige Interesse, man har viist for Sagens Fremme, ikke nogenstunde ere blevne anvendte og ansees derfor ufornsdent her at anføre.

At denne Gravning er udført til almindelig Tilfredshed og den tilsigtede Nytte opnaaet, derom har jeg deels selv forvissnet mig, og deels erfaret af de Synsforretninger, der ere foretagne over Arbeidet, og bør jeg ikke forbigaae ved denne min Beretning, at nævne Capitain Stockfleets Duelighed, Nidkerhed og Iver, hvormed han har udført disse ham betroede Forretninger. Paa det af ham forfattede og hermed følgende *Oculair*-Kort over Falster, i Anledning af den forommeldte Vandudgravning, findes alle de opgravede Vandløb an tegnede og i en Tabel anført ethvert Vandløbs Længde. Deraf vil erfares, at der er oprenset

omtrent 21 Mile; Bredden kan i Gjennemsnit anslaaes til, for Hoved, Naerne fra 10 til 8 à 6 og 4 Alen, for de mindre 6 à 4 indtil 3 Alen, alt rettet efter den større eller mindre Vandmasse, som ved disse skalde afledes, fra deres Begyndelse ved Søerne eller Moserne og til Udløbene i Havet, og alt efter som et Vandløb, inden det naaede Havet, optog flere eller færre mindre Tilløb.

Den oeconomiske Nytte af hiint her paa Den foretagne Arbeide, vil af den Sagkyndige, ved Blik paa det medfølgende Kort, ikke være tvivlsom. Det tilsigtede Niemed er opnaact, at indskrænke det skadelige Vand inden de for Agerbruget passende Grændser. Flere Hundrede Tønder Land ere ved det udførte Vandaflednings- Arbeide igjen vundne for Landbruget; men især er en Mængde af Dens fedeste og bedste Enge og Torvemoser af stort Omfang, som det før tildeels var umueligt at afbenytte, givne dets Eiere til gavnligt Brug.

Foruden de flere Grene af Landoeconomie, som vil høste Nytte af dette Arbeide, er vist ogsaa Forst- og Veivæsenet. Store Strækninger af kongelige og private Skove ville nu ved de saalange snilke, men forhen ikke muelige, Udtørringer, naae den Fremvæxt, hvilken Jordbundens Suurhed forhen forbød, og som maatte standse Skovene i deres Tiltagende. Veivæsenet maae ikke vinde mindre ved denne planmæssige Udgravning. De slettere Veie vil Udgravningen bidrage til at gjøre

mere fremkommelige, medens Hoved-Landveiens Forbedring unddrager den Arbeidende Leilighed og Tid til disses Istandsættelse, og Forbedringerne paa Hoved-Landveiene lønnes med en end mere positiv Visshed om Arbeidets Værdighed, som den mindre fugtige Jordbund lægger en væsentlig Hindring i Veien for.

I samme Forhold som Jordbunden, hvor Landveiene anlægges, er fastere, behøver og Veifundamentet en mindre Grad af Consistens, og udfordrer altsaa meget mindre Arbeide og Tid.

Den physiske Nytte af Kanalarbeidet er uden for mit Hiemed her at berøre, men den er let at indsee.

Da saaledes foranførte Arbeide er fuldendt, med Undragelse af et Par af de mindre Vandløb, som efter Bestemmelsen først skulle være færdiae i 1818, anseer jeg det for min Pligt, at fremsætte denne Relation over en Foranstaltning, som adskillige Over Øvrigheder og andre sagkyndige Mænd have værdiget saa megen Opmærksomhed, og forlangt Underretning om, og som man i offentlige Blade har omtalt som et af de heldigste og største Foretagender i sit Slags til Landbrugets Fremme.

Sluttelig maae jeg, hvad Lolland angaaer, bemærke: at jeg der, og navnlig i Lollands Nørre Herred, har været heldig nok til i forrige Aar, ved frivillig Overenskomst, at faae oprenset den saakaldte Marebeks Aae, der er 19,550 Alen lang,

og hvis Oprensning har været lige saa vigtig og gavnlig for den Landjærkning, hvorigennem denne Aae løber; at andre mindre Vandløb der ligeledes ere oprensede, men at der endnu staaer meget tilbage, hvoraf dog endes allerede er under Ventilation, hvis Afgjørelse ikke skal være mig mindre magtpaaliggende, end det her paa Den udsorte betydelige Arbeide.

Ryefjøbing paa Falster,
den 3die December 1817.

Fortegnelse over alle paa Den Falster værende vigtige Vandløb, som efter Stiftsamtets Foranstaltning ere opmaalte, nivellerede og udgravede, under Bestyrelse af Capt. ved Weicorpsen N. B. Stockfleth:

	Vandløbet imellem	Vandløbene's Længde.
I.	Ryefjøbing og Birkel Søe .	28,354 Alen
II.	Stubbejøbing og Horebye Lyng	31,657
III.	Sorup Søe og Skidenvig ved Bennerlund	13,272
IV.	Byskov og Klodskov Byer .	3,425
V.	Ljerebye Tang og S. Kirkebye Moser	11,941
VI.	Høiets Marker og Roret . .	1,823
VII.	Kistebæk Søe og Roret . .	1,839
VIII.	Gjedser Mør: og Østersøen . .	4,076

	Bandsløbet imellem	Bandsløbene's Længde.
IX.	Iderstrup og Møret	8,683 Alen
X.	Nørre Ørsløb og Taaderup Byer	7,296½
XI.	Sønder Kirkebye og Ravn- strup Skoven	9,707
XII.	Horebye Marker og Østersøen	8,305
XIII.	Corstiffe Marker og Tunde- rup	4,101
XIV.	Bregninge og Nielse Byer	2,709
XV.	Bregninge og Østersøen .	2,494
XVI.	Bregninge og Østersøen .	6,400
XVII.	Torkilstrup og Stangerup	13,991
XVIII.	Peder Loymands Mark og sidstnævnte Aaløb . . .	4,992
XIX.	Lvedesøe og Stubbekjøbing Aaløb	5,070½
XX.	Lillebrende Mark og Barup Sø	4,605½
XXI.	Stjerne og Barup Sø og herfra til Havet	8,127
XXII.	Gundsemagle Marker og Ba- rup Sø	6,667
XXIII.	Gundsemagle Marker og Sø- rup Sø	5,382
XXIV.	Gundsemagle Tørbelyng til Søerup Aaløb	5,260½
XXV.	Lykkemosen til Rippinge Biltg	5,313½

	Wandløber imellem	Wandløbens Længde.
XXVI.	Egelov Mark og Søerup Aae	9,684 Alen
XXVII.	N. Hvedbye Løvelyng og Kippinge Wiig	2,281½
XXVIII.	N. Grimmelstrup Mark og Kippinge Wiig	2,043
XXIX.	Lundbye og Guldborg Fjord	8,760
XXX.	Alstrup Mark og Guldborg Fjord	2,386
XXXI.	B. Kippinge Løvelyng	2,773
XXXII.	Barup Mark og Kippinge Wiig	6,132
XXXIII.	Barup Bye og Guldborg Fjord	6,949
XXXIV.	B. Kippinge B. og Kippinge Wiig	337
Tilsammen		246,716 Alen

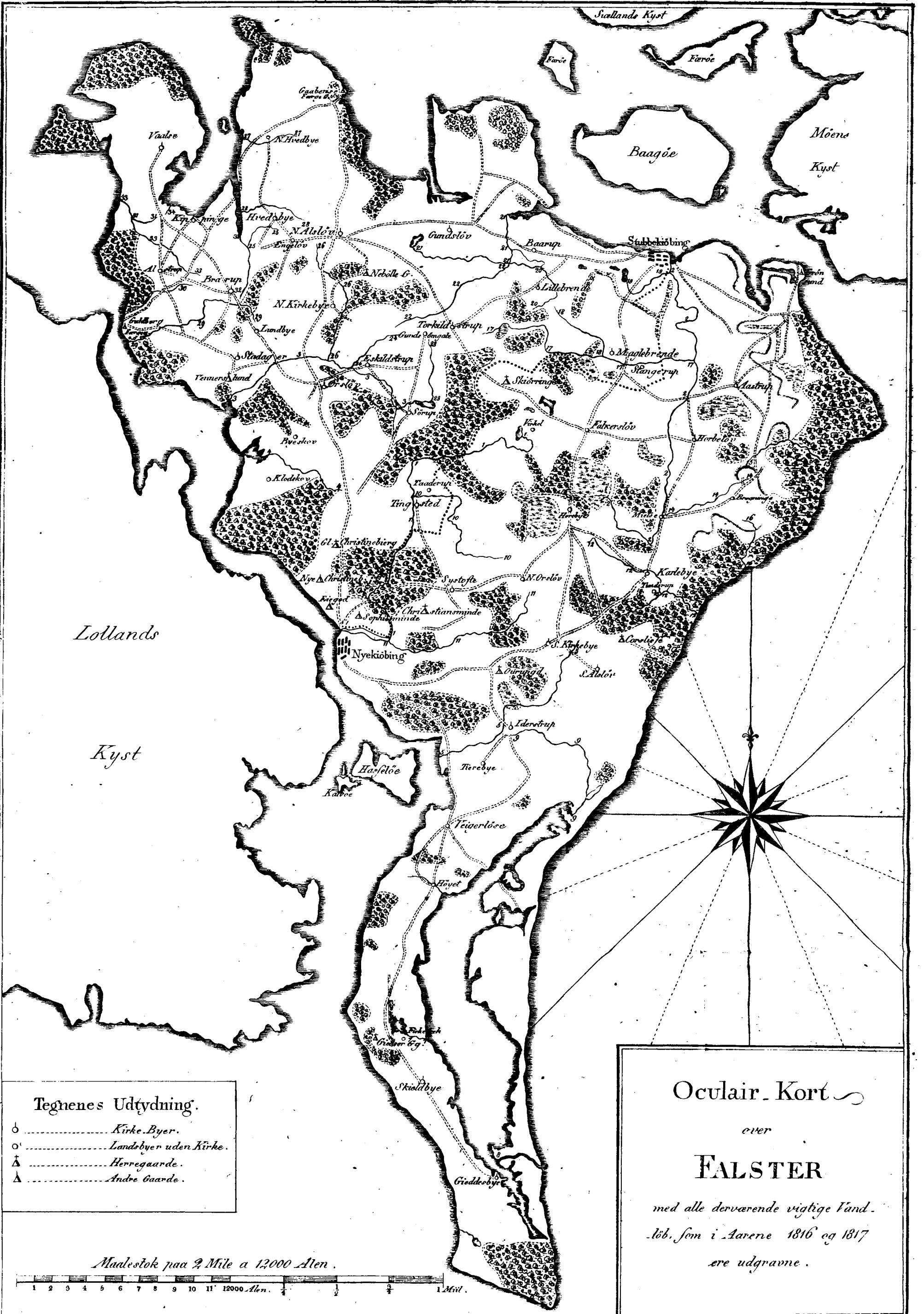
A n m æ r k n i n g.

Da det Kongelige Landhuusholdningselskab har havt den Godhed at udlaaene mig forestaaende Beretning, forinden den efter Hans Majestæts allerhøieste Resolution kundgjøres ved Trykken, saa har derved Leilighed været mig forundt til at give Beretningen, nogle ubetydelige Rettelser og Tillæg ligesom jeg ogsaa benytter denne Leilighed til at tilføie hvad senere er foretaget i denne Sag, nemlig, at alle de i Beretningen omtalte Wandløb ere

blevne synde af en dertil af mig antagen sagkyn, dig Mand, i Forening med vedkommende Fogde, fogder, og efter hvis Rapport derpaa, hvor det var fornødent, flere Wandløb ere blevne noget udvidede, andre mere eller mindre paa nye oprensede, for at Arbeidets Vedligeholdelse altid kan være lettere og det Heele svare til sin Hensigt, ligesom at den første Oprensning, som paa enkelte Steder i Slutningen af Aaret 1817 maatte standses, i det forløbne Aar, under de Godseieres eller Bestyreres Tilsyn, som havde paataget sig samme, er bleven fuldført, hvorhos flere mindre Wandløb, der ikke havde været Gjenstanden for Landvæsen-Commissionsforretningerne, tillige derved ere oprensede til stort Gavn for Landbruget. — Endelig kan jeg ikke nægte mig den Fornøielse at anføre: at Virkningen af dette Foretagende har fuldkommen svaret til min Forventning, saa at Wandet paa de Steder, hvor det tilforn saa at sige var permanent, eller dog stod fast hele Vinteren og Foraaret indtil langt ud i Sommeren, nu i afvigte Vinter, endog efter det største Regnfald eller Tøebrud, ikke behøvede mere end et Par Dagne for at trække aldeles bort. Ligesom jeg ogsaa har havt den endnu større Fornøielse at erfare, at Bonden, langt fra at være trættet af dette ham saa godt som paanødte og vist nok svære Gravnings- Arbejde, meget mere deri har fundet Opmuntring til fra sine Agre at drage nye og flere

Brakgrøfter end tilforn, hen til Forbindelse med de oprensede Vandløb. — Saaledes viser det sig ogsaa heri, at een vellykket Anstrængelse leder til flere — een vundet Fordeel avler nye — og jeg har da saaledes al muelig Anledning til haabe at vaage over Vedligeholdelsen af mit udførte Værk, og at iværksætte lignende Foretagender andensteds, hvilket Sidste ved den Erfaring, jeg nu har havt Leilighed at samle, vil vorde for mig ledsaget af langt ringere Røis.

Januar 1819.

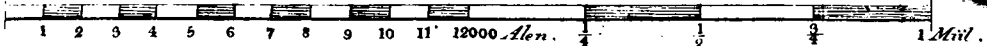
Lollands

Kyst

Tegnenes Udtydning.

- o Kirke-Byer.
- o' Landbyer uden Kirke.
- Δ Herregaarde.
- Δ Andre Gaarde.

Maalestok paa 2 Mile a 12000 Alen.

Oculair Kort

over

FALSTER

med alle derværende vigtige Vandløb, som i Aarene 1816 og 1817 ere udgravne.

Fragment af et Brev til Udgiveren, og dennes Svar.

Fra en Landmand, som ei ønsker sig nævnet, har jeg modtaget en Skrivelse, hvori han ønsker, at jeg gjennem dette Skrivt skal svare paa de deri fremsatte Spørgsmaal. Med Beredvillighed opfylder jeg dette Ønske, men kan ei undlade at gjøre Spørgeren opmærksom paa, at for at give et aldeles passende Raad i saadan Anledning, behøves nøiagtig Kjendskab til Lokaliteten. — I Brevet siges:

”Bemeldte Hvedejord udgjør en jevn Flade af Størrelse omtrent 80 Tønder Land geometrisk, inddeelt i 5 Marker og for det meste af lige Grundbetskaft, nemlig kalkblandet Muldler paa Kalksteensbund. Da her haves Hoverie, saa kan jeg ikke forandre denne Inddeling, men isvrigt giver Hoveriet mig frie Hænder over Jordens Afbenyttelse, da jeg selv besørger det Arbejde der ikke er betinget ved Hoverieforeningen. Mine længere fraliggende, af ringere Jordart bestaaende Marker, er jeg, deels formedelsk Afstanden, deels for Hoveriets Skyld, da Hvileaarene her ere flere, nødsaget at drive efter Forskrifter i Hoverieforeningen, og som jeg for det første, under mindre tvungne Omstændigheder, ikke heller finder mig tilskyndet at forandre. Derimod er al min Opmærksomhed henvendt paa den bedst muelige

Benyttelse af min nærmeste Hvedejord, og jeg har forestillet mig, at dette beqvemtest opnaaedes, ved derpaa at indføre Vexeldrivt. Ved at beholde Inddelingen i 5 Marker, vilde følgende Sædskifte uden Tvivl saa temmelig passe til Regler for denne Drivtsmaade. 1) Brakfrugter gjødede; 2) Byg; 3) Klover; 4) Hvede; 5) Havre. Men derimod fremstiller sig hos mig følgende Grunde: Gjødningsens Udførsel, der besørges ved Hoverie, skeer ikke paa en Nærstid, der passer til Foraarsfæd, men Gjødningen maae forbeholdes Vintersæden. Jeg har derfor troet det rigtigst at optage Jorden med Vikler eller Vikkeblanding, hvilke paa denne Jordart groer fortræffelig til (for Dyrkningen af egentlige Brakfrugter paa en saa stor Flade, i Sønders Land, er jeg desuden frygtløs, saalænge denne Cultur endnu i vores Eng er saa at sige aldeles fremmed for de større Jordbrug), gjøde Stubben, pløie den og atter pløie den til Hvede, der her maatte være omtrent ligesaavel placeret, som i gjødet Brak, naar Jorden imellem de to sidste Pløininger holdtes tilbørligen rensset ved Exterpatoren, et Redskab, som jeg, efter 3 Aars Erfaring, maae tilkjende al den Roes, som i den senere Tid er bleven det til Deel, og som jeg maae tilstaae, paa et iforveien fuldkomment skjærnet Jordsmon, langt overgaaer i Virkningen alt hvad der lader sig udrette ved Harven, endog den sværeste Brakharve, ja jeg har til min særde-

les Glæde gjort den Erfaring hos mig, at naar
 Jordsmonnet først er tilstrækkeligen gjennemarbejdet
 med Exterpatoren, saa har dette ikke allene voldet
 Odelæggelse af det for Haanden værende Ukrud,
 men har, saa at sige, tillige qvalt alt Andet i
 Rødselen, saa at jeg, efter at have imellem Brak-
 kens to sidste Pløininger eengang tilgavns brugt
 min Exterpator, aldrig har havt behov siden at
 røre den, men stedse funden Sædsuren saa reen
 og stjon som jeg ønskede. Paa Hveden kunde
 det uden Tvivl ret godt gaae an om Foraaret at
 saae Kløver, og Overharvningen vilde da endmere
 fra denne Side komme til Pas. Kløveren skulde
 benyttes i tredje Aar, dens Stubbe om Efteraaret
 følges og næste Foraar behandles til Byg, hvor-
 efter fulgte Havre, der saaledes endte Rotationen.
 Men — man veed at Kløveren under de lykke-
 ligste Varsler kan være underkastet Vanheld, hvil-
 ket jeg, saameget mere har at befrygte, som mine
 Jorder ligge lavt og ofte om Vinteren i Tøveir-
 ere udsatte for at lide af Vandskade, saavel som
 formedelst den Efteraarsufred, hvorimod jeg, ifølge
 de Forhold hvorunder Bønderne rundt om mig
 dyrke og desværre sandsynligen endnu i lang Tid
 ville dyrke, ikke aldeles kan beskytte mig — og
 et saadant Uheld med Kløver, der berettigede til
 store Forventninger om en riig Høst, vilde være
 meget føleligt, ikke allene med Hensyn til Tabet af
 Kløveren, men ogsaa i Henseende til Virkningen

deraf for den vigtige Hvedesæd. Derimod har jeg den Erfaring, at Vikker aldrig mislykkes paa disse Jorder, og da denne Sæd altsaa er sikrere og giver, som jeg formoder, omtrent et lige saa stort Produkt, som en vellykket Kløvermark efter een Slet, saa har jeg troet at burde foretrække Vikkerne for Kløveren, og enten besaae Hvedestubben dermed efter een Pløining, hvorefter da fulgte Byg og Havre, eller tage Byg efter Hvede og derefter Vikker og tilsidst Byg eller Havre. Vel veed jeg at Vikkerne, ved at komme saa ofte igjen paa een og samme Plet, vil maaskee lykkes mindre vel, hvorom en Landmand nyeligen gav os et Vink i Landoec. Tidender, og som desuden stemmer med al Erfaring for Sæd og Græsarternes Vexling, men jeg tør paa den anden-Side troe, hvad jeg desuden har erfaret, at min Jord's naturlige gode Bestaaffenhed vil ingenslunde kunde modstaae denne Virkning. Overalt vil det være mig let, om en modsat Erfaring i Tiden skulde møde mig, hvilken jeg dog er overbeviist aldrig vil fremstille sig med egentlig Nysgjerrighed, at indrømme Kløveren Plads istedetfor Vikkerne, til hvilket Valg jeg ogsaa nærmere vil lede mig ved Forsøg, som jeg i denne Anledning agter at anstille i Estertiden. Med Vikkeblandning har jeg imidlertid i Aar gjort Begyndelse, og med det uafsluttede Udfald. Jeg avlede paa 16 Tønder Land 56 Læs Vikkehøe, som jeg i det mindste tør anslaae

til en Vægt af 56000 Pbd. eller 3500 Pbd. pr. Tønde Land, der noget nær er hvad Chaer beregner efter Vicker saaet i Gjødningen. Hos mig havde Marken iforveien baaret Vintersæd efter Brak og derpaa Byg. Jeg underkaster saaledes denne Drivtsplan Deres Vbheds indsigtsfulde Prøvelse. Et Raad, et Vink af Dem, vilde letteligen lede mig nærmere til Maalet, den, efter Omstændighederne, fordeelagtigste Benyttelse af en Jord, som jeg nok tør regne blandt de ualmindelig gode. Jeg tvivler ikke paa, at jo derpaa kunde indføres en høiere Cultur, end den der er Gjenstand for min Plan, men for det første kan jeg ikke tænke paa at stige høiere, da saadant i Udførelsen vilde være mere kunstlet, vilde end mere forsøge de Vanskeligheder, det koster at overvinde de Fordomme, som endnu stedse beherske vore Tjenestefolk imod alt Nyt, og vilde, med et forseilet, slet Udsald medføre Tab og være et Skrækkelillede for Mængden mod at vende af fra tilsvant Glendrian. Naar jeg endelig har berettet Deres Vbhed at jeg, for at indføre Vexeldrivt paa de titbenævnte 80 Tønder Land, ikke er i den Nødvendighed dermed at sætte Sommerstaldforing i Forbindelse, da jeg uden denne seer mig istand til at tilveiebringe den fornødne Gjødning, og at jeg, under disse Omstændigheder, for det første ikke heller inclinerer for dette vist nok ellers priselige Foretagende videre, end jeg allerede dermed har

befattet mig, og som blot indskrænker sig til mine Arbeidshestes Underhold; — tillader jeg mig endnu dette Spørgsmaal: Hvilke af Hr. Kammerraaden bekjendte Plove anseer De for mest stikket, med den mindste Kraftanstængelse, at iværksætte den dybeste Ploining? Thær antager, at man, uden at reolpløie, kan bringe Ploven til en Dybde af 12 Tommer, og, dersom jeg har forstaaet ham ret, uden en større Kraft end den der kan tilveiebringes ved 2 Heste. Hos mig vilde jeg paa sine Steder, hvis det var mueligt, endnu kunde pløie dybere og stedse bringe frugtbar Muld for Lyset. Derfor har den dybe Ploining bestandig paa disse Jorder viist en paafaldende frugtbar Virkning. Men ved Brugen af velconstruerede jydskke, saavel som holsteenke Hjulplove, har jeg ikke kundet bringe det til en dybere Ploining end 8 Tommer. Naaskee den Smallste eller Baylenke Plov, hvorom Thær taler og som Deres Vbhed ogsaa anbefaler den danske Landmand, var bedre stikket til denne Hensigt, baade i Henseende til Besvarelse af Kraft, og i Hensyn til dens dybere Gang? men Plove uden Hjul ansees her for Kunstværk, hvormed Ingen tør befatte sig. Jeg har selv næret denne Frygt, efter at jeg hos Andre har seet dem affkaffede, efter engang at være anskaffede, fordi, som det hedte, Folkene kunde og vilde ikke pløie med dem. Langt fra at ville antage som Grund til saadanne Forandringer, Redskabernes

Ubrugbarhed, er jeg meget mere indtaget af de Grunde, som indsigtfulde fordomsfrie Landmænd anføre til disse Ploves Ubefaling, og maaskee vil de Efterretninger, som Deres Vbhed har lovet os om den Banleyste Plov, saavel som hvad De mueligen vil have den Godhed, ifølge denne min Forespørgsel, at sige mig om den engelske Plovs Ubendelighed paa min Jord, der i tør Forfatning koster Møje at pløie dybt, og gjennemfugtet eller i fugtigt Veirlig har den Ulempe, at den fede Muld nundgaaeligen klæber ved Redskabet, give mig Mod til at gjøre en Prøve med disse forbedrede Plovindretninger."

Mod den Plan, som Brevets Forfatter har udkastet, har jeg den Indvending, at umiddelbar efter Byg skal følge Havre, hvilket bliver end meer skadeligt, fordi Jordmon, af denne Slags, behøve jevnlig at skjernes, og fordi, i den her anførte blot femaarige Rotation, denne Feil mod Sædfølgen alt for ofte kommer igjen. Imidlertid kan Havren ikke undværes, uden ved at erstattes af en Plante, der, som Koder, kan indtage dens Plads, og da Billeblanding desuden efter Planen skal saaes to Gange i fem Aar, saa kan den umueligen træde i Havrens Sted. Ei heller kan Markernes Antal forandres, som Brevet viser os, hvortil jeg desuden ei vilde raade, da enhver Formindstelse eller Forøgelse af disses Antal, sædvan-

ligen medfører noget Tab i Obergangsaarene. Vexeldriften lader sig desuden, med næsten lige Lethed iværksætte paa hvilket som helst Antal Marker.

Vi forblive altsaa ved den antagne Bestemmelse af 5 Marker, men stræbe blot at fortrænge Havren, hvortil vi ikkun finde Hestebønner stikfede, da Taler ei maae være om Rodfrugt, hvor med Brakmarken ellers kunde være dyrket og til sidst Vikkeblanding i Havrens Sted.

I de Egne, hvor Hestebønner dyrkes, er kun een Mening om dem, hvad enten man betragter dem som Hestefoder, eller som forberedende Sæd. Som Hestefoder sættes de over Havren, og man erkjender almindeligen, at ingen Afgrøde forbereder Jordmonnet saa fuldkommen vel til Hvede, naar de nemlig radsaaes og behaffes, som disse.

Jeg formener derfor, at hvis jeg dyrkede under de her opgivne Forhold, vilde jeg med Brevets Forfatter able: 1) Vikker, paa hvis Stubbe Gjødningen udbragtes; 2) Radsaede Hestebønner; 3) Hvede; 4) Klsver eller Vikker; 5) Bng.

At Bønnerne radsaedes, er imidlertid en Betingelse for et heldigt Udfald, thi ellers kunde de ei behaffes, og Jorden altsaa ei blive fuldkommen stikket til Hvede; men denne Radsaening er aldeles ikke vanskelig. Man maatte blot anskaffe sig den bekjendte lille Bønne-Saemaskine, der, som en Hjulbar, fremskydes af en Karl i hver

anden eller tredie Plovsure, hvor den da saer Bønnerne, der tilhylles af den næste Plostrimmel. Algeren blev dernæst holdt reen med Harve eller Exstirpator, og naar Bønnerne vare hse nok, hyppedes de. — Saasnart Bønnerne vare modne, høstedes de, Stubbene opløiedes og Hveden saeedes.

Kunde derimod Rodfrugtavl indføres, saa kunde jo Sædsolgen vare: 1) Rodfrugt, men som da burde gjødes; 2) Byg; 3) Vicker eller Klober; 4) Hvede, og 5) (hvorfor ikke) Ærter, der jo maatte lykkes ganske fortræffeligen paa dette Jordsmøn; eller: 1) Rodfrugt; 2) Bønner; 3) Hvede; 4) Klober eller Vicker; 5) Byg. — Jeg indrømmer, at Tjenestefolkenes Uvillie er en, dog ei uovervindelig, Hindring for Indførelsen af denne eller hiin Forbedring. Er jeg blot levende overbeviist om et Foretagendes Gavnlighed, hvorledes skulde da mine Folk være istand til at standse mig, forudsat blot, at jeg iforveien vel har overtankt, hvad jeg egentligen vil, at jeg under Sværksættelsen ei taber mit Hovedsiemed af Sigte; at jeg er Landmand, det vil sige, kan selv vise den Uvillige, hvad jeg vil have gjort, og at jeg ei begynder for meget i det store, for ei at standses af uforudseete Hindringer. Den Klippe, hvorpaa den hele Ladning Fordom strander, er, uroffelig Bestemthed. Lad Folkene først eengang faae den Overbeviisning, at hvad Herren, som de sige, har

sat sig i Hovedet, naae Stee, saa ophøre de snart at lægge hans Willie Hindring i Veien.

Man troe, at jeg taler af Erfaring; thi da jeg ung og uerfaren begyndte min landoeconomiske Bane, stod jeg ene uden Veileder og uden de Agerdyrkningskredskaber, hvorved Bøxeldrivten saa meget lettes. Fire Heste slæbte stonnende den klodsede danske Plov; Kartøfler avledes blot i Haven, Koer kjendte vi ikke; Kløver vilde Jorden ikke mere frembringe, men da vi dyrkede efter Høegh, uden Brak, saa havde vi desto flere Qviser. — Jeg fik Tilladelse at fremdrage en gammel engelsk Plov af Skuret, hvor den i adskillige Aar havde hvilet. De første Forsøg vare sikkerligen ei heldige, og jeg erindrer, at min Fader, da han saae den arbejde, smilende sagde: Det gaaer ud og ind, som Kong Waldemars Landvei! Heste og Folk vare næsten udmattede. Men Forsøgene gjentoges; snart gif Hestene, som den engelske Plov, bedre, og den danske sønderfloges til Beviis paa, at den for stedse var forstødt. Imidlertid gjorde Qviserne Plovarbeidet saare vaukseligt, men Kartøflerne fremkaldtes, og disse nye Hjelpetropper besejrede den gamle Kiende. Snart begyndte Staldfoeringen og Brugen af bedre Kredskaber; Bøxeldrivten sæstede Rod og bredte sig lidet efter lidet over det Hele! Dette er et sngtrigen udkastet, men sandfærdigt Malerie af min Begyndelse som Landmand, og hvad jeg formaade, kan sik-

kerligen mange af mine Landsmænd, der blot leve for Agerbruget, end lettere iværksætte.

Paa det Spørgsmaal: Med hvilken Plov jeg troer man med mindst Kraftanstængelse kan ploie dybest, maae jeg svare — med den engelske! 2: Ploven uden Hjul, hvad enten der nu tales om den smalle, bayleyske eller den saakaldte Fjederplov, der oftest bruges i min Egn, og blot fordi den ingen Hjul har, kaldes engelsk. Med enhver af disse Plove kan man, naar de stilles og indrettes dertil, ploie 12 Tommer dybt; men dertil udfordres stærke Heste, som dog ved saadan Ploining angribes og ei kunne forrette meget dagligen. Da jeg imidlertid ei ønsker, meer end een Gang i hvert Eædomløb, nemlig, naar jeg pløier til Kartoffer, at ploie saa dybt, saa foretrækker jeg, at lade to Plove følge hinanden i samme Fure, og at lade hver især tage 6 Tommer Jord. Her til er nu den engelske Plov særdeles stikket, da den har den Indretning, at kunne sættes til eller fra Landet, og altsaa i dette Tilfælde kan flyttes saa meget til høire, at den ei afstjærer en nye Strimmel, men blot optager det, som den forrige Plov levede, og dette lægger den da, ifølge sin Muldfjelds Dannelse, godt oven paa den allerede henlagde Halvdeel af Strimmelen. Da det imidlertid er nødvendigt, især for at optage den sidste Halvdeel af Strimmelen, at have Ploven fuldkommen i sin Magt, saa troer jeg — indtil

3de Bind 1ste Hefte. (6)

jeg bedre belæres — at egentlig og maaskee blot den engelske Plov er skicket til denne Pløiningsmaade.

Forresten er jeg i dette Dieblik i Besiddelse af en jydsk Plov til to Heste, og da jeg har modtaget den fra en udmærkt Landmand i Jylland, og folgelig tor haabe, at den er af den bedste Slags, saa vil jeg i den kommende Sommer vende istand til, med mere Bestemthed at svare paa Spørgsmaal, der saa ofte gjøres om denne Plov, hvis Muldfjeld — det seer man ved første Diekast — er urigtigen dannet; ja jeg troer lige saa urigtigen dannet, som Muldfjelden paa den syenske Plov til to Heste.

Nogle Yttringer foranledigede ved Baro-
net John Sinclairs Efterretning
om Saltets Anvendelse i det engelske
Agerbrug.

Ridder og Baronet John Sinclairs Skrivelse til
det Kongl. Danske Landhuusholdningsſelskab om
Brugen og Nyttten af Salt i Landoeconomisk Hen-
ſeende, ſom er anført i Landoeconomiske Tidens-
ders 8de Binds 3die Heſte, anlediger mig til at
bekjendtgjøre de Forſog, jeg har gjort med Salt i
ovenmeldte Henſeende. Men førend jeg fremsæt-
ter diſſe, vil jeg korteligen ytre mine Tanker om
Baronet Sinclairs Forſlag til Salts Anvendelse
ſom Gjødningsmiddel, for ſaavidt vort Fædrenea-
land angaaer. Vel troer jeg, at Salt i Engels-
land og andre Lande, ſom ere ſaa lykkelige at
have betydelige Saltværker, med Fordeel kan an-
vendes ſom Gjødningsmiddel til Jordens Frugt-
bargjørelſe; men her i Dannemark, hvor Naturen
ikke har meddeelt os denne Lykke, vil det viſt ikke
ſvare Regning at ſende vort Solv eller endog vor
Sæd ud af Landet for at hente fra Fremmede
dette Gjødningsmiddel *). Enhver, der vil gjøre

*) En meget agtet Kjøbenhavnſk Handelsmand har
ſagt mig, at man formodentlig kunde have
frantſk Salt her for 2 Rbd. Solv Londen.
Er Saltet blot et godt Gjøbemiddel — jeg

fig den Umage at calculere, hvor mange Tønder Hvede, Byg eller Havre en Landmand, efter at han har fradraget det, som det har kostet ham selv i Arbeidsudgifter, Skatter og Afgifter skal sælge for at kunne kjøbe saa mange Tønder Salt, som behøves efter Hr. Baronet Sinclairs Angivelse til en Tønde Lands Gjødnings, den vil useilbarligen finde, at den, der her i Landet vil kjøbe Salt til Gjødning, maae lignes ved Guld-mageren, hvis Tilfætninger for at frembringe Guld kostede ham langt mere, end det Guld han fremvirkede deraf. Følgen deraf var, at han blev en fattig Mand. — Enhver cultiveret Mand heri Landet veed, at Engelland har betydelige Saltværker; man kan altsaa formode, at det ligeledes er enhver cultiveret Mand i Engelland bekjendt, at Dannemark næsten ingen Saltkøgerier har. Mange Aars Erfaring har overbeviist mig om, at Saltet, blandet i Compostgjødning, har megen Kraft til at forøge Jordens Frugtbarhed; enhver Gjødning, som med Skjonsomhed er blandet efter den Jords Bonitet og Bestaaffenhed, hvortil den skal bruges, virker i flere Aar til Jordens Frugt-

figer: er det — saa vil denne Afhandlings høit- agtede Forfatter ei tage i Betænkning, selv at sende Solv derfor ud af Landet, thi som god Agerdyrker veed han alt for vel, at dette Solv vil drage Guld ud af vor egen Jordbund.

Dr.

barhed; men dette er ikke Tilfældet med Salt, som i sin naturlige Tilstand ublandet bringes paa Jorden; thi vil man, f. Ex., strøe Saltet paa Sand: og sandblandet Jord, ja endog paa løs sort, muldet og Mosejord, da vil Regn og Dug snart smelte Saltet og skylle det fra Overfladen ned i det døde Sand eller Jord, og Saltet ikke virke Frugtbarhed uden i det første Aar.

Min første Lærer i Landoeconomien, den i mange Henseender agtvardige og indsigtsfulde Inspecteur Boelkers paa Julinge, som har indrettet de grevelige Molkiske Godser paa Holsteenst Maade, og som var den første, der indførte Hvedeavlens i Sjælland, igjentog ofte for mig, at Saltet havde megen Kraft til at forbedre Gjødningen, som og til at befordre Hestens, Koens og især Faarets Huld og Sundhed; jeg har derfor, efter at jeg blev Eier af Søbygaard, som er over 40 Aar siden, hvert Aar besittet mig paa, saavel hos dem, der handlede med saltede Sild, som og i min egen Huusholdning, at faae saamegen Silde og Kjødlage som mueligt. Jeg kom den Hvede, jeg skulde faae, i mine Ballekar, som kunde rumme 30 til 40 Tønder; derefter øste jeg paa Hveden, hvad Luge jeg havde, og naar jeg ikke havde faa megen Luge, som der kunde skjule Hveden, faa tog jeg dertil undertiden en Tønde Spansk Salt, som jeg blandede i Røddingevand, efter at jeg nogen Tid i Forveien havde opløst Saltet med

foghedt Vand: saaledes lod jeg undertiden Hveden staae i 3 til 4 Dage. Dagen forend Hveden skulde saaes, tappede jeg Vandet fra, hvilket jeg omhyggelig bevarede og øste paa min Gjødning. Denne stærke Saltning tilskriver jeg, ikke allene at jeg ingensinde har havt Brand eller Røst i min Hvede, men at samme efter Omstændighederne altid har været ualmindelig god. Her paa Sophienberg, hvor jeg aarlig kun saar 2 til 2½ Tonde Hvede, bruger jeg ikke uden Silde og Kjødslage. At Saltet har megen Indflydelse paa Jordens Frugtbarhed, har jeg i mange Aar været overbevist om, da jeg i min Ungdom har ligget i Qvarteer i Ditmarschen og seet den store Frugtbarhed, som Saltvandet virkede paa Engene der, naar de oversvømmedes med Nordvestvand; jeg har derfor, jeg troer for en 14 til 15 Aar siden, forsøgt her ved en Vandvogn, hvoraf jeg den Gang indsendte en Model til det Kongelige Landhuusholdningselskab, at fore Strandvand op paa et Stykke Jord tæt ved Stranden, som bestod af Sand, hvor der før intet Græs groede; men jeg bemærkede, at det Vand, som man saaledes skulde fore op fra Stranden, ikke var tilstrækkeligt til at meddele Jorden den fornødne Frugtbarhed; jeg maatte derfor opgive dette Forsøg: imidlertid sammengroede dog dette Stykke Jord strax med fint Græs, som det siden har vedligeholdt, dog formodentligen fordi jeg hvert Aar derefter har tåret

mine Faar paa dette Stykke Jord, som derved har vundet Faarenes Gjødning.

I Aaret 1809 oppløiede jeg et Stykke Torve-
mosejord paa 2 Tønder, 3 Skjepper Land, efter
at jeg i Forveien havde fragrabet Vandet; 1810
og 11 saaede jeg Havre deri, som gav maadeligt
og ikke blev moden. I Aaret 1811 havde jeg
nedbrudt endeel af Bygningen her, hvorved jeg
fik en stor Deel Kalkgrus. Af denne førte jeg
1812 300 Læs paa de 2 Tønder Land; paa de
øvrige 3 Skjepper Land førte jeg 100 Læs Sand,
og pløiede derpaa al Jorden 4 Gange for at blande
Gruset og Sandet deri. Imod Efteraaret gjødede
jeg denne Lod med 140 gode Læs Compostgjødning
af Leer, Heste- og Faaregjødning, som ved Tang-
strøening under Creaturene var bleven blandet med
Tang, hvilken Compostgjødning jeg om Sommeren
havde 3 Gange paaøst Saltlage og Strandvand
for at holde den fugtig og forekomme, at den
ikke skulde brænde sammen og blive til Aske, hvil-
ken Egenskab den Heste- og Faaregjødning mere
har, hvor der er strøet med Tang, end den, hvor
der er strøet med Halm. Ovenpaa denne gjødede
Jord lod jeg med Haanden strøe 6 Tønder Salt,
pløiede Jorden ganske let, da den formedelst de
ofte foregaaende Pløininger var meget løs, og
saaede nu deri 2 Tønder, 3 Skjepper Hvede, uden
denne Gang at salte den paa min sædvanlige
Maade. Jorden blev kun harvet 2 Gange med

en Erøharve, og jeg høstede derefter 29½ Tønder Hvede og fik henimod 300 Lispund Langhalm, uagtet Hveden for en stor Deel var gaaen i Leie. Maret derpaa saaede jeg Erter i denne Jord, men de raadnede paa Marken, inden de ret havde sat Bølge, og jeg tærskede ikke mere end 6 Tønder deraf; jeg fik overflodigt Foder, men det duvede ikke uden til at strøe med. — Havde jeg istedet for at saae Erter plantet Kaastrabi og Rotobager og saacet Turnips i denne Lod, saa havde jeg formodentligen havt en rig Høst. — Derefter besaaede jeg Lodden med 2 Tønder toradet Byg, hvorefter jeg tærskede 38 Tønder. Efter Bygget saaede jeg Blandingskorn, som ligeledes groede ualmindelig godt og blev flaaet 2 Gange til Staldfoder; i 1817 bar denne Lod Boghvede, som ligeledes groede usædvanlig frodig og blev brugt til Grøn-foder; om Efteraaret saaede jeg atter Lodden med 2 Tønder 3 Skjæpper, denne Gang saltet Hvede, hvortil jeg havde gjødet med Compostgjødning som forrige Gang, og høstede derefter 32 Tønder Hvede og gjorde 327 Lispund Langhalm. Den Hvede jeg ikke har forbrugt til Sæd og eget Brug, har jeg sidste Januari Maaned, da den bedste Hvede efter Torvepriis stod i 13 Rbd. 5 Mk., solgt efter Bægt til Bager Schohle i Hirschholm for 1 Rbd. 8 Sk. pr. Lispund. Til Sommeren agter jeg at plante Kaastrabi og Rotobager og saae Turnips i denne Lod.

Hvad enten Kalkgruset, Saltet eller Gjødningen bør tilskrives den største Fortjeneste ved denne ualmindelige Frugtbarhed, vil jeg lade være uafgjort. Men jeg har ligeledes et Stykke Jord paa 6 Skjeppers Størrelse, som før har været en Fiskedam; derpaa strøede jeg 2 Tønder Salt, uden i Forveien at have ført Kalkgrus eller Sand derpaa, og besaaede ikke denne Jord forend det følgende Foraar; men den har siden den Tid afvejlende baaret Hvede, Raatrabi, Himmelbyg og grøn Boghvede, og givet ligesaa god Afgrøde, som den forommeldte; hvor der er bleven saet Hvede, har jeg gjødet med Compostgjødning.

Da man formodentlig vil finde det paafaldende, hvorledes jeg paa en Tid, da Saltet var saa sjeldent og dyrt, har kunnet øse saaledes som meldt dermed, saa skylder jeg her at forklare, hvorledes det gik til. I Aaret 1811 forsøgte jeg at virke Salt af Tang, og fik saaledes omtrent 9 Tønder; men det var gunstigt, bittert og trannet af Smag, hvilket, som jeg siden har erfaret, var fordi jeg ikke havde stilt Klevertangen fra den Tang, jeg brændte til Aske. I Klevertangen er der nemlig Amphibier, Smaafiske og Reier, som indeholde Tran, hvilket gjør Saltet gult, bittert og tranagtigt af Smag. Da jeg desformodentlig ikke kunde afsætte Saltet, uagtet det fuldkommen var saa stærkt som udenlandsk Salt, saa brugte jeg de 8 Tønder paa ovennævnte Maade;

det Øvrige fræede jeg i min Gjødning, og jeg troer, at det i sidste Brugsmånde har virket meer til Jordens Frugtbarhed end i første.

Men da vi heri Landet ingen Saltværker have, maae kjøbe og hente Saltet fra Udlandet, og betale det nu for Tiden med omtrent 8 Rbd. Tønden, hvortil jeg kun vil regne 1 Rbd. paa Tønden, naar Landmanden skal hente det fra Kjøbstaden, saa vil det nok, som jeg allerede har sagt, ikke svare Regning at forbruge det til Gjødning, især naar man, efter Ridder og Baronet Sinclairs Angabe, behøver 10 Tønder Salt til en Tønde Lands Frugtbargjørelse, hvilket vilde blive 90 Rbd. for Saltgjødningen pr. Tønde Land. Vi behøve visseligen ikke at kjøbe saa dyr Gjødning udenlands fra, naar vi, ved at staldfore vore Creature om Sommeren med Grønt og fore dem om Vinteren med Jordfrugter, vilde forøge vor Gjødning og med Skjonsomhed blande den, alt som den Jords Bonitet og Bestaffenhed udfordrer det, som man vil frugtbargjøre; denne Foeringsmåade, med den deraf flydende forøgede Gjødning, vil unegtelig bringe Guld og Sølv i Landet for det Korn, Smør, Ost, Kjød og Kjøst, som derved produceres, og ved at salte Hveden paa anførte Måade, vil man undgaae Insekternes Skadelighed.

Dog ere Kystbeboerne, især de, der boe imod Bester og Nordhavet, ikke ganske udelukkede fra at kunde nyde Saltets gode Virkning til deres

Jorders Frugtbargjørelse, naar de ville benytte sig af Klevertangen til at skaffe sig Saltlage af Tangasse, hvilket kan skee paa en yderst lidet bekostelig Maade. Man passer kun paa om Vinteren eller Foraaret, naar Havet ikke er belagt med Is, at samle den Klevertang, som kommer med Norden og Nordvest høie Blande, da den Klevertang, der kommer fra Nordsoen indeholder mere Salt, Tran og andre Gjødningsmidler, end den Tang, som kommer fra Østersøen, og som forstørstedelen bestaaer af Bendeltang. Jo før jeg kan faae den fra Stranden, desbedre er det; thi bliver den liggende der nogen Tid, saa bliver der fyldt Sand i den, hvilket vil fordærve Altsammen, da Sand ikke giver Salt. Man maa søge at føre Tangen op paa en jævn og grøn Plads, og sprede den tyndt som til Høe. Er det Tørveir og Blæst, saa vil den efter to Dages Forløb være seitor, da man saa kan samle den i lange Rader, omtrent en Alen tykke og to Alen brede. Disse Rader maae lægges saaledes, at de med en af Enderne vende imod Vinden. Man stikker da Ild i den Ende, som Vinden bærer paa, hvilket skeer ved at lægge nogle tørre Vinde under denne Ende, og hele Raden vil da brænde af sig selv, naar man saaledes fører Tangen imod Vinden i Ilden. Har man anden seitorgjort Tang i Nærheden, kan og den løstes i Ilden og brændes med det samme; men denne Tangbrænding maae foretages saasnart

mueligt; thi kommer der formegen Regn, medens Tangen ligger i Kaden, saa vil endeel af Saltet blive skyllet deraf; den maae heller ikke stee i stærk Regn eller Blæst; thi Jlden vilde i første Tilfælde slukkes, og i sidste blusse for stærkt og Asten flyve bort: jo langsommere og mere ulmende Tangen brænder, desbedre er det. Asten stufes derpaa sammen og bringes om mueligt i Huus, saasnart den er svalet; hvis dette ikke stcer, maae den strax tildækkes med vaad Tang, i hvilket Fald den kan blive liggende saaledes uden Skade, indtil det bliver tørt og stille Veir. Naar det træffer, at denne Klevertang kommer i Land om Vinteren eller om Foraaret, naar der ikke er Leilighed til at brænde den, saa kan man sætte den op i store Stakke, jo større og høiere, desbedre, om det saa var 40 Læs. Saltet vil da nok blive i Stakken, indtil man ved Sommerens stadige Veir kan brænde den. Ved Klevertangen maa man ellers agte, at da den voxer paa Steen, saa vilde disse gjerne følge med; fra Stenene kan man ikke trække Tangen med Hænderne, og at skjære dem derfra med en skarp Kniv, vilde medtage for megen Tid; det er derfor bedst, at brænde Tangen med Stenene og siden pille dem af Asten, som er høist nødvendigt. To Koner, som vare bleve bevante ved dette Arbeide, brændte daglig for mig 8 til 10 Tønder Aste, som jeg den Gang betalte med 6 R . Dansk Courant pr. Tønde. Da jeg

saaledes havde faaet noget over 110 Tønder Afke, begyndte jeg med at lude den ud paa følgende Maade:

Jeg har en Kjedel, som rummer $2\frac{1}{2}$ Tønde Vand; denne fyldte jeg med Strandvand, som jeg passede at tage, naar vi havde høit Nordenvand. Imidlertid havde jeg udenfor min Bryggerstøbe lavet et Lad saa høit, at derunder kunde sættes en Ballie; paa dette Lad satte jeg 6 Tjæretønder, som Overbunden var slaaen af; paa Bunden af disse lagde jeg et Lag Pilekjeppe, omtrent af en lille Fingers Tykkelse, hvilke bleve flettede saa tæt sammen som muligt og belagte med et ganske tyndt Lag Halm, paa det Afken ikke skulde glide igjennem dem. Efterat jeg saa havde anbragt en Tapstang i Tønderne, fyldte jeg dem med Afke paa 3 Tommer nær. Nu blev mit imidlertid kogte Saltvand øst ganske jævnt i Tønderne paa Afken, saa fuldt at Vandet stod et Par Tommer derefter. Nogle Timer derefter var Vandet sjunket til Afken, og da bleve Tønderne fyldte fulde igjen med Vand. Det stod nu saaledes i 10 til 12 Timer, indtil det var ganske svalet.

Naar man gaaer tilbærks paa denne Maade, saa faaer man ved Aftapningen en god Lage, hvilken man, som vel er det retteste, endnu kan forstærke ved at komme den i Kjedelen, koge den med en Tilfætning af Saltvand, fylde Tønderne med

trist Afke, og lade den kogte Lage filtreres nok engang paa den forbeskrebne Maade derigjennem. Den bundne Lage er da meget stærk, alt efter som man kan træffe at faae Tang og Saltvand med Nordenbunde.

Vil man tage det noie og give sig Tid dertil, saa vil man endnu faae brugeligt Efterløb ved at øse en Spand kogende Saltvand i hver Tønde, hvilket Efterløb man kommer i det kogende Vand, som skal bruges til den følgende Lødning. Affen, som saaledes er bleven udludet, ducer til ingen Ting, ja jeg troer endog at den er skadelig baade for Ager og Engjord; jeg har derfor styrket den i en Tørvegrav, om den der efter mange Aars Forløb kan raadne og blive til et Slags Tørv.

Den producerede Lage ofer jeg efterhaanden paa mine Møddinger, saavel dem der ere satte ude paa Marken, som i Møddingen i Gaarden, hvorfor jeg altid sætter dem jævne og flade, at Lagen saa meget mueligt bliver i Gjødningen; ved denne Lage har jeg fundet, at den Gjødning, der er saltet dermed, ved at strøes halv saa tykt, som anden Gjødning, virker ligesaa megen Frugtbarhed, som den dobbelte Qvantitet af usaltet animalisk Gjødning. Til Beviis herpaa har jeg i en Leerbakke neden for min Mødding i Gaarden gravet et firkantet Hul, som kan rumme 40 Læs; dette fylder jeg efterhaanden med Tørvaske, Feieskarn og Leer, og ved at øse Saltlage derpaa og

at lede det Vand derhen, som kommer fra Moddingen, afgiver det om Efteraaret, da det tildeels har staaet saaledes næsten et Aar og er blevet tempereret, ligesaa megen Frugtbarhed, især paa Mose- og Sandjord, som enhver anden Gjødning.

Afkebrændningen og Ludningen bør gjøres i Accord og ved fattige Koner; kun maa man selv passe at føre Tangen paa den rette Tid op fra Stranden, at det er saa meget Klevertang som mueligt, og ligeledes at lude Asken, naar det er Nordenbände. Til en Ludning bruges her 12 Tønder Afke; disse ville, som Pengene nu ere, faaes brændte og ludede til Luge for 8 fl. pr. Tønde; jeg vil endog beregne Tangen og Vandet at opkjøre, Jildebranden, som dertil medgaaer, samt Slittagen paa min Kjæde for det samme, hvilket da bliver 2 Rbd. for en Ludning, hvoraf der faaes 3 Tønder Saltlage, som jeg er overbeviist om at virke ligesaa meget til Jordens Frugtbarhed, som en Tønde Salt, især naar den paa anførte Maade blandes i Compostgjødningen. Dette er efter min Overbeviisning den eneste og letteste Maade at forskaffe sig heri Landet Salt til Gjødning; thi da det skal hentes fra Udlandet, saa vil en Tønde udenlandsk Salt koste mere i blot Fragt end en Tønde saaledes virket Tangsalt. Jeg er i den Overbeviisning, som jeg nys har sagt, at 3 Tønder af denne Luge, som Gjødningsmiddel og blandet i Gjødning, giver ligesaa megen Frugt-

barhed paa Jorden, som en Tonde udenlandsk Salt, der nu koster 8 Rbd. Det var derfor at ønske, om flere Kystbeboere, især de, der boe mod Vester- og Nordhavet i Jylland, vilde gjøre lignende Forsøg og bekjendtgjøre offentlig Resultaterne deraf. Sluttelig maa jeg endnu anmærke, at da vi i Vinter sjelden have haft Nordenvind, altsaa ei heller paa Kysterne her synderlig Klevertang, hvoraf man med Fordeel kunde virke Saltlage, saa maa vi for i Aar undvære dette Gode. Og saa har jeg forsøgt at kjøre om Efteraaret frisk Tang, som den kommer fra Stranden, paa mit Eng, og om Foraaret fundet ved Tangens Bortryddelse en ualmindelig Fremvæxt paa Græsset, som det vedligeholdt til Høsten fremfor anden ubedækket Eng. Denne Tang har ingen Kraft mere, og kan altsaa ikke bruges uden til at lægges paa Tanggjerder eller til Paafyldning paa Tangbroer, som ere over Grøfterne i Engen.

At Saltet, givet Hesten og Qvæget, i liden Portion engang om Ugen, virker hos dem tyndt og sundt Blod, beforder Ude- og Drickelysten, altsaa og deres Sundhed og Huld, det kan ingen imodsig; men allermeest nyttigt og nødvendigt er Saltet for Faaret, ja jeg tør næsten sige, at det er et Universalpræservativ imod alle Faaresygdomme, som ikke komme af Smitte, saasom Skab, af ufornuftig Omgang i deres nyklippede Tilstand og Lammene's Forkjølelse i deres spæde Alder.

Det bør stedse forelægges dem saaledes, at de kunne nyde saa meget deraf, som deres Trang dertil selv vil minde dem om. Jeg har i over 30 Aar brugt følgende Maade: Da Faarene altid gnave Kalken og Leret af Væggene i deres Huse, saa faldt jeg paa at fylde overstaarne Tjæretønder næsten fulde med tort Leer og at ose saa megen Sildelage og grovt Salt; som jeg kunde faae, derpaa, dernæst at ælte og arbejde det sammen, at det blev ganske vallingjævnt, derefter at sætte tre stærke Buer af Pilekjevpe over Ballien; at Faarene ikke skulde gaae op i den og gjøre Lettet ureent. For hver 20 Faar blev der sat en saadan Ballie i Huset. Denne Blanding fortære Faarene ved idelig at gnave og slikke derpaa; og da mine Folk altid have faaet salte Sild til Davre, saa maae Røgteren hver Morgen samle Sildehovederne og Benene og komme dem i Ballien, hvoraf der da ikke findes det ringeste efter en Times Forløb. Jeg kan hvitdelig forsikre, at jeg ikke har mistet et eneste Faar af Sygdom, siden jeg begyndte at bruge denne Maade, som jeg endnu bruger den Dag i Dag. Evinet ynder ikke Salt; hvilket jeg er bleven overbevist om ved følgende Tilfælde. Jeg har brugt den Maade at gibe mine Fedesviin i Forstningen kogte Erter og derudi at udmase ved Damp kogte Kartofler; naar de bleve kjede af denne Føde, forsøgte jeg nogle Gange deri at ose Saltmadsuppe; hvori der var kogt iode Bindes iste Pøtte;

faltet Kjød og Flest, i den Tanke, at de som Hesten og Koen skulde faae mere Appetit derved; men de vilde derefter ikke æde det uden af Sult; ligeledes har jeg fundet, at de have draget den sure Melk og Walle, naar Pigen imod min Advarsel har øst Smørlagen, naar hun æltede Smør, i denne Melk. Fjærkreaturet har jeg aldrig søgt at give Salt.

Sophienberg, medio Februar 1819.

D. Falkenskjold.

* * *

Ei blot Udgiveren, men sikkerligen ogsaa Tidernes Læsere, takke foranstaaende lærerige Afhandlings Forfatter, for Meddelelsen af de Erfaringer, som deri indeholdes. — Saaledes — jeg er vis derpaa — besidde mange af vore Landsmænd Kundskaber, ved hvis Meddelelse de kunde i høi Grad gavne Samfundet. O! at det maatte behage dem, at træde i denne Veterans Fodspor, og nu og da, med eller uden Navn, at meddele os disse! Vi skulde da ofte skylde Landsmænd det, hvorfor vi nu maae takke Udlændinge, og vi skulde da see mangen Plante fra Fædrelandets Grund fremspire og derpaa uddannes til et mægtig Træ, som nu først maae omplantes fra fremmed Grund, og netop derfor ofte mindre lykkes hos os.

Et Middel imod Jordlopper og nogle Snegle.

Omendkjændt flere Forsøg ere gjorte, for at ud-
finde et Middel imod Jordlopperne og de nogle
Snegle alt for vidt om sig gribende Udelæggelse,
saavel i Haugerne, som paa Markerne, især paa
de spæde Kaal- og Rota-Baga-Planter, samt paa
de unge Turnips, saa have somme desværre dog
ikke svaret til Hensigten. Uudertegnede har her-
ved den Ere, at meddele og bekjendtgjøre et Mid-
del, der har lykkedes ham i en Række af 9 Aar,
og bestaaer af følgende Species:

Man tage 8 Skpr. reensigter Bøgeaske, 6 Pd.
stødt Salpeter og 48 Pd. fint Salt. Disse
Dele blande man godt imellem hverandre.

I Mangel af reen Bøgeaske, kan man ogsaa tage
anden Brændeaske blandet med Tørveaske, naar
man blot iagttager, forholdsmæssig at blande mere
Salpeter og Salt derimellem, end før er meldt,
og ved Udsaaeningen eller Udstrøelsen at tage paa
en Tonde Land, geometrisk Maal, $\frac{1}{2}$ eller $\frac{2}{3}$ mere, ef-
tersom Blandingen af Tørve eller Brændeaske har
fundet Sted.

Maaden, hvorpaa denne Materie bliver an-
vendt, er følgende:

- 1) I Høgen. Efterat man har indeelt sine
Fæede, saær man Kroet og hakker det fæd
med Riben, som sædvanligt; derefter strøer

man Blandingen jævnt hen over Bedet, hvor
 efter Jorden jævnes.

2) I Markerne.

Denne Materie afholder ikke allene, som for
 er meldt, Jordlopperne, men tillige de nøgne
 graae og hvide Snegle, hvilke saa hyppigen frem-
 komme i vaade Aaringer, især paa leeragtige Jor-
 der, og er tillige en favorabel Gjødning for eet
 Aar; den er meget fordeelagtig at anvende paa
 Markerne for Turnips-Udsæd, da Kroet af disse
 letteligen kunde bestrøes med denne Masse ved en
 Trakts Anbringelse paa Saae-Maskinen, hvori-
 gjennem Massen kunde falde paa Kroet, inden
 Valzen paa Maskinen trykker Kroet i Jorden.
 Til en Tonde Land, geometrisk Maal, besaact
 med Turnips i Rader paa en Alens Distance, er
 $1\frac{1}{2}$ Ed. Masse nok, dog maae den være af reen
 Bøgeaske, og forholdsmaessig mere, naar den er
 blandet med Torve eller anden Brændeaske. Men
 for at sikre Rug eller Hvede om Efteraaret for
 Sneglene, behøves omtrent $3\frac{1}{2}$ Ed. Masse paa
 Tonde Land, geometrisk Maal, dog maae Udsaae-
 ningen paa Rugen eller Hveden stee i stille Veir.

Det skulde være Forfatteren en sand Glæde
 at erfare, at dette Middel hos D.Hr., som agte
 at gjøre Forsøg hermed, maae fremvise samme
 Virkning, som hos ham.

Frydellund, den 6te Januar 1819.

August Voigt,
 Gartner.

Spansk Faareavl.

Den spanske Faareavl, der endnu er blot lidet udbredt hos os *), ydes i de fleste europæiske Lande største Opmærksomhed. I England ere Meningerne nu delte om den spanske eller Southdowns-Racen bør foretrækkes; men det er ikke meget længe siden, at Meningen næsten aldeles var imod de spanske Faar. At disse nu have mange Belyndere, kan bevises ved de store Flokke, som holdes paa mange store Gaarde. — Hvad Napoleon gjorde for den spanske Faareavl, er bekjendt nok, og alt for nyt til at behøve at kaldes i Erindring. Indtil Josephines Fratrædelse, var det saa at sige bleven Modesyge, at holde spanske Faar, og mange af de fortrinligste Flokke, som nu tildeels ere udvandrede fra Frankrige, indførtes den Tid af Frankriges Store. — Om Preussens Bestræbelser for Udbredelsen af den spanske Faareavl, have vi nylig seet en Efterretning af Statsraad Thaer, meddeelt

*) Dog mere udbredt hos os, end hiin Rejsende i sidst forløbne Sommer fortalte os i Næste Skilberie af Kjøbenhavn, da der efter ham ikkun fandtes et privat Skæferie i Sjælland, som holdt 200 Stykker Faar. Hvor godt den Rejsende har været underrettet, sees blandt andet deraf, at Greven af Lerche har 2100 spanske Faar; at paa Alkestrup holdes, efter det man har sagt mig, meer end 700 Stykker, og at Landet endnu har adskillige mindre spanske Faareflokk.

U d g.

i Landoeconomiske Tidender. — Sagen har allerede længe været i Orden med den spanske Faareavl, og Ulden af dens Race gives næsten overalt, og bestemt i England, Fortrin for den originale, endog leonesiske spanske Uld. — I den østerrigiske Keiserstat arbeides nu med ei mindre Anstrængelse for at ophjælpe denne Industriegren, og man kan vel neppe give bedre Beviis for, hvorledes de store Godseieres Land er vakt derfor, end ved at berette, at da Kyrst Schwarzenberg sidst forløbne Sommer af sit spanske Eksterie i Würtiz i Böhmen frembød syv unge Bæddere, der nedstammede fra spanske Faar, som Kongen af Frankrige havde givet ham, saa bleve disse solgte for 32,700 Guld den W. W., og for een af disse Bæddere, der ved Auktionen betales med 8000 Guld, blev strax derefter budet 10,000 Guld, uden at den første Kjøber vilde afstaae den!! — Den simulsdede Faareavl synes i dette Dieblik at være en af Agerbrugets vigtigste Støtter i den østerrigiske Stat, og Faarenes Forædling gaaer der frem med saa stærke Skridt, at den hæderligen bekjendte Hr. Christian Carl André forsikrer, at man neppe finder een aldeles ikke forædlet Faarestof i Böhmen, end ei hos Bønderne. — Naar Landmændene klagende udraabe:

”Wenn das Getreide noch mehr fällt —
Sagt mir, woher in aller Welt
Man Pacht und Steuern nehmen solle.”

saa svares der:

”Klagt nicht! — Ihr Herrn sikt in der Wolle!”

Foruden hine 7 Bæddere, søgtes ved samme Auktion 69 Bæddere af mindre Godhed, der betalttes med 13,675 Guldten W. W., og den dyreste af disse med 800 Guldten. Udg.

Chinesisk Maade at forplante Frugttræer.

Chineserne forplante ikke Frugttræerne ved Rjærner eller Qviste, men paa følgende særegne Maade, som en Dr. Howison har gjort bekendt i England, og hvorum Efterretning findes i Annales des art. et manufactures. B. XXXIII. S. 229.

Den Green, hvoraf et nyt Træ skal dannes, omgives om Foraaret — formodentlig naar Baxten begynder — med et Halmbaand, der saalænge snoes om sig selv, indtil deraf dannes en Skaal, hvori lægges Koegjødning. Denne Skaals Diameter bør være 5 til 6 Gange saa stor, som Grenens, thi heri skulde de nye Rødder dannes.

Læt under Skaalen, der anbringes saa nær muligen ved Træets Stamme, afskjæres Træets Bark, dog saaledes, at blot $\frac{2}{3}$ af Grenens Omkreds blottes; men Barken og den derunder liggende Bast, bør aldeles borttages paa denne Deel.

Over Skaalen hænges dernæst et eller andet Trækår, som fyldes med Vand og gives i Bund en liden Abning, at Vandet kan droppe derigjennem paa Koegjødningen, som bør være uaf-ladelig fugtig.

Efter tre Ugers Forløb affjæres den Tredie-
 deel af Barken, som første Gang ei blev affkaar-
 ren, og man gjør da det første Snit endnu noget
 dybere, saa det trænger ind i Vedet selv, og atter
 efter tre Ugers Forløb skjæres noget dybere. Da
 pleier man allerede at see Rødder, som have dan-
 net sig i Roegjødningen. Naar dette er Tilfældet,
 saa affjæres Grenen tæt under Halmstaaalen; men
 da denne nu er aldeles raadden, saa bør man var-
 ligen og med en god Saug forrette dette Arbeide.

Efter Hr. Howisons Formening og overeens-
 stemmende med hans Forsøg, behøves noget læn-
 gere Tid til Røddernes Udvikling i vore nordlige
 Egne, end i China; men en Maaned længere har
 han dog fundet tilstrækkelig.

Fordelen ved denne Fremgangsmaade er, at
 man allerede saa Nar efter at Grenen saaledes be-
 handlet er affkaaren, kan have et stort frugtbart
 Træ, og Spørgsmaalet bliver blot, om denne
 Fremgangsmaade er anvendelig hos os. — Erfar-
 ring maae her afgjøre, og skulde vore Gartnere ei
 allerede være i dennes Besiddelse, saa fortjener
 denne Fremgangsmaade at forsøges.

Det hofskoiede Steentryk forklarer nærmere,
 hvad af Ovenstaaende maaskee ei er ganske tyde-
 ligt. Figuren behøver næsten ingen videre For-
 klaring: A er Træet, B Halmfrandsen, C og F
 Wandstaaalene, D det Sted, hvor Grenen E har
 siddet.

Udg.

Nogle Betragtninger i Anledning af Rentens
fodens Bestemmelse, af B. F. Konne.

Der er neppe i de sidsthenrundne Aaringer skrevet eller talt mere om nogen Sag, end om Pengevæsenet, og derunder især om Renter af laante Capitaler. Som det almindeligen gaaer, saa gik det og her: De fleste betragtede Sagen fra det Synspunkt, hvorfra deres egen virkelige eller indbildte Fordeel bad dem at betragte den. De der havde en Deel Renter at betale, skrege over ubillig Ager, og vilde, at Staten deels skulde endnu mere nedsætte den ved Pengevæsenets Reduction allerede nedsatte Rente, deels at den skulde gjøre det Umuelige mueligt, og forebygge alt hvad der, efter deres Begreb, kaldtes Ager. De der skulde modtage Renter, klagede over Indskrænkning i Brugen af deres Eiendom; selv den, der forstod at discontere, og saaledes vidste ofte at tage en meget høi Rente, var endnu ikke fornøiet med denne, ønskede sig den høiere, tog virkeligen Ager af den, som var i Trang, og meente, at Staten ikke burde overholde sine Love, men see igjennem Fingre med deres Overtrædelse.

1ste Bind 2det Hefte.

(8)

Disse forskjellige Anstuelser af Rente og Nager have ofte foranlediget mig til at tænke over Sagen, og da jeg, som den der hverken har Renter af nogen Betydning enten at udrede eller at modtage, maaskee kunde tænke desto mere upar- tist, tør jeg derfor og saa meget hellere fremstille mine Tanker offentlig.

Allerførst maae jeg tale lidt om Ordet "Nager": Ved "Nager" forstaaer man, som bekjendt, ulovlig Rente; men her bør det mig forund at spørge: hvad er ulovlig Rente? Vor guddomme- lige Religion erkjender, saavidt jeg skjønner, Intet andet for Nager eller ulovlig Rente, end det, hvorved enten den, mod hvem jeg har en besyn- derlig gjensidig Forpligtelse, fornærmes i Henseende til sin Tillid til min Tjenstfærdighed, eller hvorved især den Fattige trykkes og udsuges. Paa alle de Steder i Moses's Bøger, som forbyde Nager (eller som det der vist betyder: Rente) s. s. 2 M. B. 22, 25. 3 M. B. 25, 36. 37. 5 M. B. 23, 19. 20. er det aabenbart nok, at der tales ikkuns om den Tjenstfærdighed, med hvilken den ene Israelit skulde laane den Anden, uden at tage Rente af sin Beslægtede, sin Ven eller Bekjendter, med hvem han stod i et venstabeligt Forhold; thi det hedder endog 5 M. B. 23, 20.: men af den Fremmede maae Du tage Nager (= Rente). Jødefolket, dette af Gud, til at bevare den sande Religion, udkaarne Folk, skulde stedse staae i broderlig Forbindelse, adskilte-

fra de afgudiske Slægter, og skulde ved allehaande Hjælpsomhed, Ejenstfærdighed og Billighed nære et Sindelag, som kunde bestaae med Hensigten. Derfor hedder det: Du skal ikke tage Nager eller Rente af Din Broder; og denne Lov var saa meget mere passende til den Tid, da den gaves, som Israe- litherne vare en Hyrdeslægt, der levede ikke af Hand- del, men af Kædriovt, og siden, efter at de havde indtaget det forjettede Land, boede Stamme-, Slægt- og Familieviis hos hinanden, saa at det var den ene Frænde, der laante af den Anden, og ialmindelig- hed ikkun den Fattige og Trængende, der søgte Laan, hvilket endog sees tydeligt nok af de anførte Steder, hvor der tales om: ei at holde den Fat- tiges Pant for Laanet tilbage, hvor der endog nævnes det Sengeteppe, under hvilket han ligger. Vilde man altsaa anvende hine, eller lignende Steder hos Propheterne, for at bevise, hvad der var ulovlig Rente, eller: Nager; saa udkom deraf ikkun, som sagt: at enhver Rente, Liden eller stor, som tages af dem, der ei burde vente saa- dant, og især af den Fattige og Trængende, var Nager, eller: ulovlig Rente. Selv Jødefolket har endog sikkerligen ikke anderledes forstaaet denne Lov, og derfor, saasnart det blev en handlende Nation, givet og taget Rente indbyrdes invellem hinanden; thi, at jeg blot skal holde mig til den Bog, som alle kjende, det er: Bibelen, saa finde vi, i Jesu Lignelser, at Vexelerere og Saadanne,

som gave og toge Kenter, vare almindelige iblandt Jøderne. See Matth. 25. og Luc. 19. Vor guddommelige Religions Stifter taler og intet Ord, som kunde synes at misbillige denne Art af Handel, og vi finde intet Sted i det nye Testamente, som enten forbyder Renters Tagelse, eller bestemmer deres Størrelse. Ikkuns paadrives det nye, som det gamle Testamente at være billige, at gjøre imod Andre, hvad vi selv ville hændes og have, at laane de Trængende, at være Enfernes, de Faderløses og de Lidendes Støtter og Forsvarere. Det stemmer altsaa vist ligesaaalidet med det nye, som med det gamle Testamente, at tage Rente af den, der staaer i venfskabeligt Forhold til os, og som, for at afhjælpe en Forlegenhed paa kort Tid, behøver et Laan, eller af den Fattige, som allerede lider Nød, og, ved at svare Renter, endnu synker dybere. Her er selv den, ved Landets Love, tilladte Rente: Nager, og kan ikke forsvares for Samvittighedens Domstoel. Den, som da i deslige Tilfælde end ikke nøies med den lovbestemte Rente, men betjener sig af sin Vens eller den Fattiges Forlegenhed, til at tage en forhoiet Rente, og altsaa i Ordets nu brugelige Mening, er Nagerkarl, har i en hoi Grad fornægtet vor guddommelige Religion, og kan, efter dens Lære, ikke undgaae Herrens retfærdige Straf. Men ligesaaalidet, som den Christelige Religion tillader sliq Pengebegjærlighed eller Ubarmhertighed, ligesaaalidet for

byder den, at tage Rente af den, der laaner en Capital til Fordeels Erhvervelse; ikke heller bestemmer den, hvor stor Renten bør være, og meget mindre giver den os Rettighed til at bestemme saadant for Andre.

Hvad vor guddommelige Religion lærer, det lærer sædelig Følelse og fornuftig Estertanke illigemaade: Har jeg til Exempel nogle Hundrede Rigsdaler liggende, som jeg ikke bruger, og en ærlig Ven eller Beslægtet behøver dem for en kort Tid, saa vil jeg jo undsee mig for at tage Rente af ham, ligesom han og vilde nedsætte sig i mine Dine, om han, under slige Omstændigheder, krævede sligt af mig. Var det dertil endog en Fat, tig, som jeg laante til Livets første Nødtørstigheder, hvor vilde jeg da skjule mit Ansigt for Blusfel, om jeg foregedede hans Erang, ved at affordre ham Rente? At Undseelsen maatte stige, om jeg enten af hiin eller denne tog en forhøiet Rente, som grundede sig paa hans Forlegenhed, det behøves ikke engang at siges. Jeg maatte kuns sætte mig i Mæstens Sted, for at føle, hvor ubluø slig en Handling var. Men paa den anden Side viser ogsaa den ringeste Estertanke, at det maae være Capitalisten fuldkommen tilladt at tage Rente af den, der bruger hans Penge til sin Fordeels Erhvervelse. Jeg har, til Exempel, intet Huus. Den, der eier Penge, med hvilke han kunde drive nogensomhelst Næringsvei, laaner mig disse, og

jeg kjøber nu for hans Penge en Bolig, som bliver min; jeg høster Fordeel af hans Eiendom, og han selv taber Brugten af denne; hvad er da billigere, eller fornuftigere, end at jeg, efter frivillig Overenskomst, yder ham noget af den Fordeel, som jeg ved Hjælp af hans Formue forstaffer mig, og som jeg, uden denne, skulde savnet? — Dette samme gjelder jo og, om jeg behøver Penge, til at drive Handel eller nogensomhelst Haandtering: Den der forstrækker mig med et Laan i saadant Diemed, taber selv Frugten af sin retmæssige Eiendom, og sætter sig desuden i større eller mindre Fare, for at miste det, han eier; jeg derimod forstaffer mig, ved hans Penge, en Fordeel, som jeg, uden samme, skulde savnet; hvad kan da tænkes billigere og fornuftigere, end at jeg deler min Fordeel med ham?

Der er vel og neppe Nogen, som egentlig nægter, at Rente i sige Tilfælde bør svares; men Spørgsmaalet bliver ikkuns om Rentens Størrelse? Og da er det vel ikke vanskeligt at indsee, hvor umueligt denne, med Rette, efter almindelige Regler, kan bestemmes.

Det er allerede af det anførte klart, at den hverken med Hensyn paa Creditor eller Debitor bør eller kan være lige stor. Udlaaner en Mand sin Capital til den, der kjøber sig et Hus eller nogen anden fast Eiendom, hvilken prioriteres for Laanet, og Debitor af den laante Capital høster

en Fordeel, liig 5 eller 6 pC., da er det tydeligt nok, at denne ikke kan eller bør svare saameget, som den, der ved en Handel eller Haandtering anbringer Capitalen til en Fordeel af 16, 18 eller 20 pC., og da Creditor i første Tilfælde har langt større Sikkerhed, end i sidste, er det ei heller billigt, at han af hiint Udlaan trækker saa stor Fordeel, som af dette. Af det prioriterede Laan behøver han ialmindelig kun at nyde Erstatning for den Frugt af sin Formue, hvilken han, ved at udlaane samme, selv savner. Af det uprioriterede Laan trænger han som oftest til saa stor en Rente, at denne tillige, efter Rimelighed, godtgjør ham et eller andet Tab af selve Capitalen, og jo større hans Risiko er, des større maae naturligvis og hans Rente være. Sligt er og altid i Lovgivningen erkjendt, og derpaa er der ved Rentefodens Bestemmelse taget Hensyn. Derfor var Renten af prioriterede Capitaler fastsat til 4 à 5 pC., medens Bexelobligationers Renter bestemtes til 5 à 6, og de af Bodmerie-Breve endnu maatte stige meget høiere; — men, da det, i hvert enkelt Tilfælde, umueligt af nogen Lovgivning kan bestemmes, enten hvor stor Fordeel Laantageren har af Laanet, eller hvor stor Fare Udlaaneren løber, ved at betro andens Mand sin Eiendom; saa sees heraf strax, hvor umueligt det vilde være, at skrive en Lov for Rentefoden, hvilken i alle Tilfælde kunde være billig og retfærdig, eller

med hvilken alle kunde være forsynede: Det skeer jo undertiden, at jeg kan kjøbe en fast Eiendom for saa lav en Sum, eller at Leie, Forpagtningsafgiwt o. d. l. i en Egn er saa høi, at jeg meget vel kunde betale 6 à 8 eller flere pC. af den Capital, jeg behøvede for at blive Eier ic. Hvorfor skulde jeg da ikke gjerne svare saa høi en Rente? eller hvorfor skulde jeg nægte den, som forstrakte mig Laanet, hvad jeg, uden eget Tab, meget vel kunde give ham? Det omvendte Forhold kan og finde Sted: Eiendommen kan staae i saa høi en Pris; Leie, Forpagtning o. d. l. kan staae saa lavt, at jeg ei taaler en Afgiwt af 4 pC. af den Capital, som udfordres til at kjøbe osv. Hvorfor skulde jeg da give mere, end jeg var istand til at udbringe af Eiendommen. Ogsaa Sikkerheden eller Usikkerheden er ikke altid lige stor: Paa en Tid, naar faste Eiendomme, som nuomstunder, ikke søges, og derfor ideligen falde i Prisen, staaer Udlaaneren i langt større Fare, for at tabe af sin Capital i faste Eiendomme, end om han havde udlaant den til en redelig og vederhæftig Mand imod Vexelobligation. Erfaringen har talet meget høit i denne Henseende. Men, hvad fornuftig Grund er der da for, at Renten af hiin Capital skal være lavere, end af denne? At der desuden gives utallige Tilfælde, som gjøre, at en Capital med Rimelighed kan anbringes fordeelsagtigere, end en anden, og at den

ene Capital, under tilsyneladende lige Omstændigheder, kan staae usikrere, end den anden, det behøver jeg neppe engang at erindre. Men — er dette afgjort vist, saa er det ligesaa vist, at ingen Lov, saaledes som det maatte onstkes, kan bestemme Rentefoden. — Den uendelige Detail er uden for al Lovgivning. Bedst var det vist allerede af denne Aarsag, at overlade til de contraherende Parter, selv at forene sig om Renten i ethvert enkelt Tilfælde.

Retsfærdigheden har sikkerligen ingen Indvending imod saadant; men taler meget mere derfor: Er en Capital Eiendom, saa bor jo dens Besidder have Ret til at bruge den, som han bedst veed, vil og kan. Ellers har jo ikke han, men en Anden Eiendoms-Retten. Vil man maastee svare: "I enhver Stat maae Borgerne taale nogle Indskrænkninger i deres Eiendoms-Ret; thi ellers kunde Staten ikke være Stat;" saa kunde jeg dog vel igjen svare, at Indskrænkningerne maatte da være saadanne, som Vedkommende selv vilde vælge dem, om de nu skulde indrette en Stat, og at de i det ringeste maatte have den fuldkomneste Frihed, til at træde ud af denne, ifald de misbilligede dens Indretninger; thi hvo har givet noget Menneffe Ret, til at betvinge Andres frie Vilie, saa længe denne ikke gjør Brud paa Medbrøders Rettigheder. Stater opstode og indrettedes jo og aldrig i saadan Hensigt, og kunne, som Er-

faringen vel ofte har viist, ikke bestaae i Tidens Længde, naar de tillade sig saadant, eller at de dog i det ringeste omfider have maattet gjøre en Forandring, om de vilde bestaae. Ogsaa vil man vist nok tilstaae mig, at jo færre Indstrænkninger i Eiendoms-Retten en Stat paalægger sine Borgere, og dog sørger for det Heles Lærv, des fuldkomnere er den, og desmere vil den elstes, agtes og søges.

Fremdeles vil man og vist nok villigen indrømme, at de Indstrænkninger, som maae finde og virkelig finde Sted, bør være lige for Alle; thi alle en Stats Borgere ere jo den samme Faders Børn, og have jo alle forenet sig om at bære lige Byrder, for igjen at nyde lige Rettigheder og samme Sikkerhed; men hvorfor skulde da Capitalister indstrækkes frem for de fleste af os Andre? Som Handlende tør jeg, og det er ret, tage for mine Vare, hvad Andre ville give mig. (Lauksvæsenet gjør vel heri, eller synes at gjøre nogle Forandringer, hvilket saa længe Priveligier og Monopolier finde Sted, vel ei ganske kan undgaaes; men dog ere der jo saare mange Lauk, som ingen Taxt have, og disse ere neppe dyrere end de, der have Taxt.) Som Skibsreder tør jeg tage i Fragt, hvad jeg kan faae; som Søefarende maae jeg sige: "Den eller den Hvre vil jeg have, ellers gaaer jeg ikke ud;" som Herremand tør jeg foreskrive hvad Forpagtning jeg vil have

af min Gaard; som Jordeier har jeg Frihed til at tage 1000 Rbd. for den Plet Jord, der maaſkee ikke er 100 Rbd. værd, kunſt at der er en Liebhaber, ſom vil give mig ſaameget; ſom Hnuſvært har jeg Frihed til at foreſkrive Leien; ſom Landmand har jeg Lov til at lade mig min Heſt, Koe eller hvadſomhelſt jeg har at ſælge, betale ſaa høit, ſom jeg vil og kan; ſom Daglonner kan jeg og modtage alt det, jeg af Rogen er iſtand til at ſaae; kort ſagt: Dersom jeg ikke, ved at modtage et Monopolium eller en beſynderlig Laugsrettighed, ſelv har paataget mig en Indſtrækning i min Eiendomsret; ſaa nyder jeg denne i de fleſte Tilfælde, ſom ret og billigt er, ubektaaren, hvorved mine Medborgere igjen vinde, formedelt en frie Corcurrence, at jeg ikke, ſom den der er monopoliceret, kan opſtrøe mine Fordringer længe over det naturlige Forhold. Men, hvilket Menneſke kan nu anføre mig en fornuftig og retfærdig Grund for, at jeg burde onſte Capitaliſten indſtræket i Brugen af ſin Eiendomsret? Er da hans arvede eller erhverde Capital ikke ligesaa viſt og ligesaa retmæssig hans Eiendom, ſom den Gaard eller de Vare o. ſ. m., ſom jeg har arbejdet eller erhvervet mig? Hvorfor ſkal han da trykkes mere end jeg? hvorledes kan jeg da begjere, at han ei ſkal have Frihed til at tage den Fordeel, der frivilligen bydes ham af Laantagerne? Og det ſkjøndt han vover langt mere end jeg! thi jeg

behøver ikke at bortgive mine Vare, eller mit Arbeide, førend jeg, saa at sige, har Betalingen i Haanden; han derimod kan ikke, med mindre han tager tilstrækkeligt haandsaaet Pant, være fuldkommen sikker paa at erholde sin hele Capital igjen; selv første Prioritets Rentehavere have just i vore Dage ofte maattet erfare Rigtigheden af denne Ytring! Og det er just en Tid som denne, der vist nok bør lukke vore Øine op, og nødvendigen maae aabne alle de Øine, der ikke blandes af Egennyttens tykke Slør. "Hvad I ville, at Andre skulle gjøre imod Eder, det gjører og imod dem!" Disse ere vist nok Ord, som aldrig for ofte kunne gjentages i Henseende til Sædelæren, og paa dem kan en christelig Lovgiver ummeligt undlade at grundfæste sine Love. Lad dem staae med store Bogstaver foran i enhver Lovbog og paa enhver Forordning! og de staae vist ikke paa urette Sted.

"Men," svarer Egoismen (lader os kun tilstaae Sandheden! og vi skulle ikke letteligen nægte at det er dens Røst, der svarer): "Capitalisten er velhavende, Laantageren fattig, og denne bør derfor begunstiges frem for hiin." Men, maatte jeg spørge, kan det da berettige mig, til at trykke Andre, at disse ere velhavende? Kan sligt vel være nogen christelig Stats Hensigt? Eller vedkjende ei den danske Stat og hver retsindig Borger i samme, at der bør stee Alle, være sig Rige

eller Fattige, lige Ret? Jeg kunde og burde altsaa, efter Billigheds og Retfærdigheds Lov, aldrig ønske Rentefoden bestemt, paa den Grund, at Creditorerne, eller Capitaleierne vare formuende; men, fremdeles maae jeg endnu spørge: Er det og sandt, at alle, eller endog blot de fleste Creditorer ere rigere, end deres Debitorer? Der kan vel neppe nogen Paaastand være falskere end denne: Her sidder en gammel udlevet Mand, som, driven af Alder og Svaghed har trukket sig tilbage fra de Forretninger, han ikke længere var istand til at varetage; han har gjort det, han eiede, i Penge og derved skaffet sig en lille Capital, hvis Renter skjenke ham et tarveligt, maaskee endog et kummerligt Ophold i hans Alderdom; der sidder en Enke med en Flok faderløse Born, som ved offentlig Auction har solgt de Meubler og skilt sig ved de Kostbarheder, som hun engang i Forening med sin Egtefælle eiede; paa sliq Maade har hun faaet en liden Capital, hvis Renter afgive et lidet Bidrag til hendes Underholdning og Børnenes Opdragelse; her ere Kirker, hvis Renter ikke engang strække til, for at bestride den aarlige Reparation; der ere Enkekasser, som ifkuns kunne give et ringe Udbytte til den graahærdede gamle Enke eller til den yngre, som har en talrig Familie at forsørge; her ere Fideicommisser, som ei aldeles kunne opfylde Stifterens Bestemmelser; der ere Hospitaler, eller deslige milde Stiftelser

og Legater, om hvis Hjælp 20 eller 30 ansøge, medens Een kun behøves, thi de fattige have vi altid hos os. Ere da alle disse rige? ere de og mere velhavende end de fleste Laantagere, som bruge deres Penge? jeg troer, at Enhver uden lang Betænkning, vil tilstaae mig det Modsatte.

"Men," sigte Rogle, "den Enkelte bør opofre sig for det Hele, eller de Faa for de Mange." Jeg kunde svare: "Der er Forskjel paa, at ofre sig og at lade sig ofre; der er Forskjel paa, frivilligen at bortgive den Ret, man har, for at gjøre hvad der er godt og ædelt, og at tvinges af Andre imod sin Villie.

"Men," siger man atter, "Staten bør paatage sig at tvinge den, der ikke vil opofre sig." Og, jeg maae igjen svare: "Dog vel ikke til Nære, end det, der er nødvendigt for det Heles Vel, og som man kan antage, at ethvert fornuftigt Menneſte frivilligen vilde indgaae, for at nyde Statens Velgjerninger; saa bør Staten vel ei heller paatage sig at tvinge den gode Borger til det, som den slette aldrig kan tvinges til, og altsaa arbejde for det Umulige." "Impossibilium nulla est obligatio" gjelder dog vel og med Hensyn paa Staten.

Og jeg maatte endnu spørge: Er det da her af den Enkelte, eller af de Faa at der kræves Opofrelse for det Hele, eller for de Mange? Intet mindre. Jeg troer vist at det Modsatte kan

paastaaes: Een Debitor f. Ex., som har laant af en Enke, Kasse, Gattig, Stiftelse e. a. d., har vist saa mange Creditorer, at man sjeldent skal finde en Creditor, der har saa mange rentesvarende Skyldnere.

Dog, lader os et Dieblif antage, hvad der ikke er rimeligt: at Debitorerne vare de fleste, og at man vilde kalde denne Fleerhed: "Det Hele, eller: de Mange;" samt at Statens Medlemmer vare indtraadne i deres borgerlige Forbindelse, med frivillig Forpligtelse, til at yde sligt et Offer; mon da og det Heles Vel krævede, eller blot var tjent med slig en Opoffrelse? Det forekommer mig ikke vanskeligt, at indsee det Modsatte: Er den Rente, som ofte svares ikke langt hoiere, end den vilde være, og det fordi Rentefoden er bestemt? Er det ikke af denne Aarsag langt vanskeligere, end det ellers vilde være, at faae Capitaler til Laans? standser ikke derved megen Industrie? gaae ikke derfor Mange til Grunde? Gives der ikke just af samme Aarsag Nogle, som ulovligen berige sig, just paa det Heles Bekostning?

Fordi Rentefoden er bestemt, og alle offentlige Penges i samme ere bundne til denne, er det umueligt at de, uden Skjul, kunne concurrere med de Capitaler, som enkelte Private have at udlaane. Den gode Borger retter sig og, med sin Formue, efter Landets Love, selv naar disse fore-

komme ham trykkende; thi han har lovet dem Lydighed, indtil Landets Regjering selv ophæver dem og letter hans Byrde. Men, hvad gjøre nu de Jettere? Det vide vi alle; ikke blot Rygter, og de Korhandlinger vi selv have havt med dem, men og Domstolene, for hvilke nu og da en Enkelt fremstilles, forkynde os, at de ved allehaande List og Rænker vide at opstrue Renten saa høit, som det er dem umueligt; og her lader sig meget gjøre, men sjeldent opdage: Den der er forlegen for Penge, betaler Renten forud, sætter Pant, maae endnu, naar Terminen kommer, give et høiere Udbytte, og stille nye Sikkerhed, eller see sit Pant solgt, ofte langt under dets Værdie. Er det offentlige Penge, som den samvittighedsløse Borger forvalter, da fordres vel aarlige Douceurer, som overstige den bestemte Rente; udebliver Douceuren, da opsiges Capitalen, Pantet realiseres og Laaneren er udstødt fra sin Næringsvei, maaskee henkastet paa den offentlige Forsørgelse. Just fordi den brave Mand ei kan eller vil concurrere med Saadanne, derfor kunne Disse naturligtviis opstrue deres Fordringer saameget desto høiere; thi jo ringere Concurrance, des høiere Priser, som Enhver iblandt os veed. Nogle have altsaa deres Laan for 4 p. C., medens Andre maae svare 8, 10 eller flere af Hundrede. Lad derimod alle dem, som have Penge at udlaaene, frit concurrere! og det kan umueligt feile, at den høie Rente vil nedsæt-

tes. No flere Vare der komme til Forbøt, des dybere falde Priserne. — Vel mueligt, at de, som ere bestemte ved Taxt til at overlades under deres naturlige Værdi, ville stige noget; men hvad er billigere og retferdigere?

Saaledes vil maaskee den, der har Penge for 4 pC., komme til at give 5 à 6; men Alle blive, under forresten lige Omstændigheder, lige. Hvo skulde ikke ønske slikt? Selv Egennytten, om den ikke var stokblind, skulde ønske det; thi det er slet ikke dens virkelige Fordeel, at Andre gaae til Grunde og falde det Offentlige til Byrde; Alles Tab er ogsaa den Enkeltes Tab. Endog velhavende Udlændinge vilde upaatvivseligen tye paa den, hvor Rentefoden var aldeles frie; Concurrencen maatte blive saa meget større, og Renten falde saa dybt, som den efter Naturens Orden kunde falde. Den Stat, der ikke havde bestemt Rentefod, kunde neppe komme i Forlegenhed for Drifts-Capital til nogen god og lovlig Næringsvei.

Hvor vanskeligt det har været, og endnu er at faae Penge tillaans, det er bekjendt nok, de høres fra alle Sider og soles allevegne. Den for Undersaatternes Vel omhyggelige Regjering har og selv hørt det, og er betænkt paa at afhjælpe No- den, thi den er saa stor, at overordentlige Forholdsregler synes nødvendige; men, uden at nægte dens flere Kilder, kunde vel heller ikke nægtes, at

(9)

1ste Bind 2det Hefte.

en bestemt Rentefod bør tælles til disse: Det er allerede erindret, at Udlændinge ville drage hid med deres Formue, dersom det stod til dem, at eenes med Bedkommende om den Interesse, de kunde drage af deres Penge; man kan tilføie, at flere Udlændinge, som ikke drage ind i Landet, dog vilde udlaaue til os, naar Renten var frie; (det Laan, som nu gjøres, beviser, at Ytringen ikke er ugrundet); og endelig vilde adskillige Penge, som undertiden ligge ubrugte hos Mogle af Landets Børn, fordi saa liden en Rente, som 4 af Hundrede, ikke kan overtale dem til at vove Capitalen, komme frem og udlaaues; selv de Penge, som kunß for $\frac{1}{2}$, ja, vel $\frac{1}{4}$ Nar kunde undværes, vilde nu forlade Kassen og virke iblandt Folket. Hvor det Modsatte finder Sted, hvor ingen riig Udlænding drager hen, ei heller sender sin Formue, og hvor adskillige af Landets Indvaanere lade endeel smaa Capitaler ligge ubrugte, der maae Forlegenheden nødvendig blive større, end den ellers vilde være.

Saaledes standses da ogsaa megen Industrie; Mangen Grundforbedring paa Landet vilde vist nok foretages, og bringe saavel Foretagerne, som Staten, store Indtægter i Tiden; mangt et Fabriks-Anlæg eller detslige vilde drives; og man-

gen Handel vilde anlagges, dersom man altid kunde faae de fornødne Penge imellem Hænderne; men her kunde ikke altid stilles saa fuldkommen en Sikkerhed, som ved Prioritetslaan synes at finde Sted. Imidlertid vilde Laanerens Moralitet og Duellighed, i Forening med den Rimelighed, der var for, at hans Foretagende lovede et lykkeligt Udfald, overtale mangen En til at forstrække ham det Nødvendige, naar ikkuns Udbyttet af Capitalen svarede til den større eller mindre Risiko, der var forenet med Laanet, og altsaa gav Creditor Haab om at holdes skadesløs hos de flere Laantagere, om han og tabte hos Een iblandt dem. At jeg ikke her gjetter mig frem, eller antager det Urimelige, det er noksom beviist ved de Bodmerielaan, som ere langt usikrere, og dog fra Arilds Tid have fundet Sted, og det er nyeligen stadfæstet ved de Manufacturer, Sulferraffinaderier o. d. l., som bleve anlagte og drevne ved Forskud af Capitalister, som her lovede sig et større Udbytte, end de sædvanlige 4 pC.; thi man kaldte Udbyttet ikke Rente, men Actieudbytte.

Er nu Rentefoden derimod bestemt, og det tillige lavt, hvilket den og nødvendigen maae være, naar den skal være bestemt, saa er der naturligvis Ingen, eller dog næsten Ingen, som indlader

fig paa at laane til saadanne Entrepriser, hvilke altid true med en større Usikkerhed, end Prioritetslaan; saaledes standses da mange Forbedringer, Opfindelser og Anlæg, hvis Frugter ere uberegnelige.

Pf samme Marsag gaae og Mange til Grunde: Den, der eier en Capital, hvis lovbestemte Rente er utilstrækkelig til hans Underholdning, gaaer til Grunde. Ligeledes den, der maae sælge sin Eiendom for Spotpriis, efterdi han intet Laan kan erholde. Og bedre gaaer det ofte ikke den, som maa lade indbringende Anlæg ligge, fordi det mangler ham paa Forskud; og altsaa er det ikke blot den Enkelte, men meget mere just det Hele, der taber.

Men især fortjener det at bemærkes: at den kjerlige Hensigt, som Landenes Regjeringer have havt, i det de bestemte Rentefoden, aldrig er opnaaet, og vist nok ved menneskelige Indretninger aldrig kan opnaaes, men netop det Modsatte bevirkes. Det er den fattige Laaner man saaledes vil komme til Hjælp, og det er just den fattige Laaner, som saaledes trykkes haardere, end ellers vilde see. Var Rentefoden frie, vilde mangen brav Mand endnu vove, for en nogenlunde passende Rente, at laane den fattige, arlige og driv-

tige Mand; thi mislykkedes hans Bestræbelse for at ophjælpe den Ene, saa kunde han dog taale Tabet, fordi Andre svarede ham en høiere Rente; men nu kan han det ikke; thi de lovlige Renter ere netop, eller maaskee neppe, tilstrækkelige for ham og Familie; han kommer ikke, som allerede er erindret, i Concurrence med Nagerkarlen, der nu bliver den Fattiges eeneste, eller dog almindeligste Tilflugt, og fast vindsfrænkter raader for, at undsue denne efter Godtbefindende. Den Velhavende har endnu Kraft og finder Udveie til at undflye sig en Blodigle; men den Fattige opædes.

At Staten har forbudet Nager, som trykker Armodens Børn, det vide vi ret vel; men Statens Styrere ere ikke alvidende og kunne derfor ikke straffe Nagerkarlen, uden han overbevises ved Vidner af Mennesker; men disse veed han i Almindelighed ret godt at undvige. Dersom man ogsaa paalagde ham at frie sig med sin Eed, saa gjør han letteligen denne, endstjøndt den er falsk; thi han har ingen anden Gud og kjender ingen anden Lyksalighed, end sin Pengedyngge. Hvad skulde holde ham tilbage? — Nei — umueligt er det vist nok for menneskelige Indretninger, at udrydde Nagerkarle, som enhver iblandt os ogsaa veed, at de altid gives og endnu gives i Verden.

Derfor det da med Rette kunde kaldes en Fordeel, at erhverve sig Blodpenge, saa maatte man tilstaae, at den bestemte Rentefod især var fordeelig for Magerkarlen, som derved faaer Leilighed til at tage en meget høiere Rente, ligesom den især er til Tab for den Fattigere, der intet andet Sted kan finde Hjelp.

Det er altsaa ikke allene Retfærdighed og Billighed, men ogsaa det Heles og i Besynderlighed den Fattiges borgerlige Hæld, der kræver Rentens Frigivelse. Og saaledes maae det nødvendigens være; thi det Retfærdige og Nyttige er uadskilleligt, som selv Hedningen vidste, hvorom en Christen umueligt kan tvivle eet eneste Dieblif, og hvilket Erfaring dagligen lærer os.

"Men," vil man maaskee endnu spørge, "hvorfor have da de fleste Stater bestemt Rentefoden?" Vist nok fordi de ikke fra Begyndelsen have indført det Rigtige, og, efter at den eengang var indført, have kunns Saa villet underkaste sig Folkets Mistanke, ved at tale offentligt imod den, medens Mangfoldige derimod, drebne af ildeforstaaet egen Fordeel, have reist sig som dens Talsmand. Desto vanskeligere har det været for Staternes Styrrere, som og vare Mennesker, at komme til Sandheds Kundskab, og vare end Nogle iblandt dem

komne til denne, hvilket er nypaatvibseligt, saa fandt disse dog saa stærk en Modstand hos dem, der ikke havde naaet samme Overbeviisning, at de umueligt kunde trænge igjennem. Statsmanden Schmalz har jo saaledes klarligen seet, og med en i høi Grad overbeviisende Tydelighed fremsat den Tankes Rigtighed, at Staten ei tør foreskrive Rentefoden. Det samme have sikkerligen og flere Statsmænd i andre Riger indseet og yttret; men de have fundet Modstand af anderledes Tænkende.

Efterat ovenstaaende liden Afhandling næsten var færdig, erfarer jeg, at vor egen Hr. Statsraad Schmidt, Whiseldæck offentlig har lært det samme. Ikke paa een Gang kjendes Sandheden af Alle; men, omfider vil dog Fleerheden erkjende den, og da maae den hylde.

At dette Dieblif, med Hensyn paa Rentens Frigivelse, ikke er langt borte hos os, kan vist antages. Der ere flere Kjendtegn, som bebude saadant; men især spaaer det Laan, som optages udenlands, at Renten vil frigives; thi deraf svarer jo høiere Rente, hvilket naturligviis maae drage til Følge, at saamange iblandt os, som blive deelagtige i samme, ville komme til at svare fuldkommen saa høi en Rente, som Staten svarer, da vi ligesaa umueligt kunne ønske, som

vente, at de Medborgere, der ikke vorde lodtagne i Laanet, eller at Kongen af sin Privat-Formue skulde udrede en Deel af Renterne for os. Men, saa indsees lettelig, at denne Rente ei kan fastsættes; thi den maatte i nogle Tilfælde blive for høi, og høiere, end Creditor selv ventede, saa den, uden Nødvendighed, kom til at trykke nogle Laan-tagere; der kan altsaa neppe være Tvivl om, at den jo vil frigives. Danmark pleier ikke at være det sidste Sted, hvor Sandhed og Retfærdighed erkjendes og hyldes. Dets Konge hører gjerne hiint og udøver denne med Glæde.

F o r s l a g

til

et, med Hensyn til

Agerdyrkingens Fremme,

velordnet

Landpolitie.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

Forerindring.

Jeg har tilfulde indseet og følt hvor vanskeligt det er, og hvormeget der udfordres, til at udarbejde et fyldestgørende Forslag til et hensigtsmæssigt Landspolitie.

Politievidenskaben er en tilbeels hidtil udbrøket Mark i vor Litteratur. Erfaring og Praxis spille saa betydelig en Rolle i denne Deel af Lovkyndigheden, at skjøndt mange kunne ansee sig kompetente til at have en afgjørende Stemme, naar der er Spørgsmaal om enkelte Gjenstande for denne Bestyrelsesgreen, dog kun meget faa, selv efter at have virket i en Række af Aar med Iver og Held i dette Fag, tiltroe sig Erfaring og Kundskab nok til at kunne overskue alle de Forhold, paa hvilke der fra Politiets Side skal virkes, og forelægge for Publicum Resultatet af deres Erfaringer, som noget Heelt, hvorpaa der kunde bygges som paa en Grundvold. Der er i Politievæsenet saa meget, der afhænger af temporaire Omstændigheder og Lo-

caliteter, at de Fleste ansee det som et utaknemmeligt Arbeide, videnskabeligen at behandle dette Sag.

Naar imidlertid en Opfordring, som den til nærværende Forslag, skeer af et Samfund af sagskyndige og indsigtsfulde Mænd, der soie det Manglende i Landets nærværende Politiebestyrelse og indsee Nødvendigheden af en Forbedring, saa anseer jeg det som Pligt for enhver Mand, der har samlet Erfaringer og havt Leilighed til at bemærke og overlægge hvor Manglerne ere, at tale.

Har man end Mistillid til sine Evner, fristes man end til Tausked ved den Tanke, at mere indsigtsfulde og erfarne Mænd burde opløste deres Stemmer, saa bør dog den Overbeviisning seire, at Enhver efter sine Evner bør virke til det almindelige Bedste, og at mange Enkeltes Erfaringer og Ideer, fremførte til rette Tid og Sted, kunne give de Mænd, der, efter deres Stilling, for Thronen skulle nedlægge Beretninger og Forslag om de forskjellige Grene af Stats-Bestyrelsen, Materialier ihænde, blandt hvilke de med Indsigt og Klogskab kunde vælge dem, de finde en nærmere Opmærksomhed værdige.

Gjennemtrængt af disse Forestillinger har jeg vovet mig til et Arbeide, hvis Vanffelighed jeg soier, og uagtet jeg ei tiltroer mig Evner til at

præstere noget Fuldkomment, har jeg dog anseet det for Pligt at tale.

Dette tjene til Undskyldning fordi jeg har fordriftet mig til at betræde den ubanede Vej. Nogle faa Bemærkninger troer jeg endnu at burde forudsætte, med Hensyn til den Synspunkt, fra hvilken jeg har betragtet Selskabets Priisopgave.

Den fornødne Orden i alle de Grene, der høre under Politiets Ressort, bidrager unægteligen til Samlivets Behagelighed, og til at fremme enhver Næringsvei i Almindelighed. Hviisaarsag ogsaa et velordnet Politie i sin fulde Udstrækning vist nok er et af de Midler, der bidrage meget til Agerdyrknings Fremme. Smidlertid har jeg dog anseet mig besøiet til at antage, at Meningen af den fremsatte Priisopgave ikkun er, at man ønsker et Forslag, der gaaer ud paa et hensigtsmæssigt Landpolitie i indskrænket Forstand, samt beskæftiger sig med de Gjenstande, der nærmest og umiddelbar staae i Forbindelse med Agerdyrkingen.

Jeg har derfor blot indskrænket denne liden Afhandling til disse, og forbigaaet en Deel af de Grene, der høre til Landpolitiet i Almindelighed, saasom Lyverie, Brandvæsnet, Sundhedspolitiet, ogsaa har jeg ladet uberørt de Materier, der grunde sig paa locale og temporaire Omstændigheder, og ikke synes

at burde have deres Plads i nærværende Forslag, saasom Sandflugten, Fiskerie, Skovvæsnet m. m.

Om end dette Arbejde skulde blive anseet som ufuldstændigt og fragmentarisk, glæder jeg mig dog ved den Overbeviisning, at det ei er aldeles uden Nytte, da jeg har fremsat Ideer, grundede paa Erfaring, der kunne give Anledning til nyttige og interessante Discussioner i en saa høist vigtig Materie.

I n d l e d n i n g.

§. I.

Klage over Mangel paa et godt Landpolitie i Danmark er almindelig, og vist ikke uden Grund; men betragter man Tingen nærmere, vil det findes, at denne Klage i Særdeleshed angaaer Mangelen af en hensigtsmæssig Organisation af det executive Politie paa Landet; thi vi kunne, fremfor endeel andre Lande, rose os af gode og nyttige Politie-love, og vor nyeste Lovgivning vidner om, at Regeringen har fundet denne Gjenstand vigtig og Høifsammes Opmærksomhed værdig; men baade ældre og nyere Politiclove eksistere, og det er ikke mueligt, efter den nærværende Organisation, at der kan vaages over deres Overholdelse. Agerdyrkningens Fremskridt og Rutidens Aand gjøre et alvorligere Politieopsyn paa Landet nu mere nødvendigt end før, og ikke desmindre have de Mænd, hvem Politieadministrationen paa Landet er betroet i det Væsentlige, ikke flere Midler ihænde end før, uagtet deres øvrige Forretninger dog i den senere Tid betydeligen ere blevne forøgede.

§. 2.

Derfor Mangel paa et godt og hensigtsmæssigt Politie havde den Virkning, at dens skadelige Folger strax vare i oinesaldende, at man strax folte, hvormegen Skade og Tab deraf flyde, baade for Staten og hver enkelt Mand i Særdeleshed, da vilde det ikke medføre saamegen Vanstuelighed at faae gode Foranstaltninger i denne Henseende truffne, men dette er ikke Tilfaeldet.

Et slet Politie er et Onde, der nager langsomt og uformærket ved den hele Statsmaskine; dets skadelige Indsydelse paa Samfundets Vel bemærkes kun efterhaanden, og den gavnlige Virkning af et godt Politie, er som oftest kun et negativt Gode, der ei noksom paastjones.

Dette er Aarsagen hvorfor saa faa ere villige til at yde Bidrag til nye og alvorlige Politieforanstaltninger, og hvorfor de med saa megen Vrangvillie underkaste dem nye og uvante Indstrænkninger til dette Siemeeds Opnaaelse. Mængden er for fortsnyet til at indse den umiddelbare Nytte af et godt Politie, og det almindelige Raisonnement er: Det er jo hidtil gaaet ret godt, hvorfor kan det ei blive som for?

§. 3.

De væsentligste Hindringer, man støder paa ved en ny Organisation af Landpolitiet, ere: Mangel paa Penge til de fornødne Udgifters Bestri-

delse, og Mangel paa Mænd, der ere stikkede og tillige villige til at deeltage i Politieadministrationen paa Landet.

Med et iværksætteligt Forslag til et hensigtsmæssigt Landpolitie bør man derfor i Særdeleshed have disse Hindringer for Øie, og paa den ene Side tænke paa Midler til at hæve dem, og paa den anden læmpe sig efter dem, forsaavidt de ikke kunne hæves.

Ingen menneskelig Indretning er fuldkommen, ingen Idealer kunne opnaaes, dette maae man ei ved et Forslag, som dette nærværende, tabe af Sigte, og naar Midlet, hvorved man vil opnaae et Gode, medfører flere Dødfæller, end at de kunne opveies ved dette Gode, maae man hellere give Slip paa dette. Disse Grundsætninger og Ideer har jeg stræbt saa vidt muligt at blive troe i nærværende Forslag.

§. 4.

I Fortalen til Christian den Femtes Lov er der bleven lovet en Politie-Anordning, der ikke skulde indføres i den almindelige Lov, fordi ingen saa stadige Politielove, som det hedder, kan gøres, som jo efter Tidernes Leilighed en eller anden Forandring kunde behøve. Denne Politie Anordning er imidlertid ikke udfkommen.

Det er at formode, at sliq en Politiecodex skulde indeholde de almindelige Principer om Politie Binds adet Hefte.

titiets Beskyrelse, samt Bestemmelser om de vigtigste Grene af Politievæsenet, forsaavidt de efter de Tider kunde ansees hensigtsmæssige.

Seer man hen til den betydelige Mængde af Anordninger, der ere udfomne som Supplement til, og Forandringer i Christian den Femtes Lov, og som gjøre Lovkyndighedens Studium saa vanskeligt og byrdefuldt, saa maae man vist nok antage, at det samme endnere vilde have blevet Tilfældet med en almindelig Politie-Anordning, og samme vilde efter en tåie Tid ikke have været af nogen synderlig Nytte; thi det ligger i Politie-loves Natur, at de jævnlig maa forandres efter Tid og Omstændigheder.

Bore nu gjeldende Politielove findes adspredte i forskjellige Anordninger, og stundom findes en eller anden Bestemmelse, Politievæsenet angaaende, i Anordninger, der omhandle tillige ganske andre Gjenstande; enkelte Bestemmelser i ældre Politie-Anordninger ere hævede ved nye, og en Deel af hine ere endnu gjeldende, saa at det baade for Ørighederne og især for Menigmand er meget vanskeligt at vide, hvad der i ethvert Tilfælde er overstemmende med Lovene. Det vilde derfor upaatvibveligen være et vigtigt Skridt til et godt Landpolitie, om samtlige Love, denne Deel af Politievæsenet betræffende, bleve reviderede, og alt hvad der kunde ansees gjeldende for hver enkelt vigtig Green af Landpolitiet blev sammendragen i en sær-

Kildt Anordning, og naar en sliq Revision f. Ex. hver andet Aar blev paabuden, vilde Oversigten af Politielovene meget derved lettes.

§. 5.

Naar det egentlig executive Landpolitie først hensigtsmæssigen er organiseret, kunde Procesmaaden i Politiesager letteligen modtage en Deel Forbedringer, der vilde bidrage til sliqe Sagers hurtige og lidet byrdefulde Afgjorelse.

Jeg vil derfor, efter at have foreslaaet en Forandring i Organisationen af det executive Landpolitie, fremsætte nogle Bemærkninger om Procesmaaden i Politiesager; hvornæst jeg særskildt vil gennemgaae de vigtigste Grene af Landpolitiet, forsaavidt de staae i Forbindelse med Agerdyrking, og søge at anvende de foreslaaede Bestemmelser om det executive Politie paa disse, samt tillige stræbe at vise i hvilke Punkter de gjeldende Politielove kunde trænge til Forandringer, overeensstemmende med Tidsumstændighederne og sigtende til Agerdyrkingens Fremme.

Forste Capitel.

Om Organisation af det executive Landpolitie.

§. 6.

Efter den nærværende Organisation have Amtmændene, hver i sit Amt, Overbestyrelsen af

Politievæbnet, og den umiddelbare Administration er i Herredsfogdernes og Birkedommernes Hænder; de sidstnævnte have til Hjælp ved Politiebestyrelser Sognefogderne og tildeels ogsaa efter Lovene Sognepræsterne. Amtmændene ere vist nok, ifølge deres Embedsstilling og den dem tillagte Myndighed, i Stand til at have det dem betroede Overopsyn, ligesom og Herredsfogderne og Birkedommerne, naagtet de have mange og betydelige heterogene Forretninger, ville kunne bestyre Politievæbnet i deres Jurisdiction, naar de kun have den fornødne Assistance; men at de mangle den for Tiden, vil jeg søge at godtgjøre. Man kunde vel tænke sig særskilte Politimestere ansatte i de forskjellige Amtter, ligesom det er Tilfældet for Tiden paa Kjøbenhavn's Amt, hvilke Mænd, naar de blot havde de til Politievæbnet hørende Forretninger at varetage, kunde virke mere uafbrudt og med mere Kraft end de for Tiden ansatte Øvrigheder; men sliig en Organisation vilde være forbunden med for mange Omkostninger, til at det kunde iværksættes.

§. 7.

Jeg nævnte at Politieøvrighederne for Tiden mangle den fornødne Assistance, og dette troer jeg med Høie at kunne paastaae.

Sognefogderne ere de Personer, som ere ansatte til at udføre Øvrighedernes Befalinger og selv vaaage over at Lovene overholdes, samt under-

rette deres Foresatte om de Overtrædelser de komme til Kundskab om. Ogsaa paalægge Loven og senere Anordninger Præsterne endeel Pligter, med Hensyn til Politieopsynet, saasom at examinere Fremmede, holde Fortegnelse over Løsgjengere, Inverster m. s., paategne Tjenestefolks Skudsmaal, ligeledes adskilligt Sundheds- og Politiet betreffende. Men deels er det gaaet af Brug, og iagttages i Almindelighed ikke, deels staae Præsterne, ifølge deres Embedsstilling, i saadant Forhold til Bønderne, at man ikke kan vente, at de i alle Tilfælde ville eller kunne føre det dem paalagte Opsyn med den nødvendige Strenghed. Imidlertid vidne disse Bestemmelser dog om, at Lovgiveren har indseet Nødvendigheden af, at der i ethvert District ere ansatte Mænd uden for Bøndestanden, forsynede med Kundskaber og nogen Øvelse i Forretninger, for at kunne række Politievrighederne hjælpsom Haand.

§. 8.

Det kan ikke nægtes, at Ansættelsen af Opsynsmænd i de mindre Districter, er meget nyttig, for at sætte Øvrighederne i Stand til at kunne overse deres, som oftest meget vidtløftige, Jurisdictioner. Principet, der ligger til Grund for Ansættelsen af Sognefogder, er derfor vist nok meget rigtigt; men jeg troer ikke at disse, efter den nærværende Indretning, tilfulde kunne opfylde deres Bestemmelse.

§. 9.

Hvad der, ifølge min Formening, i Særdeleshed foraarfager, at Sognesfogderne ikke kunne gjøre den tilsigtede Nytte, er:

- 1) at de høre til Bondestanden;
- 2) at der er paalagt dem mere, end de ere istand til at opfylde.
- 3) at de nyde for liden Erstatning for deres Umage.

Man fordrer vist nok for meget, naar man af en Bonde, fordi han udnævnes til Sognesfoged, forlanger, at han skal lægge sig ud med sine Sognemænd, med hvilke han skal leve, og udsætte sig for deres Had og Forfølgelse, blot for at føre et alvorligt Politieopsyn, hvis Nytte han stundom ikke indseer, og som han som oftest paatager sig med Uvillie; og skal han strengt opfylde de Pligter, der paaligge ham, ville de ovennævnte Følger upaatvibneligen flyde deraf. At han, uagtet han hører til Bondestanden, i mange Tilfælde er stiftet til at udføre Dyrighedens Befalinger, om disse endog paaføre en anden af hans Sognemænd et Onde, er unægteligt, thi det er i Dyrighedens Navn han handler, og det lægges ikke ham til Last; desuden kan han drages til Ansvar, naar han ei efterkommer den ham givne Befaling. Men ganske anderledes forholder det sig, naar Sognesfogden paa egen Haand og ex officio skal paatale

og angibe en Forseelse, begaaet af hans Ven eller Nabo; her lægges ham til Last hvad han foretager sig, Bonden formener, at han dog kunde have overseet det, og Sognefogden synes som oftest det samme, og han bliver kun en maadelig Fiskal mod hans Eigemand.

Seer man hen til Mængden af de forskjellige Grene af Politievaesnet, som Opsynet gaaer ud paa, saa synes det næsten at være umueligt for en Mand, især med liden Dannelselse og Øvelse i Forretninger, at iagttage alt det, der paaligger Sognefogden. Han skal eftersee Veiene, Kroerne, eftersoge Løsgjengere og passe paa Fremmede, der ankomme i Sognet; han skal desuden foretage Udpantninger m. m.; alt dette kan han ei efterkomme, uden at forsømme endeel af sine egne Syssler, og at han skal tilsidesætte den egen private Interesse, kan man ei vente, med mindre han derfor erholder en passende Godtgjørelse, og denne faaer han sandelig ei. Den vigtigste Fordeel Sognefogderne nyde, er at de ere frietagne for Veiarbejder og Kongereiser; men Opsynet, de i saa Henseende skulle føre, samt Uleiligheden med Tilføjelser, er næsten ligesaa byrdefuldt for dem, som om de selv deeltog i disse Præstationer.

Vel kunde det være mueligt, at man til Sognefogder kunde paa mange Steder faae Folk uden for Bondestanden, hvilket dog ei vil være saa let,

paa Grund af, at endeel af Sognefogdens Forretninger ere af den Bestaaffenhed, at ikke mange, som ei ere Bønder, vilde være villige til at paa tage sig dem. Men om det end kunde opnaaes, saa gjelder dog det samme om dem, som er anført under No. 2, at Forretningerne ere for mange og heterogene til at een Mand kan overkomme dem, især naar han ei faaer saa megen Erstatning for sin Umage, at han uden Tab kan forsømme en Deel af sine egne Forretninger.

§. 10.

Naar man nu, som ovenanført, finder, at Ansættelsen af Sognefogder i mange, skjøndt ei i alle Henseender, svarer til Diemedet, saa synes det rigtigst, at man beholder denne Indretning og haster al den Nytte af den som man kan, men tillige er betænkt paa Midler, hvorved man afhjælper saavidt mueligt de Mangler, som Erfaringen har lært, at der findes ved samme.

Man være altsaa i Særdeleshed betænkt paa en Indretning, hvorved et fyldestgjørende Politieopsyn i enhver Jurisdiction kan have og dog tillige Sognefogderne fritages for en Deel af de dem hidtil paalagte Forretninger, samt hvorved Mænd uden for Bondestanden ansættes, som man kunde overdrage de Pligter, som Sognefogderne efter deres borgerlige Stilling ikke ere i Stand til at opfylde tilfulde.

§. II.

Dette kunde, ifølge min Formening, opnaaes paa følgende Maade: Man inddele hvert Herred eller Birk foruden i Sogne, endvidere i større Districter, hvoraf ethvert skal indeholde 2-3, høist 4 Sogne, alt i Forhold til Sognenes Størrelse, Beliggenhed m. m.

I hvert af disse Districter udnævner man en Mand uden for Bondestanden, som, forsynet med den fornødne Myndighed, skal føre Politieopsynet i sit District, og have det umiddelbare Tilsyn med Sognefogderne, forsaavidt disse's Forretninger angaa Politievæsenet.

Disse Mænd, som man kunde give Navn af Districtsfogder, skulle have Opsyn med alle Fremmede, der ankomme i Districtet, sørge for at alle Løsgjængere og Omløbere anholdes, vaage over Markfreden, have Tilsyn med de paa Landet boende Haandværkere og andre Ræringsdrivende. De skulle desuden søge i Mindelighed at afgjøre smaa Trætter og Uenigheder, især mellem Høsbond og Lyende, de skulle underrette Øvrighederne om alle de Uordener og Lovovertrædelser, som de faae Kundskab om, og i det Hele vaage over at Lovene overholdes i deres District, samt under Øvrighedens Veiledning og næst efter denne føre Politieopsynet i samme.

Sognefogderne skulle beholde en Deel af de dem hidtil tillagte Forretninger, saasom Udpant,

ninger, Opsyn med Veiarbeide, Tilfigelserne til Keiser, og isvrigt under Districtsfogdens Veiledning og Control fore et specielt Politieopsyn i deres respective Sogne, de skulle i Almindelighed modtage Øvrighedens Ordre igjennem Districtsfogden, og til ham igjen umiddelbar gjøre de fornødne Indberetninger og Anmeldelser.

Bed denne Organisation vilde opnaaes, at Politieopsynet meget lettes for Øvrighederne, og Sognefogderne vilde deels fritages for adskilligt Arbeide, og deels, da de under strengere og mere umiddelbar Control end hidtil føre Politieopsynet i deres respective Sogne, vilde de blive mere tilbøielige til at vaage med Strengthed over Lovene, da de ikke saameget handle paa egen Haand, som før, og ikke derved udsætte sig saa meget for deres Ligemands Uvenskab, fordi disse da mere vilde ansee dem nødte til at fiskalisere end før.

Bonden, der ikke betragter Districtsfogden, som er uden for Bondestanden, som sin Ligemand, vil uden Tvivl bedømme ham med Hensyn til de Handlinger, han foretager sig i Kraft af sin Bestilling, ganske anderledes, end han bedømte Sognefogden, og der vil i det Hele blive en større Afstand imellem ham og Bonden, end imellem Sognefogden og denne, hvilket, naar Orden skal tilveiebringes, er nødvendigt. Bonden vil isvrigt i Districtsfogden, naar denne er hvad han skal være, finde en Mand, til-hvem han med Tillid kan tye

i mange af sine Anliggender, hvor han hidtil har været uden Raadgiver eller Assistance, fordi det ofte var for besværligt for ham, at gjøre en Reise til Ørigheden, hvis øvrige Forretninger desuden ikke stedse levner ham Tid til at indlade sig i enhver Detail.

Jeg har her blot i Almindelighed anført de Pligter, der skulle paaligge Districts- og Sognefogderne. Naar jeg har gennemgaaet de enkelte Grene af Politievæsenet, og ved hver af dem bemærket, hvad der paaligger Politieadministrationen, skal jeg, med Hensyn dertil, til Sturingen foreslaae en passende Instruction for hver af disse Mænd.

§. 12.

Men nu opstaaer naturligt det Spørgsmaal: er denne Indretning iværksættelig, og moder man ikke saadanne uovervindelige Hindringer, at man maae opgive den hele Plan, om den endog kunde ansees hensigtsmæssig. — En Hovedvanskelighed, der er forbunden med denne Plans Iværksættelse, er at finde duelige og dertil villige Mænd, som kunde ansættes som Districtsfogder. Der udføres en meget nøiagtig Lokalkundskab om Landets forskellige Provindsler, til med Visshed at kunne sige, at der overalt i Landet findes Mænd, som kunne og ville paatage sig disse Forretninger. En sliq Kundskab mangler jeg; men efter den Erfaring, jeg har om enkelte Districter, og efter hvad

jeg har ladet mig sige af Andre, er jeg tilbøielig til at antage, at det kunde opnaaes, i Særdeleshed med Hensyn til, at i den senere Tid mange uden for Bondestanden have kjøbt Landeiendomme, og ernære sig ved Agerdyrkning.

Efter en løs Beregning kan man antage, at der

i Sjellands Stift ere 34 Herreder og 444 Sogne;
 i Fyens Stift ere 14 Herreder og 201 Sogne;
 i Jyllands Stift ere 80 Herreder og 983 Sogne;
 i Lollands og Falsters Stift 6 Herreder og 108 Sogne;

Man bestemme nu i Gjennemsnit, at hvert District skal bestaae af 3 Sogne, saa bliver der:

i Sjellands Stift omtrent 135 Districter;
 i Fyens Stift omtrent 67 Districter;
 paa Lolland og Falster omtrent 36 Districter;
 og i hele Jylland omtrent 325 Districter.

Det er ikke at formode, at alle Eiere af Eædegaarde, enten ere oplagte eller tilbøielige til de anførte Forretninger, ligesom og en stor Deel af dem ikke have stadigt Ophold paa deres Godser. Men man kan dog vist med Føie antage, at mange af Proprietairerne, som indsee Nødvendigheden af et forbedret Landpolitie, ville deeltage i Politieopsynet, i Særdeleshed paa deres Godser, og hvor dette ikke er Tilfældet, vil dog som oftest findes en Forvalter, Korpagter, eller anden saadan Mand, til hvem man kunde tye.

Man regner i Sjellands Stift omtrent 169 Herregaarde, i Fyens 180, paa Lolland og Falster 49, og i Jylland 327. Jeg troer at man gode kan antage, at der i det mindste paa hver femte Herregaard kunde treffes een Mand, som kunde ansættes til Districtsfoged.

Man fik paa denne Maade omtrent 33 i Sjellands Stift, 36 i Fyens, 9 paa Lolland og Falster, og 65 i Jylland; det vilde allerede være meget vundet for den gode Sag. — I øvrigt var det mueligt, at man af en eller anden vigtig Grund vilde tage i Betænkning at ansætte Districtsfogder overalt i Landet, men derimod paa sine Steder vilde give Ansættelse af Mænd uden for Bondestanden til Sognefogder Fortrinet, og tillægge denne Classe af Opsynsmænd flere Emolumenter og en større Myndighed end hidtil; men i de meest beboede Egne, og i Særdeleshed, hvor Landpolitiet skal understøtte Hovedstadens og de større Kjøbsteders Politie, troer jeg, at Districtsfogders Ansættelse, naar kun Valget af Personerne skeer med Klogskab og Forsigtighed, vilde være hensigtsmæssig og nyttig.

Naar der nu regnes paa en betydelig Deel Agerbrugere, som ere uden for Bondestanden; paa nogle pensionerte Officerer og civile Embedsmænd, der have etableret sig paa Landet; paa enkelte i de forskjellige Herreder i andre Fag ansatte Embedsmænd, saasom Skovridere, Branddirecteurer m. f.,

faa skulde jeg næsten troe, at man kunde faae det fornødne Antal Districtsfogder.

Om der end i enkelte Herreder skulde være Mangel paa saadanne Mænd, saa bør man, i Følge min Formening, derfor ikke ansee den hele Plan for uiværksættelig. Man kunde jo i saadanne Jurisdictioner indtil videre gjøre Districterne saa meget større, ja om det ikke kunde være anderledes, maatte man paa enkelte Steder lade det blive ved det Gamle, indtil den nye Forandring hensigtsmæssigen kunde indføres. Det vilde vist nok ikke være Tilfældet i mange Districter, og maaskee kunde Mangelen afhjælpes paa andre Maader.

Man kunde mueligen i Anledning af Forslaget at udnævne enkelte Godseiere eller deres Forvaltere, gjøre den Indvending, at det ikke var tilraadeligt, at give disse Mænd en saadan Myndighed over Bonden, da de lettelig kunde misbruge samme efter det Forhold der finder Sted imellem dem og Bonden. Men da den Myndighed, Godseierne eller deres Forvaltere som Districtsfogder vilde faae over Bonden, ikke er af den Bestaffenhed, at de derved faae Indflydelse paa hans egentlige Retsforhold, eller hans Stilling, i Følge hvilken han efter Loven ellers er afhængig af dem, men samme mere gaaer ud paa at tilveiebringe den Orden, som Proprietairerne hidtil tildeels, skjøndt med mindre Auctoritet, kunde vaage over,

faa troer jeg ei, at man i saa Henseende udsætter Bonden for nogen Fare for Undertrykkelse.

Man kan jo ikke nægte Mueligheden af Misbrug; men saadanne kunde ei efter de nærværende Forhold imellem Bonden og Godseieren tænkes muelige.

§. 13.

Naar man nu end, ifølge det Anførte, kan antage, at der ei vilde blive Mangel paa duelige Mænd til Districtsfogder, saa møder man en nye Vanskelighed, naar der er Spørgsmaal om, hvad Erstatning disse Mænd skulle have for deres Umage. Der kunde vel findes enkelte Mænd, som uden Bederlag, blot af Iver for den gode Sag, vilde paatage sig disse Forretninger, ligesom man ved den første Organisation mueligen hos mange vilde finde en Enthusiasme, som bestemte dem til det samme; men af Varighed vilde denne ikke være, og man kan ikke bygge en saa vigtig Indretning paa saa svage Støtter.

Mennesket bestemmes i Almindelighed ved Interesse, og af blot Patriotisme kan man ikke vente noget Betydeligt, naar der er Spørgsmaal om vedvarende Opofrelser og Anstrængelser. Desuden er der mangan Mænd, som med den bedste Villie ikke har Evne til uden Bederlag at berøbe sine egne Forretninger den Lid, hans Stilling som Districtsfoged vilde medtage, og sliig en Mands Assistance vilde da savnes. — Meget vanskeligt er det imid-

lertid at angive Midler, hvorved disse Omkostninger skulde tilvelebringes, uden at det bliver forbunden med nogen nye Afgift for Landmanden, hvis Paalæg og Skatter allerede ere saa betydelige, og hvad enten den Erstatning man vil tillægge Districtsfogderne skal bestaae i Penge, eller Fritagelse for Præstationer, kommer det ud paa eet, da det sidste dog egentlig kun er et indirecte Paalæg. Man maae imidlertid betænke, at en nye Organisation af Landpolitiet er nødvendigt til Agerdyrkningens Fremme.

Agerdyrkingen er en af Landets vigtigste Næringsveie og rigeste Indtægtskilder, og i Mangel af godt Landpolitie findes en betydelig Hindring for dens Fremskridt. Saaledes som det er, kan det ei blive, det føler enhver tænksom Landmand.

Altsaa, en Forandring maae der gjøres; denne kan vel skee, om man end ei opnaaer noget Fuldkomment, uden vidtløftige og kostbare Indretninger; men aldeles uden Udgifter kan det ei iværksættes, og naar Forbedringen ansees nødvendig, maae der ligesaavel kunde findes Udveie til at iværksætte denne Indretning, som der er funden til andre ikke mere nyttige og nødvendige Foranstaltninger.

§. 14.

At give Districtsfogderne Erstatning ved Fritagelse for de sædvanlige Præstationer, er som

ovenanført i Grunden ikke andet, end at forøge de andre Landmænds Paalæg, og denne Maade kunne i mange Tilfælde ikke engang være ubetydelig, naar hver Foged ikke var Agerbruger. Desuden vilde det medføre en Ulighed, naar een Districtsfoged eiede en meget betydelig Eiendom i Sammenligning med en anden.

Mod den Maade at lønne Districtsfogderne paa, ved at tillægge dem de Bøder, der for Politieovertrædelser falde i deres Districter, kan der med Føie indvendes meget; denne Indtægt vilde rimeligvis i det Hele kun blive ubetydelig, og foruden at det ikke synes at være nogen værdig Indtægtskilde, vilde det let kunne give Anledning til Misbrug, og Folgen deraf vilde desuden til Slutningen blive, at jo mere Orden der efterhaanden indførtes i et District, desfærre vilde Indtægterne blive for Fogden, som da maatte lide Tab fordi han med Iver og Held havde forestaaet sin Bestilling.

Den eneste Maade, som efter min Overbeviisning er, hensigtsmæssig i denne Henseende, er at bestemme en vis fast aarlig Lønning for Districtsfogder helst, i Korn; hvilken skulde udredes af Districtet og lignedes paa dettes Hartkorn. Naar man f. Ex. bestemte en aarlig Løn af 30 Tønder Byg for hver Foged; saa vilde dette blive et meget ubetydeligt Paalæg paa hver Tønde Hartkorn, hvilket aldeles ikke kunde komme i Betragtning

(11)

som saadant, mod den Nytte, der for hver enkelt Beboer vilde flyde af den hele Indretning. Kan Communerne bidrage til at lønne Chirurger, til at holde en Elev paa Veterinairskolen og til flere andre slige Udgifter, saa bør de og yde noget Bidrag til et velorganiseret Politie, uden at der kan have nogen Grund til Klage.

Man kunde paa andre Maader indføre nogen Besparelse i Commune-Udgiften, hvorved et sligt ubetydeligt Paalæg vilde blive endnu mindre føleligt; jeg vil blot nævne en mindre vidtloftig og kostbar Procesmaade i Deliquentsager. Naar nemlig en Deel af de ringere Deliquentsager bleve behandlet som Politiesager, vilde derved allerede spares meget. Desuden kan man vist nok med Føie antage, at en hensigtsmæssig Bestyrelse af Landpolitiet vil have en gavnlig Indflydelse paa Fattigvæsnets, saa at naar en bedre Orden i Districtet tilveiebringes, Antallet af dem, der falde Fattigvæsnets til Byrde, efterhaanden vil formindskes, og Communen paa denne Maade føle en Lettelse i Fattigskatten, til nogenlunde Erstatning for hvad den nye Organisation koster.

En Nytte troer jeg endnu den foreslaaede Lønning af Districtsfogder kunde medføre, at nemlig en Deel paa Wartpenge staaende og pensionerte Officerer eller civile Embedsmænd, som endnu have Lyst og Kraft til at virke, mueligen vilde nedsette sig paa Landet og modtage slige Bestil-

linger, hvorved de erholdt Korogelse i deres Indtægter og tillige kom i Virksomhed.

Det maatte i øvrigt staae Herredsfogderne og Birkedommerne frit for at foreslaae til disse Bestillinger, hvem de antage for skikkede dertil, og for at give dem desmere Anseelse, troer jeg de burde have deres Bestalling af det Kgl. Danske Cancellie. Skulde det være Tilfældet, at man i nogle Districter fandt Mænd, som, skjøndt skikkede dertil, ikke maatte findes villige til at paatage sig disse Forretninger, saa maatte det med enkelte loobestemte Undtagelser kunne paalægges dem, ligesom det er Tilfældet med Sognefogders og andre Bestillinger, dog maatte man saavidt mueligt søge at undgaae slig en Evang som skadelig for Indretningen.

§. 15.

For at Øvrighederne ikke skulle mangle noget Assistance, der er fornøden for dem til at føre et hensigtsmæssigt Politieopsyn, maa jeg endnu foreslaae, at der i hver Jurisdiction ansættes i det mindste tvende ridende Betjente; Konningen samt Anskaffelsen og Underholdningen af Heste maatte bekostes af Communen. Naar man veed, med hvor megen Vidtlostighed det for Tiden er forbundet for en Øvrighed paa Landet at faae nogen i Omegnen hurtig tilfagt eller indhentet, en Visitation foretaget eller Oplysning tilveiebragt, hvilket saa

ofte ved en inquisitorisk Undersøgelse er nødvendig, saa kan man vist ikke nægte Nødvendigheden af slige Betjentens Ansættelse. Til Patrourllinger paa Landeveiene og andre Steder, ville de ogsaa være af megen Nytte.

Man har næsten i alle Lande ridende Politie, og indseer deres Nytte, og paa Kjøbenhavns Amt har Erfaringen retfærdiggjort deres Ansættelse.

Atter nye Paalæg og Udgifter, hører jeg mange udraabe; men jeg maae gjentage hvad jeg ovenfor har sagt, en Forandring i Landpolitiet er nødvendigt, naar Agerdyrkingen skal gaae frem, og kan Landet ei taale de Paalæg, der ere forbundne med det gjorte Forslag, saa tør jeg frit paa-
staae, at vi ikke kunne vente nogen betydelig Forbedring i denne vigtige Deel af Bestyrelsen, og maae man desværre i det Væsentlige lade det blive ved det Gamle.

Slutteligen maae jeg endnu bemærke, at de ifølge den nu gjeldende Organisation ansatte Olsdermænd i Byerne, ifølge min Formening bør vedblive for at assistere Sogne- og Districtsfogderne. Ligesom og disse i øvrigt i paakommende Tilfælde ikke ville mangle den fornødne Assistance, da baade Hnsmænd og Gaardmænd ere forpligtede til efter Tilsigelse at befordre Breve, besørge Vagthold, befordre Arrestanter m. m.

Andet Capitel.

Om Procesmaaden i Politie-Sager
paa Landet.

§. 16.

Uagtet i Særdeleshed Forordningen af 25de Marts 1791 indeholder Bestemmelser, der sigte til Politie-Sagers mueligst hurtige Tilendebringelse, saa troer jeg dog, at der kunde tænkes Midler til at afgjøre smaae Tvistigheder paa en Maade, der medfører endnu mindre Tidsspilde og Besværligheder for Landmanden. Det er ikke sjeldent at Bonden for en ubetydelig Sag maae gjøre flere Reiser til Ørigheden, da han deels helst selv overbringer sin Klage, og ofte flere Møder berammes baade til Forligs Proeve, Vidners Afhørelse og Doms Afsigelse. Dette foranlediger at han ofte for at spare Liden, der er ham saa saare kostbar, heller taaler en Forurettelse, end udsætter sig for Vidsløftheder.

Jeg vil i denne Henseende foreslaae nogle faa Foranstaltninger, som mueligen kunde tilveiebringe den tilsigtede Lettelse.

§. 17.

En meget stor Deel af de mindre Politie-Sager blive, om de end komme til Politie-Retten, i Mindelighed afgjorte. Maar de i forrige Capitel foreslaaede Districtsfogder først efterhaan-

den vinde Beboernes Tillid, troer jeg de vilde kunne bidrage meget til at jevne smaae Eratter og Uenigheder, uden at Dommerens Medlemkomst er nødvendig. Det vilde derfor ifølge min Formening være af Nytte om det blev anordnet, at Districtsfogderne skulde være Forligelses-Commisfaires i private Politie-Sager, og at ingen privat Politie-Sag maatte antages ved Retten, før end der blev produceret en Attest fra Districtsfogden, at han ei har funnet tilveiebringe mindelig Forening imellem Parterne. Der skulde berammes en Dag om Ugen, hvor Sagerne, hvis Antal i hvert District ei kan blive betydeligt, skulde foretages. Klageren skulde være fritagen for at indgive skriftlig Klage, men blot Dagen iforveien opgive sin Bederpart, som da paa sædvanlig Maade skulde indkaldes med Aftens Varsel.

Districtsfogden har en authoriseret Protocol, hvori det Passerede indføres, og medtager han en Sognesfoged, som skal være overværende ved Forligs-Prøven. Det indgaaede Forlig faaer da ligesom andre, lovlig Executionskraft. Man kunde maastee mod denne Indretning anføre, at det ei var tilraadeligt at overlade til Districtsfogderne at tilveiebringe Forlig, der med Hensyn til den juridiske Virkning skulde sættes ved Siden af Domme, da dertil udfordres mere Kundskab end man kan forudsætte hos Districtsfogderne i Almindelighed, og at man, naar de skulde give sig af

med besklige Forretninger, ofte maatte give Slip paa en til Politieopsynet oplagt Mand, der mueligen ei var stærk i Pennen. Men foruden at ogsaa i de egentlige Rets-Sager private Mænd, som dertil maatte findes duelige efter Forordning 1795, ansattes som Forligelses-Commissairer paa Landet, troer jeg ogsaa at det til Forsvar for den foreslaaede Indretning kan anføres, at Politie-Sagerne i Almindelighed ere af mindre Vigtighed og at Formen ved sammes Afgjørelse ei hører til det Væsentlige. Skulde man i øvrigt finde formegen Betænkelighed ved at give Districtsfogderne denne Myndighed, saa kunde man jo blot overdrage dem brevi manu, uden at forfatte noget skriftligt; at søge at forene Parterne, hvilket vist nok allerede vilde stifte megen Nytte og forebygge mange Processer i ubetydelige Sager, der vilde vindes megen Tid for Dommerne, og Bonden vilde fritages for mangen vidtløftig og tidsspildende Reise.

§. 18.

Kan Districtsfogden ei forlige Parterne, have disse at opgive for ham om og hvilke Vidner de agte at føre. Een eller to Dage om Ugen skulde da berammes, paa hvilke Dommerne skulde holde Politie-Ret. For at ei de Mødende skulde overholdes for længe, kunde der bestemmes en vis Tid for hvert District. Districtsfogden lader da Vidnerne tilsiige til at møde for Politie-Retten til

den bestemte Tid og Dag, til hvilken da og Parterne møde. Sagen foretages uden videre skriftlig Klage. Tilveiebringes ei Forlig for Retten, afhøres Vidnerne strax, og naar Sagen ei er vidtloftig, affiges strax en Kjendelse. For at Dommeren kan vide hvor mange Sager der bliver at foretage, maatte Districtsfogden iforveien give hans Underretning om hvem der vare indkaldte.

Det om Procesmaaden for Politie-Retten anførte, er i det Væsentlige ei andet end hvad Forordningen af 1791 i saa Henseende foreskriver. Men det kan ansees som yderligere Bestemmelser og Regler for Proceduren, og en Indskjærpelse af at Sagerne hurtigen skulle tilendebringes.

Tredie Capitel.

Om Markfred og skadeligt Vands Afledning.

§. 19.

En af de vigtigste Gjenstande for et Landpolitie, der sigter til Agerdyrkingens Fremme, er Markfreden. Uden den kan intet fuldkomment Agerbrug tænkes. Den dovne, uvirkomme og slet-tænkende Landmand høster Frugten af den Vindskibeliges, Driftiges og Kerstafnes Flid, naar der ei værnes om Markernes Fred. Dette er saa indlysende, at der ei behøves noget Beviis derfor. Mange erfarne og duelige Mænd have i den senere Tid behandlet denne Materie, vor vise Regjering

har hørt deres Stemme, og overbeiet Eagen, og ved den nyeste Anordning om Hegn og Fred er der gjort et vigtigt Skridt, men der behøves vist nok endnu flere og kraftigere Foranstaltninger, for at kunne bekjempe et Onde, der finder sit Forsvar i gamle indgroede Fordomme og privat Interesse.

§. 20:

Grundprincippet i Forordningen af 9de Juli 1817 er: "Enhver bør skaffe sin Naboe Fred." Det har været meget omtvistet, om det kunde antages, at dette Princip laae til Grund for den indtil denne Tid gjeldende Anordning af 29de October 1794 eller ei. Denne Undersøgelse er med Hensyn til Bestemmelserne i Forordningen af 1817 for Tiden ikke af megen practisk Nytte, og en vidtløstlig Besvarelse af dette Spørgsmaal stemmer ikke med Hensigten af denne liden Afhandling; kun maae jeg bemærke, at ifølge min Formening ere de Grunde, der anføres for den benægtende Mening, ikke fuldkommen afgjørende.

Lovgiveren synes i Forordningen af 1794, ligesom i den seneste Anordning, at have havt den anførte Grundsætning for Øie. Det er den der begrunder al Eiendomsret. Kun har Lovgiveren fundet sig foranlediget til i Materien om Fred paa Markerne at gjøre nogle Modificationer og nøiere Bestemmelser, der ikke synes nødvendige i den almindelige Lovgivning om Eiendoms Sikkerhed.

Med den bedste Billie og største Narvaagen, hed er det ofte ikke mueligt for en Landmand, at skaffe sin Naboe den Fred han ønsker, han maae betroe sig til sine Folk; en skjodesløs Bogter eller Driber giver stundom Anledning til, at hans Kreature komme ind paa hans Naboes mindhegnede og aabenstaaende Mark, og selv et veltoiret Hoved kan rive sig løs, og løbe, naar det ingen Modstand finder, ind paa Naboens Lod. Det var derfor naturligt og overeensstemmende med Billighed, at Lovgiveren, der paa den ene Side søgte at værne om Landmandens Eiendoms Sikkerhed, paa den anden Side var betænkt paa at treffe Foranstaltninger, hvorved, saavidt mueligt, de Hindringer bortryddedes, som paa Grund af Tingens Natur gjorde det vanskeligt, ja næsten umueligt, selv for den Landmand, der bar den største Omhu for at skaffe sin Naboe Fred, at opnaae dette Hiemed.

Det er ifølge min Formening af denne Grund at Lovgiveren har givet Bestemmelserne om Hegn; han har villet gjøre det mueligt, i det mindste mindre vanskeligt for enhver at opfylde de Pligter, der paaligge ham med Hensyn til andres Eiendoms-Ret, og som Følge deraf ogsaa villet sætte enhver Eier i Stand til at værge sig mod den Skade, der ofte er uundgaaelig, og ikke har sin Grund i andres Forsæt eller Mangel paa Afgpaagivenhed.

Lovgiveren indsaae at en behegnet Mark efter Tingens Natur ikke er aldeles sikket, og derfor paalagdes det enhver at tage halvt Hegn imod sin Nabo, naar denne vilde hegne; det var et Lovbud, der var lige gavnligt for den som vilde have Fred, og den der vilde give samme. Nyttten var gjensidig, da enhver Jordbruger er i begge Tilfælde, og derfor skulde ogsaa Byrden fordeles lige.

Uagtet Forordningen af 1817 har gjort betydelige Forandringer i Forordningen af 1794, ere dog Bestemmelserne i sidstnævnte om Hegnepligten blevne uforandrede.

§. 21.

De væsentligste Forandringer, Forordningen af 1817 har gjort i den ældre Lovgivning, ere følgende:

1. Enhvers Ret til at fordre Optagelses-Penge og Skades Erstatning, er uafhængig af, om hans Jorder ere indhegnede eller uindhegnede, besaaede eller ei, og hans Ret med Hensyn til Eviin der komme paa hans Lod, er ogsaa uafhængig heraf.
2. Optagelses-Pengene ere betydelig forhøiede.
3. Der er sørget for at den, der opelster Skov, eller dyrker saadanne Planter eller Bexter, som ere ualmindelige i Eggen, kan være sikker paa at faae nogenlunde Skades-Erstatning.

4. Den der paa Grund af sin Jordlods uforholdsmæssige Længde mod dens Brede vilde lide for stort Tab ved at efterkomme Lovbudene om at hegne, er bleven fritagen herfor.

Efter at have forudstillet disse almindelige Bemærkninger, vil jeg gaae over til enkelte specielle Bestemmelser af denne Deel af Lovgivning, og stræbe at vise hvorvidt der endnu efter min Overbeviisning trænges til Forandringer, for at Viemedet kan opnaaes.

§. 22.

Anordningen om Markfred gaaer i det Hele ud fra den Forudsætning, at Ufred almindeligviis foraarstages ved Skjædesløshed og Mangel paa Agtsomhed, hvis Marsag den indeholder særskilte Bestemmelser om Ufred, foraarstaget ved Forsæt, vid. §. 45. Foruden Optagelses-Penge og Skades-Erstatning, skal den, der forsætlig inddriver løse Creature, eller og tvirer dem paa en andens i Grøde staaende Korn eller Kløvermark eller Slaaeng, betale i Mulet første Gang 10 Rdlr., anden Gang dobbelt, og tredie Gang hensættes i Forbedringshuset. Lige Straf er den underkastet, som driver eller fører andres Creature ind paa sin Lod, for der at optage dem. Tvires der paa andres Græsmark, er Straffen kun Bøder i alle Tilfælde, og meget ringere end de nævnte.

Straffen er, ifølge min Formening, for de tvende første Gange som Forbrydelsen begaaes, med Hensyn til sammes Bestaenhed, alt for ringe; Forbrydelsen vidner om et saa farligt Sindelag hos Forbryderen, og er et saa grovt Indgreb i Eiendoms-Retten, at den vist nok fortjener at sættes i Klasse med Tyverie; jeg troer derfor at det vilde være hensigtsmæssigt, om enhver der gjorde sig skyldig i de ovennævnte Forbrydelser, blev straffet som Tyv, og at Forbrydelsen tillige blev anseet som aldeles offentlig.

§. 23.

Det er vel og tildeels med Hensyn til at, ovennævnte Tilfælde undtagen, Ufred ansees for aarsaget ved culpa, at Forseelsen i Anordningen betragtes som aldeles privat. Det er den fornærmede, der ene er berettiget til at paatale den. Straffen er aldeles privat og kan følgelig ogsaa eftergives. Heri synes Lovgivningen om Markfred at trænge til nogen Forandring, naar det tilsigtede Niemeed skal opnaaes.

Intet Sted mere end paa Landet er gjensidig Velvillie og god Forstaaelse imellem Naboeer nødvendig til Samlivets Behagelighed og til en rolig og uforstyrret Gang i de daglige Syssler. Det er derfor, efter min Overbeviisning, ikke nok at der gives Landmanden Midler i Hænde, hvorved han kan sikke sig sin Eiendom, der bør og sørges for,

at han ikke ved at anvende dem, staaer Fare for at komme i saa uvenstabeligt Forhold med andre, at han heller undlader at anvende de ham givne Midler, og taalmodig taaler Forurettelser, og herfor synes ikke at være sørget tilstrækkeligt i Lovgivningen om Markfred. Forseelsen er som ovenanført, betragtet som aldeles privat. Det opvækker i Almindelighed hos den, der gjør Ufred, megen Uvillie mod Dyrageren, at han paataaler sin Ret, det er ham odiosst at den Kornærmede selv paataaler, selv overeensstemmende med Anordningen dicterer Muletten, og selv oppebærer den. I Særdeleshed nu, da Bøderne ere saa betydelige, forbittes derved meget den Skyldige, og den ordentlige paapasselige Landmand, der vil have Fred, lever som oftest i stedseværende Krig med Naboer.

Mangen Mand, der til at virke med Held i sit Kald, aldeles trænger til andres Velvillie, f. Ex. Præsten, seer sig efter den nærværende Indretning næsten ikke istand til at paatale sin Ret.

Dette troer jeg kunde afhjælpes, om ei gaffle, saa dog for en Deel, naar Forseelsen gif over til i adskillige Henseender at være offentlig.

Det skulde nemlig være enhver tilladt, lige saavel som den Kornærmede, at paatale, naar nogen gjorde Ufred, og Politiet i Særdeleshed skulde ex officio søge at komme paa Spor derefter, og da paatale det. Bøderne skulde da ikke tilfalde den Kornærmede, men idetmindste Halvdeelt

Fattigvæsenet og Halvdelen Angiveren, hvilken Halvdeel da og tilfalder den Fornærmede, naar han selv paataler det.

Naar Forseelsen saaledes blev publique, vilde det have en fordeelagtig Indflydelse paa den offentlige Mening, der hidtil har bedømt Ufred ganske anderledes, end de fleste andre Indgreb i Eiendoms Retten, og den Overbeviisning, at hvis den Forurettede ei paataler, det Offentlige kan træde i hans Sted, vil foraarsage at Optagelsen fra hans Side ansees mindre odios end hidtil, og den Lodseier, der er fornærmet og ei selv føler Tilbøielighed til at paatale det, kan da ganske overlade det til Politiet. Det Offentlige er meget interesseret i at der er almindelig Fred paa Markerne, og ikke strider det mod almindelige Retsprincipier, at Forseelser, begaaede af Uagtsomhed, ansees som publique.

Dit Forslag gaaer, i Følge det anførte, ud paa at det maatte bestemmes:

At det skulde paaligge Sognesfogder, Districtsfogder og enhver ved Politiet paa Landet Ansæt, paa det alvorligste at vaage over at enhver nyder Fred paa sin Jord, og tiltale enhver der lader sine Creature gaae paa anden Mand's Jord uden dennes Samtykke; det skal ansees som Pligt for enhver anden, der bliver vidende om en slig Overtrædelse, at anmeldte det for Districtsfogden. Denne træder da sammen med vedkommende Sognesfoged

og tilpligter den Skyldige efter Bestemmelserne i Anordningen at betale Skades Erstatning og Bøder, hvoraf Halvdelen tilfalder Angiveren, og Halvdelen de Fattige.

Dersom Beløbet af Skades Erstatningen overgaaer en vis Sum, f. Ex. 15 Rdr. Solv, skulde det staae den Skyldige frit, hvis han er misforsøret med Districtsfogdens Kjendelse, at gaae til Retten. Skulde nogen tage i Betænkning, at være sit Navn som Angiver bekendt, maae det staae ham frit for, saaledes som i Forordningen af 2den August 1786 er bestemt, underhaanden og hemmelig at melde sig til Districtsfogden, og for ham opgive sine Vidner. Naar andre end den Forurettede eller Politiets Personale ere Angivere eller Optagere, maae de, hvis de ei ville renoncere paa deres Deel i Bøderne, føre tvende lovsfaste Vidner; disse afhøres af Districtsfogden under Eeds Tilbud, og deres Forklaring anses ligesaa gyldig, som om den var beediget.

§. 24.

Dersom den i forrige §. foreslaaede Foranstaltning blev iværksat, vilde det antages som Princip, hvilket ikke synes at være fulgt i Anordningen, at naar det bevistes at en Mand's Kreatur have været i en anden Mand's Mark, bør saamme Forpligtelse paaligge hiin, med Hensyn til Straf og Erstatning, som om de vare optagne,

dette synes og at være overensstemmende med Retfærdighed og Billighed, thi det er jo ganske tilfældigt at en Eier eller hans Gølf netop komme til, naar Kreaturet er i hans Mark, og at de ere istand til at gribe det, og desuden kan en Mand længe lade sine Creature græsse paa en andens Rod, og naar han seer Eieren langt fra komme, jager han dem bort, førend denne naaer dem. Den Skyldige vilde da gaae ustraffet, thi at det var skeet forsætlig vilde være vanskeligt at bevise, og den Forurettede fik da ingen Erstatning. Kun maatte man, naar Optragelse ei fandt Sted, være strengere i at fordre Beviis, da det ellers kunde give Anledning til megen Misbrug.

§. 25.

For at det anførte Forslag kunde sættes i Kraft, vilde det ifølge min Formening være nødvendigt:

1. At enhver Landmand har sine store Creature mærkede, da det ellers i Almindelighed ikke vilde være mueligt for Politiet eller andre end den Forurettede at vide hvem de tilhøre. Kær og Stude kunde brændes paa Hornene, og paa Hestene, maastee og Faarene, kunde klippes et Mærke; forandrede de Eiere kunde det ved et eller andet Mærke tilintetgjøres. Dette kunde i mange andre

- Henseender ogsaa være nyttigt, naar f. Ex. et Kreatur enten blev stjaalen eller løb bort.
2. At enhver Bye havde en Fuld, hvortil Sognefogden og Oldermannen maae have Nøglen. I denne Fuld skulde Politiet eller andre, der tillige vilde optage et Kreatur, henseende det indtil Eierens af Kreaturet eller Lods-eieren, naar de vare bleve underrettede derom, lod det afhente.

§. 26.

Med Hensyn til Optagelsen, fortjener endnu følgende at bemærkes:

1. Ifølge §. 37 i Anordningen af 1794 skal, naar Eiermanden af et optaget Kreatur ei vides, samme oplyses, og naar ingen Eier inden en vis fastsat kort Tid melder sig, bortsælges det ved offentlig Auction. En Landmand kan paa denne Maade komme til uforskyldt at miste for bestandig et Kreatur, som er ham kjert og vigtigt, da det f. Ex. ved at stjæles fra ham, naar Tvøen giver Slip paa det, kan blive opbragt, uden at han kan vide hvor, ligesom det og er mueligt at det løber fra ham, og paa en eller anden Maade kommer saa langt bort, at han ei kan opspørge det. Vel faaer Eierens, naar han melder sig inden Aar og Dag, udbetalt det overskydende af Auctions-

Belobet, naar alle Omkostninger ere fra dragne; men dette er i Almindelighed kun en ringe Erstatning, da et Kreatur, der sælges under saadanne Omstændigheder, sædvanlig sælges langt under dets Værd. Jeg troer derfor at det vilde være billigt, om Eieren i en vis Tid, hvis Længde kunne bestemmes efter den Kraastand i hvilken han boede fra Optagelsesstedet, beholdt Indløsningsret til Kreaturet, f. Ex. 4 Uger, om han boer i samme Amt, og 2 Maanedere naar det er udenfor Amtet; men det vilde da vel være fornødent at Salget blev bekendtgjort i en eller anden af Landets Aviser, hvilket Hørigheden skulde foranstalte; Auctionen maatte isvrigt ei opsættes derefter. Forsaaavidt Kjøberen imidlertid har Nyttten og Brugen af Kreaturet, bør han vel neppe have Foderløn godtgjort.

2. Den i §. 33 fastsatte Godtgjørelse for Foder, Oppasning m. m., synes efter Nutidens Priser at være for ringe ansat, og kunde maaskee retteligen ansættes til det firdobbelte. Ligeledes synes ikke heller den Erstatning Optageren, som uden Grund tilbageholder Kreature, ifølge §. 40 er pligtig at give, at staae i passende Forhold til det Tab, Eieren lider ved at savne det. Jeg vilde derfor og heri foreslaae samme Forhøielse,

eller og at der i slikt Tilfælde maatte forholdes efter almindelige Principer om Skades Erstatning, at Eieren nemlig fik godtgjort det Tab, han beviisligen har lidt ved Affavnet, hvilket i enkelte Tilfælde langt kunde overstige det Foreslaaede, naar f. Ex. en Vognmand en heel Dag maatte undvære et Par Heste.

3. Skal der med Alvor og Kraft værnes om Markfreden, da er uden Tvivl den i §. 42 fastsatte Straf for at tage Creature fra den, som optager samme, efter Forbrydelsens Beskaffenhed ikke stor nok. Den der forseer sig saaledes, bør, efter min Formening, straffes paa samme Maade, som den der gjør forsætlig Ufred.
4. Det er som oftest ved Tjenestefolks Skjodesløshed, at en Mand's Creature komme ind paa anden Mand's Jord. Eieren af Creaturene maae både herfor, og kan kun sjelden, ved at søge sin Regres hos Tyendet, faae nogen Erstatning. En Aftale imellem en Mand's Tjenestetyende og Raboen kan og let finde Sted, hvorefter Creaturene komme ind paa dennes Jord og Bøderne siden deles imellem dem. Det Tyende, ved hvis Mangel paa Agtpaagivenhed hans Husbonds Creature komme paa andres Jord, bør derfor, efter min Formening, belægges

med en efter Forseelsens Grad passende corporelig Straf, s. Ex. Fængsel paa Vand og Brød paa en vis Tid. Paa denne Maade vilde der da være sørget for, at baade Høsbond og Lyende viste Agtpaaagivenhed.

§. 27.

Hvad Bestemmelserne i Lovgivningen om Erstatning for Skade, paaført ved Ufred, angaaer, kunde ogsaa gjøres enkelte Bemærkninger, som fortjene Plads i dette Forslag.

Det er sjelden mueligt at taxere den gjorte Skade nsiagtig, og seer man hen paa Taxationsmændenes Grad af Cultur, kan man ikke vente at de gaae frem efter Principer ved Ansættelsen af Skaden i Penge. Det vilde derfor vist nok være gavnligt om Lovgiveren fastsatte nogle almindelige Regler, der skulde lægges til Grund for Taxationen og hvorved Mændene nogenlunde kunde veiledes. Det kunde nemlig fastsættes, naar Skade var steet paa en Kornmark, Klsvermark eller Slaae-Eng, i hvilke Tilfælde Afgrøden kunde ansæes ganske eller en vis Deel deraf tilintetgjort.

Afgrøden kunde da bestemmes, efter som er sædvanligt, pr. Tønde Land, og da atter ansættes i Penge; Mændene kunde da skjonne hvor stort et Areal var bestadiget, og i al Fald kunde der, naar dette var lidet og ei let at opmaale, antages et minimum af Areal som Maalestof. For Skade

paa en Græsmark kunde der ogsaa være lignende Regler.

Korordningen af 1817 har og tildeels taget Hensyn til den Vanstuelighed, der er forbunden med at taxere Skaden, naar der er Spørgsmaal om Skov eller ualmindelige Planter og Vexter, og i denne Henseende viist mere Omhu for den Bestaaende.

Uagtet det er tvivlsomt, om Korordningen 1817 har gjort nogen Korandring i Bestemmelsen §. 31 i Korordningen af 1794, at ingen er berettiget til at fordre større Skades-Erstatning end det, eller de optagne Creature vurderes til, da den førstnævnte Anordning beraaber sig i denne Henseende paa den ældre Korordning, troer jeg dog at man er besejret til at antage dette, da §. 33 i Korordningen af 1794 speciel paaberaaber sig §. 31, og det udtrykkeligen hedder Skadens fulde Erstatning. Dette Princip synes og meest at stemme overeens med Retfærdighed og Billighed, og ofte er det, at de Creature der have mindst Værdie, forarsage størst Skade, hvilket er Tilfældet med de saakaldte Udgangsøg, der langt ud paa Efteraaret løslades, da Eierne bruge dem saalænge de kunne holde dem ude, og ikke finde deres Regning ved at tage dem paa Stald. Disse skade Rug og Rodvexterne meget mere end deres Værdie beløber sig til, og den der saaledes

vil høste Nytte af andres Flid, fortjener vist ingen Skaansel.

§. 28.

Jeg har i Begyndelsen af dette Capitel berørt Hegnspligten, der er paabuden i Anordningerne. For i denne Henseende at være desto ligere, vil jeg blot bemærke, at jeg aldeles ikke antager at ved Hegn allene Fred paa Markerne kan tilveiebringes, men Hegn bidrager til at skaffe Fred. Enhver skal skaffe sin Naboe Fred, er det gjeldende og vist nok rigtige Princip. Det beroer paa enhver om han vil bewirke det ved Vogtning, Tøiring eller Staldforing, eller hvilken som helst anden Waade. Tøiring og Vogtning vil vist nok idetmindste i en lang Række af Aar blive det sædvanligste, da man ei kan vente at Staldforing snart vil blive almindelig; men uden Hegn er det vanskeligt, næsten umueligt, for den, der tøirer og vogter, at skaffe Fred, og folgelig for Naboen at faae Fred. Paa Grund heraf formener jeg, at Hegn i Forening med Vogtning og Tøiring nogenlunde kan skaffe Fred, og at det saavidt mueligt kan lattes for enhver at forsvare sine Jorder med Hegn.

§. 29.

At skadeligt Vand, som ei kan afledes, meget forhindrer Agerdyrkingens Fremme, er Ting som enhver Landmand veed. Vi have denne Gjensand betræffende Forordningen 25de Juni 1790,

som indeholder mange gode og hensigtsmæssige Bestemmelser. Der er sørget for at Naer skulde opretholdes og erholde det fornødne Vandløb, at der ei ved Oversvømmelse skal skee Skade paa tilstødende Jorder. Ligesom der og er givet enhver Jordbruger Midler i Hænde til at faae skadeligt Vand afledet fra sin Jord, i det han kan faae tilstødende Jordeiere, over hvis Grund Afledning skal skee, tilpligtet at tage Deel i Arbeidet og Omkostningen.

Korsaavidt Naernes Oprensning angaaer, paa ligger det vedkommende Amtmænd at paasee, at den forsvarligen fortsættes og vedligeholdes.

Naar de foreslaaede Districtsfogder ansættes, kunde det gjøres dem til Pligt, at have det umiddelbare Tilsyn i denne Henseende og indberette de Mangler de bemærke. Skade er det, at Bonden i Almindelighed ikke noksom gør Brug af den Ret, han har til at tvinge Naboer til at være behjælpelige til at faae skadeligt Vand fra sine Aagre afledet; mangen Lod, der kunde gjøres frugtbringende, ligger paa denne Maade næsten ubenyttet. Deels Dovenskab, deels Mangel paa Penge til det fornødne Forflud, og som oftest Frygt for at lægge sig ud med sine Naboer, forarsage dette. Uagtet det vist nok er det rigtigste Princip, at overlade til enhver efter egen Skjøn og Overbeviisning at bestyre sin Privat-Eiendom, uden at Regjeringen paalægger Baand eller Evang,

faa kan det i enkelte Tilfælde dog ikke være lige gyldigt for Staten, om den private Mand faa aldeles forsømmer sin Eiendom, at den enten ganske eller tildeels er ubenyttet. Jeg formener derfor, at det kunde gøres enhver Jordeier til Pligt, naar paa et nogenlunde betydeligt Areal af hans Jord stod skadeligt Vand, der ei havde Afledning, inden en vis Tid at bortskaffe det. Amtmanden, i Forening med Landvæsens-Commissairerne, kunde da med Hensyn til Arbeidets Vidtløftighed og Bedkommendes Formuestilstand, bestemme en vis Tid, inden hvilken Arbeidet skulde være fuldført, og siden maatte det paasees, at det stedse vedligeholdtes. Paa denne Maade vilde der vindes megen Jord, og Bonden, der som oftest er fortsynet hvad hans egen Interesse angaaer, vil med Tiden lykønske sig, at han er bleven tvunden til et Arbeide, der faa rigeligen lønner sig.

Fjerde Capitel.

Om Handel, Haandværkere og andre Næringsdrivende paa Landet.

§. 30.

Det bidrager meget til at lette Landboerne Afsetningen af deres Producter, naar det er tilladt Mellemhandlere at opkjøbe disse hos Bonden, og igjen sælge dem i større Partier. Bonden fri

tages derved for, ofte med meget smaae Partier at kjøre til Torvs, og kan saaledes endda staae ved at sælge Producterne noget ringere end i Byerne.

Den ældre Lovgivning forbyd dette Opkjøb, hvilket derimod nu ifølge Placaten af 25de Julii 1815 er tilladt.

Hvad in specie Kornhandlen angaaer, troer jeg følgende fortjener at bemærkes:

Lovgiveren har udtrykkelig i Forordningen af 21de October 1791 tilkjendegivet, at Kornvarers Salg efter Vægt bidrager meget til disse Producters Forædling, og de fleste Sagkyndige ere af samme Mening. Vore Sædevarer ville vist søges end mere af Fremmede, naar der blev draget mere Omfarg for at de vare godt forsvarligt Kjøbmandsgods, men det er de i Almindelighed ei, naar de komme directe af Bondens Hænder. I de senere Aar, da saa betydelig Udsørsel har fundet Sted, har man hort idelige Klager af de Kjøbmænd der dreve denne Handel, at Kornet ikke har været forsvarligen rensat. De have endog paa de Steder, hvor de have oplagt de flere mindre Partier som de have indkjøbt, selv anskaffet sig Rensmaskiner hvormed de have reengjort Kornet. At dette er betydeligt Tab for Bonden og Landet i Almindelighed, er indlysende. I den ovenansførte Anordning er det ikke befalet, men blot tilladt, at sælge

Kornvare efter Vægt allene, eller Maal og Vægt tillige. Denne givne Tilladelse har ikke havt den tilfattede Virkning, da kun paa enkelte Steder, Salget skeer efter Vægt. Efter min Overbeviisning vilde det derfor være gavnligt, om Vægten blev den eneste authorigerede Maalestof, hvorefter da skulde sælges, og det bestemtes hvor meget en Tonde af hvert Slags skulde veie; veier den mindre godtgjøres Kjøber den manglende, naar der ei har fundet foregaaende Aftale Sted, veier den mere, erholder Sælgeren paa samme Maade Godtgjørelse; det er jo paa denne Maade omtrent at Salg af Smør skeer. At offentlig Leverancer ydes efter samme Maalestof, vilde neppe medføre megen Vanskelighed. Naar først Salg efter Vægt var indført, ville Bønderne snart anskaffe sig Rensmaskiner, som flere jo kunne eie i Fællesskab. Maaskee man og kunde vente at enkelte Proprietairer, og de i den senere Tid oprettede patriotiske Selskaber, i Begyndelsen, for at bringe Tingen i i Gang, vilde anskaffe slige Maskiner, hvortil de omgrændsende Bønder kunde faae Udgang.

At Kornvarers Lørring vilde bidrage meget til at gjøre dem mere afsætlige som Handelsartikel, er noksom bekjendt. I denne Afhandling troer jeg imidlertid ikke er Stedet til at gjøre et Forslag, hvorledes dette paa den meest hensigtsmæssige Maade kan bevirkes.

§. 31.

Landprang, Bissekrant og Omløben hermed, paa Landet, er strengt forbuden ved Forordn. af 15 Aug. 1741 og 13 Febr. 1775. Foruden at dermed skeer Indgrib i Kjøbstædernes Rettigheder, forledes og Almuen paa Landet paa denne Maade til unyttige Udgifter, og Løbsjængerie, samt Omflakken af farlige Personer, beforders meget derved. Det gaaer isvrigt med disse Lovbud, som med endeel andre, de overholdes ikke strengt nok, paa Grund af at det fornødne Politieopsyn mangler, men naar dette skjærpes, kan man og heri vente nogen Forandring.

I denne Anledning fortjener det Opmærksomhed, at det tillades Svenske, som komme hertil med Linned, Uldne, og Trævare, Bævesteer, Hægter m. m., at omløbe paa Landet og sælge disse; som oftest affjøre de Bonden igjen gamle Klæder og andre brugte Sager, som de bringe hjem. Den Hovedgrund af hvilken det, saavidt mig bekjendt, tillades, er fordi man anseer det gavnligt for Landet, at disse Fremmede, hvoraf et meget betydeligt Antal aarlig ankommer hertil, igjen indkjøbe Colonialvarer og andre slige Ting, hvis Afsetning derved forsøges. Men denne Fordeel anseer jeg for meget ubetydelig i Sammenligning med den Skade, der af sliq Omløben kan flyde. Huusindustrien paa Landet lider derved, ifølge min Formening. Bonden, som de fabrike-

rede Varer bringes i Huset, for tilsyneladende godt Kjøb, da det som oftest ikke er forsvarligt Arbeide, foretrækker denne Maade for den Umage selv at forarbeide dem i sit Huus, og han sælger ofte sine raae Producter og kjøber dem forarbejdede igjen af Fremmede. Vore Naboer staae, med Hensyn til Huusflid og Industrie, paa et langt høiere Trin end vi; i næsten hvert et Huus paa Landet i Sverrig finder man en Væv, og de fleste Bønder forstaae at forfærdige smaae Ting af Træ, som den danske Bønde maae kjøbe. Hvor meget vilde det ikke bidrage til at hemme Lediggang og forbedre Sæderne, naar Bonden saa meget muligt opmuntredes til, med sin Familie at anvende de mange ledige Timer, som de især have om Vinteren, paa en nyttig Maade.

Vi kunde vistnok med Tiden i denne Green bringe det ligesaavidt, som vore vindskibelige Naboer. Men jeg anseer tillige denne Omløben som farlig for den offentlige Sikkerhed. Hvor megen Leilighed gives ikke derved til Hælerie og Tyverie? der slutes Forbindelser med slettænkende Personer her i Landet; Udgange til Husene blive bekjendte, og mange sjaalne Koster kunne paa denne Maade udpractiseres af Landet.

Jeg formener derfor, at det vilde være nyttigt og ikke stridende mod det venkabelige Sindelag vi skyldte vore Naboer, om sliq Omløben blev de Svenske forbudt.

§. 32.

Det paaligger Bonden, som sælger i det Store eller Smaae, paa Torvene eller paa Landet, at være forsynet med justeret Vægt og Maal. Men i denne Henseende føres i Almindelighed ikke den fornødne Control, og i Kjøbstæderne seer man ofte Bonden komme med ustempet og fordærvet Maal og Vægt. Det vilde derfor være hensigtsmæssigt, om det blev indskræppet Øvrighederne paa Landet, jevnligent at lade eftersee Maal og Vægt hos Bonden, hvori Districtsfogderne bør assistere dem.

§. 33.

Om Haandværkere.

Med Placaten af 3 April 1816 ere de Rettigheder nærmere bestemte, som tilkomme Haandværkere paa Landet. De der efter Loven maae nedsætte sig der, skulle dertil have Øvrighedens specielle Tilladelse, og skal det iagttages, at ikke flere end Districtets Lærb udfordrer, erholde denne Berettigelse. Andre Slags Haandværkere end de, der nævnes i Loven, maae ei nedsætte sig, uden Cancelliets særdeles Tilladelse. Med Bestemmelserne i denne Anordning, er det gjort Øvrighederne til Pligt at paasee, at ei for mange Haandværkere boesætte sig i et District. Det vilde vistnok ogsaa være hensigtsmæssigt, om Overøvrighederne tillige vare forpligtede til at vaage over, at ikke andre

fik denne Tilladelse, end de, der kunde bevise at de forstode det Haandværk, hvorved de ville ernære sig, ikke burde det fordres, at de skulde gjøre Mesterstykke for at godtgjøre dette, men ved Attester af paalidelige Mænd, hvis Gjældighed Amtmændene maatte bedømme, skulde de bevise at de ei ere Fuskere.

Hvor skadeligt er det ei for Landmanden, naar han i Tillid til sig en Haandværkers Duelig-
hed, betroer ham et vigtigt Arbejde, og ofte for-
sildig indseer, at han ei gjør det forsvarligt. I
Særdeleshed er det Tilfældet med Smede og Huus-
tømmermænd; de oplæres ofte hos andre Fuskere,
eller lære sig selv Haandværket.

§. 34.

De, som paa Landet drive Slagterier som en
Profession, maae, ifølge den ovenansførte Anord-
ning, dertil have speciel Tilladelse, og det Offent-
lige er da derved betrygget, at det i Almindeligh-
ed ei ere saadanne Folk, der give sig af med at
sælge stjaalet Dvæg. Men da, ifølge Placat af
22 Juni 1808, enhver Landboer er berettiget til
at indføre i Kjøbstederne og sælge slagtet Kjød,
hvilken Tilladelse vist bidrager meget til at ned-
sætte Priserne paa dette nødvendige Fødemiddel,
saa troer jeg ogsaa at der bør drages Omsorg for,
at derved ei gives Anledning til Misbrug, hvilket
let kan blive Tilfældet.

Enhver Indsidder og Huusmand, enhver løst og ledig Person paa Landet, kan uden videre komme paa Torvet i Kjøbstæderne og sælge slagtet Kjød. Kan der tænkes nogen lettere Raade for den, der stæler et Dvæghoved, at blive af med det, uden at man er istand til at opdage Tyveriet? Dette kunde tildeels forebygges, naar det blev befalet, at enhver Landboer, der ei var privilegeret Slagter, for Districtsfogden skulde legitimere sig hvem han var, og hvorledes han var kommen til det Dvæg, han vil sælge slagtet, hvorefter han skulde forevise for Politiet i Kjøbstæderne eller paa Landet en Attest, som i denne Henseende gratis skulde meddeles ham. Paa denne Raade ville letteligen enhver's Hjemmel til det han faldt byder kunne bevises.

§. 35.

Om Kroehold.

Saa nyttig det er, at der i Særdeleshed ved Landebeeiene er et passende Antal Kroer til Afbenyttelse for Reisende og Væisfarende, ligesaa sde læggende for Landet ere de mange Misbrug, der i denne Henseende desværre alt for hyppigen finde Sted. Uagtet Lovbudene i Forordningen af 1786, samt ældre Anordninger, ifølge hvilke ingen uden specielt Privilegium maae holde Kroe eller Værtshuus paa Landet, findes der dog mange Steder de saakaldte Snigkroer, der ere saameget skadeligere

for Landalmuen, da fra Hvirighedens Side ikke kan holdes Tilsyn med, hvorledes der tilgaaes. Ikke allene i mange Bønderbyer, men ogsaa paa Veiene, i Hegnshuse, Bomhuse m fl. Kjønkens Brændeviin og holdes Samlinger; der seer man Karlene hele Timer holde med Heste og Vogn, der tye de hen hvert Dieblak de kunne liste sig bort, fordærve deres Sæder og forsømme deres Arbeide.

Der er intet, der mere fordærver Tjenestefolk paa Landet end disse Sniakroer. Det er Sognerfogderne, der nærmest skulle vaaage over Lovene i denne Henseende, men de vove i Almindelighed ei, at gjøre alvorlige Skridt af Frygt for Had og Forsølgelse. Dette ler tydeligt Bevis paa, at Politiet paa Landet mangler Kraft. Naar dette faaer en anden Organisation, vil denne tilligemed flere Uordener letteligen hæves. Straffen for ulovligt Kroehold, synes ogsaa, med Hensyn til Korseelsens skadelige Virkninger, at være for ringe. Corporlig Straf bør, efter min Formening, være fastsat for denne Lovovertrædelse.

§. 36.

Det er noksømt bekjendt, at i de fleste Kroer baade Nat og Dag findes siddende Gæster, at Bønderne drikke dem fulde der, og berøvede deres Fornufts Brug blive de henkastede paa deres Vogne, og kjøre saaledes hjem udsatte for de største Farer. Kortspil, idelig Støi og Slagsmaal finder man i de fleste.

overalt paa disse Steder, der ere en Grav for al Sædelighed, huslig Lyksalighed og god Orden paa Landet. Der mangler i Almindelighed alt Tilsyn med Kroerne, og der ere de Steder, som ere langt fraliggende fra Øvrigheden, hvor flere rotte sig sammen og overfalde de Værter, der ikke ville tillade al Slags Uorden. Heri maae nødvendigviis gjøres en Forandring, og dette kan ogsaa skee naar der treffes kraftige Foranstaltninger.

Det bør ifølge min Formening saaledes, som det tildeels er paabuden i §. 2 i Forordningen af 1786, ikke være Kroeholderne tilladt, at skænke for andre end Rejsende og Veisfærende. De bør ikke holde siddende Gæster, men blot have Tilladelse, at udsælge til dem, der købe Brændeviin for at drikke det i deres egne Huse. Al Kortspil maae være forbuden i Kroerne. Efter Klokkeren 8 om Aftenen maae intet udsælges undtagen til Rejsende. Værterne skulle være ansvarlige for, at ingen drikker sig bestjænknet i deres Hus, og for den, der i denne Tilstand kommer til dem, bør ikke skænkes stærke Drikke. De bør ikke tillade, at nogen i beruset Tilstand forlader deres Hus uden at være ledsaget af nogen, der paatager sig at passe paa ham. For Drengene bør der aldeles ikke skænkes Brændeviin. Enhver Kroeholder, der befindes skyldig i Overtrædelse af det Anførte, bør 1ste og 2den Gang ansees med anseelig Mulct, og 3die Gang have forbrudt sit Privilegium. De, som uden

at være Reifende eller Weifarende, tage Sæde i Kroerne, bør, naar de ere Tjenestetyende, ansees med corporlig Straf, og andre med Mulct.

Den Straf, der er fastsat i Forordningen af 1776 §. 7 for Drukkenskab, kan vel ikke ansees at være hævet, men synes ikke aldeles at være hensigtsmæssig. Den Mand, der ved en eller anden munter Samling drikker sig en Perial, kan derfor ikke siges at være forfalden til Drukkenskab, og det vilde være alt for krænkende om han derfor skulde ansees med Straf. Derimod troer jeg at den, der i Bærtshuse forsætter sig i denne Tilstand, eller offentlig viser sig bestjænket, med Rette bør kunne drages til Ansvar derfor. Første Gang kunde det, for at forsøge det mildeste Middel, bestemmes, at den, der i saa Henseende forfører sig, skulde have en Rettesættelse af Dommeren for Retten, men skete det oftere, burde, naar det er et Tjenestetyende, dette ansees med Fængselstraf, og andre med Mulct.

Mangaen vilde maaskee anføre denne foreslaaede Bestemmelse for en uvasfende Maade at sætte Bonden under Bærgemaal. Men da der bør sørges for, at alle Handlinger, hvorved letteligen Anledning til Forbrydelser kan gives, forebygges, saa kan man vistnok med Røie sætte Drukkenskab i denne Klasse, og gjøre samme til Gjenstand for Straf. I al Fald bør Tyendet, der dog efter dets Stilling er under Bærgemaal, ved Straffe-

trudser kunne tvinges til Udruelighed. Det vil vist nok i Førstningen medføre megen Vanskelighed, at overholde de foreslaede Lovbud om Orden i Kroerne.

Man vil møde megen Uvillie og Gjenstridighed, da det gjælder om at have Misbrug, hvorpaa Almuen troer at have faaet Hævd, og at arbejde mod en af de hæftigste Lidenskaber. Men naar der handles med Kraft og Conduite, og naar enhver ved Politiet Ansat kjender sin Myndighed, vil det vist nok gaae.

Districtsfogderne bør holde alvorligt Ophsyn med Kroerne, og især vil det foreslaede ridende Politie kunne være til megen Nytte i denne Henseende. Jeg er overbevist om, at man snart paa Landet vil spore gavnlige Virkninger af disse Foranstaltninger, naar det blot med Alvor og Kraft iværksættes.

Femte Capitel.

Om Fattigvæsenet og Løsgjængerie.

§. 37.

Uden en hensigtsmæssig Fattigvæsens Bestyrelse kan der ikke tænkes noget godt Politie. Disse tvende Bestyrelser bør gaae Haand i Haand for at fremvirke noget Heelt og Fuldstændigt. Det paaaligger Staten at sørge for enhver, der ei kan sørge for sig selv, men den kan fordre at forinden

den yder nogen Hjælp, den Person, der gjør Fordring derpaa, anvender alle sine Kræfter, for at fortjene ved Arbeide saameget han er i Stand til, og først naar det er godtgjort, at den, der søger Understøttelse af det Offentlige, intet kan erhverve, eller ikke faa meget, som der udfordres til nødtørftig Underholdning, bør den enten ganske underholdes, eller og det Manglende i det Nødvendige suppleres.

Dette er Grundprincippet for Fattigvæsenets Bestyrelse paa Landet i Danmark, og vist nok det rigtige. Fremdeles er det fastsat, at enhver Commune skal sørge for sine Fattige. Men nu er Spørgsmaalet, om Administrationerne virkelig have de nødvendige Midler i Hænde til at udføre Lovgiverens Villie efter det anførte Princip? Jeg troer at dette bør besvares benægtende, og Erfaringen bekræfter det noksom. Communerne have i Almindelighed mange flere at forsørge end dem, der stricte kunne gjøre Fordring paa Underholdning, og Hovedgrunden anseer jeg, at være den, at der ikke kan skaffes Arbeide for dem, der ville og skulle arbejde, og megen Arbeidskraft gaaer spildt, og mange, som ikke burde være det, blive paa denne Naade Gjenstand for offentlig Forsørgelse, i det mindste i en høiere Grad end nødvendigt. Hvad der med Hensyn til Fattigvæsenets Bestyrelse er anvendeligt i Kjøbstæderne, kan ei altid anvendes paa Landet, i hine kunne letteligen hen-

figtsmæssige Arbeidsanstalter indrettes, hvilket jeg anseer som det første og nyttigste Middel, til en god Fattigvæsens Bestyrelse.

Men paa Landet er dette forbunden med flere Vanskeligheder. Arbejde bør der forskaffes Enhver, der ikke kan forskaffe sig det selv. Spørgsmaalet er kun, paa hvilken Maade? At hvert enkelt District, eller og flere i Forening skulle sørge for at faae en Arbeids Anstalt indrettet, er neppe iøværtssætteligt. Det vilde medføre mere Beføstning end Communerne kunde bære, og deres indskrænkede Virkefreds vilde netop sørge Udgifterne i Forhold til Indtægterne. At oprette Arbeids Anstalter i hvert Amt, vilde vistnok ogsaa møde uovervindelige Hindringer. Skulde slige Anstalter svare til deres Hensigt, burde de tillige være Forsørgelses-Anstalter, hvor de Arbejdende nyde Forpleining in natura. Men dette vilde være for kostbart og tillige ofte paadrage Communerne unødvendige Omkostninger, da mangen Fattig, der har Pleie og liden privat Understøttelse hjemme, paa denne Maade blev nødsaget at opgibe det, og tye til Forsørgelses Anstalten. Jeg troer imidlertid at man kan gaae en Middelvei.

Man kan skaffe Arbejde, og lade flere Arbejdende anvende deres Kræfter til at producere et Heelt, uden at paatage sig de Byrder og Udgifter, der ere forbundne med store Arbeids-Anstalter og uden at unddrage fra de enkelte Fattig-Commissairers

specielle Tilsyn dem, som de bør forsørge. Hvor det er gjørligt, bør man saaledes, som Hr. Pastor Bastholm har foreslaaet, bringe Arbeidet i Forbindelse med Arbeids-Anstalterne i Kjøbstæderne, men hvor dette ei kan iværksættes, vil jeg foreslaae følgende Maade. Enhver Amtsdirection bør ifølge min Formening lægge en Plan, for i hele Amtet at indføre de efter de locale Omstændigheder meest hensigtsmæssige Industriegrene, fastsætte de Regler hvorefter der skulle virkes, og sørge for et Centralpunct i Amtet, hvor de Enkeltes Virksomhed paa en Maade skulle forenes til et Heelt. Spind er for Fruentimmer i Almindelighed det meest hensigtsmæssige og brugelige Arbeide. Amtsdirectionen bestemmer hvad Slags Tøi man skal være betænkt paa at forarbeide, som letteligen kan affættes i Omegnen.

Lærred, Sække, Fæehaars og uldne Tæpper, vil jeg blot anføre som Exempler. Paa Amtscassens Bekostning anskaffes Vævestole, hvor under Amtsprøbstens Opsigt forarbeides det, som i de forskjellige Sogne er spunden. Hver Sognecommission anskaffer efterhaanden det fornødne Hør, Uld, Blaar, Hamp og Fæehaar m. m. der leveres til Forarbeidelse til dem, der skulle have Arbeide. Præsten har det fornødne Tilsyn hermed. Spindelønnen bestemmes efter gængsbare Priser, og udbetales forskudsvis af Sognecasserne. Det Spundne sendes til Vævestolene, hvor det, som ovenanført,

under Amtspøbstens Tilsyn forarbeides. Denne Embedsmand søger tillige for Afsetning og refunderer igjen vedkommende Commission det Udlagte. Hvad der nu uden videre kan fuldføres paa Stedet, forarbeides og sælges under hver Commissions Tilsyn. Saaom: Kurvestetning, Forarbeidelse af Træskoer, D'rappe, Sløve, Værkplukning o. s. v. Den hele Bestyrelse bør ansee sig som Bestyrer af en privat Fabrik, hvor Arbeidet betales efter dets Værdie, og det Produccerte søges affat til den fordeelaagtigste Priis.

Dets Hensigt er, at enhver skal kunne finde Udgang til Arbeide, og ingen, selv den som nyder Understøttelse, skal tvinges til at arbeide for Fattigvæsenet, naar den godtgjør, paa anden Maade at forjene alt det, som den efter sine Kræfter er i Stand til. Det Princip, at enhver bør erstatte Fattigvæsenet saavidt mueligt, hvad deres Understøttelse koster, bør efter min Formening ikke saaledes ligge til Grund for Bestyrelsen; thi Fattigvæsenet bør ikke og kan ikke have en Fabrik, hvis Product ansees som Indtægt og Understøttelsen som Udgiwt, men Fabrikken skal paa en Maade bestaae for og ved sig selv, modtage Forstødet af Fattigvæsenet, men paa den anden Side række den Haanden ved at forskaffe Arbeide, og paa denne Maade bidrage til at spare de Udgifter, som, uden samme, Understøttelsen vilde koste. Naar det Hele vedborligen blev organiseret, troer jeg

ikke Jærksættelsen vil være vanskelig. Det Forskud, der behøves til Materialier, vil vist nok enhver Commune kunne tilveiebringe, og Tilshnet med Arbeidet kan ei blive særdeles byrdefuldt for Sognepræsten, især naar de øvrige Medlemmer af Commissionen gaae ham tilhaande. Anskaffelsen af de fornødne Bævestole og andre Redskaber, vil ei blive meget bekostelig, og Bævernes Lon maae det Producerte kunne betale. Har Amtsprovsten ikke Lyst eller Tid til at paaatage sig Opsynet, vil der vistnok i ethvert Amt findes en eller anden paalidelig Mand, der er villig til, paa denne Envæbtsmands Vegne, at paaatage sig det. Naar de Industriegrene, der drives, ere beregnede paa Egnens Læb, vil Ufsætningen ei heller kunne blive saa vanskelig, i Særdeleshed naar det blev paalagt dem, der forestaae offentlige Indretninger, saasom Hospitaller, Arrester, Straffeanstalter, selv Cæe og Landmilitairetaten, at affiobe Fattigvæsenets Bestyrelserne fremfor andre, de Ting, der forarbeides, naar de kunne bruge dem, og de isvrigt med Hensyn til Bonitæt og Priser kunde sættes ved Siden af de Varer, de ellers indkjobe. Naar saaledes Leilighed til Arbeide gives, vil enhver Bestyrelse let overbevise sig, om og hvormeget enhver, der søger Understøttelse kan arbeide, og derefter bestemme, hvormeget og hvad Hielp der bør gdes dem. Det Vanskeligste vil blive at udfinde Arbeide for Mandfolk. De, der søge Understøttelse af Fattigvæsenet,

ere i Almindelighed gamle, og ikke tilbøielige eller stikkede til at lære et nyt Slags Arbejde, men en nidkær og virksom Bestyrelse vil dog vel kunne udtrænke noget, hvorved de kunne beskæftiges. De kunde f. Ex. plukke Værk, karte og skruppe, sætte Tæpper og slikt. Naar Tingen med Alvor sættes i Gang, vil den nok kunne svare til Diemedet.

§. 38.

Fattigvæsenet er i den senere Tid bleven bebyrdet med mange Udgifter, ved den store Mængde udenfor Ægteskab besvangrede Fruentimmer. Som oftest blive disse liggende paa egen Haand, drive et liderligt Levnet, og baade de og deres Børn komme paa Fattigvæsenet, eller og de tage Tjeneste og lade deres Børn forsørge af det Offentlige. Det er ubilligt, at den, der letfindigen følger sine Lidenskaber, uden at betænke Følgerne, skal kunne paadrage sine vindskibelige og ordentlige Medborgere Udgifter, og selv fries for, at føle Virkningen af sin lastværdige Wandel, og dette er virkelig Tilfældet med det nævnte Slags Qvindfolk. Et hvert ugift Fruentimmer, der besvangres, og efter Loven er forpligtet, at tage fast Tjeneste, bør naar hun har gjort Barsel, ikke have Tilladelse, at blive liggende paa egen Haand. Fordrer hun da Understøttelse for sit Barn, bør Fattigcommissionen drage Omsorg for, at Barnefaderen paa lovbefalelset Waade tilholdes, at bidrage til dets Forsørgelse, og bør hun selv forpligtes til efter Evne at

udrede sin Deel. Forslaaer dette ei, bør Fattigvæsenet tilskyde det Manglende, og lade Børnet hense til paa et passende Sted. Paa denne Maade vil Byrden for det Offentlige lettes meget, og manget dueligt Subject gjenvindes for Staten. Man finder overalt paa Landet Personer af forskjelligt Kjønn, som skøndt de ei ere ægteviede, leve sammen og avle Børn. Mange have i saa lang Tid ført dette Levnet, at man i Egnen ikke veed andet end de ere ægteviede. Sædvanlig forlader Manden sin Mage til Slutningen, og lader hende med Børnene i Stikken. Det Offentlige maae da forsørge dem. Denne Ustik, der saa ganske strider mod Lovens udtrykkelige Bydende, bør hemmes, og dette kan letteligen skee, naar Politie Opsynet iagttager dets Pligter.

§. 39.

En Klasse af Mennesker bør nævnes her og fortjener i Særdeleshed Politiets Opmærksomhed, det er nemlig de Personer, der dimitteres fra Straffe-Anstalterne. Løsbrevne fra deres ældre Forbindelser, forstudte og uden Næringsvei, komme de tilbage til det Samfund, hvoraf de engang have været Medlemmer. Enhver frygter for at tage dem i Tjeneste, og mangen, der træder tilbage med det faste Forsæt, at ville føre en ulastelig Wandel, driver Nøden til paa nye at begaae Forbrydelser. Vel indeholder Placaten af 14de Decbr. 1810 nogle Bestemmelser angaaende disse Personers Behandling,

men der er ikke sørgt nok for dem, og in praxi overlades de i Almindelighed til deres Skjæbne. Enhver, der er løsladt af en Straffeanstalt, bør ifølge min Formening en Tid lang staae under Politiets specielle Opsyn og Omisorg, og visse Regler bør fastsættes hvorledes dette Tilsyn skal være beskaffent. Arbejde bør der forskaffes sligt et Menneske, indtil han kan forskaffe sig det selv, Politiet bør være vidende om, hos hvem han opholder sig, og ei tilstæde ham Tilhold hos mistænkelige Personer. Jevnligen maae han sikkere sig personlig for Politiet, og Underretning om hans Wandel bør indhentes.

Naar hans Opførsel er upaaklagelig, bør Districtsfogden stræbe, at faae ham antaget i en Condition, og ikke maae han forlade Districtet uden Fogdens Vidende, som underretter Politiet paa det Sted, hvor han opgiver at ville hen, herom. Politiet bør i det hele tage sig en Tid lang af saadant et Menneske, som en Fader af et forulykket Barn.

Hvormangen vilde da ikke ved sin gode Opførsel faae sine Medborgere til at glemme, og tilgive ham et begaaet Feiltrin.

§. 40.

De Løsgjængere, som kunde blive Gjenstand for Politiets Opmærksomhed og Forsølgelse, ere enten de af Districtets Beboere, der hentlige uden at kunne gjøre Rede for, at de paa lovlig Maade

ernære sig, eller uden at tage fast Tjeneste, naar det efter Loven paaligger dem, eller og fremmede udenfor Districtet hjemmehørende, der streife om og indfinde sig i Districtet, uden at have lovlig Næringsvei.

Lovens 3 - 19 indeholder mange gode Bestemmelser, der sigte til at hemme Løsgjængerie, men paa Grund af Landpolitiets Kraftløshed kunne de ei overholdes. Den i Loven befalede Inquisition er vist nok høist nødvendig, men Raaden hvorpaa den skal skee, synes ikke ganske at svare til Hensigten; thi skal Randsagning skee i Ordets egentlige Forstand, som det synes at være Lovens Mening, vil Arbeidet blive for vidtloftigt og uoverkommeligt, og det vil være let for mange, at undrage sig Inquisitionen. Den fornødne Control med de forstævnte Slags Løsgængere, nemlig dem, der høre hjemme i Districtet, kan letteligen føres, naar det blev befalet at enhver i Districtet to Gange om Aaret, strax efter de lovlige Skiftetider under Mulct skal opgive, hvilke uden fast Tjeneste henliggende Personer eller andre, der ingen fast Næringsvei have, ere til Huse hos dem, lige som og enhver, der udenfor den rette Skiftetid dimitterer nogen af sin Tjeneste, bør anmelde det, hvorefter Politiet anstiller den fornødne Undersøgelse, og drager Bedkommende, der kunne ansees som Løsgængere, til Ansvar efter Lovene, og tilholder enhver at søge en lovlig Næringsvei.

Det maae nærmest paaligge Districts-Fogderne at paasee at dette efterkommes, og naar i nogen Tid det er bleven overholdt med Alvor og Streng-
hed, vil der vist ikke findes mange, der vove at
overtræde disse Bud. Hvad fremmede til Distric-
tet ankommende Lovsgjængere angaaer, da anseer
jeg det for det sikreste Middel til at faae dem
opdagede og anholdte, naar Bestemmelserne i
Kystpolitie Anordningen bleve almindelige for hele
Landet, at nemlig ingen under alvorlig Straf maae
huse nogen udenfor Districtet hjemmehørende, uden
at melde det for Districtsfogden, som strax har
at undersøge, naar ei lovlige Pas eller Bescfeed
forevises, hvem den Fremmede er, som hvis han
er mistænkelig, anholdes og sendes til Øvrigheden.

Naar Politiet ei bliver vidende om enhver
Fremmed, som ankommer i Districtet, kan der
aldrig existere noget alvorligt Politieopsyn.

At imidlertid denne Foranstaltning bør exe-
qveres med Conduite, og uden at fortrædige nogen
roelig retsindig Undersaat, er naturligt.

Men hvor er den Lov, især i Politiebæsenet,
som uden vedkommende Embedsconduite ikke kan
forfeile sit Væmmed? Noget vilkaarligt vil der iøv-
rigt stedse blive ved denne Deel af Politieopsynet.
Men i Øvrighedens Rettskaffenhed og gode Tæn-
kemaade, maae Staten stedse søge Garantie for
Misbrug.

§. 41.

Et Slags Løsgjængere drive i den senere Tid meget hyppigen om i Landet, og vist nok til stor Skade for den offentlige Sikkerhed, det er nemlig de reisende fremmede Haandværksvænde. I Almindelighed ere de ikke andet end Tiggere, der vandre fra Bye til Bye, og under Paaskud af at søge Arbeide, som de, naar det tilbydes dem, som oftest ikke ville modtage, blot indfinde sig for at søge Almisse.

Der ere de Egne, som de selv med deres Familier skareviis besøge, og deres Raade at tigge paa er saa paastrængende, at mange af Frygt give dem noget; der er dem, der, som Passet udbiser, i flere Aar saaledes har vandret om, uden at have havt Arbeide, og komme de til Kjobstæderne maae Laugene efter gamle Bedtægter understøtte dem. Naaget de have Paa som Haandværksvænde, kan man ikke engang stedse være vis paa at de høre til den Klasse, da de letteligen kunne tilbende sig et Paa, der er udstædt for andre. Man seer dagligen Klager i Aviserne over dette Onde, som en Landeplage, og det er høist nødvendigt, at der snart bruges kraftige Midler derimod. Det Kongelige danske Cancellie er, som man af de i denne Henseende udstædte Circulairer har erfaret, betænkt paa at raade Bod paa dette Onde, og vi kunne vist snart vente hensigtsmæssige Forbud i denne Henseende. Ved at træffe Foranstaltninger mod denne Ban

bren, bliver der i Særdeleshed at tage Hensyn til Vigtigheden af at forskaffe de forskjellige Haandværkere Leilighed til at faae duelige Svende, naar de trænge til samme, og tillige bør det komme i Betragtning, at man ikke ved alt for strenge Forholdsregler mod de fremmede Haandværks-svende, som indfinde sig her i Landet, foranlediger, at vore egne, naar de komme udenlands, ikke møde den Venstabelighed og Gjæstfrihed, som er sædvanlig ved de forskjellige Laug

Jeg kan ikke ansee denne idelige Omvandren af Haandværks-svende for andet end temporair, og en Følge af Krigsurolighederne, der har bragt mange ud af deres Næringsveie, ikke heller troer jeg, at her for Tiden i Landet er Mangel paa Haandværks-svende. Jeg anseer det derfor for en hensigtsmæssig Maade ganske at have denne Uorden, om Regeringen for en vis bestemt Tid s. Ex. et Aar forbød alle fremmede Haandværks-svende Adgang her i Landet, med mindre de vare forsynede med speciel Tilladelse af det Kongelige danske Cancellie, hvilken kunde meddeles dem efter Begjering og mod Caution af en boesat Mand her i Landet. Paa denne Maade vilde enhver Mester, om han skulde trænge til Svende, uagtet det gjorte Forbud, let blive i Stand til at faae en eller flere Svende forskrevne. Naar denne Frist først var udløben kunde man igjen gjøre Forsøg med at have Forbudet, dog burde det, ifølge min Formening anord-

nes at ingen Haandværksvoend maae have Ud- gang til Landet, med mindre hans Pas er paa- regnet af det danske Gesandtskab eller en dansk Consul paa det Sted, hvorfra han kommer, tillige burde han stedse forevise sit saakaldte Kundschaft.

Paa denne Maade vilde det gjaeres noget vanskeligere for Haandværksvoendene at vandre, og man fik nogenlunde Sikkerhed for, at de ere dem de give sig ud for. At isvrigt en fremmed Haandværksvoend, som treffes i Liggerie her i Landet, straffes efter Anordningerne er en Selv- følge. I Særdeleshed i Jylland klages der meget over den store Mængde saakaldte Ratmand og Glarmestere, der streife om og begaae Uordner.

Naar det executive Politie først er hensigts- mæssigen organiseret, og kan virke med Kraft, ville disse Misbrug, der kun vidne om Landpoli- tiets Kraftløshed, snart kunne høves.

6te Capitel.

Om Tyendevæsnen.

§. 42.

Baade i Kjøbstæderne og paa Landet hører man i disse Tider idelige Klager over Tjenestefolk, og over den Vanskelighed, det er at faae gode Subjecter og holde dem til Orden og Arbeidsom- hed. Den almindelige Tro er, at Mangelen ligger i 1ste Bindes 2det Hefte.

i Politie-Lovgivningen og de offentlige Foranstaltninger, og naar heri skeer en passende Forandring, saa troer man alting bliver godt. Det kan vel ikke nægtes, at Lovgivningen om Tyndevæsnet trænger til nogle forandrede Bestemmelser, for at tilveiebringe mere Orden i dette vigtige Forhold, men derved er ikke alt gjort. Naar man noie overveier Sagen, vil man finde, at der eksisterer Aarsager til de mange Uordner og Misligheder, som hverken Politie eller Politie-Lovgivningen kan hæve.

Menneskets Sæder ere i den senere Tid meget fordærvede, det kan ikke nægtes. Den gamle Lærelighed og Ærlighed findes kunielden. Lyst til Overdaadighed og Lediggang, Egennytte og mange andre Laster have taget overhaand. Det er naturligt, at dette i Særdeleshed spores hos Tyndevæsnet, der staaer paa det laveste Trin af Culturen, men man vil vist nok ogsaa finde denne Feil hos endeel af dem, der ere Husbonder og Madmødre især blandt Almuen. Man er derfor ubillig, naar man fordrer at Tjenestefolk skulle være fuldkomne, og besidde alle de gode Egenstæber, som man tildeels savner hos andre. Desuden naar man noie kunde kjende alle de forefaldende Uenigheder og Trætter, tør jeg paastaae, at man vilde finde, at der næsten ligesaa ofte er Feil fra Husbondens som Tjenestefolkens Side. Naar Sæderne ere forbedrede, naar der findes mere

Religiositet hos Almuen, naar Farvelighed og Noisomhed bliver en almindelig Dyd, saa vil Politiet letteligen kunne tilvejebringe den fornødne Orden i Lyendevæsenet.

I dette Capitel bliver her da kun Spørgsmaal om, hvad der fra Politievæsenets Side kan gøres, for saavidt mueligt at have endeel Misbrug, der finde Sted i Lyendeforholdet, som specielt er underlagt sammes Kessort.

§. 43.

At enhver, der vil og skal tage Tjeneste, kan erholde en saadan, at enhver, der vil have et Lyende, kan faae Leilighed til at erholde et dueligt Subject, og at der gives passende Tvangsmidler for at faae begge Contraparter til at opfylde deres gjensidige Forpligtelser, ere de vigtigste Gjensande for enhver LyendeAnordning.

Korordningen af 25de Marts 1791, §. 2, indeholder Bestemmelser, hvorledes enhver, der et kan forskaffe sig Tjeneste, kan faae Leilighed til at erholde en Condition. Dette Lovbud, der er meget hensigtsmæssigt, overholdes i Almindelighed ikke paa Landet. Det var at ønske, at der fra Politiets Side blev sørget for at dette skeede.

Naar Bestemmelserne i §. 3, om Virkningen af at forsømme-det, stedse bleve anvendte, vilde det snart komme i Gang. I Almindelighed vilde de, der længe have tjent i en Egn, og der faaet Forbindelser, ei forlade samme. Dette forarsaa

ger at mange ligge ledige, men dette bør og kan ei tilstådes. Bekjendtgjørelsen ved Kirkestevne, er iøvrigt vel et ganske tilstrækkelig, da det paa denne Maadeielden ret kommer til offentlig Kundskab, maaskee det kunde være mere hensigtsmæssigt, naar det blev fastsat, at sliq en Bekjendtgjørelse skulde skee ved en Seddel, der blev opslaaet udenfor Sognesfogdens Boepæl. Enhver, som vilde have Tjeneste, skulde da melde sig til Districtsfogden, som ved Sognesfogderne foranstalte det Fornødne.

§. 44.

Det er hoist vigtigt, at ingen antages i Tjeneste uden at være forsynet med et ordentligt Skudsmaal om sit forhen udviste Forhold, samt foregaaende Vandel, og sliq et Skudsmaal maae, for at svare til sin Hensigt, saavidt mueligt udstædes under offentlig Auctoritet.

Loven og ældre Anordninger have i denne Henseende paalagt Præsterne adskillige Pligter; men dette efterkommes in praxi ei, det paa sees i Almindelighed ikke, om nogen bortkæster sig uden Skudsmaal. Aarsagen dertil er vel egentlig, at der ingen Evangsmidler ere paabudne mod Bedkommende, der ei efterkomme det. Det er ligesaavel Pligt for Husbonden, ingen at fæste uden Skudsmaal, som for Tyendet, at forsyne sig med saadant.

Jeg troer derfor det sikkerste Middel til at tvinge Bedkommende, at efterkomme det Paabudne,

vilde være, om det blev gjort til en Lov, at enhver Tyendecontract, der var indgaaet imellem en Husbond og et Tyende, som ei var forsynet med Skudsmaal i loblig Form, skulde være uden Retskraft, saa at ingen af Parterne kunde tvinge den anden til Opfyldelsen. Dette vilde uden Tvivl snart have den tilsigtede Virkning.

Da det er Politiets Sag at vaage over dette Buds Efterlevelse, saa vilde det vel være rigtigst, at paalægge Districtsfogderne de Pligter, der efter Loven i denne Henseende paaligge Præsterne.

Bestemmelserne i Placaten af 4de Marts 1817, kunde i det Væsentlige udvides for Landet, og enhver, der forlader sin Tjeneste, skulde det paaligge at melde sig hos Districtsfogden, og forevise sit Skudsmaal, som denne da paategner. Da det egentlig kun skeer 2 Gange om Aaret, saa kan Arbeidet ei blive særdeles besværligt for Districtsfogden, og man kunde jo og tillægge ham en vis Betaling for hver Paategning f. Ex. 2 Mk. Sølv, hvilken Udgift ikke kan ansees for trykkende. Det stemplede Papiir til Skudsmaal, burde Bedkommende, i Følge min Formening, ogsaa være frietagne for at bruge, da det ofte paa Landet medfører Uleilighed at erholde det, og Indtægten, som deraf flyder for Kongens Casse, kan neppe ansees for at være nogen vigtig Gjenstand. Iøvrigt kan jeg med Hensyn til Skudsmaal ikke tilbageholde den Bemærkning, at de ofte kunde gjøre ligesaa megen

Skade som Nytte. En eensidig Attestation fra en Husbond om et Tyendes Opførsel i dets daglige Liv, bestemmer ofte sammes Skjæbne for bestandig, denne Attest gaaer ofte ud paa Tyendets Tærlighed, Paapassenhed og Lyst til at arbejde, m. m. er den ufordeeltigt, er det vanskeligt for det at faae Tjeneste, og stundom har Husbondens Behandlingsmaade fremvirket enkelte Udbrud af Lidenskab eller Ligegyldighed for Arbejde hos det Tyende, der under andre Omstændigheder vilde have været ganske anderledes. Hvor er det Menneske, hos hvem der ei opdages Feil, og disse er Husbonden berettiget til at paapege, og saaledes sætte Personen i ufordeeltigt Lys. Det burde blot ifølge min Formening blive Gienstand for Attestation i Skudsmaal, om Tyendet i sin Tjeneste har gjort sig skyldig i grove Laster og Forbrydelser, og saadan Grad af Opsætighed, Uduelighed og Skjædesløshed, at enhver, der vilde tage det i Tjeneste, i Forveien burde være underrettet derom, og hvad de sidstnævnte Udyder angaaer, burde de aldrig ansøges, med mindre Husbonden har fundet Anledning til at paatale dem; har han ikke villet gjøre det, maae man antage, at Tyendets Opførsel ei har været i den Grad slet, at enhver burde advares mod det.

Ellers er sandelig Tyendets Stilling i Staten i denne Henseende haardere end enhver andens, man fordrer, at det skal være fuldkomnere end

enhver anden, og dets Skjæbne er i enhver ildes
 findet Husbonds Hænder. Husbondens Ansvar-
 lighed for det udstædte Vidnesbyrd kan ei hæve
 dette, da man vel i Almindelighed ei kan fordrø,
 at han skal føre strengt Beviis for enhver Udyd
 af det nævnte Slags, som tillægges Tyendet, og
 desuden vil det altid blive let for ham at over-
 bevise Tyendet om een eller anden Feil.

Den foreslaaede Indskrænkning anseer jeg for
 at være overeensstemmende med Billighed, og ikke
 stridende mod Studsmaalets Viemed.

§. 45.

Jeg anseer det for en vigtig Grund til de
 idelige Misfornoielser og Klager baade fra Hus-
 bondernes og Tyendernes Side, at Contracten
 kun gaaer ud paa et halvt Aar. Ingen af Par-
 terne findes meget tilbøielig til at give efter og
 lempe sig efter den andens Svagheder og smaae
 Feil, fordi det er saa let for en Husbond at skifte
 Tyende eller for dette at forandre Condition.

Det kunde muligen bidrage til mere Over-
 bærelse og mere Jværlighed hos Tyendet for Husbon-
 dens Tjærb, naar Contracten blev indgaaet paa
 længere Tid f. Ex. et heelt Aar. Tyendet blev
 derved mere anseet og behandlet som Medlem af
 Familien og vilde føle mere Interesse for samme.

Er Tjenestetyendet udueligt, eller fører sig
 slet op, eller behandler Husbonden det utilbørlig

gen, da er det jo Grund til Contractens Ophævelse, og paa denne Maade er ingen af Parterne paa en ubillig Maade bunden. Det er isvrigt vanskeligt at bestemme, og vilde komme an paa en Prøve, om denne Forlængelse af Tjenestetiden vilde medføre sand Nytte.

§. 46.

Det er høist vigtigt, at en Tjende-Lovgivning indeholder passende Evangsmidler mod det Tjende og den Husbond, der ei opfylder den indgaaede Contract. Med Hensyn til dem, der ei indfinde sig i Tjenesten, eller til Utide forlade den, og den Husbond, der ei vil modtage et fæstet Tjende, eller i Utide bortviser det, indeholder Forordningen af 1791 Bestemmelser, i hvilke maaske hensigtsmæssigen kunde gjøres nogle Forandringer. Hvad Tjendet angaaer, da troer jeg man bør skjælne imellem de Tilfælde, hvor det af Modvillighed ei vil opfylde Contracten, og hvor det af andre Grunde seer sig foranlediget til at søge samme hævet. Hvad de sidstnævnte Tilfælde angaaer, bør det gjøres mueligt for Tjendet at opnaae dette, hvisaarsag der bør være fastsat, hvilken Skades-Erstaring det bør give den anden Contrahent, uden at det underkastes Straf, og i denne Henseende synes de gjeldende Bestemmelser at være nogenslunde passende, at det nemlig, naar det ei endnu har tiltraadt Tjenesten betaler $\frac{1}{2}$ Aars Løn,

og i Tilfælde at det allerede har tiltraadt samme $\frac{1}{2}$ Mars Løn, dog kunde det vel i første Fald ogsaa være $\frac{1}{2}$ Mars Løn, for ei at gjøre det for let at have Contracten.

Men skal Tyendet ansees berettiget paa denne Maade at have Contracten, bør det inden en vis bestemt Tid s. Ex. 8 Dage, adnare Husbonden derom, for at denne ei pludselig skal komme i Forlegenhed.

Imod modvillig Overtrædelse fra Tyendets Side, synes Anordningen ei at være streng nok. I Almindelighed bør Tyende Classen, i Følge min Formening, ei straffes med Bøder; de have sjelden mere end det Nødvendige, skulle de udrede Bøder, gribe de enten til ulovlige Midler, for at gjøre Udveie dertil, eller og det gaaer ud over Husbonden eller Frænder. Den, der udebliver kortere Tid end 8 Dage fra den Tjeneste hvortil han er fæstet, burde for hver Dag hensættes 1 Dag i simpelt Fængsel, den, der udebliver længere, straffes med Fængsel paa Vand og Brød fra 5 til 10 Dage, den, der modvillig forlader sin Tjeneste, bør straffes, naar det er ringere end 8 Dage, med Vand og Brød i saa mange Dage, som han er udebleven, den, der bliver længere borte; straffes med Vand og Brød fra 10 til 30 Dage.

Disse Evangelsmidler ville vist nok gjøre en gavnlig Virkning. Husbonden maatte i øvrigt i disse Tilfælde ikke kunne gjøre Fordring paa Er-

statning, ligesaalidet som han jo kan fordre den, naar han seer sig besøiet til i Utide at bortvise det Tyende, der har forseet sig.

Straffen for at huse en andens Tyende, kunde vel ogsaa stærkes noget. Forordningens §. 8 og 10 indeholde Bestemmelser om' hvad Godtgjørelse der tilkommer det Tyende, som Husbonden ei vil tage imod, eller i Utide bortviser; de 4 Mk. om Ugen i Kostpenge, som ere fastsatte, synes ikke at være passende eftrer Nutidens Priser, de bør uden Tvivl forhøies noget, ligesom der og vel bør gjøres Forskiel paa Kostpenge for en Karl og en Pige. Dog bør man vogte sig for at fastsatte Godtgjørelsen for Tyendet for høit, da manget ildefindet Tyende, kunde benytte dette for at gjøre Husbonden kied af sig, og saaledes paa en Maade tvinge ham til at have Contracten, da det ikke er enhveres Lust at søge Kettergang, og der ere mange Tilfælde, hvor det, uagtet Tyendet fører sig ilde ov, er vanskeligt at overbevise det en saadan Opførsel, der kunde berettige Husbonden til at bortvise det, desuden bør man tage Hensyn til, at Tyendet letteligen faaer en anden Condition, og saaledes ikke behøver saa meget til Underholdning.

§. 47.

Enhver Huusfader bør have en vis Myndighed over sine Huusfolk, for at kunne haandhave den fornødne Orden i sit Huus, udey at behøve

for enhver Ubetydelighed at tne til Øvrigheden, hvilket meget vilde svække hans Anseelse. Derfor har og Lovens 6—5—5 tillagt Husbonden den Ret, at udøve for smaae Forseelser Hustrugten mod sine Eyende.

Det kan ikke nægtes, at denne Rettighed letteligen kan misbruges af Husbundene, der ofte hverken have Sindighed eller Retsskaffenhed nok til at anvende den paa en vedborlig Maade. Men hvad er herved at gjøre? At indskrænke Husbonden for meget i Udøvelsen af denne Rettighed, at gjøre ham alt for ansvarlig for enhver liden Kædelse, vilde være det samme som om man ganske betog ham den.

Imidlertid troer jeg, at det vilde være nyttigt for at undgaae Misbrug, om det ved Lov nærmere blev bestemt, hvorvidt Husbonden maae gaae si Udøvelsen af Hustrugten, da de gjeldende Bestemmelser i saa Hensende ere affattede i for almindelige Udtryk, og ligesom dette foranlediger, at Egendet ikke er sikkert nok mod Mishandling, saa gjør det og mangen Husbond frygtsom, da han ei veed, hvorvidt han har Ret at gaae. Officerens Corrections-Ret over Soldaten, har megen Lighed med Hustrugten, og i den nyere militaire Lovgivning har Regenten seet sig foranlediget, at sætte bestemte Grændser for hiin. Jeg vilde derfor foreslaae at 6—5—5, 6, blev nyere bestemt saaledes, at det staaer en Husbond frit, for smaae For-

feelser at røve sit Tyende med nogle faae Kap af en Kiep paa Kyggen, eller nogle Slag af den flade Haand, men ikke paa nogen anden Maade. Har Husbonden udøvet denne Ret mere end 3 Gange mod et Tyende, maae det staae dette frit, for at fordre sin Dpførsel undersøgt og paa kjendt ved Retten. Husbondens Ret indskrænkes ikke derved paa nogen Maade, der kan svække hans Myndighed og Anseelse, men Grændsen for hans Rettighed bestemmes kun noget nærmere, og enhver tænksom Politiedommer vil vist nok kunne forebygge, at ikke disse Bestemmelser skulle kunne benyttes af et trætkehjært Tyende til at fortrædige en Husbond.

Naar i øvrigt Lovbudet i Placaten af 3die Decbr. 1755 §. 10, om Straf for det Tyende, der uden Grund klager over sin Husbond, udtrykkelig blev udvidet til Landet, vilde dette forebygge mange ugrundede Klager. Bemeldte Anordning forekommer mig i det Hele at indeholde nogle naiere Bestemmelser, og indlade sig i en Detail, som man savner i Tyende-Anordningen for Landet. Den i 2det Capitel foreslaaede Myndighed for Districtsfogderne at søge at bilægge Uenigheder, hvor i Særdeleshed gjælder for Tyendeværnet, og naar paa denne Maade enhver Husbond uden megen Vidtsøftighed og Reisen kan faae Ret over et slet Tyende, vil dette bidrage meget til Ordens Haandhævelse.

Dette er hvad jeg i denne Afhandling har fundet Anledning til at bemærke og foreslaae angaaende hvorvidt Politie og Politieforvaltning kan bidrage til at tilveiebringe mere Orden og god Etik i Tyndeforholdet, men jeg maae gjentage hvad jeg ovenfor har anført, det er ikke af denne Bestyrelsesgreen man skal vente alt. Man virke paa Opdragelsen, man stræbe at opvække mere Moralitet og Religiositet blandt Almuen, og man vil vist ei saameget trænge til Politiets Assistance af hvilken man sandelig fordrer for meget.

Syvende Capitel.

Om Veipolitiet.

§. 48.

En ikke ubigtig Gjenstand for et Landpolitie, der vil bortrydde enhver Hindring for Agerdyrkingens Fremme, er Haandhævelsen af Orden og god Etik paa alfare Veie. Naar Landmanden transporterer sine Producter, naar han henter sine Fornødenheder, bør han uforstyrret og uden at være udsat for Kornærvelser, kunne fortsætte sin Veie. Og den Eiendom, der ligger i Nærheden af offentlige Veie, bør være ligesaa sikker, som den, der ligger isoleret og affides. Denne Beskyttelse kan man med Føie fordrer af Landpolitiet. Forordning

gen af 13de Decbr. 1793, indeholder adskillige Bestemmelser, der sigte til Ordens Vedligeholdelse paa Weiene, og kun nogle faa Bemærkninger vil jeg i denne Henseende fremjætte, uden at indlade mig i den Deel af Weipolitiet, der egentlig horer til Weivæsenet, og som jeg anseer udenfor denne Afhandlings Diemed.

§. 49.

Naar den fornødne Orden i de øvrige Grene af Politievæsenet overholdes, naar der haveß vedbørligt Tilsyn med Kroerne, naar Løsgjængerie hemmes, er der allerede gjort meget, for at tilveiebringe Sikkerhed og Ro paa Weiene. Dette Djiemed vil desuden endnu lettere kunne opnaaes naar Politie-Vorighederne paa Landet erholde den foreslaaede Assistance. Jevnlige Patroulleringer af det ridende Politie paa Weiene, ville bidrage meget til at afværge mange Uordner, der nu finde Sted, og skiøndt Patrouillerne ikke kunne være overalt og til alle Tider, bevirke de i det mindste saameget, at de, der ville overtræde Lovene, aldrig vide sig sikre, og den Omständighed, at enhver der fornærmes let kan rye til en af de ansatte Districts-fogder, da det nu er vausseligst for ham directe at gaae til Vorigheden, anseer jeg for et stort Gode.

§. 50.

Med Hensyn til de nævnte Gjenstande vil jeg kun bemærke Følgende:

- 1) At toire Creature og lade dem gaae løse paa Landeveiene, er ligesaa vel stridende mod Weipolitiet, som mod de Love, der gaae ud paa at afværge Ufred. Da disse sidste deels ere betydelig skjærpede, deels endnu, ifølge mit ovenanførte, trænge til at skjærpes, saa anseer jeg den i Forordningen af 1793 §. 85, fastsatte Mulct ikke passende, hvorimod jeg formener, at enhver, der i saa Henseende forseer sig, bør ansees med samme Straf, som den, hvis Creature træffes paa anden Mand's Jord.
- 2) Ligesom enhver Vognmand efter §. 90, skal have sin Vogn mærket, for at man, naar fornødent gjøres, kan tage Kende af samme, saaledes troer jeg at det vilde være nyttigt, om enhver Landmand paa sine Kjellevogne havde sit Navn og Districtets Navn malet, og i Tilfælde af at han havde en Befordring, hvorpaa det ei kunde anbringes, f. Ex. Høst-vogne, kunde Kudsten have en Sæddel hæftet paa Hatten med samme Mærke.
- 3) En almindelig Ustkif er det, at flere Bønder, vogne kjøre i en Række paa Veien, og Kudstene tilstøde ingen at kjøre dem forbi, hvis aarsag de ofte krydse frem og tilbage for at

forhindre det, hvorved ikke fielden Slagsmaal og Ulykke forvoldes. Denne Ulfik burde haveſ, alvorlig Straf ſkulde faſſættes og Politiet vaage derover.

- 4) Naar de Nationale gaae til de aarlige Samlinger i Garniſonerne, og i Særdeleſhed naar de forlade ſamme, begaae de uſigelig mange Exceſſer. De gaae hobeviis, fortredige de Veifarende, ſpringe paa Vognene, ofte tage de Hefte paa Markerne, ride en Deel af Veien, og ſlippe dem ſiden loſe. Det er vaſſeligt for Politiet at forebygge diſſe hoifſkadelige Uordner; derimod troer jeg de kunne tildeels haveſ, naar Soldaten lige indtil han kom til ſit Hjem, blev ſat under militair Commando, ſaaledes at Folke-
ne bleve inddeelte i ſmaa Partier eſter Eg-
nen, hvor de ſkulde hen, og for hvert Partie en af de paalideligſte blev anſat ſom Op-
ſynsmand og Commanderende, ſom ſkulde overholde Orden, og ſtraf ved Hjemkomſten for Udrigheden angive den eller dem, der maatte have gjort ſig ſkyldige i Exceſſer. Naar de gaae til Samlingerne er dette vel ikke ſaa let iværkfatteligt. Det vilde være for vidloſtigt og blive overflødigt at opregne alle de Uordner, der begaaes og kunde begaaes paa Veiene. Jeg har anſeet det for tilſtræffeligt at paapege nogle af de Be-

tydeligste, og naar Politiet faaer mere Kraft, vil snart Orden tilveiebringes paa Veiene, ligesaavel som paa andre Steder.

A n h a n g .

Der er betydelig Forstjæl imellem de Instructioner, som af Regjeringen gives for visse Classer af Embedsmænd og Betjente, og dem, som af Embedsmænd gives de dem tilforordnede eller underordnede Mænd, som Forskrifter, hvorefter de i deres Bestillingers Udøvelse skulle rette sig. De førstnævnte ere at ansee som specielle Love, der fastsætte hvilke Slags Forretninger i Almindelighed høre til den omgæstionerede Bestilling, og tilige bestemme Grændsen for den Myndighed, der tilkommer de Embedsmænd, for hvilke de ere givne. De sidstnævnte indeholde bestemte og mere detaljerte Forskrifter, grundede deels i Lovene, deels i den Raade, paa hvilken vedkommende Embedsmænd ansee det meest hensigtsmæssigt at bringe det Befalede i Udøvelse, og efter hvilke da de Tilforordnede have at rette sig, forsaavidt de nemlig ere i Strid med den specielle Lov, der indeholder den for Bestillingen gjeldende Instruction.

At de af Regjeringen eller høie Autoriteter, i Folge speciel Kongelig Bemyndigelse, givne Instructioner kun i Almindelighed og uden at ind-

(15)

lade sig i stor Detail, skulde bestemme Vedkommendes Pligter, er indløsende, ligesom det og i særdeleshed i Politievæsenet maae overlades til Embedsmændene i mange Tilfælde efter egen Overbeviisning og Conduite at træffe adskillige Foranstaltninger.

Karværende Forslag til en Instruction for Districtsfogderne og Sognefogderne har jeg udarbejdet efter den anførte Synsmaade, hvisaarsag jeg kun i Almindelighed har paapeget deres Pligter, uden at indlade mig i en Detail, som jeg ikke anseer svarende til Tiemedet, da det maae være de respective Politie- og Vvrigheders Pligt, nærmere at instruere de dem tilforordnede Mænd.

Udkast til en Instruction.

A. for Districtsfogderne.

- 1) Districtsfogdernes Hovedbestemmelse er at gaae Politie- og Vvrighederne tilhaande i alt hvad der angaaer Justitiens og Politievæsenets Haandhævelse, hvisaarsag de have at udføre de af Vvrighederne i denne Henseende treffende Foranstaltninger, og selv vaage over god Orden, samt paasee at Lovene overholdes.
- 2) Saasnart de komme til Kundskab om nogen Lovovertrædelse begaaet i deres District,

have de at underrette Øvrigheden derom, og i Tilfælde af at nogen gribes i Forbrydelser af det grovere Slags, have de at anholde Forbryderen og sende ham til Øvrigheden.

Iøvrigt ere de i Almindelighed ikke berettigede, uden Øvrighedens Decret, at lade nogen hensætte i hvilken somhelst Arrest, eller foretage Visitation i noget Huus, men de have i paakommende Tilfælde at bevogte Personen eller Huset indtil de have indhentet Øvrighedens Resolution, eller og i al Fald indsende de Paagjældende til Øvrigheden.

- 3) Ligesom de i Almindelighed have at vaage over alle Politieloves Overholdelse, gjøres det dem til særdeles Pligt, at henvende deres Opmærksomhed paa de i Districtet sig opholdende Løsgjængere og Betlere, paa Overholdelsen af det, der er paabudet med Hensyn til Hegn og Fred, skadeligt Vands Afledning, og den fornødne Orden i Kroerne og paa Landeveiene.
- 4) De have derfor at skaffe sig nøie Kundskab om de i Districtet bosatte Personer, og drage Omsorg, for at alle Løsgjængere anholdes, og de der ei have nogen lovlig Næringsvei, tilholdes at vælge en saadan, samt at paasee at ingen nedsætter sig for at drive nogen

Slags Haaudtering, hvortil udfordres speciel Bemyndigelse, uden at være forsynet hermed.

- 5) De have at paasee, at enhver har sine Creature paa lobbefalet Naade mærkede, saa bør de, og, saavidt det staaer i deres Magt, drage Omsorg for at enhver nyder Fred paa paa sin Jord, og at løse Creature, der antræffes paa anden Mand's Marker eller Landeveiene, optages, samt at enhver, der forvolder Ufred, bliver draget til Ansvar efter Lovene.
- 6) Naar nogen Jordbruger forsømmer at aflede staaende Vand fra sine Marker, have de at indberette det til Ørigheden.
- 7) De bør jevnliggen undersøge om den lobbefalede Orden i Kroerne overholdes, samt alvorliggen paasee at ingen andre end Reifende og Weifarende hensidde der, for at drikke.
 Enhver, der uden dertil at være berettiget, giver sig af med Krohold, bør de drage Omsorg for vorder tiltalt.
- 8) De bør foranstalte, at der saavidt muligt vaages over at ingen Uordner begaaes paa Veiene, og forhjælpe enhver, som der fornærmes, til sin lovlige Rets Rydelse. Veiene bør de isvrigt selv jevnliggen befare, og indberette til Øvrighede, nnaar de bemærke Mangler.
- 9) De skulle føre et specielt Opsyn med de i Districtet varende Tienestetyende, og i særdeleshed paa lobbefalet Naade sørge for at

de, der ei selv kunne forskaffe sig Tjeneste, forhjelpes dertil.

Og ligesom de bør søge at jebne smaa Uenigheder mellem Husbond og Tyende, bør de til Politiebrighederne henvise de Sager, de ikke kunne bilægge, eller som ere af den Bestaaffenhed, at de ere Gjenstand for offentlig Paatale.

- 10) I private Politiefager ere de i Almindelighed at ansee som Forligelses Commissairer, i hvilken Henseende de i Forening med vedkommende Sognefoged maae søge at bilægge i Mindelighed Tvistigheder naar Vedkommende med Klager henvende sig til dem, og naar ei mindelig Forening er at tilveiebringe, have de at henvise Parterne til Retten, og hver Gang underrette Dommerne om, hvilke Sager de have henvist, samt, naar tillige for dem opgives, hvad Bidner der skulle føres, lade disse og Parterne tilsige til Møde ved Politie-Retten, hvorom ogsaa Dommerne underrettes. Hvad i Særdeleshed Afgjørelsen af Sager angaaende Ufred paa Markerne angaaer, have de nøie at rette sig efter hvad i saa Henseende er lovbefalet.
- 11) Sognefogderne og Oidermændene ere Districtsfogderne tilforordnede, for at gaae dem tilhaande i alt hvad deres Bestilling

angaaer, og have de alvorligen at paasee, at disse Mænd opfylde de dem paaliggende Pligter.

- 12) Vil nogen med Magt modsætte sig de Foranstaltninger, Districtsfogden i Medfør af sin Bestilling maatte træffe, er denne bemyndiget til at opfordre enhver, der er nærværende eller i Nærheden, at assistere ham og dertil er enhver forpligtet.
- 13) Alle Indberetninger og Anmeldelser fra Districtsfogderne skee umiddelbar og directe til Districts-*Politie*virigheden. Disse Indberetningers Afsendelse, ligesom ogsaa Personers Bevogtning og Hensførelse til *Øvrigh*heden, skeer ved Districtets Hushænd, som dertil efter loblig Umgang tilfiges, og ere forpligtede under Mulct at efterkomme, hvad der paalægges dem.
- 14) I øvrigt er det Districtsfogdernes Pligt at forskaffe sig nøie Kundskab om de gjældende *Politie*love, for at kunne paasee disses Efterlevelse, og vide hvad de i ethvert Tilfælde have at iagttage.

B. For Sognefogderne som *Politie*-Opsynsmænd.

- 1) Sognefogdernes Hovedbestemmelse er: at udføre *Øvrigh*hedens og Districtsfogdens Befalning.

ger og Foranstaltninger, som høre til Justitiens og Politieæfenets Haandhævelse.

- 2) Deres nærmeste Koresatte er Districtsfogden, for hvem de have at anmeldte enhver Lovovertrædelse, de komme til Kundskab om, ligesom de og have nsiagtigen at følge de Korfrifter, der af ham gives dem, enten directe eller efter Øvrighedens Befaling, og som sigte til at hemme en enkelt Uorden, eller Uordener i Almindelighed.
- 3) Naar de af Districtsfogden beordres, at undersøge om Politielovene een eller anden Gjenstand betræffende, overholdes, have de efter Pligt og Sambittighed at foretage en sliq Undersøgelse og derefter uden Persons Ansæelse at afgive en sandfærdig Beretning.
- 4) Naar nogen gribes i Forbrydelser af det grovere Slags, saasom Drab, Tyverie og deslige, har Sognefogden at foranstalte den Skyldige henbragt til Districtsfogden, og til ham at indberette Sagens Sammenhæng.
- 5) Fremmede Omløbere bør Sognefogden ligeledes anholde og transportere til Districtsfogden.
- 6) Dem, som ikke selv kunne forskaffe sig Ejeneste, har Sognefogden paa lovbefalet Maade at forhjælpe dertil.
- 7) Naar han af Districtsfogden dertil beordres, har Sognefogden at være overværende naar

mindelig Forening søges tilveiebragt i Politiefager.

- 8) Sognefogderne, som ere ansatte for at gaae i Særdeleshed Districtsfogderne tilhaande ved Politieopsynet, hver i sit Sogn, maae i Almindelighed ikke paa egen Haand træffe noget Slags Foranstaltninger, men de have i ethvert Tilfælde at indhente Forholdsregler af Districtsfogden.

*

*

*

I Følge det Kongelige Landhuusholdnings-Selskabs i 3 Aar gjentagne Priisopgave; Udarbejdelsen af et Forslag til et med Hensyn til Agerdyrkingens Fremme velordnet Landpolitie, indkom i Aaret 1818 forestaaende Afhandling til Selskabet.

Censorerens Dom løb i det Væsentlige ud paa, at de vel ikke kunde ubetinget tiltræde alle Forfatterens Forslag, men at de dog fandt, at han viste sig som en tænkende Mand, der føler levende Interesse for en hensigtsmæssig Politieorden, og som tillige erkjender Grændserne for Politielove og Politie Indretninger; at han derfor ikke venter eller kræver alt af Politievæsenet, og vil ikke at al borgerlig Frihed eller Statens Kraft skal bringes til Offer for at skaffe et velordnet Politie tilveie. Hans Forslag ere desaaarsag

for det meste iværksfættelige og fortjene nærmere Prøvelse.

Selskabet besluttede derfor at tilkjende Forfatteren den udsatte Præmie: Selskabets første Medaille i Guld, og til det Kongelige danske Cancellie at indsende Afhandlingen tilligemed Censorerne's Vota.

Angaaende en nye Fordeling af Veiarbeidet i Brøndshøi Sogn, Kjøbenhavns Amt.

(Et Brev med Bilag fra Hr. Pastor Konne.)

S. T. Hr. Kammerraad Drevsen!

Herhos har jeg den Ære, at tilsende Dem et Exempl. af den trykte Efterretning om "Fordelingen af Veiarbeidet in natura paa det contribuerende Hartkorn med Hensyn til de mindre Landeveie og Biveiene paa Kjøbenhavns Amts Kytter-Distrikt, indrettet sogneviis. No. 1. Brøndshøi Sogn. Tilgnet største Lodsseier i Sognet, Sognefoged Christian Rasmussen i Husum.

Fordelingen synes at være en sand Forbedring i det saare trykkende Veiarbeide, da de, som muligt have haft Veiparter paa 12 til 16 eller flere, forskjellige, nærmere og fjærnere Steder, nu have faaet dem saaledes paa tre Steder, forudsat, at de og hase kun en Veipart paa Hovedlandeveiene; det er ligeledes væsentlige Forbedringer, at Veiparterne ere lagte nærmere ved de Vedkommende, end forhen, at det er hver Mand tilkjendegivet, hvor mange Favne han har at vedligeholde pr. Ede. Hartkorn, hvor meget dette bidrager i een Sum, hvor hans Stykke ligger, og at herom er meddelt trykt Efterretning, som altsaa letteligen kan tildeles Alle og læses af de Fleste. Stor Lettelse er herved bevirket for den arme Bonde og mange Slags Misbrug forebyggede. Det gjør

Amtets Politimester Hr. Cancellieraad Wedege megen Ære, at han saaledes har taget Hensyn paa, hvad der offentlig er yttret om den tunge Byrde, der fra gammel Tid, til største Tab for Staten, har hvilet paa Agerdyrkeren, uden at komme Nogen til Nytte, i det Tiden spildtes og de physiske Kræfter bortdsledes, ved at fare i Øster og Vester, Sønden og Norden, for at anlægge eller vedligeholde eet Stykke Wei her og et andet Stykke der, og i det Bonden stillede blot for alle Vedkommendes Forurettelser ic.

Dem, Hr. Kammerraad, som Udgiiver af L. oef. L. maae det og være en nye Anledning til Glæde, formedelst Tidenderne at have medvirket til denne vigtige Sags Forbedring; ogsaa er jeg vis paa, at De med stor Fornøielse i nye L. oef. L. vil offentliggjøre hiin "Fordeling af Weiarbeidet" eller et Udtog af samme, til Efterretning og Weiledelse for de Weisfiskaler, som endnu ikke have begyndt sliq Forbedring, der vist nok fortjener Opmærksomhed overalt i Landets Provindsfer, saalænge Weiarbeidet skal vedblive at lignes paa Hartkornet.

Som den, der før har offentlig foret Anke over nogle af de Uordener, som her og der kunde finde og fandt Sted ved Weiarbeidet, har jeg troet mig dobbelt forpligtet til at publicere en Fordeling, der baade gjør Hr. Cancellieraad Wedege, som Weisfiskal, Ære, og hvis Indførelse her paa Amtet maae, vidne om, at man ikke taler forgjæves, naar

man sine ira & studio taler for den gode Sag, hvortil altsaa Mange, som pleie ikke at haabe nogen Frugt af deres Bestræbelser, men at frygte for Uleilighederne, ved dette for Landmanden paa Kjøbenhavns Amt saa lykkelige Udfald, ville sole sig kraftigen opmuntrede. Til Slutning har jeg den Ære at nævne mig Deres Velbyrdigheds
 ærbødigst hengivne

B. F. Rønne.

Snngbys d. 21de April 1819.

Med sand Fornøielse opfylder jeg Hr. Pastor Rønnes Opfordring, da man maae ønske en saa nyttig og hensigtsmæssig Indretning, som den Hr. Cancellieraad Wedege herved har iværksat, al muelig Publicitet; og jeg troer ikke at kunne bedre gaae Sagen, end ved in extenso at levere det som Hr. Cancellieraaden denne Sag vedkommende selv har behaget at publicere, da dette kan tjene andre ligesindede Mænd til Veiledning ved lignende Indretninger.

Udgiveren.

E. St. Efterat forestaaende mit Brev var indleveret, men førend det sendtes mig, for at corrigeres, erfoer jeg, at den omhandlede Fordeling af Bearbejdet endnu ikke havde erholdt Høie Vedkommendes Approbation; men var taget under Overveielse. Desto glædeligere, at det, under Dyrighedens noieste Prøvelse vil, om mueligt, naae en større Fuldkommenhed, inden det, som gjeldende for Amtet, almindeligen indføres.

B. F. Rønne.

I Folge Anordningerne om Wei- Væsenet tilkommer det Brøndshøj Sogn, efter dets Hartkorn, foruden Arbeidet ved den 1ste Klasse af Weie, eller Hoved-Landeveiene, ved Arbeide in natura at vedligeholde følgende Weistrækninger, nemlig:

Af anden Klasse, eller de mindre, i hvis Vedligeholdelse hele Amtet bør deeltage, forholds-
mæssigen 2926 Favne $2\frac{1}{2}$ Rod, hvoraf der er tildeelt
Utterslev og Emdrup Byer paa Frederiksborg gamle
Landeveie á 5 Favne 5 Rod 9 Tommer pr. Lønde
Hartkorn, et Stykke paa 1086 Favne $2\frac{1}{2}$ Rod
og Brøndshøj, Vand-
løse og Husum Byer paa
Frederiksfunds gamle Lande-
vei á 5 Favne 1 Rod 9 Tom-
mer pr. Lønde Hartkorn, et
Stykke paa . . . 1840 — I —

I alt af mindre Landeveie 2926 Favne $3\frac{1}{2}$ Rod

Af tredie Klasse, eller Biveiene, har Sognet inden dets Grændser følgende Weie at vedligeholde:

No. 1. En Wei som begynder ved Frederiksborg gamle Landevei, gaaer igjennem Utterslev Bye over Frederiksfunds gamle Landevei forbi Bellahøj, og ender ved Godthaabs Weien. Gaaer allene over Utterslev Marker og indeholder . . . 1627 Favne $1\frac{2}{3}$ Rod

Lateris 1627 Favne $1\frac{2}{3}$ Rod

Transport 1627 Favne $1\frac{1}{2}$ Fod

Er tildeelt Beboerne af Utterslev til Bedligeholdelse med 13 Favne $6\frac{1}{2}$ Tomme pr. Tonde Hartkorn i 16 Weiparter, med nogle faa Favnes Afslag og Tillæg efter Weiens Bestaaffenhed.

- No. 2. En Wei, som begynder ved Helsingørs Hoved-Landevei, gaaer igjennem Emdrup Bye til Frederiksborg gamle Landevei over Emdrup Marker, allene og indeholder . . . 1030 — $1\frac{1}{2}$ —

Er tildeelt Beboerne af Emdrup til Bedligeholdelse med 17 Favne 4 Fod 7 Tommer pr. Tde Hartkorn i 7 Weiparter.

- No. 3. En Wei, som begynder ved Godthaabsveien, gaaer igjennem Brøndshoy Bye til Frederiksfunds Landevei og indeholder . 562 — $2\frac{1}{2}$ —

- No. 4. En Wei, som begynder ved Frederiksfunds gamle

Lateris 3219 Favne $5\frac{1}{2}$ Fod

Transport 3219 Favne $5\frac{1}{2}$ Fod
 Landevei, gaaer til Brøndø,
 høiholm og videre og inde-
 holder 553 — 2 $\frac{1}{4}$ —

Disse 2de Veie gaae
 allene over Brøndøhøy
 Marker og ere tildeelte
 Brøndøhøy Bys Beboere
 til Vedligeholdelse med
 6 Favne 4 Fod 11 Tom-
 mer pr. Ede Hartkorn i
 9 Veiparter paa No. 3
 og med 5 Favne 1 Fod 9 $\frac{1}{2}$
 Tomme pr. Ede Hartkorn
 i 10 Parter paa No. 4,
 da Sognepræsten i Følge
 en Over-Politierets Dom
 maae for 22 Lønder Hart-
 korn deeltage i den sidste
 Veis Vedligeholdelse.

No. 5. En Veie, som begynder
 ved Slusen ved Kalefister-
 huset, støder paa Veien,
 som fører til Islemark og
 ender ved denne Veie,
 gaaer allene over Vand-
 løse Marker og indeholder 1221 — , —

Lateris 4994 Favne $2\frac{1}{2}$ Fod

Transport 4994 Kavne $2\frac{1}{2}$ Fod

Er tildeelt Beboerne
af Vandløse til Bedlige-
holdelse med 11 Kavne
 $1\frac{1}{2}$ Tommer pr. Ede Hart-
forn i 14 Weiparter.

No. 6. En Wei, som begynder
der hvor foregaaende Wei
ender, og gaaer til Isle-
mark, og videre igjen fra
Broen ved Islehuus over
Frederiksfunds gamle Kan-
devei til Morkhoy Mar-
festiæl. Gaaer alene over
Husum Marker og inde-
holder 1489 — $3\frac{1}{2}$ —

Er tildeelt Beboerne
af Husum til Bedlige-
holdelse med 9 Kavne 4
Fod $3\frac{1}{2}$ Tomme pr. Ede
Hartforn i 17 Weiparter.

I alt af Biveie 6484 Kavne , Fod

F o r d e l i n g.

Løbe No.	Veiparticipanternes Navne.	Hartkorn.		Veipart til beständig Væbligeholdelse.							
				Paa de mindre Landeveie.		Paa Biveiene.					
				Størrelse.	Beliggenhed.	Størrelse.	Beliggenhed.				
	A. Utterslev Bye.	Fr.	Skp.	Skf.	Alb.	Kon.	Job.	Frederiksborg gamle Landevei.	Kon.	Job.	
1.	Jens Pedersen 43 F.	7	1	2	1 $\frac{1}{2}$			ud for Justitsraad Pedersens Lob.	93	-	1ste Part paa No. 1.
	Gamle Peder Pedersen 6 -	1	-	-	-	49	-		13	-	
2.	Unge Peder Pedersen	7	6	-	1 $\frac{1}{2}$	46	1 $\frac{1}{2}$	for samme.	100	-	2den dito.
3.	Christen Andersen	7	6	-	1 $\frac{1}{2}$	46	1 $\frac{1}{2}$	for samme.	101	2	3die dito.
4.	Niels Andersen	7	6	-	1 $\frac{1}{2}$	46	1 $\frac{1}{2}$	for samme.	100	4	4de dito.
5.	Hjrekubst Bruun	7	6	-	1 $\frac{1}{2}$	46	1 $\frac{1}{2}$	for samme og for sin egen Lob.	100	4	5te dito.
6.	Justitsraad Pedersen	7	6	-	1 $\frac{1}{2}$	46	1 $\frac{1}{2}$	ud for Hjrekubst Bruuns Lob.	90	-	6te dito.
7.	Peiter Iversens Enke	7	6	-	1 $\frac{1}{2}$	46	1 $\frac{1}{2}$	for samme.	95	-	7de dito.
8.	Rasmus Christensen	7	6	-	1 $\frac{1}{2}$	46	1 $\frac{1}{2}$	for Christen Andersens Lob.	95	-	8de dito.
9.	Johan Peitersen 45 F.	7	4	1	1 $\frac{1}{2}$						
	Niels Ibsen 1 -	-	1	1	2 $\frac{1}{2}$	46	-	for samme.	103	1 $\frac{1}{2}$	9de dito.
10.	Anders Christensen 41-5	7	-	-	-						
	Eilert Møller 3-5	-	5	-	2 $\frac{1}{2}$						
	Christen Andersen 3 $\frac{1}{2}$	-	1	-	1	46	1 $\frac{1}{2}$	for samme og noget ud for Ped. Pedersens Lob.	104	-	11te dito.
11.	Bognmand Johnsens Enke	7	4	1	1 $\frac{1}{2}$	45	4	for samme og noget ud for And. Christensens Lob.	103	-	10de dito.
12.	Peder Larsen	7	6	-	1 $\frac{1}{2}$	46	1 $\frac{1}{2}$	for Anders Christensens Lob.	105	4	12te dito.
13.	Mads Andersen	7	4	-	2 $\frac{1}{2}$	45	-	for Eilert Møllers Lob.	105	4	13de dito.
14.	Søren Pedersen	7	6	-	1 $\frac{1}{2}$	46	1 $\frac{1}{2}$	for samme.	105	4	16de og sidste Part.
15.	Søren Sørensen	7	6	-	1 $\frac{1}{2}$	46	1 $\frac{1}{2}$	ud for Møllen.	105	4	15de dito.
16.	Capitain Lütken	7	6	-	1 $\frac{1}{2}$	46	1 $\frac{1}{2}$	for Christen Andersens Lob.	105	4	14de dito.
	Summa	124	2	2	2$\frac{1}{4}$	740	4		1027	1$\frac{1}{2}$	

Løbe No.	Veiparticipanternes Navne.	Hartkorn.		Veipart til beständig Væbligeholdelse.							
				Paa de mindre Landeveie.		Paa Biveiene.					
				Størrelse.	Beliggenhed.	Størrelse.	Beliggenhed.				
	B. Emdrup Bye.	Fr.	Skp.	Skf.	Alb.	Kon.	Job.	Frederiksborg gamle Landevei.	Kon.	Job.	
1.	Anders Pedersen 77-4	13	-	-	1 $\frac{1}{2}$			ud for Christen Andersens Lob.	232	-	5te Part paa No. 2.
	Grosferer N. David 6-2	1	-	1	1 $\frac{1}{2}$	84	-		18	-	
2.	Uhrmager Jørgensen	12	-	-	-	71	3	for samme.	214	-	4de dito.
3.	Hammershøj	8	-	-	-	47	4	ud for Peder Pedersens Lob.	142	-	1ste dito.
4.	Niels Pedersen	8	1	1	-	48	3 $\frac{1}{2}$	for samme.	145	-	2den dito.
5.	Jens Andersen	7	-	2	1 $\frac{1}{2}$	42	2	for samme.	126	-	6te dito.
6.	Dito	7	-	2	1 $\frac{1}{2}$	42	2	for samme.	126	-	7de og sidste Part.
7.	Froken Pico	1	4	1	-	9	1	ud for Jens Andersens Lob. Sognefjet No. 1.	27	1 $\frac{1}{2}$	3die dito.
	Summa	58	-	-	-	345	3$\frac{1}{2}$		1030	1$\frac{1}{2}$	
	C. Brøndehøj Bye.							Frederiksbunds gamle Landevei. Begynder ved Lygten.			
1.	Ole Hansen	9	4	3	-	50	4 $\frac{1}{2}$	ud for Justitsraad Pedersens Lob.	66	-	6te Part paa No. 3.
	Grosferer Stampe	9	4	3	-	50	4 $\frac{1}{2}$	for samme.	50	-	7de dito No. 4.
2.	Peter Larsen	9	4	3	-	50	4 $\frac{1}{2}$	for samme.	66	-	7de dito No. 3.
	Brøndeviinst. Møller	9	4	3	-	50	4 $\frac{1}{2}$	for samme.	50	-	8de dito No. 4.
3.	Jacob Rasmusens Enke	9	4	3	-	50	4 $\frac{1}{2}$	for samme.	66	-	2den dito No. 3.
	Mathias Jensen	9	4	3	-	50	4 $\frac{1}{2}$	for samme.	50	-	3die dito No. 4.
4.	Grosferer Beyer	9	4	3	-	50	4 $\frac{1}{2}$	for samme.	66	-	3die dito No. 3.
	Rasmus Christiansen	9	4	3	-	50	4 $\frac{1}{2}$	for samme.	50	-	4de dito No. 4.
5.	Band-Commissionen	5	5	3	-	30	-	for samme.	66	-	8de dito No. 3.
	Sognepræsten Hr. Møller for 22 Fr. Hartkorn	-	-	-	-	-	-		50	-	9de dito No. 4.
	Summa	82	3	3	-	436	-		34	2$\frac{1}{2}$	5te dito No. 3.
									36	2$\frac{1}{2}$	6te dito No. 4.
									117	-	9de dito No. 3.
									115	4$\frac{1}{2}$	10de dito No. 4.

Løbe No.	Veiparticipanternes Navne.	Hartkorn.		Veipart til bestandig Vedligeholdelse.								
				Paa de mindre Landeveie.				Paa Biveiene.				
				Storrelse.		Beliggenhed.		Storrelse.		Beliggenhed.		
	D. Wandløse Bye.	Adr.	Stp.	Stk.	Alb.	Fon.	Fob.	Frederiksfunds gamle Landevei.	Fon.	Fob.		
1.	Mads Espensen	11	6	3	1½	62	5½	for Justitsraad Gedderens Lob.	130	4	1ste Part paa No. 5.	
2.	Hæstehandler Olsen	3	7	2	½	20	5½	for samme.	43	4	2den dito.	
3.	Lieutenant Hoffmann	7	7	1	½	41	5½	for samme.	87	1½	3die dito.	
4.	Unge Søren Sørensen	7	7	1	½	41	5½	ud for Peder Iversens Enkes Lob.	87	1½	4de dito.	
5.	Peder Nielsen	7	7	1	½	41	5½	for samme.	87	1½	5te dito.	
6.	Gamle Søren Sørensen	7	7	1	½	41	5½	for samme.	87	1½	6te dito.	
7.	Muurmester Egerod	7	7	1	½	41	5½	for samme.	87	1½	7de dito.	
8.	Hans Hansen	7	7	1	½	41	5½	for samme.	87	1½	8de dito.	
9.	Hans Jensens Enke	7	7	1	½	41	5½	ud for Etedet Nøysomhed.	87	1½	9de dito.	
10.	Niels Sørensen	7	7	1	½	41	5½	ud for Rasmus Christensens Lob.	87	1½	10de dito.	
11.	Brændeviinsb. Heytmann	7	7	1	½	41	5½	for samme.	87	1½	11te dito.	
12.	Bogholder August	7	7	1	½	41	5½	ud for Capitain Lützens Lob.	87	1½	12te dito.	
13.	Anders Pedersen	7	7	1	½	41	5½	for samme.	87	1½	13de dito.	
14.	Bogholder August	7	7	1	½	41	5½	for samme.	87	1½	14de og sidste Part.	
	Summa	110	6	1	1	586	5		1221	-		

E. Husum Bye.												
Løbe No.	Veiparticipanternes Navne.	Hartkorn.		Veipart til bestandig Vedligeholdelse.								
				Paa de mindre Landeveie.				Paa Biveiene.				
		Storrelse.		Beliggenhed.		Storrelse.		Beliggenhed.				
1.	Christen Andersen	8	1	1	2½	43	1	for samme.	79	1½	1ste Part paa No. 6.	
2.	Christen Larsen	10	2	1	-	54	3	ud for Ole Hansens Lob.	100	-	2den dito.	
3.	Christen Hansens Enke	10	2	1	-	54	3	for samme.	100	-	3die dito.	
4.	Hans Nielsen	6	5	3	-	35	3	for samme.	66	-	4de dito.	
5.	Jens Nielsen	8	1	1	2½	43	1	for samme.	79	1½	5te dito.	
	Summa	43	5	-	1½	230	5		424	3		

Løbe No.	Veiparticipanternes Navne.	Hartkorn.		Veipart til bestandig Vedligeholdelse.								
				Paa de mindre Landeveie.				Paa Biveiene.				
				Storrelse.		Beliggenhed.		Storrelse.		Beliggenhed.		
	Transport	Adr.	Stp.	Stk.	Alb.	Fon.	Fob.	Frederiksfunds gamle Landevei.	Fon.	Fob.		
6.	Jørgen Nielsen	43	5	-	1½	230	5		424	3		
7.	Jørgen Nielsen	10	2	1	-	54	3	for Ole Hansens Lob.	100	-	6te Part paa No. 6.	
8.	Arendt Nielsen	8	1	1	2½	43	1	ud for Præstens Lob.	79	1½	7de dito.	
9.	Lars Pedersen	8	1	1	2½	43	1	Brøndshøj Gade.	79	1½	8de dito.	
10.	Niels Andersen	8	1	1	2½	43	1	paa samme.	79	1½	9de dito.	
11.	Poul Johansen	8	1	1	2½	43	1	paa samme.	79	1½	10de dito.	
12.	Hans Rasmussen	8	1	1	2½	43	1	ud for Præstens Lob.	79	1½	11te dito.	
13.	Rasmus Jensen	8	1	1	2½	43	1	for samme.	79	1½	12te dito.	
14.	Esgbd. Christ. Rasmussen	15	3	1	1½	82	2	for samme.	150	4½	13de dito.	
15.	Hans Nielsen	5	1	1	1½	27	1	for Jens Nielsens Lob.	50	-	14de dito.	
16.	Søren Jensen	10	2	1	-	54	3	for samme.	100	-	15de dito.	
17.	Jens Pedersen	10	2	1	-	54	3	for samme.	100	-	16de dito.	
	Jochum Hansen	10	2	1	-	54	3	for samme. Eogneftiel No. 1.	100	-	17de og sidste Part.	
	Summa	154	3	1	-	817	2		1499	4½		

Kjøbenhavns-Amts Politikammer den 30te November 1818.

W e d e g e .

E. Eft. Eftv. Hr. Pastor Møllers muntlige Meddelelse, at det vare en Kælltagelse, at Brøndshøj Præstegaard er onsat for Veiarbejde *in natura*, da den intet contribuabelt Hartkorn skal have.

B. F. Rønne.

Mottoet.

— Omnium autem rerum, ex quibus aliquid
adquiritur, nihil est Agricultura melius, nihil uberius,
nihil dulcius, nihil homine libero dignius.

Cicero de officiis. l. I. c. 42.

Det hele Sted hos den agtværdige romerſke
Philosoph lyder ſaaledes: "De Kunſter og Videns-
ſkaber, ſom fordr mere end almindelig Indſigt, og
medføre et ikke ubetydeligt Gavn, ſaaſom Lægekunſten,
Bygningskunſten, Læren om Pligterne, de hædre dem,
ſom opoffre ſig dertil. Men Kjøbmandſkab, ſom falder
i Hoferie, er en daarlig Syffel; det ſtorre Han-
delskab derimod, ſom lader hidkomne Varer fra
fra andre Egne, og uden Overmod lader mange
leve med ſig, er ikke at dadle; ja det synes endog
med rette at fortjene Roes, naar det, nøjet med
den erholdte Binding, anvender den paa Land-
Eiendomme. Men af alle Tæringsveie er ingen
bedre, overflødiger, behageligere, eller den fri
Mand værdigere end Agerdyrkningen."

Iſte Bindes 3die Hefte.

(16)

Skulde denne store Sandhed, udtrykket i saa Ord, kunne kaldes i Tvivl? Hvilken Erhvervsfilde kan være bedre end Agerdyrkningen, hvorved vi næsten uafsladeligen have Naturen, dens underfulde Virkninger og mangfoldige Phænomener for Os; hvor det næsten uafbrudt er os tilfødt at betragte huse, i det vi stræbe at udgrunde disse; og hvor vi, ved de Betragtninger, vi herved anstille, de Jagttagelser vi gjøre, uimodstaaeligen henrives til den Tanke: Gud hvor er Du stor, god og mangfoldig! en Følelse hvis undeblivelige Følge er, at vi vorde bedre Mennesker, bedre Borgere og altsaa lykkeligere!

Nei! Ingen Erhvervsfilde er bedre end Agerdyrkningen og ingen overflødigere, thi den hviler paa Naturens uudtømmelige, og sig stedse fornyende Kræfter. Dens Væld flyder uafsladeligen og vender i evigt uafbrudt Kredsløb tilbage til sit Udspring, for atter at udgyde sig og lædste den Tørstige. Ved skjonsom Behandling udtørres aldrig Kilden; men behandles den med Omhu; sættes et fredende Hegn om den; renser den; planter et styggefuldt Træ ved dens Bredde; ledes enhver liden Bæk dertil, saa forøges dens Bandede aarligen, og den vorder tilsidst en Aa, der ei blot kan vande den sædvanlige Eng og lædste fin Eier, men endog formaaer, henledt paa en gold nærliggende Sandstrækning, at dække denne midt

i Ørkenen med Disernes Grønhed, og alt det Gode, som udvælger af Ceres's Oversflodighedshorn.

Vel kan en fiendtlig Haand tildeels eller ganske affjære den Na, hvorfra min Kilde sprang; vel kan jeg ved Ligegyldighed udsætte den for at plumres af fremmede Dyr, eller ubeskyttet, at udtørres af Solens brandende Straaler, eller de tørrende Vinde; vel kan jeg ved et Misgreb gennemstikke det Leerlag, hvorpaa Kilden i Martusinder gled, og derved nedsænke den i et bundløst ufrugtbart Sandlag, og saaledes aldeles tabe den; men intet af dette kan lægges Kilden til Last; thi aldrig saa snart giver Kunst eller Natur den igjensit gamle Løb, før den atter stues ligesaa overflødig som forhen.

Ei mindre behagelig er denne Erhvervskilde! Omgiven af den smilende Natur; i en sund frie Luft, og ved Arbejde, der yder Legemet gavnlige Bevægelser, erhverver Landmanden sig den Kraft, den Sundhed, uden hvilken Livets Tillokkelser svinde brat. Til Gode for hans Sjæl passerer Naturens og Kunstens Frembringelser, der dagligen forandres, ligesom Revue for hans forskende Die. Træt af at betragte den til sin Plet fængslede Plante, kaster han Blikket paa de Skabninger, der saa at sige ommyldre ham, dem han ved sin Lands Kraft, ligesom ved et Guddomsord, har fremkaldet af sin Fædrenejord, og nu med Omhed pleier og rundelir

gen fodrer. Hans Tid er deelt mellem Mandens og Legemets Virksomhed, og saavel dets Frembringelser, som hins Opdagelser, fylde hans Bryst med lige Glæde!

Og hvilken Erhvervskilde kan være den frie Mand værdigere end Agerdyrkningen? Denne Grundvold til Millioner lykkelige Skabningers Tilværelse; denne Grundvold, hvorpaa Selstabelighed, Cultur, Kunster og Videnskaber hvile. Lad denne trives, og Millioner lykkelige Skabninger lobprise Gudheds Gud; lad denne forsvinde, og det vorder øde og stille paa Jorden, hvis Overflade snart lig dækkes af mørke Skove, hvor vilde Dyr føre Herredømmet, og faa nøgne, frygtsomme Mennesker æde, lig store Aber, Olden ved Trærnes Rodder. Ingen blodige Laurbær omgive Landmandens Tinding; kun Millioner Planter segne for hans krumme Sværd, sine Geldtslag leverer han mod Heder og øde Jorder, hans Trophæer ere sammentrængte Afgrøder og lange svære Ax, hans Seierskraab lyde fra talrige Hjerde, i hoist forskjellige og forunderlige Toner. Ingen Erhvervskilde er derfor den frie Mand værdigere end Agerdyrkningen. Dog — hvorhen vilde Tanken i sin Flugt lede mig, om jeg ei med Kraft løsrev mig. Mit Diemed er naaet, i det jeg her har viist, hvad jeg troer hiin store Taler underlagde hine indholdsrige Ord, der ikke bør bindes til Tid og Sted.

ei tænkes udtalede om den ved Lidomsstændighe-
der eller personlige Forhold betingede Agerdyrkning,
men om Agerdyrkingen, som et selvstændigt, uind-
skrænket Væsen, saaledes, som den ofte er, ofte
kunde være, og, som jeg ønskede den for mit Fæ-
dreland, stedse maatte være!!

Bemærkninger over Huusmands-Hoveriet, foranledigede ved Gjennemlæsning af Hr. Pastor Petersens Afhandling i Landoeconomiske Tidenders 9de Bind's 2det Hefte S. 128: hvilke ere Aarsaagerne til Fattigdom fornemmelig paa Landet og ved hvilke Midler kunne de hæves?

Uden forresten at indlade mig i at bedømme den ærede Forfatters Afhandling, hvortil jeg hverken har Kundskab eller Erfaring nok, være det mig blot her tilladt, at berøre den Post om Huusmands-Hoveriet, i hvilken Henseende jeg ikke er saa ganske enig med Hr. Pastor Petersen.

At Hoveriet i det hele taget er fordærvende for Yderen, da det hindrer ham i, at indføre de Forbedringer i sit Haandværk, som han kunde ønske sig, og i det hele taget i at bruge sin frie Villie og maaste, som Forfatteren Pag. 177 siger, formindsker Lysten hos mangen Een til at arbejde, da han seer saa mangen Hindring i Veien for sit eget Arbeids Fremme, og ei har den tilbørlige Interesse for andres, er vel indlysende for enhver; men at Huusmanden, som ellers var stræbsom, i de, i Forhold til de øvrige Arbeidsdage saa Hovedage, skulle kunne vænnes saaledes til Dovenskab, at disses flette Anvendelse skulde have en saadan

Indfydelse paa det hele øvrige Arbejdsaar, det troer jeg ikke, og denne min Menings Rigtighed troer jeg at kunne bevise dermed, at man endog-
saa ved Høvarbeidet strax kjender den strabsomme
Mand paa sin Flid ved dette.

At nogle enkelte derimod, ifølge Princip, ere
lade ved Høvarbeidet kan vel ofte være Tilfæl-
det. Da jeg nu altsaa ikke hylder denne Forsat-
terens Mening, at de saa Høvdage kunne have
saadan Indfydelse paa de flere ham selv tilhø-
rende Arbejdsdage, men meget mere troer, at det
er Mangel paa den Overbeviisning, at det er Pligt
at arbejde, som gjør Huusmanden efterladen, saa
formener jeg ligeledes, at Forfatterens Slutning,
Pag. 180, er urigtig, hvor han siger: "at Husbon-
den med halv saa mange Leiefolk, som han ellers
havde Høvfolk, faaer mere udrettet," og paastaaer
derimod, at da efterladne Leiefolk, ligesaavel som
efterladne Høvfolk, ikke ere besjelede af den Troe,
at det er Pligt at arbejde, saa faaer man slet ikke
mere udrettet med Leiefolk, end med ligetænkende
Høvfolk. At dette er Tilfældet, troer jeg ogsaa
at de Mars Erfaring, jeg desangaaende har, fulde-
ligen vil stadfæste; Hvor Gaardmands Høveriet er
affkaffet, kunde man maasse ogsaa hensigtsmæssi-
gen for, som Forfatteren Pag. 178 meget rigtig
siger, at anvende Arbejdskraften med mindre Tids-
spilde, ved nye Fæste-Contracters Oprettelse med
Huusmændene, istædetfor nogle af de Gangdage,

de ellers skulde gjøre, tilpligte dem at afmeie, opbinde og efterrive visse Tdr. Land Sæd paa Hovmarkerne, eller og, efter Omstændighederne, forpligte dem til et eller andet bestemt Arbeide; da Interessen her kom med i Spillet, vilde vist noget Arbeide spares ved den større Anstrængelse, og hvis Forfatterens første Vaastand er rigtig, Huusmandene ogsaa vænnes til mere Stræbsomhed. Naar endeel nye Contracter paa denne Maade vare oprettede, vilde Eierne vist ogsaa være godt tjent med denne Forandring. At Huusmandshoveriet paa en stor Gaard er nødvendigere end Gaardmandshoveriet, ja vel i de fleste Egne uundværligt, vil være mig saare let at bevise, og jeg tænker herved overbevisende at besvare Forfatterens Spørgsmaal, hvor han Pag. 180 spørger: "hvorfor en stor Gaard ikke ligesaavel skulde kunne faae Arbeidere til hver anden Gjerning, som til at tærste, grave Grøft, o. s. v. naar dette, som andet, lønnes med almindelig Betaling?" Altsaa, naar man har Huusmandshoverie til en Gaard, formener jeg, at Gaardmandshoveriet lettere kan undværes, da Eieren uden Tidsspilde herte Aaret kan holde saa mange Folk og Arbeidsdyr, som der til Plaining, Hævning, Saaning, Røgagning, Indagning og flere Gaardmandsarbeider, udfordres, da disse's Antal formedelst Arbeidets Fordeling ikke behøver at være større, end at Eieren til enhver Tid hensigtsmæssigen kan sysselsætte dem og

derved faae Kost, Foder og Løn betalt. Disse faste Folk, saavel som Lærsterne og Græsfigraverne, vil man i de fleste Egne letteligen kunne faae, naar man betaler dem almindelig Løn, fordi man ikke forlanger det Arbeide, de forrette, fuldført paa een gang, da det ifølge sin Natur skal gjøres til forskjellige Aarstider, og man altsaa ikke behøver mange saadanne; men nu komme vi til Høe og Sædehøsten, hvortil Landmanden vist bruger sine Huusmænd, naar Gaardmandshoberiet er afskaffet. Hvorledes vilde det her være mueligt for Godeciieren at holde saa mange faste Folk, om han endog kunde faae dem, som der vare nødvendige til at fuldføre Høe og Sædehøsten, som den burde fuldføres? Nei! blot disses Løn i et eneste Aar vilde vist ruinere den Gaardeier, som intet andet havde at leve af end blot sin Avling, thi denne behøvede ikke at være stor, for at der, især i uskadigt Veir, burde i Høstens Tid paa een Dag bruges 100 Mennesker, og hvormed skulde disse Dagen efter bestjæftiges, da det maasse blev Regnveir? og enhver Landmand vil letteligen indsee, hvor stort et Tab der mueligen kunde følge for ham, ved ikke at benytte den beleilige Tid med størst muelig Kraft. At en stor Gaard altsaa ikke ved faste Folk allene kan drives, troer jeg nu at have beviist ved Umueligheden af at udrede den dertil nødvendige Kost og Løn.

Ligesaa umuligt, som det altsaa af den ny nævnte Grund er, at drive en stor Gaard med faste Folk, ligesaa umueligt er det af en anden Aarsag at drive den med Leiefolk allene, i det ringeste vil dette være Tilfældet, om ikke paa alle, saa dog de fleste Steder, og Grunden er denne: at det er umueligt at samle saa mange Leiefolk paa een eller flere Høstoage, som der burde bruges, og som der ellers, naar Hov- og Leiefolk samlede afbenyttedes, kunde tilveiebringes. Denne Paastands Rigtighed vil ligeledes være let at bevise. Forfatteren siger Dag. 180: "Uagtet Huusmændene frigaves for Hovarbeide, forbleve de da ikke alligevel? og naar de fik almindelig Betaling, mon de da ikke helst bleve ved den Gaard, der var dem nærmest, og hos den Husbonde, de alligevel vedbleve at staae i Forbindelse med?" Jo, at Huusmændene, uagtet de frigaves for Hovarbeidet, alligevel bleve ved at eksistere, er vel unægteligt; men om de altid den Dag deres Herremand ønskede og behøvede dem, kunde og vilde være til hans Tjeneste, betvivler jeg altid at kunne være Tilfældet, og naar han ikke kunde faae dem den Dag, han trængte til dem, saa var han kun slet tjent med, at de Dagen efter stode til hans Tjeneste, naar en Regn eller andet Tilfælde havde gjort det umueligt at høste, eller umueligt at høste uden Tab, hvilket, uagtet Veiret var, som man kalder det, godt, dog meget let kunde have Sted, i det at Høet blev for tørt til at rives

eller Gæden for moden til at meies. Ja, jeg paa-
 staaer endog, at Huusmændene sjeldnere kunne staae
 til Herremændens Tjeneste, som Leiefolk betragtede;
 thi hvem tyer Huusmanden vel til, naar han skal
 have sin Plet Jord pløjet, saaet og harvet, til
 hvem, naar han skal have sin Gjødning udaget,
 til hvem, naar han skal kjøre sin Kone til Kirke
 for at holde sin Kirkegang, til hvem, for at faae
 sin Jildebrændsel hentet, og til hvem tyer han vel
 i flere saadanne Tilfælde, mon ikke til Bonden?
 Jo! thi som oftest ligger denne ham nærmest og
 saadanne Kjørsejer paatager, og kan Godseieren
 ikke paatage sig for saa mange. Og mon Bonden
 gjør eller kan gjøre dette for Intet? Nei! Huus-
 manden maae da love ham at forrette visse Da-
 ges Arbejde til Bederlag for disse Kjørsejer, naar
 Bonden forlanger det; og naar forlanges nu disse
 Dage? naturligviis i den travleste Høst, naar han
 trænger meest til fremmed Hjelp; Huusmanden
 maae nu af toende Grunde gaae til Bonden naar
 han forlanger ham, uagtet han mueligen samme
 Dag onskedes til Leie af sit Herstab; thi deels
 bør han opfylde sit Løfte, og komme den Dag, han
 bliver forlangt, og er dette ikke Grund nok for
 ham, saa maa han dog gaae til Bonden, fordi
 han ellers billigen ei kan vente den Hjelp af ham,
 som han absolut trænger til; og det Aar, hvor der
 fornødest ustadigt Veir, kun ere saa gode Høst-
 dage, og Godseieren trænger meest; da trænger

den ogsaa meest, og den første savner nu den Arbeidskraft, som han saa høiligen trænger til, og nu med ubodeligt Tab maae savne. Og naar Godseieren først har givet Huusmanden frie for Hovarbeide, og i det Sted bestemt ham en Sum Penge som Afgift, hvad Myndighed har han saa over ham, naar Afgiften er betalt, mere end enhver anden Uvedkommende? Ja jeg veed endog af Erfaring, at Bonden er saa nødvendig for Huusmanden, at denne ofte heller lader sig indkalde, og betaler den forsømte Hovdag 2 Gange, end nægte Bonden det lovede Arbeide. At Huusmændene helst søge Arbeide det nærmeste Sted, de kunde faae det, naar Fortjenesten er lige, er vel sandt; men at den Gaard, de høre til, er det nærmeste Sted, de kunne faae Arbeide, er ikke altid Tilfældet; da Huusmanden ofte har indtil en Miil og derover til Hove; den Forbindelse med og Lyst til at arbeide for sit eget Herskab, som Forfatteren sammesteds omtaler, falder altsaa som oftest bort af sig selv, da der næsten altid er Arbeide for Huusmændene i de Byer, hvor de boe, og denne Snist af Haab om Arbeidshjælp for Forbindelsens Skyld, udslukkes altsaa ganske for Godseieren, der har frigivet sin Huusmand for Hovarbeide. Meget mere kunde man befrygte, især i Egne, hvor der kun vare saa Arbeidere, at Huusmændene formedelst Bekjendtskab med den Omstændighed, at Godseieren skulde bruge Leiefolk, ei lode sig leig

under en af dem samtligen antagen Priis, og Godseieren havde da det for sin gode Willie, at han maatte betale sin egen Huusmand en ubillig stor Daglon, og derved faae sine Ublingsudgifter betydeligen formerede; at det kan være Tilfældet især i Høstens Tid, seer man flere Steder Exempel paa.

Efterat have overstveiet Foransførte, vil den ærede Forfatter og enhver Landmand sikkerligent give mig Ret i, at en stor Gaard i saa Tilfælde ikke kan drives uden Huusmands Hovorie. Jeg troer desuden, at saalænge Almues Classen, efter Forfatterens egen Mening, ikke har bedre Forstand paa Pengenes Værd og Anvendelse, og saalænge de contante Penge ere saa saare vanskelige at erholde, har Huusmanden bedre af at gjøre sin Dag, end at betale den med Penge; thi, naar Dagen er gjort, bliver den affreven, men har han den end til frie Raadighed, er det derfor ikke vist, at han altid kan faae den gjort i Penge; og saer han end undertiden nogle Skillingen samlede, er det dog ei vist, at han kan holde paa dem til Udbetalingsterminen, da de ere anvendelige til alt, og nu er han atter forlegen. At den Huusmand, der driver et Haandværk, heri gjør en Undtagelse, bør jeg dog anmærke. Da jeg nu, ifølge Ovenansførte, er af den Overbeviisning, at Hovarbeidet ei mere end Leiearbeidet foranlediger Dovenstab hos Huusmanden i Almindelighed, da ligesaavel den Leiede

Kan mene at faae for lidt i Daghyre, som Hovdagsmanden troe at gjøre for meget Hoberie, da begge Dele ere frie Overenskomster (Forfatteren er nemlig af den Mening, at Hovdagsmanden ofte troer sig fornærmet ved den gjorte Contract, og derfor er lad ved Arbeidet) og tillige troer, at en stor Gaard i Almindelighed ei kan drives uden Huusmands Hoberie, saa formener jeg, at det ei heller er hensigtsmæssigt at affkaffe dette; men mueligen efter Omstændighederne forandre nogle af Hovdagene til bestemt Arbeide, hvormed visse baade Eleren og Yderen kunne være tjent. Skulle Udgiften, uagtet dette Emne vel oftere og fuldstændigere er behandlet, værdige disse Linier Plads i de Landoeconomiske Tidender, skal dette være mig et hjert Beviis paa, at et Par Timers Arbeide ei er ganske spildt.

Januar 1819.

• N. N.

Fragmenter af Breve, skrevne paa en Reise,
der i Aaret 1816 foretoges i England
af en Tydsker.

(Oversatte ved Udgiveren.)

(Andet Brev.)

Forfatteren omhandler i dette Brev de vigtigste
Gjødemidler, som i England anvendes, og siger
i den Anledning, om den dyriske Gjødning og dens
Behandling, det, som jeg her agter at meddele Læ-
serne.

Gjødningen, siger Forfatteren, samles i Al-
mindelighed paa Gaarden, da Dvæget sædvanligent
fodres der. *) Ligestor Mængde Foder, opfodret
af et lige Antal Dvæg, yder af to Marsager min-
dre Gjødning i England end i Tydskland; først,
fordi Dvæget græsser i England i et i det mind-
ste dobbelt saa stort Tidrum, som i Tydskland,
hvorved følgelig en langt større Deel af de dyr-
ske Excrementer forblive usamlede der, end her,
og for det andet, fordi Engländerne ikke avle
Rug, hvis Halm som bekjendt bidrager langt mere
til Gjødningens Forøgelse, end Hvedehalmen, der
ved større Porøstet hurtigere opløses, og følgelig,
hvad Massen angaaer, formindskes.

*) Dvæget fores sædvanligent paa Gaardspladsen
ei i Stalden.

Gjødningen forbliver ikke paa Gaardene, men den underkastes en forbedrende Behandling i Dynger, som enten anlægges paa Ageren, der skal gjødtes, eller paa Veien, eller paa ethvert andet beleiligt, kun ei for langt fra Gaarden værende Sted. Med saadanne Møddinger har man et dobbelt Niemed, enten at forvandle den friske halmblandede Gjødning til en, overensstemmende med dens Bearbejdning, meer eller mindre feed Gjødning, eller at tilberede Blandingsmøg deraf.

Den almindeligste Mening er, at Gjødningen ei kan bruges frisk, saaledes som den falder i Gaarden, men at den tvertimod uomgængelig, for at værde kraftig, bør være fuldkommen forraadnet, hvilket fremmes ved Møddingernes Omstikning. Disse dannes med stor Omhu end fornødent synes. Man taalder aldeles ikke at Rarrerne hvori Gjødningen udfjøres, selv om Møddingen endnu er ganske lav, fjøre op derpaa, men maae tvertimod holde ved Siden deraf, og Gjødningen fastes paa Dyngen; thi man antager at Gjødningens Gjæring standser ved Sammentrykningen da Luftens Gjennemstrømning, der fremmer Gjæringen, derved hindres. En Arbejder opkaster Gjødningen og lægger den saaledes, at han ved fra alle fire Sider at trække ind paa Møddingen, giver den en langagtig, firkantet Dannelse og naar Møddingen saaledes har foroven omtrent en Trediedeel af Grundens Bredde, saa tilklappes den. Ved Si-

bernes Ekstraaning mener man at hindre, at den ved Sjæringen uddrevne Rugtighed, ei fremqvæler og tabes. For at hindre Sjødningen fra at uddunste, dækkes Møddingerne med et Par Sommer Jord. Kalder om Vinteren Snee, saa iler man at optaarne denne saa hoit mueligt paa Møddingerne; thi man anseer Snevandet for et virksommere Sjæringsmiddel end Regn eller andet Vand, især fordi det langsomt, efterhaanden som Sneen smeltes, indjages af Møddingen.

Efter flere Ugers Forløb, omstikkes Møddingen; een Gang om Sjødningen skal bruges til Hvede, to Gange om til Turnips; thi dertil kan Sjødningen ikke være for kort og fiddet. Nu undlade dog adskillige Landmænd, efter en nyere Theorie *), at omstikke Sjødningen, i det de paastaae, at den, ved de Uddunstninger, som derved foranlediges, taber en betydelig Deel af sin Kraft.

Mig synes, at man ei behøver at anføre vidtsægte videnskabelige Grunde, for at bevise, at det er usordeelagtigt at anlægge Møddinger paa Marken. Arbeidet meer end fordobles og Masser formindstes i det mindste en Trediedeel, hvorom enhver er overbevist, der, som forhen oftestete hos os, udførte Sjødningen om Vinteren og lagde den i store Dynger. Men Sjødningssaaens

*) Ganske overensstemmende med Thæers Mening.

Udg.

Formindfelse undgaaes ikke, som Engælnderne selv have tilfæet mig, ved paa hiin omhyggelige Maade at anlægge Møddingerne. Da imidlertid vort Qvæg fodres paa Stalden, ei paa Gaarden, saa dannes Møddingerne, saa at sig af sig selv, og man kan altsaa, for saavidt det maatte ansees hensigtsmæssigt, paa blot nogenlunde rummelige Gaarde, anlægge Møddingerne ligesaa omhyggeligt, som Engælnderne.

Disse kjende derimod aldeles ikke den Fremgangsmaade, som jeg anseer for allerhensigtsmæssigt, nemlig at lade Gjødningen forblive i Stalden, indtil den udføres umiddelbart til sin Bestemmelse. Formindstes Plantenæringen i Gjødningen ved Uddunstning, hvorom jeg er overbevist, saa kan denne ikke bedre undgaaes, end ved at lade Gjødningen forblive i Stalden. Og er ei Varmen det virksomste Gjæringsmiddel? Hovedindvendingen herimod er, at man saaledes mueligen kunde staae Qvægets Sundhed. Men Erfaringen har, hvad Faarene angaaer, fuldkommen gjendrevet denne Formening, og ei med mindre Vished, skjøndt ikke saa almindeligen, er det bevist, at Hornqvæget heller ikke lider ved at Gjødningen samles i Stalden. Forudsætte vi dette, saa kan der ingen Tvivl være om, at denne Fremgangsmaade er gavnlig, da, uden Hensyn paa at man derved erholder meer Gjødning, der ikke kommer til at uddunste, selv det sparede Arbeide, er en betydelig Fordeel.

J vore store Uvlsbrug koster Gjødningens Udbringelse, i vor 7 Maaneder lange Vinter, meget; men dobbelt besværligt vorder dette ved den bedre Aarstids Nærmelse, da de Arbeidere, som maae bruges til dette Arbeide, vare nødvendigere i Marken.

Dog handler jeg maastee ikke rigtigt, ved ubetinget at anbefale en Fremgangsmaade, om hvis Gavnlighed jeg af egen Erfaring ei er tilstrækkelig overbevist, hvilket netop er mit Tilfælde hvad Qvægstaldene angaae; da jeg imidlertid iaar, til dette Hiemedes Opnaaelse, lader paa et af mine Godser opføre en Stald til 200 Køer, og efter Hundes Bygningsmaade, saa skal jeg maastee i Fremtiden have Leilighed til at meddele mine Erfaringer i saa Henseende.

Det er almindeligt her hos os, at lade Faaregjødningen forblive i Stalden, og den Skif, at udbringe den deraf, have nogle fulgt, og andre forladt. Jeg vil ikke med Tavshed forbigaae den Sædvane, i de to sidste Maaneder Gjødningen forbliver i Stalden at overøse den med Vand, da dette er et saare gavnligt Foretagende. Uden denne Befugtning, som gjentages hver 14de Dag, og som naturligtvis bedst skeer med Gjødningsaft, dannes i Faaregjødningen stedse Skimmel, og den kan følgerig aldrig hensættes i den sidste Tilstand, hvori den letteig gaar over, naar den ikke ud-tørres.

Endstjændt det, som allerede er sagt, er de fleste engelske Landvænds Grundfætning, at Gjødning først efterat den er flere Maaneder gammel og fuldkommen forraadnet, bør bruges paa Ageren, saa have dog i de senere Tider nogle særdeles indsigtsfulde Landmænd i Norfolk, saavel som i andre Provindser, men fornemmeligen i Skotland, begyndt at tvivle paa Rigtigheden heraf, og at gaae over til den anden Mening. Jeg har ikke forsaamt nogen Leilighed til at indhente Efterretning om denne nyttige Gjenstand; men overalt i Engeland fandt jeg vakkende Meninger, der dog, som mig syntes, langt mere hidrørte fra Vedhængenhed ved en saa gammel Grundfætning, end fra Tvivl om at den nye var unyttig; thi man vogte sig vel fra at troe, at Sædvane og Tilboielighed til det brugelige — Agerdyrkningens Glendrian — har mindre Indflydelse paa Engælænderne end paa os.

Hr. Cooke, Bloomfield, Warden, Willoughby i Engeland, og Skotlands to beramteste Agerdyrkere Hr. Venie og Brown, yttre sig aldeles eens og sige:

Det er ved Theorie og Praxis afgjort, at den ugjærede, og umiddelbar ved Halmen opfangede Gjødning, gjødsker Jorden til enhver Korn eller Bælgfrugt. Ligesaa afgjort er det, at man ved strax at bruge den, har i det mindste en Femtedeel større Masse, da denne ved en i 3 til 4 Maaneder fortsat Gjøring, i det mindste formindskes en

Femtedeel. Det er ligeledes ved Theorie og Erfaring bekræftet, at den paa Ageren strøede friske Gjødning, istedetfor at uddunste — hvilket stedse er dens Tilfælde saavel i smaae som store Dynger — tilegner sig frugtbare Dele fra Atmosphæren og sætter det Jordsmøen, hvor paa den ligger strøet, i en Gjæringstilstand, hvorved den vorder saare gunstig for enhver i den nedlagt Sædart *). Men det er paa den anden Side ligeledes afgjort, at de Frugter, der radsaaes og behaffes enten ved Haandarbejde eller Hæsekraft, og som behøve et dybt bearbejdet, saavel som fuldkommen skjernet Jordsmøen, lykkes bedre, naar den Gjødning, der bruges til dem, er meget kort og fuldkommen forraadnet. Dog ere Kartofferne i saa Henseende en Undtagelse, da disse, som jeg andensteds omstændeligere skal berøre,ielden eller aldrig dyrkes i det store, i de større engelske Agerbrug.

Efter denne Grundsetning, som den ogsaa udenfor sit Fædreland agtede John Sinclair, i sit Værk om det Skotske Agerbrug, tiltræder, gaae de allerede anførte indsigtsfulde Mænd tilværks, og efterlignes allerede af mange udmærkede engelske og skotske Landmænd. De vedblive vel at udfjøre Gjødning til Blandingsmøddinger, til Brug

*) Endelig høre vi da altsaa ogsaa denne Sandhed fra Englands berømteste Agerdyrkere.

paa deres Koeagre, men ikke for, som allerede er anført, at lægge den i ublandede Møddinger, der senere skulle omstikkes og udages. De finde det tværtimod meget fordeelagtigt, at udfjøre den om Vinteren ligesom den sveder, og at strøe den paa deres Bønne- Erte eller Vikkeagre, eller paa de Klover- og Hvedemarker, der skulle opbrydes. Og denne Fremgangsmaade ansee de for saa afgjort fordeelagtig, at de aldeles ikke tvivle paa, at den jo om søie Tid vil worde almindelig. —

Nu gaaer Brevets Forsatter over til at anføre hvad han selv i denne Anledning har erfaret, og siger da:

I 10 Aar har jeg fulgt samme Grundsætning ved mit eget Avlsbrug. Enhver Gjødning, blot Faaregjødningen undtagen, udfjøres uafsladelig saasnart den er falden, selv uden Hensyn paa om Ageren er dækket af Sne, og strøes uden Ophold, efter sin Bestemmelse paa Bønne- Erte- eller Vikkeagrene. Netop denne Fremgangsmaade troer jeg at burde tilregne den overraskende Frugtbarhedstilstand, hvortil mine Jorder ere bragte.

Det synes virkelig at være ligesaa afgjort, at en tidligere Benyttelse af Gjødningen frembringer samme Resultat med Hensyn paa Jordens Frugtbarhed, som Rente lagt til Rente med Hensyn paa Capitaler. Gid hiin Sandhed snart worde den vindfibellige Landmand ligesaa indlysende, som denne er det for Agerkarlen! —

Længere frem udlader Brevets Forfatter sig om Urinens Anvendelse saaledes:

I det engelske Agerbrug anvender man ikke Urinen saa regelret, som i Nederlandene, og nogle tydste Egne; dog har jeg i Engeland forefundet de dertil fornødne Indretninger, en muret Kumme og en Tønde paa Hjul. Engelænderne erkjende Urinens Virksomhed, men de finde, at dens Brug er mange Vanskeligheder underkastet, endstjondt den blot er tilstrækkelig til et lidet Areal. Derfor benytte de den paa en anden meget hensigtsvarende Maade. Man gjør de Kummer, hvori Urinen skal samles, meget flade, og forsyner dem paa den ene Side med en Indfjorsel. Saa ofte der er Fugtighed i dem, dækkes den med Jord; denne der gjennemtrænges af Urinen, forvandles til fuldkommen Mistbænkjord og tilføres Blandingsmøddingen istedetfor almindelig Jord. Denne Fremgangsmaade er om ei heqvemmere, dog bedre, end at føre Urin paa Ageren, hvor den sielden kan tilbørligen fordeles. Ogsaa synes mig, at denne Maade til at benytte Urinen, er, selv uden at vi tilberede Blandingsmøddinger, udførlig, og saare gavnlig for vore Avlsbrug; thi vore Møddingepladse ere stedse saa store, at der er Plads til en muret Fordybning, og den af Gjødningsaften gjennemtrængte Jord kan enten umiddelbar føres paa Ageren eller sættes i Bunker paa Gaarden. Men i de Avlsbrug, hvor den friske Gjødning naflade-

lig fjøres paa Ngeren, har man bemærket, at om Qvæget end faaer saftig Foder, erholder man dog langt mindre Gjødningsaft. Dette hidrører deraf, at Gjødningsaften først affondrer sig, naar Halmen er overvættet deraf. I den Omstændighed, at man, ved at udfjøre Gjødningen frisk, bevarer den disse flydende Dele, ligger rimeligviis Aarsagen til dens hurtige Virksomhed, og uimodsigelig Grundten, hvorfor man kan paaafjøre den tynde, og altsaa gjødffe større Stykker. —

Efterat have afhandlet denne Gjenstand, gaaer vor Forfatter over til at tale om Kalkens Anvendelse, som Gjødning, i det engelske Ngerbrug, men da vort Land ei er af Naturen saa begavet med det Product som Engeland, og da det som Følge heraf bliver meget for kostbart for os, og blot kan anvendes i Egne, hvor Kalken graves, og Brændsel, uden at være kostbart, er for Haanden, saa forbigaaes det, han derom siger.

Mergelen, der i det nordlige Tydskland, saavel som i Holfsten spiller saa betydelig en Rolle, gjør kun liden Lykke i Engeland, tildeels fordi den ved sin voluminose Transport vorder Engelænderne kostbarere end Kalken.

Tangen spiller derimod paa Kysterne en stor Rolle. Forfatteren siger, at den hyppigen benyttes paa Englands Kyster som Gjødning, og at man især anseer den Slags, der er overdraget med feed Slim, for saa meget værd, at af Jorder, hvortil

man kan erholde den, gives 2 til 3 Species høiere Afgift for hver Tonde Land.

Paa Den Chanet, vedbliver han, saae jeg de overordentligste Hvede- og Vonneafgrøder, skjøndt ingen andre Frugter, end netop disse to, vekslede dyrkedes, hvortil gjødfedes i 7 Aar, een Gang med Tang og een Gang med Gjødning. Ligeledes saae jeg en Gaard ved Dunbar paa Skotlands Vestkyst, hvis Jorder hvert andet Aar gjødfedes med Tang, og som derved *) sattes i Stand til at kunne taale følgende meget tærende Sædfolge: 1) Koer, 2) Vinterhvede, der saaes om Foraaret **), 3) Rød Kløver, 4) Hvede. Dette Udsæd var forresten et Mynster paa Omhu og Anstrengelse; thi ei blot Koeageren, men ogsaa begge de radsaaede Hvedeagre behøffedes med Haandhæften.

*) De erholdt dog formodentlig ogsaa Gjødning.
Udg.

***) Det er i Februar.

Udg.

Bidrag til Biernes Naturhistorie.

Da Udgiveren tør antage, at mellem Tidendernes Læsere ogsaa findes Mænd, der ynede de saa nyttige Bier, og da han hvad disse angaaer, ei kan meddele synderligt af egen Erfaring, saa tager han ei i Betænkning, at levere et Udtog af det han, angaaende disse har fundet i et fremmed Skrift.

Vær end Forfatterens, undertiden dristige Slutninger, underkastes nogen Tvivl, saa kan man dog ei nægte, at han besidder stor Kjendskab til disse Dyr, paa hvis Jagttagelse han maae have anvendt saare megen Tid, og at hans Bemærkninger folgelig fortjene Opmærksomhed.

Det efterfølgende har en unævnt Tydsker uddraget af Hüber's: Observations sur les Abeilles, 2de Edition. Paris & Geneve 1814, 2 Vol. 8., hvorved hiin anmærker, at han i tre Aar har gjentaget mange af Hr. Hüber's Forsøg og fundet Udfaldet saaledes, som denne angiver.

I ethvert Bistade, siger Hr. Hüber, er som bekjendt, een Dronning eller Viser, Arbeidsbier og Bier af Hanfjonnet eller Droner.

Dronningen befrugtes af Dronerne uden at man er istand til at betragte denne Handling, der finder Sted i de høiere Luftregioner. Naar Dronerne ere udviklede, saa sees de om Middagen i varmt Veirlig mangfoldigen at omsværme Kuben, og da opdager man ogsaa snart en ubefrugtet

Dronning, udenfor Kuben, som hun i soie Tid forlader, men hvorhen hun efter nogle Minuter vender tilbage, ret som om hun først vil gjøre sig fuldkommen bekjendt med dens Omgivelser, for ei at fare vild. Efterat have hvilet sig noget, flyder hun atter ud, og vender da først efter 20 til 30 Minuter tilbage, med fjendelige Tegn paa Befrugtning. Hendes Legems i bagerste Deel er opsvulmet, og man opdager deri, hele mandlige Dele af Dronerne, som have parret sig med hende, hvilke hun, saasnart hun kommer til et Hvilested, stræber med Magt at udrive af sit Legeme. Opnaaer hun derimod ved første Udstugt ei sit Dimeed, saa flyver hun i klart Soelskin atter ud, indtil det lykkes hende, og da begynder hun, 46 Timer efterat hun har parret sig, at lægge Æg. Saaledes, udbryder Forfatteren, have vi da erholdt Lys over en Gjenstand, hvorom hidtil saa urigtige Meninger bestode, og hvorover Naturen selv synes at have kastet et Slør, som saameget vanskeligere tilsidebrages, som een Parring er tilstrækkelig til at befrugte de mange tusinde Æg, som en Dronning dens Lid igjennem lægger.

Indtil Droningen er omtrent 11 Maaneder gammel, lægger den blot Æg, hvoraf Arbeidsbier fremkomme. Efter dette Tidsrum, nemlig det følgende Foraar, lægger den for første Gang, omtrent i et Tidsløb af 30 Dage, 2000 Droneræg, og i August Maaned, et mindre Antal af samme

Slags. Om Foraaret, medens Dronningen første Gang lægger den store Mængde Droneæg, begynde Bierne, den 20de eller 21de Dag, at bygge 16, 20, ja endog 30 Celler, bestemte til deri at opklække Dronninger. Naar disse have erholdt Dannelsen af Skaalet til et Ugern, saa lægger Dronningen paa forskjellige Tider et Æg i disse's Bund, at Dronningerne, der behøves til de forskjellige Sværme, ei paa samme Tid skulle fremkomme. I Tidrummet mellem første og anden Gang Dronningen lægger Droneæg, og efter at disse ere lagte, vedbliver hun at lægge Æg til Arbeidsbier, som udklækkes i de mindre Celler. Bersver man da Bierne alle disse mindre Celler, saa ophører Dronningen i 24 Timer at lægge Æg, og først efter dette Tidrum, lægger hun samme Slags Æg i de større Celler, der dog ødelægges strax af Bierne. Ei ligedan forholder det sig med Droneæggene. Kattes Dronningen store Celler, saa lægger hun disse Æg i de smaae Celler; men Bierne, som saare vel kjende Dronelarverne fra Arbeidsbiernes Larver, lukke hines Celler med en hvalvet Dæksel, der er saare forskjellig fra den, hvormed de lukke for Arbeidscellerne. Disse, i de mindre Celler udklækkede, Droner ere mærkeligen mindre, end de Droner, som udklækkes i de sædvanlige Celler.

Man finder undertiden Stader, hvori blot tillægges Droner, og som derfor af Mangel paa Arbeidsbier gaae tilgrunde. Dette hidrører fra

Dronning, udenfor Ruben, som hun i faae Tid forlader, men hvorhen hun efter nogle Minuter vender tilbage, ret som om hun først vil gjøre sig fuldkommen bekendt med dens Omgivelser, for ei at fare vild. Efterat have hvilet sig noget, flyver hun atter ud, og vender da først efter 20 til 30 Minuter tilbage, med fjendelige Tegn paa Befrugtning. Hendes Legems, bagerste Deel er opsvulmet, og man opdager deri, hele mandlige Dele af Dronerne, som have parret sig med hende, hvilke hun, saasnart hun kommer til et Hvilested, stræber med Magt at uddrive af sit Legeme. Opnaaer hun derimod ved første Udstugt ei sit Diermeed, saa flyver hun i klart Soelstien atter ud, indtil det lykkes hende, og da begynder hun, 46 Timer efterat hun har parret sig, at lægge Æg. Saaledes, udbryder Forfatteren, have vi da erholdt Lys over en Gjenstand, hvorom hidtil saa urigtige Meninger bestode, og hvorover Naturen selv synes at have kastet et Slør, som saameget vanskeligere tilsidebrages, som een Parring er tilstrækkelig til at befrugte de mange tusinde Æg, som en Dronning dens Lys igjennem lægger.

Indtil Droningen er omtrent 11 Maaneder gammel, lægger den blot Æg, hvoraf Arbeidsbier fremkomme. Efter dette Tidsrum, nemlig det følgende Foraar, lægger den for første Gang, omtrent i et Tidsløb af 30 Dage, 2000 Droneæg, og i August Maaned, et mindre Antal af samme

Slags. Om Koraaret, medens Dronningen første Gang lægger den store Mængde Droneæg, begynde Bierne, den 20de eller 21de Dag, at bygge 16, 20, ja endog 30 Celler, bestemte til deri at opklæfke Dronninger. Naar disse have erholdt Dannelsen af Skaalet til et Ugern, saa lægger Dronningen paa forskjellige Tider et Æg i disse's Bund, at Dronningerne, der behøves til de forskjellige Sværme, ei paa samme Tid skulle fremkomme. I Tidrummet mellem første og anden Gang Dronningen lægger Droneæg, og efter at disse ere lagte, vedbliver hun at lægge Æg til Arbeidsbier, som udflækkes i de mindre Celler. Bersøver man da Bierne alle disse mindre Celler, saa ophører Dronningen i 24 Timer at lægge Æg, og først efter dette Tidrum, lægger hun samme Slags Æg i de større Celler, der dog ødelægges strax af Bierne. Ei ligedan forholder det sig med Droneæggene. Kattes Dronningen store Celler, saa lægger hun disse Æg i de smaae Celler; men Bierne, som saare vel kjende Dronelarverne fra Arbeidsbiernes Larver, lukke hines Celler med en hvælvet Dæffel, der er saare forskjellig fra den, hvormed de lukke for Arbeidscellerne. Disse, i de mindre Celler udflækkede, Droner ere mærkeligen mindre, end de Droner, som udflækkes i de sædvanlige Celler.

Man finder undertiden Stader, hvori blot tillægges Droner, og som derfor af Mangel paa Arbeidsbier gaae tilgrunde. Dette hidrører fra

Dronningens alt for sene Befrugtning. Befrugtes hun i de første 14 Dage af hendes Liv, saa er hun istand til at lægge alle Slaas Æg; men opfattes Befrugtningen ved hvilken som helst Omstændighed, indtil hun er 20 Dage gammel, saa kan hun blot lægge Æg, hvoraf Droner fremkomme. Da synes hendes Instinct forandret. Hun lægger da, uden Balg af Celler, overalt Droneræg, men Bierne, som saare vel kjende de Larver, som fremkomme deraf, lukke selv de kongelige Celler med hvelvede Dækkeler.

Uf Æggene, som Dronningen stedse lægger paa Cellernes Bunn, udvikles efter 3 Dages Forløb Larver, der, skjøndt uden Been, dog kunne bevæge sig.

Dronningelarverne leve fem Dage, som Larver. Da lukke Bierne Cellerne, og i 24 Timer indespinder Larven sig i et Nogle. (Cocoon.) Da Cellen imidlertid er for stærk, saa kan den ei indspinde sin Bagdeel, der forbliver blottet. Den 10de, 11te og de første 16 Timer af den 12te Dag, fra det Tidspunct Æget er lagt, forbliver Larven rolig, men da forvandles den til en Rhymphe, i hvilken Tilstand den lever 4 Dage og 8 Timer. En Dronning udvikles altsaa i 16 Dage af Æget.

Arbeidsbiens Larve forbliver 5 Dage i denne Tilstand; efterat Bierne have lukket Celler, indspinder den sig i 36 Timer aldeles; efter 3 Dage

forvandles den til Nymfhe, og forbliver $7\frac{1}{2}$ Dage i denne Dannelsse. Arbeidsbien behøver altsaa 20 Dage for at gjennemgaae sin Forvandling.

Drone-Larverne leve $6\frac{1}{2}$ Dage som Larve, og først naar 24 Dage ere forløbne, fremkommer Dronen.

Stadets Dronning har Naturen indgydet uimodstaaelig Had til hver anden Dronning og selv til Yngelen i de kongelige Celler. Fremkomme to unge Dronninger paa samme Tid i et Stade, eller ere der, som ofte er Tilfældet, flere Dronninger i en Sværm, saa angribe de hinanden. Bierne tage ei virksom Deel i deres Kamp, men blot som Tilskuere omgive de de Kjøpende, og holde dem med Magt tilbage, naar de synes at undflye hinanden. Naar to Dronninger sees, ile de strax mod hinanden, og reise sig saaledes, at de, Hoved mod Hoved, Krop mod Krop, støtte sig til hinanden. Efter nogen Tid flygte de, som grebne af pludselig Frygt, men tilbageholdes da, ved Bagbenene, af Arbeidsbierne. Besselede af et nyt Mod, begynde de adskillige Gange atter Kampen paa lige Maade, indtil endelig den stærkeste eller smidigste griber sin Modstanderske nederst ved Vingen, klattrer paa hendes Ryg, og med Braadden gjennemborer hende ved den sidste Ring. Den overbundne Dronning slæber sig endnu noget omkring, men bliver snart svag og døer.

En fremmed Dronning kan aldrig trænge ind i et Stade, da de vagthavende Bier, der ved Hjælp af deres Hølehorn strax kjende hende, standse hende, og angribe hende, uden at lade hende fare, inden hun i deres Midte enten er død af Mangel paa Luft eller Næring. Arbeidsbierne bruge aldrig forsætteligen deres Braadde mod en Dronning.

Bringer man derimod en fremmed Dronning med frit Korsæt i et Stade, saa forholde Bierne sig paa følgende Maade mod hende.

Sætter man fremmede Dronningceller ind i et Stade, saa styrter Stadets Dronning, ubindret af Bierne, sig derpaa, og ødelægger dem, og her kommer Naturens vise Indretning hende til Hjælp; thi vare Larverne aldeles indspundne og deres Bagdeel ikke blottet, saa kunde hun ei med sin Braad gennemboe sine Kjender, og den regjerende Dronning, var da nødt til, idelig at kjæmpe med de unge Dronninger eftersom disse fremkomme. Er Stadets Dronning derimod, ved for sildig Befrugtning, blot istand til at lægge Droneæg, saa synes hun, aldeles ikke at frygte Dronningcellerne; saaledes sporer man her atter, hvorledes den forsinkede Parring virker paa disse Insekters Instinct.

Bringes en fremmed Dronning i et Stade, hvis Dronning er befrugtet, eller om denne er ubefrugtet, ligeledes en ubefrugtet Dronning der-

ind, saa bliver efter kort Kamp, Stadets Dronning stedse seierlig. Saa snart Arbeidsbierne have opdaget den fremmede Dronning, saa fastholdes, saavel denne som Stadets Dronning af Bierne. Først loslades denne, og lidet efter lidet, som denne nærmer sig til den fremmede Dronning, forlades hun af de Bier, der omgive hende; men først naar Stadets Dronning er hende ganske nær, fierne sig de to sidste Bier. I dette Dieblit griber hun ved Vingen af sin Fjende, der stiger op paa hende, og gjennemborer hende med sin Braad.

Bringes derimod en befrugtet Dronning i et Etade, hvis Dronning er ei befrugtet, saa vorder Kampen lige, og den seirende bliver Stadets Herskerinde.

Dronningernes gjenfaldige Had synes ogsaa at være Svarmingens første Marsag. Foranlediget herved og fordi to Dronninger, uden at bekjempe hinanden ere i Etadet, fører den gamle Dronning, den første Sværm ud.

Ere Bierne, medens Dronningen lægger Dronæg, talrige nok til at sværme, saa bygge de Dronningeceller. Førend Dronningen har lagt Dronæggene, er hun meget tyk, men siden bliver hun stedse smallere og stiftet til at gjøre en selvlang Reise. Da ere Nympferne i de kongelige Celler nær deres Udvikling. Dronningen nærmer sig for at dræbe dem, men hindres af de vagthavende Arbeidsbier. Hun bliver mere urolig; løber over

Ragerne uden at lægge Ha, og stikker hun end Bagdelen ind i en Celle, som for at lægge etæg, saa gjør hun dog ei dette, eller lader hun virkelig et falde, saa fæster hun det sædvanligt til Cellens Side, istedetfor til dens Bund. Hun meddeler Bierne sin Uroe; de forsømme at sørge for Yngelen, og række end ei Dronningen Honning, saa hun selv maa tage af de aabne Celler. Endog de Bier, der komme hjem fra Marken, dele hendes Uroe, og løbe om uden at stille sig ved deres Byrde. Heden tiltager, og da den endelig synes at blive utaalelig for Arbeidsbierne, saa styrte de tilligemed Dronningen til Nabningen og ud af Stadet. Men bliver Dronningen tilfældigviis tilbage i Stadet, saa vender Sværmen atter hjem, og samme Stuespil opføres da en af de følgende Dage.

Saa snart Sværmingen er tilendebragt, vender Orden tilbage i Stadet, og de tilbageblevne eller hjemkomne Bier offce Tillægget, og især de kongelige Celler bele deres Opmærksomhed. Selv naar den første Dronning er fuldvoxen, tilbageholdes hun dog to Dage i sin Celle af Arbeidsbierne for strax at kunne flyve, naar hun fremkommer; men er Stadet da ei stærkt nok til at kunne sværme, saa forlade Arbeidsbierne de øvrige kongelige Celler, og Dronningen dræber strax Yngelen deri. Har Stadet derimod saamange Bier, at det kan sværme, saa fordoble Bierne Bagten ved de øvrige kongelige Celler, og sjarne Dronningen derfra.

(18)

afte Bindes 3die Hefte.

Denne, der uroligen løber om i Stedet, meddeles Bierne sin Uroe og flyver tilsidst bort med en Deel af dem. Vedens Sværmingen varer, forsømmes Bagten ved de kongelige Celler, og adskillige fuldvorne Dronninger bryde da ud, og flyve bort med Sværmen. Dette er Aarsagen, hvorfor i en Eftersværm ofte findes flere Dronninger

Vedens de unge Dronninger ere i deres Fængsel, saavel som naar de have forladt dette, og løbe frit omkring, lade de en særegen pibende Lyd høre, der synes at gjøre et vist Indtryk paa Bierne; der, saalænge den varer, sidde alle ubevægelige med hængende Hoveder og Vinger. Det er desuden mærkbart, at det er de unge Dronninger, der frembringe denne Lyd.

Bierne udlade stedse den ældste unge Dronning først af hendes Celle, og hun følger da ubefrugtet med Sværmen. Først efter at hun har valgt sin nye Bopæl, flyver hun den følgende Dag ud, for at søge Droner. Indtil hun befrugtet vender tilbage, ere Bierne ligegyldige mod hende, men fra dette Dieblik vise de hende al Opmærksomhed, som Stadets Moder.

Mærkbart er den Virkning, som frembringes, ved at affjære begge Dronningens Følehorn tæt ved Hovedet. Hun bliver fra dette Dieblik urolig, lægger ikke Eggene i Cellerne, men lader dem falde overalt, tyer til Kubens eenfomme Ender, hvor ingen Rager er, og bortflyver ved første

Leilighed, for aldrig meer at vende tilbage. Samme Virkning frembringes ved at affjære Arbeidsbiernes og Dronernes Hølehorn. Men affjæres blot eet Hølehorn, eller ikkun beages Epidfer, saa synes enhver Bie, at være aldeles ligegyldig derved. Hiin Lemlæstelse synes desuden at frembringe den Virkning paa Dronningen, at hun roelig taaler en anden Dronning ved sin Side. Derimod misledes ei Biernes Instinct saa lettelig; de vedblive ikke destomindre, at behandle deres hidtilværende Dronning med sædvanlig Vædsel, og, som hidtil, at række hende Honning, Skøndt hun synes aldeles ligegyldig herimod. Slipper man en ubeskadiget Dronning ind i det Stade, hvor den lemlæstede er, saa omringe og fastholde Bierne strax hiin, men ere de begaae paa samme Maade lemlæstede, saa komme Bierne i Wilderede og behandle da begge paa lige Maade.

Bersøver man et Stade sin Dronning, saa mærke Bierne ei strax dette Tab, og vedblive at arbejde; men efter nogle Timers Forløb blive de urolige; alt kommer i Oprør; Inngelen forsømmes; man hører en særegen Surren; Bierne løbe uroligen frem og tilbage over Ragerne, og synes fortvibledede. Dog stræbe de snart, at erstatte sig det lidte Tab. Giengever man dem deres Dronning inden 12 Timers Forløb, saa gjenkende de hende; men ganske anderledes forholde de sig, naar man i samme Tidrum giver dem en fremmed

Dronning. De omringe, fastholde og gaae den i Almindelighed. Dog overleeder hun undertiden sit Fangenskab, der kan vare 17 Timer, og da er hun Stadets Hersterinde. Sættes en fremmed Dronning ind i Stedet 18 Timer efter at det har mistet sin rette Dronning, saa fastholdes hun ligeledes, men faaer dog langt hurtigere sin Frihed; men efter 24 til 30 Timers Forlob have Bierne aldeles glemt den første Dronning, og modtage og hylde villigen enhver dem tildeelt Dronning.

Have Bierne, naar de miste deres Dronning, Yngel af Arbeidsbier, ei over 3 Dage gammel: saa besidde de Middelet til at erstatte deres Tab. De vælge da en af de yngste Larver til en Arbeidsbie.

Fat omkring denne opofres da 3 Celler, hvis Eidevægge nedgnaes, ligesom ogsaa Larverne og den dem tildeelte Føde bortbringes. Dernæst omgive de Larven, som fra nu af faaer meer og en ganske anden Slags Føde, med en cylindrisk Wag, hvorved Cellen danner et fuldkommen cylindrisk Kør, med en rhomboidisk Bund, der, som alle de øvrige Celler, ligger horisontal. Denne passer nu til Larven, men ifkun i 3 Dage. De to andre Dage maa den tilbringe i en næsten pyramidalst Celle, hvis Grundflade er foroven, men Spidsen nederst. Derfor sondergnae Bierne, ved den tredje Dags Slutning, nogle nedenunder liggende Celler, og betjene sig af disses Box, til at danne dette pyramidalste Kør, som de i Retvinkel hæfte

til det første, og forlænge saaledes lodret nedad, at dets Diameter stedse bliver mod Enden mindre. I de ti Dage Larven lever i denne Celle, sidder en Bie nafladelig med Hovedet ind i Cellen og afsæses efter nogen Tid af en anden Bie. Denne Bie forlænger efterhaanden, som Larven vokser, dens Boelig, og rækker den desuden Røring. Larven, der blot spiralførmigt kan bevæge sig, gjør stedse denne Bevægelse for at naae Vedet, kommer derved stedse længere ned og den femte Dag tæt til Cellens Abning. Nu skal den forvandles til Nymfhe, Biernes Tjeneste behøves ei mere; de lukke Cellen, og den 8de Dag fremtriner den fuldvorne Dronning, hvis første Formening er, at ødelægge de øvrige kongelige Celler, hvori Bierne ikke hindre hende.

Hr. Schirach i Lausitz var den første, der opdagede, at Bierne kunde af Arbeidsbiens Larve oplukke en Dronning.

Fra denne Naturindretning og dens Virkning sluttede man til Arbeidsbiernes Kjon, som man paa Grund heraf ansaae for at være af Hunkjønnet, skjøndt man før ansaae dem for at være af Hverkjønnet. Hiu Formening bestyrkedes derved, at man, dog kun selden, fandt Arbeidsbier, der lagde Æg, men blot Dronnæg og ei overflødig, i Stader, hvor Dronningerne fattedes, og som ikke desto mindre arbeidede ligesom andre Arbeidsbier. Desuden er det, ved Biernes nøiagtige Anatomie

uimodsigeligen beviist, at Arbeidsbierne ere af Funktionet. Man finder, ved yderst omhyggeliggen at anatomere dem, ufuldkomne Eggestofke i dem alle, men forresten samme indvortes Bygning som Dronningerne have, og det synes, at blot den Køde, der gives de til Dronninger bestemte Larver, især virker paa Kjønnsdelenes Udvikling. Saaledes kan man og forklare den Omstændighed, at man undertiden finder frugtbare Arbeidsbier i Stader, som have mistet Dronningen; thi naar et Stade, paa allerede bestrebne Maade, søger at erstatte Dronningens Tab, saa faae Larverne af de til de kongelige Celler grændsende Arbeidsbier, undertiden tilfældigviis noget af den Køde, som er tiltænkt Dronninglarven, og herfra hidrører den Iver, hvormed Dronningen, overeensstemmende med Instinctet, strax ved sin Fremkomst ødelægger Larverne i disse Arbeidsceller, hvortil Aarsagen ellers var uforklarlig.

Forfatteren leverer ligeledes mange Bidrag til Biernes Arbeidsmaade, til Kubernes hensigtsmæssigste Indretning og meget mere; men da mit egentlige Hiemed har været, at gjøre Læserne opmærksomme paa et nyttigt Skrift, og jeg tør haabe, allerede at have naaet mit Hiemed, saa henvises den, der ønsker at vide mere, til Skrivtet selv.

J. C. D.

Beretning

om

den nye franske

Hørberednings-Maskine,

opfundet af

Hr. Christian,

Directeur ved Conservatoire des Arts et Metiers i Paris.

SECRET

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

Man har hidtil anseet Hampens og Horrens Rødning, som en uundgaaelig Nødvendighed, forinden man kunde adskille Skjæven af disse Planter fra Taven, og videre tilberede den. Uden at omtale de Besværligheder, Bekostninger og ofte betydelige Tab, som Rødningen foranlediger, og Materialets deraf ofte flydende Mishandling, bemærkes blot, at i visse Provindsler i Frankrige, hvor disse vigtige Planter dyrkes i det store, hvor altsaa Rødningen, som en Følge deraf, ogsaa skeer i det store, ved Glødbredder og deslige, havde den høistskadelige Virkning, at Uddunstningen ved Rødningen og Arbeidet derved foranledigede meget farlige Sygdomme, som udbredte sig endog i Omegnen, hvor Rødningen foretoges. Dette tiltraf sig Regjeringens Opmærksomhed; Napoleon befalede i 1803, at der skulde foretages Undersøgelser over Midlerne til at rødne eller tilberede Hør og Hamp paa nogen anden Maade. Bralle fra Amiens, foreslog at give Hampen og Hørrønnen et Opkog i Vand, med en vis Deel Sæbe, og denne Methode blev, efter de i Paris foranstaltede

Korsøg, befunden fortrinlig og anbefalet at indføres over hele Riget. Det til Vandets Varmning, fornødne Brændsel afsaab disse Planter selv, ved de fro Eftærningen affaldende Skjæver.

I Annales des Arts et Manufactures Tom. 18 p. 211, findes en udførlig Beskrivelse over Fremgangsmaaden; en Anmeldelse derom er indført i Handels- og Industrie-Tidenden for 1805 No. 99, og et Udtoq deraf i Deconomiske Annaler, 8de Bind, for Aaret 1806 S. 467. Landhuusholdnings-Selskabet tilstillede disse Efterretninger til nogle her i Landet udmærkede Hørbereidere, men de her gjorde Korsøg synes ikke at anbefale Reethoden; see Selskabets Skrifter, Nye Samling 1806, 1ste Deel, S. 279, 2den Deel, S. 183 og 539. Her i Danmark havde denne Sag altsaa ingen videre Følger. Hvad den har havt i Frankrige, er os ubekjendt.

Men i forrige Aar saae man anmeldt i de offentlige Tidender, at Directeuren for Conservatoire Royal des Arts et Metiers i Paris, Hr. Christian, havde opfundet en Maskine, med hvilken man kunde tilberede Hamp og Hør til Hegling aldeles uden Rødning. Selskabets Præsident, Hr. Etatsraad, Ridder Collin, tilskrev den danske Gesandt i Paris, Hs. Ex. Hr. Generallieutenant Grev v. Walterstorff, med Anmodning at forstaafe Selskabet en Tegning eller Model af denne Maskine; Hs. Excellence oplydte Selskabets Ønske paa en

meget behagelig Maade, i det han forærede Selskabet en fuldstændig Maskine, som ankom hertil først i 1819, og har været offentlig til Skue i Selskabets Maskin- og Model-Kammer. De faa Forsøg, som hidindtil ere gjorte dermed, synes at anbefale Maskinen.

Efterstaaende er et Udtog af Hr. Christians Beskrivelse over Maskinen:

Det er enhver Landmand bekjendt, at man hidindtil har anseet det for en uomgiengelig Nødvendighed, at rødne Hamp og Hør, forinden Skæven kunde adskilles fra Taven. Rødningen er ikke allene et besværligt Arbeide, men fordrer tilige en fuldkommen Kyndighed om Behandlingen dermed, forenet med den største Agtsomhed, som vist nok overmaade Faa besiddede. Hvor uendelig forskjellig bliver Hørren ikke behandlet under Rødningen? Vandet og Veiret har høist betydelig Indflydelse. Stærk Blæst og Vindkast adsplicter og fordærver ofte meget; løse Kreaturer, som komme paa de Enge, hvor Hørren er udbredt til Tørring, ødelægge ofte en stor Deel. Alt dette, og mange flere Tab og Uleiligheder forebygges, naar Rødningen kan undværes; og ydermere maa Hørren vinde uberegneligt i Styrke, naar man betragter, at Rødningen er en Siæring, som nærmer sig Forraadnelse, og ved mindste Forsømmelse eller Tilfælde lettelig kan gaae over til virkelig mere eller mindre Forraadnelse, hvorved Hørren taber

betydelig i Værd; det kan derfor ikke paatvieses, at Taven so maa vinde i Styrke, naar Rødningen kunde aldeles undværes. Endelig, naar man kan bruge en Maskine til Hørens Tilberedning uden Rødning, vindes derved, at man til alle Tider efter egen Bequemmelighed kan tilberede den uden Hensyn til Aarstid, da ellers Rødningen absolut maatte foregaae i Slutningen af Sommeren eller Efteraaret, just paa en Tid, hvor Landmanden har overflødig Bestjæftigelse, som gjør ethvert Arbeide kostbarere.

De, som af Kordomme og gammel Vane forsvare Rødningen, anføre fornemmelig, at den opløser den gummiagtige klæbende Saft, som er i Skæven af Planten, hvilken binder, eller til sammenholder Plantens Dele, og giver den Stivhed; denne Opløsning er nødvendig, for derefter, ved Brydningen og Skjætningen, at kunne adskille Skæven fra Taven; og er virkelig den vigtigste Hensigt med Rødningen. Men naar Maskinen kan adskille Barken eller Skæven paa den tørre Wei, uden denne Opløsning, saa vindes desforuden meget betydeligt i Hensyn til Blegningen; thi naar Rødningen opløser denne Saft, opløses tillige endeel Garvestof, som indeholdes i Skæven af Planten, hvilken tildeels indsuges i Taven og gjør Blegningen af det af Høren tilvirkede Garn og Lærred saa meget vanskeligere. I det Følgende skal Blegningen ogsaa blive omtalet. Fremdeles

ansføre de, som forsvare den gamle Rødnings-Maa-
de: at Hørren derved blødgjøres, saa at den let-
tere gaaer igjennem Heglerne, samt lettere videre
bearbejdes; men denne Blødgjøring bevirkes ogsaa
ved Maskinen.

Vi ville nu kortelig beskrive Maskinen, som
er affildet i Perspektiv paa vedfølgende Kobber.

A. A. er en Jernvalse af 15 Tom. Diameter,
rundt om denne ligger der et Antal, saasom 12—
14 o. s. v. Jernvalser B. B. B., af samme Længde
som den største, men af meget mindre Diameter,
ligeledes og ligesaa dybt riflede, som den store;
den øverste, C. til høire af de smaa Valser, er
endnu af meget mindre Diameter end de andre,
og paa denne Axl er Haandfanget D. anbragt,
det forstaaer sig da lettelig, at naar de smallere
Valser, ere saaledes tilborlig anbragte, deres
Rifler hverken gribe forliden eller for meget ind i
den store Valseres Rifler, saa maae de løbe rundt
paa deres Endetapper, naar den store Valse dreies
rundt, hvilket skeer, naar man med Haandfanget
dreier Valsen C. Paa den modsatte Ende af
Axen af Valsen C, hvorpaa Haandfanget D. er
befæstet, er der anbragt et Svinghjul E. som
allene tjener til at lette Arbejdet for den, der om-
dreier Maskinen.

Den store Valseres Tapper F. F. hvile i Mid-
ten af Krydset i begge Endestykker G. G. som ere
befæstede paa Foden, eller Opstalten af Maskinen,

og altsaa bevæger denne Walse sig frit rundt indenfor.

Er-detapperne af de mindre Walses B. B. B. og C, løbe i et Stykke Metal H. H. H. Man kunde efter Kunstsvroget kalde disse Stykker, Bakker, som med et Svalehale-Indsnit skyde sig noget frem og tilbage i Metalplader, der ere skruede til Endestykkerne, ved hvilken Indretning de smaa Walses kunne skyde sig noget lidet ud, for at give efter, naar der kommer for tyk Hør, eller en tilfældig lille Klump mellem Walserne. Paa den Deel af Endestykkerne for Nabningen imellem Walsen C. og Brædtet I, er der anbragt 1, 2 eller 3 saadanne Bakker, men disse sidde fast og kunne ikke skyde sig ud eller ind; de have alle en Hulhed eller Indskæbning, i hvilken en, paa hver Endestykke af Maskinen, stærk, med Enderne sammenbunden, Snore K. K. gaaer med Krydsflag rundt om dem alle, og need omkring Brikkerne eller Skiverne L. L. som sidde paa Enden af den, saaledes paa Snorene hængende Jernstang M, oven paa denne Stang hviler Vægstangs-Armen N. fast med den ene Ende, ved et Leed O. Paa denne Vægstangsarm, er anbragt et Lod P, som kan skydes frem og tilbage; jo nærmere man skyder dette Lod ind til Stangen M, jo svagere er dens Tryk, men, jo længere man skyder Loddet ud, jo stærkere er det. Ved dette Tryk tvinge Snorene K. K. Bakkerne paa begge Endestykkerne H. H. H.

ind, og altsaa de smaa Balsfer nærmere ind imod den store, saa at Risperne gribe dybere i hverandre; men naar Hørren kommer imellem den store, og de smaa Balsfer, og der da dreies rundt, vilde Trykket blive for haardt, om disse Sidste, hvori Tapperne af de smaa Balsfer ligge, ikke kunne, som sagt, skyde sig noget ud, og derved give saa meget som nødvendigt efter; og trykkes strax til igjen ved Vægten eller Loddet P. — I er et Lørb edt, som er saaledes stillet, at man stikker den raa Hør, som skal vales, ind under det, for at bringe Hørren, Straaet og Taven mellem Balsferne, uden at løbe Fare for at beskadige Hænderne.

Efter saaledes at have givet en kort Beskrivelse over Maskinen, forhaabe vi at det vil blive let at forstaae dens Brug. Men tillige er det fornødent at forklare, hvorledes Hampen eller Hørren maa være beskaffen, for at tilberedes derpaa.

Hampen, saavel som Hørren, bør være fuldkommen moden, forinden den rustes, og maa derefter vel tørres, og henlægges paa et godt tørt Sted. Naar den er saaledes bevaret, kan man foretage Arbeidet, naar Tid og Leilighed tillader, saavel Sommer som Vinter.

Om Vinteren er det imidlertid fornødent, at vælge saadant et Værelse eller Sted dertil, hvor der omtrent er saa megen Varme, som i Værel-

ferne, man almindelig opholder sig i, hvorved Hørrer taber den lidet Fugtighed, den kunde have tiltrukket sig paa det kolde Sted, hvor den har kunnet være henlagt, nemlig, paa Loftet, i Loen, eller andensteds; man behøver derfor ikke, at tørre Hørrer ved Ild, som er den sædvanlige Maade. Man bemærker strax, naar man begynder at lade Hørrer gaae imellem Valserne, om den ikke er tør nok; thi naar den ikke er det, saa stilles Skæven ikke fra Taven, men den trykkes allene flad under Valserne, uden at knækkes og falde fra; i saa Tilfælde lader man Hørrer ligge i nogle Timer paa et varmt Sted; den meget fine Hørrer, som er grøn, maa i Særdeleshed være fuldkommen tør; det samme gjælder om den grønne Hamp.

De, som have gode og udsøgte Vare, bør fortere Hørrer efter Stilkens Længde og Tykkelse; man erhoder saaledes bedre og mere ordentligt behandlede Vare, og mindre Affald under Hørringen.

I Klandern følges endnu flere Forsigtighedsregler af de Fabrikantere, som tilberede den fineste Hørrer.

Ved at lade Hørrer gaae igjennem vor Maskine, kan man, efterat Frøknopperne paa sædvanlig Maade ere aflagne, vel lade de smaa Rødder, som ere ved Stilkene, følge med, og endogsaa lade dem blive paa den finere Hamp, saalænge Stilkene ikke ere tykkere end omtrent smaa Penne-

poser; men naar de ere tykkere, bør man, for at skaane Maskinen, afsløre Rodderne tæt ved Hampens Ende, og naar det er svær Hamp, bør man endog med en Ruffert eller svær Træ-Hammer, (som helst bør være riflet) banke den tykkeste Deel af Hampen, og vende Bundet om i Haanden, at det kan blive saaledes banket paa alle Sider, hvilket er snart giort, og letter Arbeidet ved Maskinen.

Naar man vil bearbejde Hørren, stiller en Person sig med en Haandsfuld Hørstilke, og breder dem temmelig tyndt ud paa Balsen A., og stikker Rodenden af Strikken ind under Bredtet I, hvilket kan skee af et ungt Menneske eller et Barn, da dertil ingen Kræfter behøves. En Mand dreier Balserne rundt ved Haandsfanget, og da gaaer Hørren om mellem Balserne og kommer frem igien ved Balsen C., og saaledes brydes mellem alle Balserne. Naar Hørren er meget moden og vel tør, kan undertiden een-Omgang være tilstrækkelig til at knække Barken eller Skæven af Planten, især naar Vægten er trukket langt ud paa Vægtstangen N., for at trykke Balserne sammen.

Naar een Omgang ikke er tilstrækkelig, da lader man Hørren gaae to, tre eller flere Gange igiennem, for at stille den ved Skæven; men dersom den ved tredie Omgang ikke er tilbørlig stift ved Skæven, saa er det Tegn til at Hørren er for fugtig, eller at Trykbevægten ikke er svær nok. Opfinderen har bearbejdet forskjellige Slags, og derved

(19)

islandt meget haard og vanstelig Hamp, og har aldrig behøvet at lade den gaae mere end 3 Gange igiennem.

Arbeidet gaaer temmelig hastig; Arbeideren tager et passende Bunde Hør i Haanden, og breder det godt ud paa Valsen, Rodenden øverst; strax efter kommer det, som sagt, frem igien, mere eller mindre brydet, da tager han imod det, og sætter det ind under Bredtet igien, medens Valsen dreies bestandig rundt, enten ved Haandskraft eller i Forbindelse med et Rølleværk.

Hørrens og Hampens første Bearbejdning paa vor Maskine har da alene til Hensigt, at bryde Skæven fra Taven ved een, to eller tre Omdrejninger; — det er sagt, at Stilkene bør være vel tørrede, dog maae de ikke være det til den Grad, at de kunne knække imellem Fingrene som Svovlstikker; man bemærker det let, naar den første Tot eller Haandfuld gaaer igiennem, om Hørstilkene ere for tørre; det er da tilstrækkeligt, at man lader dem ligge nogle Timer paa et, noget, dog ikke for fugtigt Sted; dette kan dog neppe forefalde uden ved Sommertørke, eller i det særdeles Tilfælde, at man om Vinteren havde oventørret Hørren for stærkt.

Efter Hørrens førstbemeldte Bearbejdning, lader man den gaae igiennem en grov Hegle, som er passende efter hvad Slags det er, dog allene Rod- og Topenderne af Bunderne, som ere komne ud af Maskinen, da de, saaledes pudsede, bedre be-

arbejdes ved det næste Foretagende dermed, som nu skal forklares.

Til dette Foretagende, som er at blødgøre Hørrer, maa man have den tilberedt, thi det er nødvendigt, at man lader den svede en Dag eller to, for at tiltrække nogen Fugtighed, og derfor er det formodent, naar det er meget tørt om Sommeren, at lade den henligge i nogle Dage paa et luftigt Sted, for at blødgøre den, forinden man lader den gaae igiennem Maskinen. Man kan stille Maskinen saaledes, at man ikke behøver at udtrække Totten hver Gang, men lade den løbe om mellem Valsene nogle Gange, efter hvilke man tager dem ud og vender Hørrer; det, der var op, kommer nu ned, fordi den Side af Totten, som ligger mod den store Valse, bliver bedre bearbejdet end den anden.

Blødgøringen (L'adoucisage) kan vare 2, 4 til 6 Minuter, om man vil; det beroer paa Hørrerens eller Hørrerens Egenstøb, og den Grad af Blødhed, som man vil give den.

Naar Maskinen ifkun skal bruges til at blødgøre Hørrer, saa kan et Barn gierne dreie Maskinen, thi der behøves kun faa Kræfter dertil. — Det bør gientagende erindres, at til Blødgøringen maa Hørrer ikke være tør, men have svedet igjen; naar den saaledes er tilberedt, kan man videre begynde og behandle den som sædvanligt.

Hamp blødgjøres meget lettere end Hør, hvis Bark eller Skibe er tykkere, haardere og mere vedhængende; man kan imidlertid, som siden skal blive viist, med Fordeel forkorte denne anden Tilberedning.

Skulde det Tilfælde finde Sted, at Snorene K. K., een eller begge, bleve saa slappe, at man maatte forkorte dem, eller de vare sprængte eller deslige, saa at nye maatte paasættes, eller nogen Forandring skee ved dem, maae der bruges Forsigtighed ved Løsgjøringen eller Aftagningen af dem, at de smaae Bølser ikke falde fra den store Bølge; man kan imidlertid omvikle dem med andre Snore eller deslige, for at holde dem sammen.

Denne Maskine tjener, naar den bruges ordentlig, saaledes i Stedet for Rødning, Dvortoring, Brydning og Stampning, eller anden Tilberedning forinden Heglingen; hermed behøves alene at lade den raa Hør eller Hamp i Haandsfulde eller smaae Bundter gaae een, to eller tre Gange igiennem Bølserne, for at stætte dem, samt lade Enderne af Bundterne gaae over en grov Hegle, for at ordne dem, at Bundterne ligge jævnt; at lade dem derefter svede eller tiltrække en liden Grad af Fugtighed een Dag eller to, og da lade disse Totter eller Bundter atter gaae igiennem Maskinen i nogle Minuter, i hvilken Henseende det endnu var saa meget bedre om man havde en anden lignende Maskine, som var bestemt alene til Blødgjøring.

gen. Enhver, som kiender det mindste til de sædvanlige hidtil brugte Arbeider ved Hørens Tilberedning, vil lettelig indsee, hvor uendelig meget Arbeide, der vil spares ved denne Maskines Brug, og hvad der vindes i Henseende til Værenes Godhed, samt at man undgaaer de Ulykker, som Hørens Tørring ved Jld saa ofte foraarsager.

Efter et halvt Aars daglige Brug af denne Maskine, paa hvilken Opfinderen har tilberedt Hamp og Hør af alle Slags, har han erhvervet megen Erfaring, og fundet, at en Mand til at dreie, og et øvet Barn til at lægge paa, kan tilberede færdig til Hegling 40 til 50 Pd. i 12 Timer; stundom mere, efter Hørens Bestaffenhed og Arbeidernes Øvelse.

Med Hensyn til Blødgjøringen, da kan man anvende den Tid derpaa, man vil; det berøer paa den Qualitet af Være, man attraaer, og Hensigten at ville lade Høren spinde uden foregaaende Blegning, som tildeels erstattes ved Maskinens Brug til Blødgjøring. Iøvrigt udføres Blødgjøringen med Maskinen saa vel og saa hastig, at en Mand kan blødgjøre omtrent 6 Lpd. om Dagen, naar den først er brudt eller Skæven afdagen.

Opfinderen har foretaget et stort Antal Forsøg med Hamp og Hør, rødet og ikke rødet, for at erfare Forskiellen af Producterne paa den ene og den anden Maade. Man har fundet en saa overordentlig Forskiellighed i Udfaldet, at der egentlig

intet bestemt Forhold kan angives. Midlertid har han nogle Gange erholdt en saa betydelig Fordeel ved Maskinen, at han har Grund til at formode, at den rødne Hør, med hvilken han gjorde Sammenligninger, maatte have været slet behandlet under Rødningen, som vel ikke er et sjældent Tilfælde. Ikke desmindre regner han, at den paa Maskinen behandlede Hør har givet fra 20 indtil 100 Procent i Vægt mere, end den, som havde været rødnet og behandlet paa den almindelige Maade; han har endog erholdet et større Forhold, naar Hørren har været sendt ham fra de Egne, hvor den har været dyrket, og der paa Stedet rødnet; af et Partie rødnet og ikke rødnet, som var tilstillet ham til Forsøg, slutter han, at den rødede har været slet behandlet.

Der kan ikke være Tvivl om, at man, ved at bearbejde Hørren paa Maskinen uden Rødning, erholder betydelig mere Hør til Hegling, end ved den hidtil brugte Behandlingsmaade. Alene der, ved, at ved Maskinens Brug tabes eller spildes aldeles intet, da der ved Rødningen tabes uberegnelig meget i Marken, foruden den Veskadigelse, den som oftest underkastes ved slet Rødning; hvor dette har Sted, er Tabet uberegneligt; men hvor den behandles allerbedst, kan Fordelen dog i det mindste anslaaes til 20 Procent eller en femte Deel.

Det er ikke muligt at angive Fordelen af den ny frem for den gamle Maade nysagtig, da der

er en uendelig Forskiel paa Horrens Bestaaffenhed i sig selv, og dens Behandlingsmaade paa forskjellige Steder, hvorpaa endog Veiret har en betydelig Indflydelse. Efter Beredning paa Maskinen faaer man ikke alene mere, men og af større Længde fint Hør, og bedre Blaar efter Høgløgen.

Foruden dette, den allerede berørte Fordel, at kunne arbejde til alle Tider, Vinter og Sommer, uden Hensyn til Veiret, da det stæer hjemme i Huset, og uden Fare enten for Jldsvaade, eller Bedærv ved Lørringen, som ikke behøves, kan man foretage lidet eller meget ad Gangen, efter egen Leilighed, og kan bruge dertil Fruentimmer og Børn, ligesaa vel som Mandfolk, efter Maskinens Størrelse. Man kunde ogsaa, hvor Arbeidet skulde drives i det store, have flere end een Maskine, og drive samme ved Heste, Vand, eller Windkraft, som enhver kyndig Mechaniker let efter Sted og Leilighed kan indrette, og saaledes, at man kunde standse Omdreiningen af alle Maskinerne siebløkkelig, eller een og hvilken af dem man vil, uden at standse de andre.

3. Styrke vinder Hampen og Horren meget betydelig ved Tilberedelsen paa Maskinen uden Rødning, og hvorledes kan det være anderledes, da Rødningen er en Grad af Forraadnelse. Opfinderen har ladet lige fint Traad spinde af rodet og ikke rodet Hør, og funden at den sidste bar i det

mindste $\frac{1}{2}$ mere Vægt end den af Hør og Hamp, som havde været rødet.

Fremdeles har den Hamp og Hør, som ikke bliver rødet, et betydeligt Fortrin i Henseende til Blegning, som, paa den Maade, vi nærmere ville forklare, let kunde udføres, og Lærredet erholder en fuldkommen Hvidhed, uden at underkastes den tidfordrende og bekostelige Blegning i Luften, ved hvilken Lærredet ofte, enten ved slet Behandling eller ved Veirets Indflydelse, beskadiges meer eller mindre. Den saakaldede kemiske Blegning bleger vel til en høi Grad, men kan ogsaa ved Uforsigtighed beskadige Lærredet og svække dets Styrke.

Det lader sig let forklare, at Blegningen af den ikke rødne Hør maae være lettere. Skæven eller den Bark, som omgiver Hørplanten, og til hvilken Hørtaven klæber, indeholder en gummigtig Barksaft, som opløses ved Rødningen, og naturligtvis indtages i Taven, og giver den en brunagtig Farve, som siden er vanskelig at bortblege. Fremdeles have Arbejderne ingen Uleilighed af den Støv, som affalder ved Bearbejdningen paa Maskinen af den ikke rødne Hør. Opfinderen har ladet arbejde inden lukkede Døre og Vinduer, uden at nogen har funden sig deraf uleiligt, omend skiondt der var megen Støv i Værelset; men anderledes var det naar man bearbejdede rødnet Hør, og lod den gaae igennem Maskinen og derefter heglede

den; da maatte man oplukke Døre og Vinduer, hvild Arbejderne skulde udholde Støvet.

Ved forskiellige Forsøg har man erfaret, at Bearbejdningen af rødet Hør, saasom Brydningen, Skiætningen og Heglingen, gaaer meget lettere for sig med Maskinen, end paa den gamle Maade, saa at det kan med Paalidelighed forstikkes, at de, som endnu have Fordomme for Rødningens Nødvendighed, ville dog stedse finde god Regning ved at anskaffe sig Maskinen, istedet for de flette Redskaber, de i Almindelighed hidtil have brugt; og det tør endvidere paastaas, at den, som har nogen Estertanke og Dømmekraft, vil, naar han er i Besiddelse af en god Maskine af dette Slags, om han endog lod sin Hør rødne første Gang, dog vist vogte sig for det den næste Gang.

* * *

Man kan anmærke 3de Punkter, som bidrage til at befordre Arbeidet ved Maskinen. 1) Trykningen af de smaa Valses mod den store. 2) Disses Antal, og 3) Forholdet af den Haandfuld Hør, som lægges paa.

Derfor man indretter det saaledes, at Trykret af de smaa Valses kunde blive stærkt imod den store, saa kunde man nøies med at anbringe 8 eller 9 istedet for 14, som er vist paa Tegningen; man kunde endog kun anbringe 3 eller 4, og i Forhold formindste den store Valses Diameter.

siden der blev færre af de smaae til at strænge den store; men da forbreedes, for at udføre lidet Arbeide, et overordentlig stærkt Tryk. Trykket maa altid forøges i Forhold til Formindskelsen af Antallet af de mindre Walses; men deraf flyde følgende Uleiligheder: 1) naar den midterste Walse, som, efter det vi have beskrevet, sætter de andre i Bevægelse, er af for liden Diameter, da vil den Hamp og Hør, som lægges derpaa, bøies for stærk paa den stærkere Krumning, saa at Hørstilkene blive knækkede, og man vilde af visse Slags Hamp og Hør, endog af gode Slags, udtrække den, saa at sigge forhækket, forudsat at Trykket var i Forhold dertil stærk nok; men naar man anbragte kun det sædvanlige Tryk, saa vilde næsten intet Arbeide udrettes, eller i det mindste kun lit. 2) Begribes det let, at en saadan Maskine vilde blive meget svær at omdreie, ikke alene i Henhold til det stærke Tryk, som den maatte gives, men og i Forhold til, at Radius af Walsen blev mindre. — En 3die Uleilighed ved en Maskine af liden Diameter og med saa Walses var, at den ikke var tienlig til den anden Beredning, nemlig Blødgjøringen. Fordi Walsen var af for liden Omkreds, vilde Taven saaledes forvikle sig om den, at Taven blev bedæret, og man fik kun Blaar naar den kom under Seglen, hvilket flere Forsøg have vist.

Naar man anbringer 12 smaae Walses, saa vil Trykket, som man behøver, ikke være stærkere,

end at det kan godt taales af den fineste og bedste Hør; den store Walse bør da i det mindste have een Rod i Diameter eller noget mere. Hvad Blødgjøringen er angaaende, da udføres den saa meget deslettere og snarere med flere end med faa af de smaa Walser. Korogelse af Tryk bidrager meget mindre til Blødgjøringen end Antallet af Walserne.

Det tilraades derfor, at give Maskinen med 12 Walser i det mindste, og hellere flere; derfor bliver Maskinen ikke sværere at omdreie. Dersom den store Walse er støbt af Jern; kunde man gjøre nogle af de mindre Walser af Træ, som ikke ere saa kostbare som de af Jern, og derved bliver Maskinen noget lidet mindre bekostelig, uagtet den havde flere smaa Walser.

Dersom man imidlertid af Sparommelighed vilde forfærdige smaae Maskiner med ikkun 6 eller 7 smaae Walser, saa maatte man af ovenansførte Aarsager dog gjøre den midterste Walse af saa stor Diameter, som man vel kunde, for ikke at behøve et alt for stærkt Tryk, og man kunde paa en saadan kun lægge ganske smaae Totter eller Haandfuld Hør, for ikke at blive nødt til at gjøre mange Omdreininger for hver Tot, man lagde paa.

Men naar man endelig vil være paa Beføiningen af Maskinen, saa er det bedre at mindste paa Walsernes Længde, og t. Ex. ikkun give dem 8 til 10 Tommers Længde, fremfor at anbringe mindre end 12 Walser. — En halvvoxen Dreng

eller Pige kunde endog ene arbejde paa-en Maskine af denne Størrelse.

I Tilfælde at man ikke vilde spare, men have en stor Maskine, skulde man dog ikke gjøre Balserne over 1 $\frac{1}{2}$ Alen lange, thi da bliver Omdreiningen for svær. Der behøves en meget høiere Grad af Nøiagtighed udi Riserne. Arbeidet vilde ikke gaae saa godt fra Haanden; desuden vilde en Maskine, hvis Balsers Længde var 4 Fod, koste mere end tvende Maskiner, hver paa-a-Fods Længde, dersom man tillige vil paasee Maskinens nødvendige Nøiagtighed.

Fig. II. paa vedfølgende Kobber viser Dybden af Riserne eller Indsnittene i Balserne, passende for almindelig Hamp og Hør; men til grov Hamp vilde det være tjenligt at gjøre dem af en Linies eller $\frac{1}{2}$ Tommes mere Bide og dybere Indsnit; men til den fineste Hør ligesaa meget mindre, da Skæven er paa denne mere flæbende eller vedhængende end paa Hampen. Alt for skarpe maae imidlertid Toppene a a a a af Indsnittene ikke være, thi ellers kunne de skære Hørrøen; da de desuden kunne slibe sig skarpere, maae de være lidet afrundede. Den her paa vedfølgende Kobber afbildede Maskine er i Henseende til Balserne med Tilbehør af støbt Jern og støbt Metal; det øvrige af smeddet Jern, saasom Axlerne o. s. v.; kun Stel-ladsen eller Foden, den er anbragt paa, er af Træ; — Tegningen er aldeles taget efter den af

H. Excellence Hr. Generallieutenant Grev Waks-
terstorff hertil sendte Maskine.

Hr. Christian tilføier, at man kunde ogsaa
forfærdige slige Hør-Maskiner af Træ, men be-
mærker derhos, at de maatte være af overordent-
lig godt Træ, og særdeles usiagtige forfærdigede,
thi slaaer Træet sig, eller Indsnittene ikke passe
ganske fuldkommen i hinanden, saa følger deraf,
at Maskinen bliver meget svær og ujævn at dreie,
og man løber Fare, at brække Indsnittene, og nø-
des til at indsætte nye Valser. Disse maatte dog
nødvendig have Jernaxler. — Maskinen af Træ
vilde kunne være længe, naar den var meget fuld-
kommen udført; det blev imidlertid dog nødven-
digt, at have nogle af de smaae Valser liggende i
Beredskab, naar nogen af dem, som vare i Brug,
knækkede eller bleve forslidte. Jernvalserne maae
forresten kunne holde saa at sige i det uendelige.

Opfinderen bemærker, at man ogsaa kunde
indrette saa smaa Maskiner, og anbringe Hånd-
fanget saaledes, at een Mand kunne dreie med
den ene Haand, og lægge Hørrer paa med den
anden; men dette Arbeide vilde upaatvibelig gaae
langsomt, og det, som blev sparet paa den ene
Side, vilde sikkert være tabt paa den anden.

Behandlingen af Hamp og Hør, for at
gøre den fin, blød og hvid.

Det er bemærket, at Taven af Hamp og Hør
tiltrækker eller indsuger ved Rodningen en brun-

agtig, ofte meget mørk, Farve, som er vanskelig, i det mindste langsom og bekostelig, at udtrække ved Blegningen, dersom det ikke er reent og klart, men suurt og muddret Vand, som Hørren rødnes i, hvilket ofte er Tilfældet. Især naar Hørren sættes i Løvgrave, angriber det ikke alene Hørren, saa at Taven taber i Styrke, men bidrager udenstvivl ogsaa meget til at Taven faaer en endnu mørkere Farve, som bliver vanskelig at udblege.

For at give Hampen, om man vil bruge den til Lærred o. s. v., samt den Hør, som ikke er rødret, men ligefrem bearbejdet paa Maskinen, en skøn lys Farve, eller endog en Art af Silke-Hvidhed, tages de Haandsfulde eller smaa Bundter Hør, saaledes som de til Brydning og Skævning første Gang ere gaaede igiennem Maskinen, naar Skaverne ere vel afrystede, samt efterat Rod og Topenderne ere gaaede over en grov Hegle, for at jævne og glatte dem, — og lægges ud efter Længden, uden at snoe dem, endog ikke paa Midten, i et stort, ganske reent Kar, eller en Tønde, og overøses med reent, klart Vand, saaledes, at Vandet staaer over dem. Man lader det saaledes staae fra 12 til 24 Timer om Vinteren paa et Sted, hvor Vandet ikke fryser. Bundterne tages derpaa ud, eet efter det andet, og udstylles i reent Vand saalange de afgive nogen Farve til Vandet; man udtrykker derefter Vandet saameget som mueligt, og hænger dem op over Snore i fri Luft, eller paa Loftet,

for at tørre dem; man kan ogsaa lægge de fugtige Bundter strax i en Lud, som nærmere skal beskri- ved. Med nogen Agtsomhed og Omhu er det slet ikke vanskeligt at udtage Bundterne hvert for sig, uagtet de ikke ere snoede.

Luden kan tilberedes af almindelig Træ, Afke, saaledes, som man sædvanlig tillaver den i Huus- holdninger til Linned, Vask. Man lægger Hø- bundterne, enten tørrede, eller endnu fugtige, i et stort Kar, ligesom første Gang, med Vand, slaer den kogede Lud derpaa, og dækker Karret, for at beholde Varmen saalange mueligt; det bliver saa- ledes staaende, uden at røres, fra 12 indtil 24 Timer. Efter den Tid tages Bundterne ud, og affylles som første Gang. Det var beqvemt, om man havde rindende eller Springvand, som kunde gaae giennem Karret. Naar Hørrer ikke afgiver mindste Farve til Vandet, og Luden er vel affyl- let, saa trykkes Vandet vel af Bundterne; man kan bøde disse over hverandre, firdobbelt, om man vil, for at trykke Vandet ud af dem med Hæn- derne, men man maa ikke snoe dem; derefter op- hænges de over Snore for at tørres.

Istedet for ovenmeldte Afkelud, som man ikke altid kan have i tilstrækkelig Mængde, kan der til- beredes en Lud paa følgende Maade: Til 200 Pot- ter Vand sættes 4 Pd. Potaske og 2 Pd. uløstet Kalk; naar Potaschen er opløst, og det er vel om-

vørt, aftapper man, efter at Bundsaldet har sat sig, det klare Vand eller Luden, som, skjøndt den er svag, er tilstrækkelig skarp nok, naar den hældes kogheed paa Hørren, som ovenfor er sagt.

Naar Hørren er saaledes udludet og vasket, er den tilberedet til Hegling; men skulde det synes, som at Laven endnu klæbede eller hængde noget sammen, saa kunde man lade Bundterne løbe, naar de først ere vel tørrede, nogle Gange igiennem Maskinen, hvorved Laverne ville godt skilles ad, og blive blødere; man kan da godt hegle den paa sædvanlig Maade.

Dersom man vil have Hampen eller Hørren endnu finere, blødere og hvidere, saa lægges de af Luden udtagne, og med reent Vand affkyllede Bundter i et reent Kar, og overoses med kogende Sæbevand (2 Lod Sæbe til 1 Pund Lave). Karret dækkes vel til, og staaer urørt i 12 Timer; derpaa skylles Bundterne i reent Vand igien, og tørres som ovenanført. — Ifald Bundterne ere endnu stive, eller dersom Laverne klæbe endnu noget sammen, skal man ikke bekymre sig derom; nogle Omgange i Maskinen gjøre dem fuldkommen bequemme til Heglingen.

Naar man vil have en Blinshed og Blødhed, som aldrig kan opnaaes ved Rødning, eller og den Hamp og Hør, man har at behandle, er meget grov i sig selv, og derfor af ringe Værd, og man vilde forhøje dens Hvidhed og dens Priis derved,

kunde man anvende to Gange Ludning og to Gange Sæbevand paa den, efter ovenstaaende Beskrivelse; men den maa omhyggelig udfyldes med reent Vand, hvergang dette Arbejde udføres, som skeer meget snart, naar man har ovede Folk. Den Hamp og Hor, som er behandlet med Lud og Vand paa ovenanførte Maade, og ligeledes har paa den beskrevne Maade staaet i Sæbevand, hvortil kan bruges saavel grov som hvid Sæbe, kan, om den endog i sig selv ikke var af blod Art, dog spindes særdeles godt og fint, og beholde al sin Styrke, siden Taven aldeles ikke har undergaaet nogen anden Bearbejdning, end den, hvormed man behandler det fineste Lærred, ja endog Nettetudug, uden at skade det.

De Blaar, man erholder af Horren efter Maskinens Brug, vinde i Skjønhed og Blødhed en Priis, som de ingenstunde før have været bragt til.

Fremgangsmaaden er, som man seer, endogsaa simplere, end den almindelige Bygning og Vaskning, som bruges i Husholdninger, hvor endog Linnedet vrides og gnides; men her lader man Tave-Bundterne staae ganske rolig, saavel i Luden, som i Sæbevandet.

Tilfødt maa det gjentagende bemærkes, at den gode Behandling beroer særdeles meget paa en god Skylling i reent Vand, og at Vandet fornyes, saa ofte man bemærker, at Taven affætter endnu det ringeste Skjær af opløst Plantesaft; — jo bedre den er affyllet, efter den første Blødning i Vand, saavel som efter Ludningen, jo blodere bliver Taven, deler sig lettere under Heglingen og bliver hvidere.

Ved saaledes at behandle Taven forud, spares efter Spindingen, Kogning og Bygning af Garnet; overalt kunde man spare den ondtalte Ludning, Udblødning i Sæbevand og Afstykning, og nøies med Maskinens Bearbejdning og Heglingen derefter for den grovere Hamp og Hør, som allene skulde anvendes til Tongværk eller grovt Brug, og allene anvende Ludningen til de Varer, hvis Pris man vilde forhøje for at anvendes til fin Brug.

Der bevirkedes saaledes væsentlige Fordele af at behandle Hør og Hamp paa den her foreslaaede Maade uden Rødning:

1. Afstæffelse af det besværlige, og hvor det skeer i det store, for Hælbreden skadelige Arbejde at rødne.

2. Betydelig Forøgelse, eller rettere Besparelse af det ved Dyrkningen tilveiebragte Product, i det der ved Rødningen bliver meget spildt og ofte bedærvet; og altsaa erholdes betydelig mere Materiale og mere Lærred.

3. Den store Fordeel, ikke at behøve Tørring ved Ild, hvorved Materialet kan bedærves, og Ildens vaade afstedkommes.

4. Betydelig Besparelse af Arbejde ved Blegningen af Garn og Lærred.

5. Man kan ved dette Middel dyrke Hamp og Hør i Egne, hvor den før ikke haver været dyrket, af Mangel paa passende Vandsteder og Locale til at rødne Hørrøn.

Fig. 1.

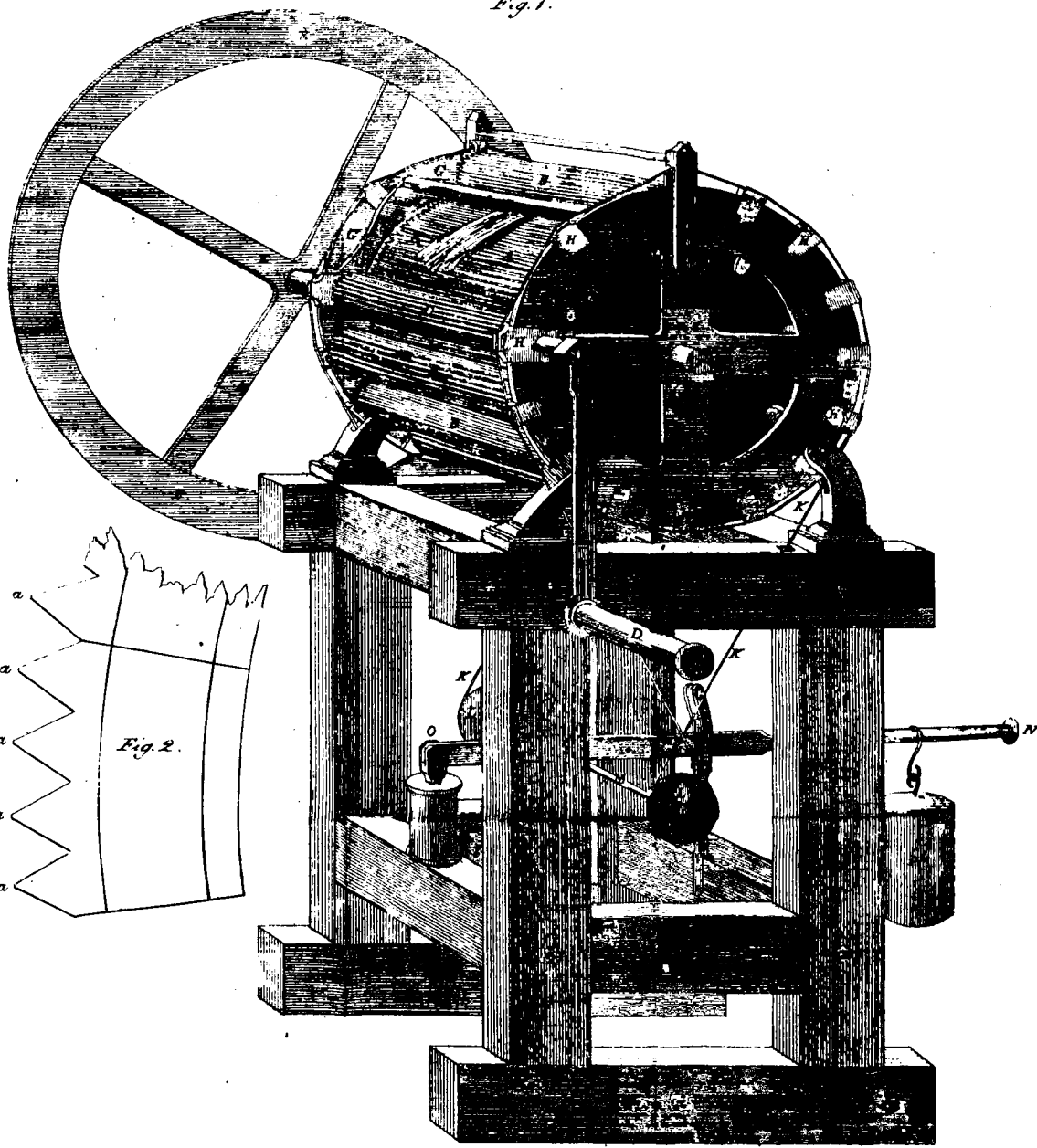
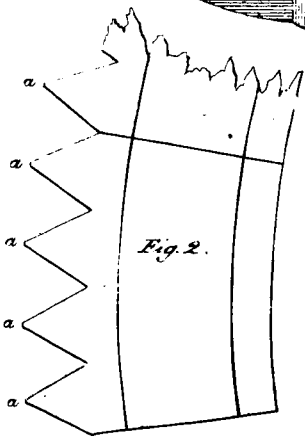

Fig. 2.

1 2 3 4 F. d.

U d s i g t

o b e r

Landhuusholdningssekskabets
Forhandlinger

i de to Aar

fra Udgang Junii 1817, indtil s. T. 1819.

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

I de fra Aaret 1808 til 1817 udkomne 4 Bind af Selskabets Skrifter er efterhaanden leveret Selskabets Historie fra Aaret 1802 indtil Midten af Aaret 1817, og i Landoeconomiske Tidenders 2det Binds 2det Hæfte findes en udførlig Fremstilling af det Vigtigste af det i Selskabet i Vinteren 18 $\frac{1}{2}$ Passerede. I Fortsættelse deraf meddele vi følgende Efterretninger fra de derefter forløbne 2 Aar.

* * *

Dersom Selskabets Bestræbelser med det paa Amager begyndte Skov anlæg vorde kronede med Held, er dette foretagende et af dets mærkeligste, og fortjener derfor allerførst at omtales. I Landoeconomiske Tidenders 8de Binds 3die Hæfte er meddeelt actmæssig Beretning derom; i Collegialtidenden, 1818, No. 40, findes ligeledes en Notice om denne Foranstaltning, som Selskabets Præsident, Etatsraad Collin, bragte i Forslag og siden har ledet.

De 300 Edr. Land geometrisk Maal, som ved Landvæsenkommissionensmødet den 18de Maji 1818 bleve udlagte af Store Maglebyes Overdrev for at indtages til Skov under Selskabets Bestyrelse, bleve i samme Aar indhegnede med Grøft og Vold, og inddeelte i 12 Lodder, hver paa 25 Edr. Land. Af disse bleve i det første Aar tre tagne under Behandling. Til Ly er plantet henved 40,000 Stkr. canad. Poppel; af Hvid- og Rød-Gran ere plantede over 100,000 Stkr.; af Alt 15,000 femaarige Planter; i de sidere Steder flere Tusinde Stkr. af den hvide Elm; desuden er saaet: Gran, Birk, Hestekastanie og Agern. Af den Lod, hvorpaa er opført en Bolig for Opsynsmanden, er udlagt 3 Edr. Land til Planteskole. Skovstykkets nordre Linie (til Ullerup Overdrev) er 3,134 Alen; den østre Linie (mod Raagaard) 975 Alen; den søndre (mod den øvrige nu udfiskede Deel af Store Maglebyes Fælled) 3,582 Al., og den vestre Linie (udad Kallebodstrand) 15,68 Al. Et saa stort Hegn har kostet betydeligt. Jordsmønnet er forskjelligt; i de yderste Lodder mod Vest og Øst er det meget sandigt, i de midterste derimod stærk leret *).

* * *

Til de temporaire Foranstaltninger, som Regeringen saa sig nødsaget at fore i Krigsaarene,

*) See herom Noter A efter dette Stykkes Slutning.

1807-1814, havde ogsaa overordentlig Anskaffelse af Brændsel for Hovedstadens Indbyggere, fordi den sædvanlige Tilførsel blev forstyrret. Den Commission, som af Hs. Majestæt var nedsat for at udføre denne Sag, var bemyndiget til, for at faae det Brænde, som deels udvistes af de Kongelige Skove, deels kjøbdes af private Skoveiere, hidført, baade at sætte Skibe i Requisition, og tilfige Bønder til Landtransporten. Endstjændt disse Transporter bleve betalte, saa gavede dog, som alle Naturalpræstationer og Tvangsarbejder, hyppigen Anledning til Klager. Da Commissionens Forhandlinger, efter Krigen, vare sluttede, dens Beholdninger successive realiserede og Regnskab aflagt, befandtes der at være et temmeligt stort Overskud. I Finansministerens Forsøg til Hs. Majestæt desangaaende, vare de Besværligheder omtalte, som denne forresten aldeles uundgaaelige Foranstaltning havde medført i Særdeleshed for Bønderne i Sjælland. Dette bevægede Kongen til allertraadigst at bestemme, at en Deel af bemeldte Overskud skulde anvendes til disse Bønders Understøttelse, og det blev Selstabet betroet at sørge for Anvendelsen. Derom underrettedes Selstabet i en Skrivelse fra Geheime Stats- og Finansminister Røsting, saaledes lydende:

”Efterat de, af den i Mæret 1814 ophævede Commission for Kjøbenhavns Forsyning med Brændsel,

anskaffede, og ved dens Ophævelse i Behold værende Brandebeholdninger ere realiserede, og en betydelig Deel af den udkomne Sum er anvendt til nogle overordentlige Statsudgifter, har Hans Majestæt, under 3die d. M., allernaadigst behaget at bestemme, at den overblevne Capital skal deles imellem visse almeennyttige Instituter, der, af Mangel paa Fonds, enten betydeligen maae indskrænke deres Virkekreds til Tab for det Offentlige, eller tye til Statskassen, for at dække deres nødvendige Udgifter, hvilket foranlediger Usikkerhed i Calculerne over de sædvanlige Ressourcers Tilstrækkelighed."

"Til disse Instituter horer det Kongl. Landhuusholdningsselskab, som af bemeldte Capital allernaadigst er stjenket en Sum af 40,000 Rbd. Navneværdie, med det Tilkjendegivende, paa hensigtsmæssigste Maade at anvende samme til Gavn for Agerdyrkning og Agerdyrkere, og dermed at gjøre Begyndelse her i Sjælland."

I Overensstemmelse dermed, besluttede Selskabet, at Capitalens Renter skulde i nogle Aar bruges til at befordre Bønderjorders rigtige Dyrkning i Sjælland, ved i de første Aar at tilstaae Dyrkeren en aarlig Godtgjørelse af 100 til 200 Rbd. i Sedler for de Udgifter, eller det Tab, der i Begyndelsen kunde blive Følge af en forandret Driftsmaade.

Til ordentlig Dyrkning ansees at hore, at Jorderne ere, i Forhold til Tillægget af Uger og Eng, samt begges Bestaaffenhed, hensigtsmaessigen inddeelte; at Saadestiftet fortjener oplyste Landmænds Bisald, samt at Jorderne i det Aar, de indtages til Drift, enten omhyggeligen behandles med fuld Brak, eller drives med Brakfrugter.

Selskabet udstedte desangaaende en Bekjendtgjorelse og Opfordring til Bønderne, Kæstere eller Selveiere, om at henvende sig til samme og ledsage deres Begjeringer med fuldkommen paalidelige Efterretninger om deres Jorders Bestaaffenhed: Udskiftning, Hartkorn, Størrelse, Veliggenhed, nærværende Drift, og den nye Drift, de agte at indføre, Gaardens Besætning og dennes Tilstand, Besiddernes Formuesforfatning m. m., som kunde sætte Selskabet i Stand til at gjøre det bedste Valg blandt dem som melde sig. I blandt de Ansøgende skulde de Bønder gives Fortrin, hvis Lodder forudsatte de betydeligste Grundforbedringer i Forbindelse med den planmaessige Dyrkning, og de, som erholdte Understøttelse, forpligtedes at underkaste sig de Forskrifter og det Tilsyn, som Selskabet nærmere maatte bestemme; i sidste Henseende vedtoges, at i Nærheden af enhver af disse Bønder skulde vælges en paalidelig Mand, der kunde paasee og indestaae Selskabet for, at Understøttelsen forsvarligen og hensigtsmaessigen anvendtes.

I Følge heraf indkom omtrent 50 Begjeringer, og efterat disse paa det noiaagtigste vare gennemgaaede, bleve følgende 18 Bønder valgte til, under forommeldte Betingelser, at understøttes i 3 Aar.

Paa Kjøbenhavns Amt:

Henrik Sørensen i Greve, under Tilsyn af Sognepræsten Dr. Schack i Sengeløse.

Kasnius Kasniussen i Kraghave, u. L. af Samme.

Christen Jensen i Siebninge, u. L. af Inspecteur Conradsen paa Bidstrup. — Christen Jensen havde Aaret i Forveien erholdt Selskabets 2det Hadersbager formedelst sin udmærkede Drift.

Søren Klarsskov i Hersteb, u. L. af Inspecteur Conradsen paa Bidstrup; han havde ligeledes og af samme Grund modtaget det 2det Hadersbager.

Peder Hansen i Hundie, u. L. af Sognepræst Møllerup i Greve.

Lars Hanssen i Ishoi, u. L. af Slotsgartner Petersen paa Frederiksberg.

Paa Holbøks Amt:

Anders Johansen i Stedstrup, u. L. af Sognepræst Jensen i Soderup.

Peder Hansen i Kirke-Eskildstrup, u. L. af Samme.

Jens Carlsten i Tudsø, u. L. af Landinspecteur Die paa Cathrinedal.

Paa Sorø Amt:

Anders Jensen i Korsløv, under Tilsyn af Justitsraad Neergaard til Gundersløvholm.

Søren Hansen i Slotsbjergby, u. L. af Borgmester Birch i Slagelse.

Hans Pedersen i Lammestrup, u. L. af Forvalter ter Schroder paa Euenstrup.

Paa Frederiksborg Amt:

Peder Svendsen af Vindefilde, u. L. af Landvæsens-Commissair Keilberg til Lindholmgaard.

Christen Hansen i Østbye, u. L. af Forpagter Engberg paa Selsøgaard.

Masmus Nielsen i Borup, u. L. af Amtmand Arctander i Frederiksborg.

Paa Præstø Amt:

Niels Olsen i Atterup, u. L. af Hs. Excellence Hr. Geheimconferentsraad, Amtmand Grev Danneberg Samsøe.

Christen Pedersen i Tyberg, u. L. af Major Neergaard til Tyberggaard.

Niels Adolph Bagger af Bakkebolle, u. L. af Grosserer Wassard.

Selskabet haaber, at kunne, i de følgende Aar, af sin egen Fond, paa denne høist hensigtsmæssige Maade, virke til Agerbrøgets Opkomst, og har i 1819 dermed gjort en Begyndelse ved at forsikre

Udsbruger Dalgas paa Aldebertsminde, Weile Amt,
i tre Aar aarligen 200 Rbd., og forære ham
et Sæt af de nyere Ugerdyrkningsredskaber.

Koruden disse ere, for planmæssig Drift, hædrede
af Selskabet, følgende Gaardmænd:

John Pedersen af Søborg, Frederiksborg Amt,
Peder Nielsen af Allindemagle, Sorø Amt,
der begge erholdt 2det Røger.

J. D. Skovgaard paa Wildhøigaard, Sorø Amt,
som tildeelttes en Svingsplov, en Extirpator,
og en Kartoffelhvveplov.

Christen Olsen af Kjaberup, Præstø Amt,
Peder Jensen af Nafide, samme Amt,
der begge tilkjendtes tredje Hædersbæger.

Dette sidstnævnte Hæderstegn er skjenket to Huus-
mænd for deres Lodders fortrinlige Behandling:

Jens Peder Pedersen i Ride paa Als,
Christen Eriksen af Allindelille, Sorø Amt,

og to Skolelærere:

Hans Jensen i Spiellerup, under Grevskabet Hol-
steinborg, og Tsch paa St. Jørgensbjerg ved
Koeskilde.

Ligeledes fik, for sin Lods hensigtsmæssige Drift,
Huusmand Anders Olsen af Thorshunde, Kjøben-
havns Amt,

en Svingsplov.

* * *

Det, som noiest staaer i Forbindelse med den planmæssige Drift, er Sommerstaldfodring;

for derved at have udmærket sig, erholdt
Grosserer Mørch (siden død) paa Ydernæs ved
Nestved, og constit. Schout i Store Magle-
bye, Procurator Laurigen,

hver den anden Medaille i Guld;

K. Conradsen paa Sletterodgaarden ved Middels-
fart, og Hans Sørensen af Kongslevgaard,
Kronborg Distrikt,

hver det første Hædersbæger;

A. Klim af Kirkefillinge, Soroe Amt,
det andet Bæger.

Huusmændene:

Jens Jensen i Svenstrup Hestehave, i Obshered,
det fjerde Bæger;

Lars Nielsen af Butterup, Holbeks Amt,
det femte Bæger;

Niels Pedersen i Lystrup, Randers Amt,
det sjette Bæger.

* * *

Paa Bigtigheden af at aflede skadeligt Vand,
har Selskabet i mange Aar gjort opmærksom. Af
de Foretagender i den Henseende, hvilke i Aaret
1818 ere bleve Selskabet bekjendte, ere tre fundne
fortrinlige:

Sandflugtscommissair og Proprietair Hasselbachs, Eier af Vestrupgaard, Hjørring Amt; han erholdt derfor den anden Medaille i Guld.

Evende Gaardmand, Hans Mogensen af Vandløse, Sorø Amt, og Peder Jensen af Østrupskovgaard, Odense Amt, tilkjendtes i samme Anledning, hver det fjerde Bæger.

Den store Vand-Udgravning, som i Aaret 1817 iværksattes paa Falster ved Stiftamtmandens, Kammerherre Jessens, Foranstaltning, og hvorom han i 1818 meddeelte Selskabet en Beretning, som, efter Kongelig Befaling, er trykt (S. 58-70 i dette Bind), bør her ikke forbigaaes at nævnes, skjøndt Arbeidet er af et saa stort Omfang, at Selskabet ikke kunde paastjonne det.

* * *

Krigsraad Møller, Eier af Østergaard i Marhuus Amt, tilkjendtes Selskabets anden Medaille i Guld for den af ham foretagne betydelige Engvanding.

* * *

Selveier F. C. Bjerling i Nørre-Ørslø paa Falster, erholdt den for Tillæg af Saar af reen swans Race, efter Kongelig Befaling, udlovede Præmie af 200 Rbd. i Sedler.

* * *

Til at udbrede Humlens Dyrkning blandt Bønderne paa Kjøbenhavns Amt, har en Ubenævnt, ved et af Selskabets Medlemmer, lovet 200 Rbd. aarligen i 3 Aar.

I Folge deraf har Selskabet udsat en Opmuntring af 15 Rbd. aarlig i de første 2 Aar, 5 Rbd. aarlig i de næstfølgende 2 Aar, og 10 Rbd. i det femte Aar for hver Skjeppe Land, som de Bønder, der desangaaende melde sig, hensigtsmæssigen dyrke med Humle, og forsvarligen vedligeholde. — Humlerødderne udleveres dem uden Betaling, og ved Anlæggene faae de Veiledning af Selskabets Planteur.

Kun tre have i det første Aar meldt sig:

Jens Pedersen i Jesøi,

Jens Andersen i Lundtofte,

Sotke i Kongens Enghave.

Af Selskabet har Huusmand Knud Nielsen i Steensrup ved Svendborg faaet en Belønning af 30 Rbd. for i en lang Række af Aar at have virket til Humleavlens Udbredelse, ved at anlægge betydelige Humlehaver for andre.

* * *

For betydelig Træfrugtavl fik Gaardmand Hans Larsen af Herfølge, Præstøe Amt, det fjerde Bæger. Uden at forsømme sin egentlige Bønderhaandtering, dyrker han sin Frugthave med mær-

kelig Kordeel, fordi han avler ikke blot mange Frugter, men tillige særdeles gode Sorter.

For Havedyrkning i Forbindelse med Plantning af vilde Træer tilkjendtes Gaardmand Jens Pedersen af Nvedøre 75 Rbd., i Overeensstemmelse med hvad, der i Maret 1818 var udlovet for 1500 velvorne Træer paa Bondejord. Hans Kone, Dorthé Hansdatter, havde megen Deel i disse Anlæg, og dersom hun og han skulde foretrække et Hæderstegn, vilde de erholde det tredie Bæger, med begge Navne.

For Havedyrkning, Humleavl og Mergling, erholdt Gaardmand Christopher Hansen af Thalden, Assens Amt, det andet Bæger.

For vilde Træers Plantning fik Gaardmand Christen Hansen i Tofte i Lolland det første Bæger; ligeledes og især for Pileplantning til Hejn og til Salg, fik Gaardmand Jens Madsen i Korredalbye ved Roeskilde, og

Gaardmand Ole Justesen af Soddinge, hver det femte Bæger.

Skolelærer Niels Mortensen i Benneæs paa Thorsenge tilkjendtes det tredie Bæger for hans Virksomhed ved at anlægge Haver m. m.

* * *

Det tredie Bæger tildeelttes Sognefoged Schouboe i Bjerrebye i Lolland, for Mergling og Grøfste-gravning;

det fjerde Bæger: L. P. Smidt paa Brides-
Iselille Mark ved Koeskilde Kroe, og:

Gaardmand Hans Pedersen af Steenstrup,
Sorø Amt, for Grundforbedring;

det femte Bæger: Gaardmand Jens Ander-
sen af Lundtofte, Kjøbenhavns Amt, for roesvær-
dig Virksomhed i adskillige Dele af sit Avlsbrug.

Gudmundur Møller paa Langøre ved Havn-
fjord i Island, erholdt en Belønning af 50 Rbd.
for at have dækket nøgne Klippestykker med
Jord, og deri saaet og plantet.

* * *

For i en lang Række af Aar at have forfæ-
ret diget udmærket gode af de saakaldte engelske eller
Svingplove, tilkjendtes Hjulmand Ole Madsen
af Sjentofte, Kjøbenhavns Amt, det fjerde Bæger,

* * *

Den anden Medaille i Guld tildeeldes Perga-
ments- og Trommefabrikant Holzweissig i Kjøben-
havn, for en af ham opfunden Spaanestjætes-
maskine;

Den tredie Guldmedaille: E. Børnsen af
Kjøbenhavn, for den af ham i hans høie Alder
udviste særdeles store Huusflid;

det første Bæger til: Gaardmand Peder Lar-
sen af Uggerløse, og:

1ste Bind 3die Hefte.

(21)

det fjerde til: Hans Rasmussen af Bjerre Bye, Svendborg Amt, for Steengjerdens Reising;

det andet Bæger til: Skolelærer Jens Olsen Storm i Kirkefyllinge, Sorø Amt, for Ungdommens Underviisning i Agerbrug og Havedyrking;

det sjette Bæger til: Gaardmand Niels Rasmussen i Lønnerup, Odense Amt, for Naarfattes Udrøddelse;

den anden Medaille i Guld til: Karen Anders Datter, Gaardmand Søren Pedersens Hustru af Haagerup under Baroniet Bræhetrolleborg, og til:

Chirurg Figadts Enke paa samme Baronie for udmærket Huusflid;

den tredie Sølvmedaille til: Maren Pedersdatter, Gaardmand Jens Hansens Hustru i Paastrup, Frederiksborg Amt, til:

Finantsbud Jepsens Kone, Grethe Wilhelmine, i Kjøbenhavn, og til:

Caroline Lau, ligeledes af Kjøbenhavn, for sjelden Huusflid.

For Opførelse af en Hørtørreovni til fælleds Afbenyttelse for Omegnens Beboere, erholdt Gaardmand Just Nielsen i Velling, Viborg Amt, den udlovede Understøttelse af 200 Rbd. Sedler, og:

for at have onført en Bagerovn og Kølle paa Marken til Gaardmand Ole Nielsen af Skaf, serup, under Brevskabet Holsteinborg, en Belønning af 50 Rbdlr. Sedler.

Fire Laanebogsamlinger for Almuen, nemlig: for Kong og Drølev Menigheder i Kjøben — i Bithen under Krynsborg Brevskab — for Magleby og Holtug Sogne i Præstø Amt — for Sollested og Vedtofte Sogne i Assens Amt; — og et Læseselskab for Skolelærerne i Kallsteds Sogner, Herred, erholdt Bidrag for Selskabet.

* * *

Med Hæder er omtalt:

Kjøbmand J. Müller i Kallundborg for de af ham foretagne høist betydelige Forbedringer ved en Bondegård, Narbyegaarden kaldet;

Pastor Birch til Morre-Nabye, Assens Amt, for hans Præstegaards Jorders Forbedring;

Mechanicus og Dannebrogsmænd Gillespie for den af ham, efter engelsk Opfindelse, forfærdigede Dampovn i Form af en Cylinder til at opvarme Værelser, især brugbar i Vaaninger, hvor mange Kaffelovne stulles brugtes;

Kjøbmand Lars Bøggild i Aalborg for en af ham i Aaret 1818 tæt ved Bøen anlagt høist betydelig Pileplantning;

Anne Marie Tonnesen af Kjøbenhavn, og
Anne Olsdatter af Karleboe, Hirschholms Dis-
trict, for Suusfid;

Gaardmand Lars Nielsen af Hornebye, Kron-
borg District, for adskillig sjelden Vindskibelig-
hed; og:

Møller Anders Larsen af Sammeldams Mølle
under Grevskaftet Vedelsborg i Syen, for Plante-
ning.

* * *

For skriftlige Udarbejdelser ere i disse to Aar
tilkjendte følgende Præmier:

Den første Guldmedaille til: Justitsraad og
Politimester i Helsingøer Maribo for en Af-
handling om hvorledes Landpolitiet, med Hensyn
til Agerdyrkingens Fremme, bør organiseres;

den anden Guldmedaille til: Lector i det
danske Sprog H. E. Görtzche i Kiel for et Udmær-
skrift, under Titel af Anders Johansen eller den
brave Bondes Liv og Levnet;

den tredje Guldmedaille til: Lands-Overrets-
samt Hof- og Stadsrets-Procurator Hasle for
en Afhandling om Selveiendoms Indspørelse og
Midlerne til at borttrødde dem;

ligeledes til: Sognepræst Bjarne Urngriimsen
i Borgesfjords Syssel i Island for et Skrift om
Lavedyrkingens Nytte og Vigtighed for Is-
land;

og til: Sognepræst G. F. Weinschenk til Krummerup i Sorø Amt for en Afhandling om Markfred.

En af Sognepræst W. R. Frost indsendt Beskrivelse over Vaarbasse og Zeinsvig Sogne fandtes at indeholde adskillige interessante Bemærkninger over en lidet bekjendt Hede-Egn i Jylland.

* * *

I Selskabets Møder har i dette Tidrum følgende Oplæsninger fundet Sted:

af Etatsraad, Professor, Ridder Viborg (den 12te Nov. 1817) Bidrag til Boghvedens økonomiske Historie;

af Lieutenant Hansen, Eier af Roeskilde Kro, (den 14de Januar 1818) en Afhandling om levende Segn.

af Pastor Ronne (den 4de Februar) Betragtninger over Sattigvæsenet;

af Professor Viborg (den 25de Februar) en Afhandling om Saareavlens Skæbne i Danmark;

af Kammerraad Drewsen (den 17de Marts) om nogle Angreb paa Thær i Anledning af hans sidste Skrifter;

af Saume (den 2den Decbr.) Efterretninger om og Bemærkninger ved Sinclair's Code of Agriculture;

af Statsraad Zeuthen (den 23de December) en Oversættelse af en Deel af Revision der Ackerbausysteme, von J. G. Koppe;

af Statsraad, Professor, Ridder Viborg (den 20de Januar 1819) om Staldfodring, som et Middel til at befordre Uldens Mængde og Siinhed hos Saarene;

af Pastor Konne (den 3die Februar) nogle Betragtninger i Anledning af Landmandens Skatter og Afgifter;

af Professor Ridder Orsted (den 17de Febr.) en Afhandling, indeholdende en almindelig Plan, hvorefter Træet kan benyttes til Opvarming, Lysning og adskillige andre Siemed.

Oberstlieutenant Falkenskjolds Bemærkninger om Saltet som Gjødningsmiddel (den 10de Marts).

* * *

I Følge det Selskabet, ved Kongl. Befaling af 23de Januar 1817, paalagte Hverv, at søge for, at tre islandiske Bønder sønner, mellem det 18 og 25 Aar, kunde i 2 til 3 Aar her opholde sig for at lægge sig efter Havedyrkning, Kartofselavl, Træplantning og Huusdyrenes Behandling, og efterat Øvrighederne i Island vare tilskrevne, at vælge tre Subjecter, som havde de forestkrevne

Egenstaber *) og i den Anledning vilde reise hid, ankom i Efteraaret 1817 Thorder Danielsen fra Nord- og Øster-Amtet og Thorstein Thorsteinien fra Sønder-Amtet, og i Efteraaret 1818 Thorvald Sivertsen fra Vestre-Amtet. — Om Sommeren have disse unge Mennesker, der for deres Lærvillighed, sædelige Opførsel og Klid fortjente det bedste Vidnesbyrd, opholdt sig, den ene hos Kammeraad Dreyfen, den anden hos Slotsgartner Petersen, den tredie hos Handelsgartner Bannow, og om Vinteren have de i Kjøbenhavn besøgt Værksteder, faaet Underviisning i Frihaands- og Bygningstegning, øvet sig i Skrivning, Regning og dansk Læsning, og hørt Forelæsninger paa Veterinærskolen.

* * *

Den berømte engelske Agronom, Baronet John Sinclair, tilsendte Hans Majestæt Kongen et Exemplar af sit Værk: *The Code of Agriculture*, skrevet 1817; fra Hs. Majestæt blev det tilstillet Selskabet, for at dette skulde afgive Betænkning saavel over Bogen i Almindelighed, som i Særdeleshed over det af Forfatteren fremsatte Ønske, at Bogen maatte oversættes paa Dansk og Bemærkninger over samme meddeles. I Novbr.

*) See herom Selskabets Skrifter, ny Samling, 4de Bind S. 497 ff., og Landøkonomiske Tidendens 6te B. S. 306.

1818 afsaab Selskabet den befalede allernaadigste Betænkning, som gik ud paa, at Skriftet er et af de indholdsrigeste og lærerigste, som den landøkonomiske Literatur har at fremvise. Da Forsfatteren, Stifter af det engelske Landhuusholdningselskab (board of agriculture), har benyttet den store Mængde af de til bemeldte Selskab indkomne Indberetninger over Landvæsenets Tilstand i alle Englands og Skotlands Egne, har bereist sit Fædreland med Hensyn til at udgive en saadan Veiledning og selv er praktisk Agerdyrker, saa indeholder Skriftet en Masse af Erfaringer, som forsjebes vilde søges i noget andet Skrift, men tillige ogsaa næsten blot Erfaringer, hvoraf adskillige have kun local Interesse. I Henseende til Bærkets Oversættelse paa Dansk, yttredes, at det var unægteligt, at et saa fortræffeligt Skrifts Indlemmelse i Literaturen vilde være en Berigelse for den; men at det tillige var vist, at en Oversættelse var et aldeles ikke let Arbejde, og fordrede Fleres Deeltagelse, og at det tillige neppe vilde kunne udfomme uden Dpoffrelse.

Under 1ste December 1818 modtog Selskabet Kongelig Befaling om, at besørge Bærket oversat. Til at fremme Arbejdet anvistes allernaadigst 500 Species.

. Af Oversættelsen er nu (August) omtrent Halvdelen færdig fra Pressen. Det ny Dplag, som i 1819 er udfommet af Originalen, har man

labet hidkomme, for at benytte de Forbedringer, det indeholder, ved Oversættelsen.

* * *

Da man var bleven underrettet om, at Directeuren ved det Kongl. franske Conservatorium for Kunster og Haandværker i Paris, Christian, havde opfundet en Maskine, ved hvis Hjelp Sæt og Samp brydes, uden i Forveien at rødes, at den ved adskillige Forsøg havde bestaaet sin Probe, og Opfinderen derfor var bleven hædret med Veres- legionens Kors, tilskrev man den Kongl. danske Gesandt i Paris, Generallieutenant Grev Walterstorff, om at skaffe Selskabet en Model deraf. Hs. Excell. havde den Opmærksomhed for Selskabet, at forære det en fuldstændig Maskine; og efter de smaa Forsøg, som man hidtil har havt Leilighed til at gjøre dermed, synes den at svare til Hensigten. For at erholde mere Visshed derom, er den nu udlaaent til Grev Holstein paa Holsteinborg, hvor den prøves i det Store. Beskrivelse og Tegning af den, lader Selskabet bekjendtgjøre, saavel som af en til samme Diemed i England af Lee opfundet, men derfra noget forskjellig, Brydes- Maskine.

Denne Sag synes overalt at have tildraget sig Oekonomernes Opmærksomhed. Af de offentlige Tidender har man seet, at der i Neapel arbeides paa lignende Maskiner, som gjøre Rodning

gen overflødig; man er der gaaet saa vidt, at det er blevet forbudt at røde i Lago d'Agnano "fordi Omegnen forpestes ved Lugten, og bliver usund ved Uddunstningerne."

I en Hørfabrik, tilhørende H. H. Grover og Sprenger i Schillerlage ved Hannover, skal man have en ganske fortrinlig Maskine til dette Bie-med.

* * *

Efter det danske Cancellies Anmodning afgang Selskabet en udførlig Betænkning om, hvorvidt det kunde forebygges Møllefvig, naar Møllerne befalede at modtage og aflevere Kornet efter Vægt. Et Udtog deraf findes i Collegialtidenden, 1819, No. 14. — Resultatet af Betænkningen var, at da den svigagtige Møller kan paa andre Maader bedrage og skade sine Møllegjester, saa er der ved' huii Foranstaltning ikke meget udrettet. Iøvrigt gav denne Undersøgelse Anledning til nogle Ønster om Kornvarers Lørring og deres Kjøb og Salg efter Vægt i Forening med Maal.

* * *

Om Berberiffernes formeentlige Skadelighed for Rugen, og om nogen Regjeringsforanstaltning burde søies i den Henseende, maatte Selskabet, efter Kongelig Befaling, atter i 1818 gttre sig. Det gjentog, hvad det i 1812 havde

anført, at Det, efter de hidtil bekjendte Undersøgelser, ikke fandt sig overbeviist om, at denne nyttige Væxt havde de skadelige Egenstaber, som tillagdes den, endstjøndt denne Paaastand i de siden forløbne Aar ofte er gjentagen som en afsjort Sag, og stjøndt mange troværdige og sandhedsfjærlige Landmænd staae i den Overbeviisning, at Berberissen mere end andre Buskarter, som anvendes til Hegn, kunde foraarsage Rust paa Kornet, kjendte Selskabet dog ingen Erfaring eller noget Forsøg, som uimodsigeligen beviste en saa aldeles mod al Analogie og de hidtil antagne Naturlove stridende Egenstabs hos Berberisserne, som den angivne.

Da imidlertid denne Sag ved de hyppige Klager i og udenfor Landet har opnaaet en mærkelig Celebritet, og dens Afgjørelse er ligesaa vigtig for Oekonomen, som interessant for den Naturkyndige, saa synes den at qualificere sig til en alvorlig praktisk Undersøgelse i det Store, og denne troede Selskabet bedst vilde kunne finde Sted, naar der paa de Kongl. Godser anstilledes de fornødne Forsøg, paa den Raade, som Professor i Botaniken, Horneman, tilraader i sin Afhandling om Berberisserne.

* * *

Selskabets Formuestilstand i 1816 og 1817
sees af Regnskaberne at være følgende:

Indtægt:

	1816.		1817.	
	Rbd.	§.	Rbd.	§.
Hans Majestæts aarlige Gave	1875		1875	
Ligeledes fra Allerhøiſtsamme	375		375	
Godtgjørelse iſtedetfor Porto, frihed	375		375	
Aarlige Bidrag fra Selskabets Medlemmer	3789		2849	32
Af Planteskolerne	2231	20	1188	76
Renter af Selskabets Fond .	1679	78	2970	51
For ſolgte Skrifter			107	88
	10325	2	9741	55

Udgift:

	1816.		1817.	
	Rbd.	§.	Rbd.	§.
Underſtøttelser, Præmier og Agtelses-Tegn	952	81	3396	28
Comptoirhold, Porto, Bog- trykning, Bogbinding ic. .	2215	33	2738	59
For Anlæg af Bønderhaver, til Planteskolerne, en Byg- nings Opførelse for Opsyns- manden i Avedøre Plante- ſkole	5312	49	2338	83
	8480	97	8473	74

Selskabets rentebærende Fond var:

1816 = 33960 Rbd. S. B. og 1300 Rbd. N. B.
1817 = 33960 — — og 42800 — —

I Maret 1819 har Selskabets Fond erholdt en Tilvæxt af 5000 Rbd., hvilken Sum nu afdøde Veiermester Andreas Thomsen, ved Testament, har stjenket dertil.

* * *

Som en Veiledning for at bedømme Mængden af Forretningerne ved Selskabet anføres, at Antallet paa indkomne Breve var i 1816 = 145 Stfr., i 1817 = 189 Stfr., og i 1818 = 320 Stfr. Fra Selskabet expederedes i 1816 = 72 Breve, i 1817 = 95 Stfr., og i 1818 = 181 Stfr.

* * *

Professor J. W. Hornemann, som i næsten 15 Aar har været Selskabets Secretair, frasagde sig ved Udgangen af Maret 1817 sit Embede, for medelst forøgede Forretninger som Universitetslærer. — Paa Præsidenternes Forslag besluttede Selskabet, at Posten indtil videre ikke skulde besættes, da Præsidenterne vilde besørge Forretningerne i Secretariatet ved Hjælp af en Skriver.

* * *

I December 1817 gjenvalgdes Etatsraad og Cancelliedeputeret Ørsted, hvis Embedstid var udløben, til Præsident. I Decbr. 1818 tilfaldt det Etatsraad Zeuthen, som i 12 Aar havde vær

ret Selskabets Præsident, at septræde. I hans Sted valgtes Kammeraad Drewsen. (B.)

Noten A.

Man kunde spørge — ja! man har maaskee spurgt: Er dette Skovanlæg, saa nær Kjøbenhavn, ogsaa hensigtsmæssigt? Er det rigtigt at plante Skov paa det frugtbare Amager, hvis Jorder bør kunne yde langt mere, naar de dyrkes med Sæd, end naar de tilplantes?

Jeg nægter aldeles ikke, at dette Spørgsmaal ved første Biekast, synes at være saare besvøret; thi hvilken, især af de bedre, Landmænd, vil ikke føle sig overbevist om, at mere, endog betydeligen mere, maatte kunne udbringes af disse Jorder, naar de paa hensigtsmæssig Maade dyrkes, saa nær Kjøbenhavn, end nu, da de beplantes. Turde vi altsaa antage, at det nu udstiftede Overdrev strax kunde bringes under kraftfuld og rigtig Dyrkning, saa burde maaskee inter deraf været beplantet. — Men det er derpaa jeg, med flere af Landhuusholdningssekskabets Medlemmer, saare tvivle; og turde man end forudsætte, at disse Jorder strax bleve tagne under Ploven, saa blev dog endnu Spørgsmaalet, hvorvidt denne Dyrkning under de forhaanden værende Forhold blev hensigtsmæssig.

Sil raae Jorders Opdyrkning fordres stedse en efter Omstændighederne større eller mindre Ca-

ptal, og i nærværende Tilfælde Naadighed over et betydeligt Partie Gjødning. Kunde end en Deel af de Amagere, der have Part i det nu udstiftede Overdrev, tilbeibringe hiin, saa kan jeg dog ikke skjønne andet, end at denne fattes dem, og at Gjødningen ikke bør beroves de gode Jorder, for at lægges paa de raae, er en Ertening, der vel i de fleste Tilfælde holder Stik, og hvorom formodentlig de fleste bedre Agerdyrkere ere enige med mig. Men er det efter min Formening rigtigt, at Capitalen til nye Opdyrkning fattes, og vist, at Gjødningen dertil ei er forhaanden, saa troer jeg Enhver vil med mig erkjende, at intet var i dette Dieblik at vente af hiin Overdrevs Dyrrkning. En anden Sag var det, om Afgangen til Renovationskolen paa Amager var forbunden med færre Vanskeligheder end dem, hvorover næsten hver Agerdyrker paa Amager, som ønsker for Alvor at benytte dens Forraad, jævnlig klager. Vel tilstaaer jeg, at den Mergel, der mange Steder ligger temmelig høit, kunde mægtigen bidrage til disse Jorders Opdyrkning; men jeg spørger: Er der Udfigt til, at de nærværende Eiere af den omhandlede Deel af Overdrevet, ville benytte denne Mergel. Med Undtagelse af et Par meget vindstibelige Agerdyrkere, kjender jeg ingen paa Amager, der benytter Mergelen.

Det har derfor stedse været min og Fleres Overbeviisning, at hiint Overdrev vilde endnu

i lang Tid, enten forblive udyrket, eller hvad der endnu var værre, maaskee opbrydes og udmagres ved en hensigtsløs Dyrkning. I denne Overbeviisning stete Forslaget til den Plantning, der nu iværksættes, og dette vandt saameget mere Bifald, som denne De er aldeles blottet for Brændsel og Gavntammer, hvorved dens Indvaanere nødes til langt borte fra, ja undertiden fra Frederiksborg-egnen, at hente det fornødne Brændsel, hvortil naturligviis megen Tid og megen Kraft anvendes, der ellers kunde være brugt til Jordernes bedre Dyrkning. Ved derimod at opelste en Skov paa 300 Edr. Land, haabede Selskabet, naar denne Plantning lykkes, engang i Tiden at befrie Amagerne for saa svær en Byrde, og at give dem Leilighed til, at henvende uafbrudt Opmærksomhed paa deres Jorders bedre og hensigtsmæssigere Dyrkning.

Hvad der imidlertid i dette Dieblif hæver af Tvivl om dette Foretagendes Rigtighed, er, at de nærværende Ciere af den nylig udstiftede Overdrev ere, som man siger, blevne enige om, for det første at lade den ei beplantede Deel forblive i sin hidtilværende raae Tilstand, dækket af store Luer, og blot at benytte den som Græsgang! Herved bliver det indlysende, at den tilplantede Deel ei er undraget Svævlen, men blot forvandslet fra Overdrev til Skov. Naar denne engang sælides, da er det maaskee Tid at opdyrke den Jord, hvorpaa den stod; da vil den betvinges

af Ploven og nye rige Afgrøder, men de daværende Jorddyrkere skulle da erkjende, at netop denne Skov, og de Fordelse, som de have draget af den, have tildeels givet dem Midlerne ihænde, til deres gamle Jorders bedre Dyrkning, og derved gjort dem mueligt at foretage en hensigtsmæssig Dyrkning af de raare Jorder, der under nærværende Forhold bragte under Ploven, neppe vilde vordet forbedrede, men rimeligvis slettere end Agerdyrkerne modtog dem fra Naturens Haand.

Noten B.

Da den nyvalgte Præsident, disse Tidenders Udgiver, den 20de Januar 1819 første Gang præsiderede, fremsagde han efterstaaende faae Ord:

Ei kan jeg for første Gang indtage denne Plads, uden at bevidne Selskabet min Tak, for den mig vederfarne Ære, ei uden i faa Ord at lægge de Bøsser for Dagen, hvormed jeg har modtaget mit Valg, dette Valg, som jeg ikke ventede, end mindre søgte, da Stemmen i mit Indre lydelig forkyndte mig, at jeg selv uden dette smigrende Bevis paa Selskabets Velvillie, var redebon til at offere det, og dets ædle Niemed, al den Tid, al den Kraft, hvorover jeg formaede at raade.

Dobbelt hædrende føler jeg imidlertid mit Valg at være mig, nu, just i en Periode, da vort 1ste Binde gik Hæfte.

Selskab med fornyet Kraft atter er traadt i Virksomhed; nu da Smaating mindre og mindre synes at ligge inden for dets Virkefæds, men derimod store Foretagender, der gribe ind i det Heles Gang, eller dog virke i en vidt strakt Kreds, synes at være Maalet for dets Bestræbelser! Ja, jeg seer det grant, at ved tre Foretagender, for hvilke vort Selskab allerede har virket eller fremdeles virker, skal det især omstraales af en Glorie, der skal lyse for dem som komme efter os, og liig Stjernen, lede dem paa rette Veie. Jeg mener: vort Selskabs Bestræbelser for varig Markfred, for Plantningen paa Amager, og for vore Bønderjorders planmæssige og hensigtsvarende Dykning.

Fra vort Selskab skete det Forslag, hvorved det Kongl. Rentekammer bebøgedes til at adspørge Amtmændene, og senere — velsignet være denne Dets Daad! — at skænke os et Løbbud, hvorved varig Markfred sikres os, naar vi ved at paastjønne dette store Gode, først vorde det værd!

Fra vort Samfund skete Forslaget til Plantningen paa Amager, der nu iværksættes af samme Aand og med samme Aand, som Ideen undsfangedes; ja! med saadan Omhu og saadan Hurtighed, at det forbausede Kjøbenhavn snarlig skal

skue en Skov der, hvor Kuglen nylig neppe fandt den Qvist, hvorpaa den kunde gynge sig, eller det Blad, hvorbag den kunde skjule sin Røde.

Fra vort Selskab udsprang den Idee, ved Understøttelse og Underviisning at lede lærvillige Bønder paa rette Vej. I atten saadanne have vi i dette Dieblif atten Disciple, der skulle udbrede den sande landoconomiske Troe og omvende de Bantroende!

Saadan er vort Selskabs Id. Fædrelandsdennen stuer den med varm Deeltagelse, og selv vor Konge viser os Velvillie og skjænker os Tiltroe. Maae da ei den ærefjære Mand føle sig hædret ved at være kaldet blandt dem der staae i dette Selskabs Spidse; ja! blot ved at tage Deel i dets Virksomhed?

Og dog er sandelig denne Kælelse ikke den eneste, som i dette Dieblif er levende i min Barm. O! hvor kunde jeg blot et Dieblif glemme, hvilke Mand før mig have indtaget denne Plads, eller med hvem jeg deler den! Det er sandelig ingen fremtet Selverkjendelse, naar jeg forsikkrer, med Undseelse at indtage min Plads imellem disse! -- Kun naar Selskabet vil være tilfreds med det jeg ved god Villie og usfortroden Flid formaaer at udrette; tilfreds med, at jeg som en ærlig Svend

tilendebringer mit Dagarbeide, overeensstemmende med de Kræfter, Naturen har skjænket mig; kun da, siger jeg, tør jeg haabe at vinde dets Bifald, og naar jeg engang igjen fratræder, at medtage det hædrende Vidnesbyrd: at have handlet som en god Borger, som en ærlig Landsmand, og her at efterlade mig et venligt Minde.

Simuldet Faareavl ved Odeffa.

Ogsaa i Rusland vides den simuldede Faareavl den største Opmærksomhed. Efter offentlige Blade har russiske Udsendinger i Nar gennemreist Saxen, for at opkjøbe alt hvad de kunde erholde af simuldede Faar, dem de have betalt, om de end vare maadelige, med temmelie hoi Priser, og naar de vare udmærkede, med enhver Pris.

I Bibliotheque univer. findes desuden Følgende af Hr. Chr. Pictet:

Hofraad Dr. Samel, som reiser i England med Hs. Keiserlige Høihed, Storfyrst Michael Paulowitj skriver, at Hr. Gott, den største Fabrikant i Leeds, har sagt til Storfyrsten, ved dens Kærværelse i samme Bye, at han anseer Merinosulden fra Odeffa for fortrinligere, end den bedste spanske og selv den udsøgteste saxiske Uld, som han hidtil foretrak for enhver anden. — Vi ile at meddele alle dem, der i Rusland have Skæferier, denne behagelige Efterretning. Den Omhu, hvormed Regjeringen sørger for Skæferiernes Formelse og Forædling, og de liberale Grundsætninger, hvormed den har fremmet dette Diemed, have i kort Tid frembragt denne Virkning. Hjernelsen af enhver Hindring for Faareavlen, især Uldeus frie Udførsel, har bidraget meer end alt andet, til at fremme Regjeringens Hensigter i denne Anledning.

Bibliothèque britannique Læsere fjende Historien af mit Skæferie i Lancy, som dannedes for 20 Aar siden af 42 Moderfaar og 3 Bæddere fra Skæferiet i Rambouillet. Dette Nationalinstitut hidrører som bekendt fra 300 af de fortrinligste Leonesere, som Kongen af Spanien forærede Ludvig den Tertiende. I adskillige Aar førte jeg selv Opsyntet over mit lidet Stamskæferie, ved hvilket jeg holdt en Skæfer, som var tillært i Rambouillet, og jeg anvendte stedse den største Omhu ved Valget af mine Bæddere. Blandt Tillægget af mine fortrinligste Moderfaar, hvis Pels tilfredsstillende enhver Fordring, udsøgte jeg de fineste Bædderlam til Springsbæddere. For ved mit Exempel hurtigere at fremme denne Industriegreens Udbredelse i mit Naboland, og for tillige at vise, at ingen Hemmelighed fandt Sted derved, tilstod jeg enhver uhindret Udgang til mit Skæferie, oprettede en Skæferiskole, og bekendtgjorte aarlig mine Foretagenders Udfald. Syv Aar efter min Indretnings Begyndelse havde mit Skæferie vundet saamegen Anseelse, at Fyrst Esterhazy sendte sine Skæferiers Forstander til mig, der købte for 80,000 Franker skønne Faar, men især Bæddere af mig, og betalte enkelte Stykker af disse sidste med 720 Franker. Dette gjorde Opsigt, og Enhver vilde købe lignende Faar af mig; men just i dette mig saa heldige Tidspunkt forbed Regjeringen Udørselen af Merinos. I de fire følgende

Nar forsgede jeg anseelig Antallet af mine Faar, uden derfor at vorde mindre omhyggelig for dem. Mangel af Opmuntring i Frankrige ledte min Speculation til Ruslands sydlige Provindser, hvor Vinteren er kort og ikke streng, hvor Fodermidlerne ikke fattes, og Befolkningen er forholdsmæssig liden. Jeg henvendte mig til den russiske Minister, Hertugen af Richelieu, til hvem Bestyrelsen af disse Provindser var overdragen, der fjernede Hindringerne og udvirkede mig Tilladelse til, at udføre et vist Antal Faar derhen. I Aaret 1809, den 2den Juni, afsendte jeg 870 Faar og Bøddere; 30 Stykker døde undervejs, og de øvrige anbragtes i Skæferiet Ny-Pancy, nær ved Odessa, hvor et Distrikt, 12 franske Mile i Omkreds, anvistes til dem, og dette kunde i ingen Henseende været hensigtsmæssigere valgt. I Begyndelsen var dette Foretagende naturligvis forbundet med mange Vanskeligheder, som hidrorte fra Misundelse, Uvidenhed, Klima og Sædvane, ligesom Sagen overhovedet gjordes vanskeligere ved physiske og moralske Hindringer; men desuagtet lykkedes den, og den 20de Juni 1818 var 10,765 Faar i dette Skæferie, hvoriblandt 1307 af aldeles reen Race og 6712 forædlede Moderfaar. Den fine solgtes ved Klipningen uvasket, og betaltes med 64 Rubler for et Pund (40 Pund), følgelig til den høieste Pris der gives i Frankrige. Med den allerede omtalede Fabrikant faaer jeg i Brev

veyling, og han har forfikkret mig; at Ulden fra
 Lancy overgaaer enhver anden; men han slutter
 ogsaa blot fra Ulden i Lancy og Novai-Lancy til
 den fra Odessa, thi det er blot hiin han kjender.
 Dette er en mærkværdig Kjendsgjerning, der bevi-
 ser, hvor vigtig Stamme, Race og nægiagtig Om-
 hue er, med Hensyn paa Kaareavlen. Afkommet
 af den Stamme, som jeg for 20 Aar siden erholdt
 fra Rambouillet, har arvet alle de Egenskaber,
 som en fuldkommen Merinopels besidder. Hver-
 ken Klimatets eller Græsgangens Forandring har
 bevirket den mindste Udartning, da Ulden tvert-
 imod i enhver Henseende er i disse 20 Aar bleven
 mere fabrikmæssig, i det den hvad Længde, Fast-
 hed, Elasticitet, Finhed, Blødhed o. s. v. angaaer,
 opfylder ethvert Ønske. Dette kan tjene til Gjen-
 drivelse af den Formening, at Ulden kan forvær-
 res i Forhold til Foder, Klima o. s. v.

* * *

Det er at haabe, at Udlændingene ogsaa en-
 gang faae Die paa vore finuldede Faar, og da af-
 kjøbe os vort Tillæg, hvorved Merinos egentligen
 først vil give os de Fordele, som de nu i ethvert
 Land, blot med Undtagelse af Danmark, yde
 sine Eiere. Dette bliver mig næsten til Bished
 derved, at jeg iaar har erholdt Prøve af den
 saxiske Electoral-Uld fra Lohmen og Pölsnitz,
 hvilken, efter alt hvad jeg kan skønne, ikke over-

gaaer den, de bedste Dyr bære i min Flok, der dog endnu blot er i Fremstriden, og sikkerligent maae staae tilbage for de ældre og omhyggeligen behandlede indenlandste Skæferier. Jeg troer at turde forudsige, at den Tid ei mere er fjern, hvor den Omhue, som vi nu anvende paa vore finulsdede Kaar, skal rigelig erstattes os; kun formener jeg, at vi, uden dog at forsomme andre vigtige Gjenstande ved Faareavlens, s. Ex. Velsens Tæthed, bør først og fremmest arbeide paa at naae den størst mulige Reinhed, og derfor stedse stræbe at erholde den finest muelige, fuldkommen ægte, spanske Vædder til Springning, og, hvor Flokken er stor, endelig dele den saaledes, at den fineste Vædder kommer til at springe de fineste og feilfrie Kaar. Det er ved dette Punkt adskillige Skæferiers Eiere forsee sig, idet de krympe sig for Udlægget til en fuldkommen fin Vædder, hvis Afkom dog snarlig og rigelig vilde gjenerstatte dem dette Udlæg.

Udgiveren.

Beskrivelse over et Engvandingss-Anlæg ved
 Østergaard i Ring Herred, med For-
 klaring over det derover tagne og her-
 med følgende Situationskort.

Det meste af Vandet, som løber igjennem En-
 gen, og hvormed den for største Delen vandes, er
 deels Bældvand, og kommer deels fra nogle Torve-
 grave og falder alt i Grøften 1. Naar Sluserne
 eller Dæmningerne 2 og 3 ere satte, flyder Van-
 det ud i de i Lille Vestertoft Eng anbragte Cmaa-
 grøfter, hvorfra den, som Kortet viser, jævnt
 overrisles. Vandet falder derpaa i Grøften 5
 og flyder ind i Grøften 1.

Store Vestertoft Eng faaer for endeel sit
 Vand fra en noget oven for liggende Bye, og op-
 fanges først i Grøften 6.

Naar Slusen 7 er sat, tvinges Vandet ind
 i Grøften 8, overrisler derfra det første Skifte,
 eller Skiftet neden for, og falder derpaa i Grøf-
 ten 9. Naar Slusen 7 optages, flyder Vandet i
 Grøften 6, men standser ved Slusen 10, der
 tvinger det nd i den lidt oven for fra Grøften 6
 anbragte Kende, der leder Vandet ind i den lille
 paralel med 6 løbende Grøft, og hvorfra det, i
 de i samme anbragte mindre Grøfter eller Kender,
 overrisler et lille Stykke, der ligger saa høit, at
 det ikke paa samme Maade, som det øvrige af
 dette Skifte, kan vandes.

Naar Slusen 2 optages og Slusen 3 bliver fiddende, flyder Vandet ned i Grøvten 1, men standser ved Dæmningen 11, tvinges lidt op i Grøvten 6 og flyder derpaa ind og ned i den lille Grøvt 12, hvorfra atter et høit Stykke overrisles. De i Grøvten 9 anbragte Dæmninger har til Hensigt, den i søndre Ende, at afværge, at Vandet ikke skal flyde for stærkt til den Ende, og de i nordre Ende, at mode Vandet, at det kan flyde langs ned i de smaae Grøvter 12 og 13, samt tilige at stoppe Vandet, som kommer fra det øverste Skifte, at det ikke skal flyde ud i Grøvten 1. Det bliver altsaa i Grøvten 9, hvorfra det overrisler det Skifte neden for, og saa fremdeles vandes hele Store Westertoft Eng. De mange Smaagrøvter, saavel i Store som Lille Westertoft Eng, ere nødvendige, da Engene ere noget ujevne, for at lede Vandet ud paa de høiere Steder.

Naar Dæmningerne eller Sluserne optages, trækkes Vandet af alle Grøvterne, af saavel Store som Lille Westertoft Eng, hvorved de strax udtørres. Vandet falder derpaa i Grøvten 1, og søger den store Eng, hvilket ogsaa er Tilfældet, naar begge Westertoft Engene vandes.

Den store Eng, der er temmelig jevn, hælder for største Delen mod Nordost, saa Dæmningen 14 var nødvendig, for at tvinge Vandet op til de sydveste Skifter; dog gjennem Skifterne 11 og 11 ledes det ved en Grøvt, da Grunden derfra hvor

Dæmningen 14 ender, og for Skifterne III, II og I oven til, er meget høiere end nedentil.

Naar Slusen 15 er sat, saa opstemmes Vandet for ved den og Dæmningen 14, og tvinges saaledes om til Skifterne V, IV, III og II, og Vandet flyder da ind i de fra Dæmningen 14 og Grøften lige ud for anbragte mindre Grøfter eller Kender ud paa nygmeldte 4 Skifter, og ved hist og her at stoppe Tørv i disse Kender, overrisles jævnt Skifterne. Den øverste Deel af Skiftet I kan, da det ligger for høit, kun blive vandet, naar der falder Regn, hvilket for det Meste ogsaa er Tilfældet med de to øvrige Dele af dette Skifte; dog er der tillige noget Bældbånd oven for. Da Skifterne II, III, IV og V i den nedre Ende er noget høiere end midt over, er Dæmningerne 16, 17, 18 og 19 anbragte, som tvinger Vandet op i de større Grøfter foran dem, hvorved de nedre Ender end mere blive vandede.

Paa Skifterne IV og V oven til imellem Sluserne 15 og 20 og Dæmningerne der ud for, flies Vandet igjennem Dæmningen 14 og falder i Hovedgrøften 1; men ved Slusen 20 bringes det i Vandledningsgrøften 21, naar Dæmningen oven i denne er optaget, og overrisler derfra Skiftet VI, der desuden ogsaa bliver vandet foroven ved Grøften 22 og forneden ved Grøften 23, hvori Vandet ved Slusen 24 tvinges op, saa at det overskyder den nedre Deel af Skiftet. Den ne-

derste Trekant af dette Skifte faaer sit Vand fra en Dam oppe i Skoven oven for.

Naar Slusen eller Dæmningen 3 i Lille Westertoft Eng enten reent eller for endveel optages, flyder Vandet i Grøften 4 igjennem de tre Fiske-damme 38, 38, 38, og standser først ved Slusen 25, der tvinger det op i Grøften 22, og derved foroven vander Skiftet VII.

Bed Slusen 27 dæmmes Vandet op i Grøften 26, og derfra jævnt overrisler Skiftet imellem Sluserne 25 og 27. Naar Dæmningen øverst i Vandledningsgrøften 28 optages, saa faae Skifterne VI og VII intet Vand fra Grøften 22, men det flyder da altsammen ned i Grøften 28, og vander da kun den midterste Deel af Skiftet VII, til hvis Vanding Dæmningen 29 ogsaa bidrager, da den stopper Vandet, som falder i Grøften oven for den fra Skiftet VI, og tvinger det ud i Grøften 28. Endvidere faaer dette Skiftes nedre Deel Vand fra Grøften 23, da det ved en Trærende ledes over Grøften imellem VIte og VIIde Skifte. Naar Slusen 25 optages og Slusen 27 er sat, saa tvinges Vandet ind i Grøften 30, naar den deri i sydvest Ende værende Dæmning er optagen, og der tillige er dæmt i Vandledningsgrøften 31. VIIIde Skiftes øvre Ende overrisles da fra Grøften 30. Ogsaa kan dette Skiftes øverste Ende vandes, naar Slusen 33 er sat og Dæmningen i nordøst Ende i Grøften 30 er

optagen, og den i sydvest Ende, saavelsom den øverst i Vandledningsgrøften 31, er sat; thi da tvinges Vandet tilbage og ind i Grøften 30, og derfra overskydes VIIIde Skiftes øvre Ende. Saa snart Dæmningen i Vandledningsgrøften 31 optages, bliver den øverste Deel af Skiftet VIII strax udtørret, og Vandet flyder da deels ind i Grøften 32, og deels videre ned i 31, og overrisler Skiftets nederste Deel. De sex smaae Grøfter, som findes oven til i Grøften 32, ere for at lede Vandet til denne Grøft, og for derfra igjen at aflede det, da Grunden strax oven for er lidt høiere end Grøften 32.

Vandet, som først opstemmes ved Slusen 25, sætter jeg saa meget høiere Pris paa, som dermed forener sig Vandet fra Gaarden og Møddingssteder. Jeg har derfor gjort mig saa megen Umage med at faae det til at overskyde et saa stort Areal som muligt, og at indrette det saaledes: at jeg snart kan vande de tre Skifter VI, VII og VIII foroven; og snart VII og VIII forneden, eftersom jeg finder de trænger.

I Grøften 34 samles endeel Vand, som kommer fra Marken. Det opstemmes ved Dæmningen 33, og tvinges deels tilbage og ud i Grøften 20, som ved 8de Skifte er omtalt, og deels ind i Grøften 35, hvorved den Deel neden for Grøften af Skiftet IX vandes. Desuden faaer dette Skifte Vand fra Grøften 35, der og kommer fra

Marken og opstemmes ved Slusen 36. Ved den tvinges det baade op og ned i Grøften 37, og overflyder saaledes dette Skifte baade oven og neden for Grøften 35.

Saa snart Sluserne eller Dæmningerne optages, afledes Vandet ved de store Grøfter, der ere fastede saavel i den Hensigt, som for at faae Engene tørre, og samles alt i Grøften 39, hvorfra der er Fald nok til at faae det bort.

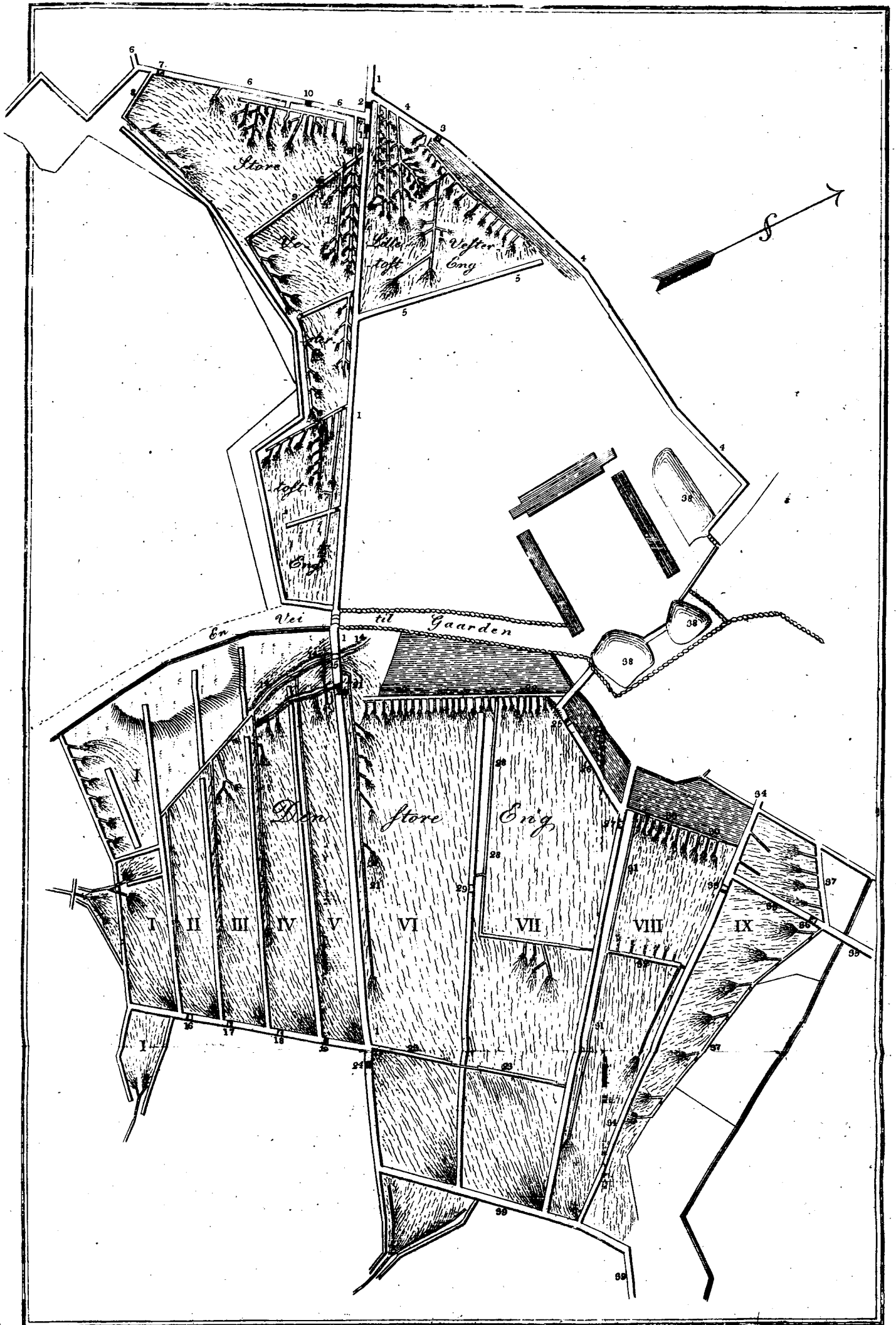
Endnu tilføies følgende Bemærkninger:

- 1) Alle Engene, som kan vandes, indeholde omtrent 14 Edr. Land à 14,000 □ Alen.
- 2) Den store Eng blev vandet 18 $\frac{1}{2}$; men Vester-toft Eng først 18 $\frac{1}{2}$.
- 3) Afgrøden va. eens 1817 og 1818; men ellers har Engene kjendelig forbedret sig; thi forhen bestod Afgrøden for største Delen af Flæg, skarp Græs og Paderokker. Disse ere nu for største Delen forsvundne, og finere og bedre Græsarter, hvoriblandt wild hvid Klexer, i Mængde har indtaget deres Plads.

Daa vare Engene før Udgravningen saa bløde, at de paa sine Steder hverken kunde bære Heste eller Vogn; men ere allerede nu temmelig sammengroede. Skifterne 1, 2, 3, 4 og 5 i den store Eng, vare saa begroede med Mos og bar saa usfelt Græs, at man som

ofteft, naar de bare flaaede, ikke kunde see, hvor Slaaekarlen havde gaaet. Nu derimod er Mossen borte, og de bare saavel 1817 som 1818 en ypperlig Afgrøde.

- 4) De Grøfter, der ere fastede for at udtørre Engen og for at aflede Vandet, bleve gjorte $1\frac{1}{2}$ Alen vide og $1\frac{1}{2}$ Alen dybe, og indeholdt i alt 1624 Favne. Alt af Grøfterne opkastet, er deels fyldt i ujævne Steder, og deels udspreedt over Engen.
- 5) Sluserne, eller Dæmningerne, der ere i Grøfterne for at møde Vandet, bestaae, paa fire nær som ere af Træ, kun af Jord eller Lerb, der let ned sættes og optages, og følgelig ikke koster uden lidet Arbeide.
- 6) Ved at bekoſte en stor Sluse for Fiskedammen, kunde samles en Mængde Vand i den, hvor, ved en heel Deel af den store Eng i en Hast kunde vandes, naar det gjordes nødigt.
- 7) Naar Vand høves i Overflodighed, kan alle Engene paa engang vandes; men naar Vandet er mindre, kan jeg vande først et Skifte, saa et andet, og saa fremdeles.
- 8) Naar Vandet bliver indladt paa Engene, saa staaer det ikke stille nogetsteds; men overrisler jævnt Skifterne overalt, og falder derpaa i de større Grøfter, og ledes ved dem bort af Engen. Det staaer heller ikke høit op nogetsteds,

men bedækker kun Bunden, saa at naar Græsset om Foraaret begynder at groe, seer man kun det og aldeles intet Vand. Naar Glufesbrætterne og Dæmningerne optages, er Vandet strax af Engene.

- 9) Nu staaer største Delen af de vandede Enge saa grønne som Rugagere.

Østergaard, den 30te Marts 1819.

Møller.

* * *

”For det her bestrevne Anlæg tilkjendte Landhuusholdningssekskabet Hr. Krigsraaden sin anden Medaille i Guld.”

Mere om den pomologiske Ring.

En Unævnt har i Landoeconomiske Tidenders 9de Binds 3die Hefte fremsat nogle Bemærkninger angaaende den pomologiske Tryllering, som foranlediger Indsenderen heraf, der er den nunævnte Eier af det omtalte Pæretræ, at anføre noget om dets Skjæbne.

Da det i mange Aar aldeles ingen Frugt havde baaret, og jeg næsten havde opgivet alt Haab i den Henseende, blev jeg gjennem disse Tidender bekjendt med den pomologiske Tryllering, hvis Anbringelse, især paa gamle Træer, jeg vistnok anfaae som et meget voldsomt og voveligt Middel, men som jeg saameget mindre tog i Betænkning her at anvende, som jeg anfaae Træet at være unyttigt og haabløst. I forrige Efteraar anbragte jeg en Ring af en Haandbreds Størrelse rundt om en af Hovedgrenene, efter den foreskrevne Maade, og har nu den Fornøielse, at see en betydelig Mængde Frugt paa alle de Grene, som dermed staae i Forbindelse, men ingen paa den anden Side af Træet. Til Efteraaret agter jeg at bedække Saaret, som allerede har en tynd Bark, med Bombox, og ombinde det, for at forebygge Skade af Vintervædsten.

Hvad unge Frugttræers Dannelse angaaer, da er jeg aldeles enig med den ærede mig vel-

bekjendte Indsender af hvad der foranledigede disse
Linier, især naar samme skeer ved Pæle og An-
binding; men, til dette Niemed at bruge Vægter
af Stene er, især i en Hauge hvor Vinden har
megen Magt, yderst betænkeligt.

Den 25de Juni 1819.

Erhødigst

N. N.

Et Brev fra Hr. Auctionsdirecteur Lemvig
til Udgiveren.

Deres Bbhd. gjør mig alt for stor Ære ved at tillægge mine oeconomiske Ytringer mindste Værd, efter at de af Dem ere forkastede. Jeg blev derfor i dobbelt Henseende forundret ved at see i Nye Landoeconomiske Tidender, 1ste Hefte, ikke allene mit Navn sat i Spidsen for dem, der forsvare Leiesæd; men at De endog havde agtet det Umagen værd, at bruge Chaers og Sinclairs Authoriteter for at bestyrke Deres egen.

Neppes kan Leiesæd blive Formaalet for nogen fornuftig Landmands Ønske; thi hvilken praktisk Landmand er saa uvidende, at han ikke kjender alle de deraf flydende Uleiligheder, som Deres Bbhd. har behaget i Gamle Landoeconomiske Tidenders 7 Binds 1ste Hefte Pag. 40 og 50 at anføre; men et er, at stræbe efter Leiesæd ved stærk Sjødning og for tyk Udsæd, et andet at frygte for Leiesæd, som for en stor Ulykke. Hensigten af min Note i sidstnævnte Hefte Pag. 32 var blot, at betage unge Landmænd en alt for stor Frygt for Leiesæd og lære dem hvad de burde foretage, naar de saae at deres Sæd tidligere, eller sildigere, formedelst en vedholdende eller hastig Regn, blev nedslaaet; men det var langt fra min Mening at ville anprise Leiesæd, som Landvæsenets Non

plus ultra. Hæller ikke troer jeg at saadanne For-
domme kunne udledes af min Afhandling om Ud-
sæd, indført i Landoeconomiske Tidenders 6te Bindes
1ste Hefte, eller af nogen anden offentlig Ytring;
med mindre det skulde være ovenmeldte Note, hvis
Mening jeg hermed søger at oplyse, uagtet den
med nye Gjennemlæsning ikke er forekommet mig
tvetydig. Vil mit svage Helbred tillade det, ag-
ter jeg at offentliggjøre en Beretning om min
Gaard Kloverholms Drift. Skulde Deres Vbh.
da ansee det Umågen værd, at kjende min Frem-
gangsmaade i Agerdyrkningen, formoder jeg De
aldeles vil fritjende mig for at stræbe efter Lei-
sæd, og dog bliver den, især i vaade Sommere,
undertiden en uundgaaelig Følge af kraftfulde For-
ders Afgrøde; men naar jeg ikke desto mindre kan
høste 10 til 12 Fold paa en Tønde Land er jeg
vel fornøiet.

For at læge det Saar, De, formodentlig af
Vanvare, har givet min lille Landoeconomiske Vre,
haaber jeg De er saa god at lade dette Brev ind-
føre i Nye Landoeconomiske Tidender.

Esbønderup, den 20 Juni 1819.

* * *

Dersom jeg efter G. E. Hr. Lemvig's Me-
ning har saaret hans Landoeconomiske Vre, saa
anvender jeg saare villigen det forlangte Lægemiddel,

ved at indrykke dette Brev. Tidendernes Læsere ville forresten ved at gjennemlæse Hr. Lemvighs foregaaende Uttringer om Leiesæden sættes istand til at bedømme, hvorvidt de kunde lades upaaanføde. — Naatte det forresten behagr Hr. Lemvigh at lade det Haab komme til Virkelighed, som han her giver, at meddele os en Efterretning om hans, saavidt mig bekjendt, gode Drist, saa vilde han herved sikkerlig forbinde sig Flere end

Udgiveren.
